

СЛУЖБЕН ВЕСНИК НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Број 119

Год. LXV

Среда, 30 септември 2009

Цена на овој број е 280 денари

www.slvesnik.com.mk

contact@slvesnik.com.mk

СОДРЖИНА

	Стр.		Стр.
2264. Одлука за давање согласност на Годишната програма за работа на Агенцијата за регулирање на пазарот на железнички услуги на Република Македонија за периодот јуни-декември 2009 година.....	2	2270. Уредба за именување и дополнување на Уредбата за утврдување на меѓусебните односи на органите и структурите на децентрализирано управување со првите четири компоненти од Инструментот за пристапна помош (ИПА) на Европската унија.....	45
2265. Одлука за давање согласност на Годишниот финансиски план на Агенцијата за регулирање на пазарот на железнички услуги на Република Македонија за периодот јуни-декември 2009 година.....	2	2271. Одлука за прекин на постапката за доделување на концесија за вода за производство на електрична енергија од Хидроелектричната централа Бошков мост.....	48
2266. Стратегија за регионален развој на Република Македонија 2009-2019 година.....	3	2272. Одлука за давање согласност на тарифата на Државниот завод за индустриска сопственост на Република Македонија.....	48
2267. Указ за поставување на вонреден и ополномоштен амбасадор на Република Македонија во Ирска и Република Исланд.....	44	2273. Одлука за изменување на Одлуката за определување на правото на користење на службен мобилен телефон и за ограничување на износот на сметката.....	48
2268. Указ за отповикување од должноста вонреден и ополномоштен амбасадор на Република Македонија во Австралија.....	44	2274. Одлука за поништување на одлуките за распишување огласи за именување државни правобранители во Државното правобранителство на Република Македонија за подрачјата на: Гостивар, Скопје, Битола, Тетово, Куманово и Охрид.....	49
2269. Указ за поставување на вонреден и ополномоштен амбасадор на Република Македонија во Австралија.....	44		

	Стр.		Стр.
2275. Одлука за распишување оглас за именување државни правобранители во Државното правобранителство на Република Македонија за подрачјата на: Скопје, Тетово, Битола, Охрид, Куманово, Гостивар и Кичево.....	49	2282. Правилник за формата и изгледот на службена легитимација и значка и за начинот на издавање на службена легитимација и значка на овластено службено лице за вршење стручни и граѓански работи и овластено службено лице за безбедност и контраразузнавање во Министерството за внатрешни работи.....	51
2276. Решение за именување на Почесен конзул на Република Македонија во Република Австрија, со седиште во Салцбург.....	49	2283. Правилник формата и содржината на евиденцијата за супстанции и растенија класифицирани во листите II и III како и начинот на нејзиното водење.....	55
2277. Решение за именување претседател и членови на Матичната комисија за отпочнување со работа на Воената академија.....	49	2284. Правилник за формата и содржината на барањето за издавање на дозволи-те, формата и содржината на дозволи-те за производство и промет на супстанции и растенија класифицирани во листите II и III, како и начинот на нивното издавање.....	128
2278. Решение за разрешување од должноста членови на Управниот одбор на ЈП за Водостопанисување со хидросистемот „Дојранско Езеро“ – Стар Дојран.....	50	2285. Правилник за изменување на Правилникот за востановување на катастарот на недвижностите.....	128
2279. Решение за разрешување од должноста членови на Надзорниот одбор за контрола на материјално – финансиското работење на ЈП за водостопанисување со Хидросистемот „Дојранско Езеро“ – Стар Дојран.....	50	2286. Одлука за изменување и дополнување на Одлуката за определување на бројот на државни службеници и на други работници во Јавното обвинителство на Република Македонија.....	128
2280. Решение за именување директор на Управата за наменско производство...	50	2287. Список на постојани судски вештаци во Основен суд Битола.....	129
2281. Лиценца за постојано приредување на посебни игри на среќа во автомат клуб.....	50	Огласен дел	1-40

СОБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

2264.

Врз основа на член 20 став 3 од Законот за Агенцијата за регулирање на пазарот на железничките услуги ("Службен весник на Република Македонија" број 7/2008), Собранието на Република Македонија, на седницата одржана на 29 септември 2009 година, донесе

О Д Л У К А

ЗА ДАВАЊЕ СОГЛАСНОСТ НА ГОДИШНАТА ПРОГРАМА ЗА РАБОТА НА АГЕНЦИЈАТА ЗА РЕГУЛИРАЊЕ НА ПАЗАРОТ НА ЖЕЛЕЗНИЧКИ УСЛУГИ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ЗА ПЕРИОДОТ ЈУНИ-ДЕКЕМВРИ 2009 ГОДИНА

Член 1

Собранието на Република Македонија дава согласност на Годишната програма за работа на Агенцијата за регулирање на пазарот на железнички услуги на Република Македонија за периодот јуни-декември 2009 година.

Член 2

Оваа одлука влегува во сила со денот на објавувањето во "Службен весник на Република Македонија".

СОБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Бр. 07-4162/1
29 септември 2009 година
Скопје

Претседател
на Собранието на Република
Македонија,
Трајко Вељаноски, с.р.

2265.

Врз основа на член 20 став 3 од Законот за Агенцијата за регулирање на пазарот на железничките услуги ("Службен весник на Република Македонија" број 7/2008), Собранието на Република Македонија, на седницата одржана на 29 септември 2009 година, донесе

О Д Л У К А

ЗА ДАВАЊЕ СОГЛАСНОСТ НА ГОДИШНИОТ ФИНАНСИСКИ ПЛАН НА АГЕНЦИЈАТА ЗА РЕГУЛИРАЊЕ НА ПАЗАРОТ НА ЖЕЛЕЗНИЧКИ УСЛУГИ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ЗА ПЕРИОДОТ ЈУНИ-ДЕКЕМВРИ 2009 ГОДИНА

Член 1

Собранието на Република Македонија дава согласност на Годишниот финансиски план на Агенцијата за регулирање на пазарот на железнички услуги на Република Македонија за периодот јуни-декември 2009 година во износ од 4.000.000,00 денари.

Член 2

Оваа одлука влегува во сила со денот на објавувањето во "Службен весник на Република Македонија".

СОБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Бр. 07-4163/1
29 септември 2009 година
Скопје

Претседател
на Собранието на Република
Македонија,
Трајко Вељаноски, с.р.

2266.

Врз основа на член 10 став 2 од Законот за рамномерен регионален развој („Службен весник на Република Македонија“ бр. 63/2007), Собранието на Република Македонија на седницата одржана на 29 септември 2009 година, донесе

СТРАТЕГИЈА ЗА РЕГИОНАЛЕН РАЗВОЈ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 2009-2019 ГОДИНА

ВОВЕД

Стратегијата за регионален развој на Република Македонија (во натамошниот текст: Стратегијата) претставува еден од главните стратешки документи за планирање на развојот, заедно со Националниот развојен план и Просторниот план на Република Македонија. Потребата од планирање на регионалниот развој во Република Македонија првенствено се наметна заради големите диспаритети меѓу центарот (Скопје) и другите делови од земјата. За ваквата состојба во голема мера придонесе долгогодишното непостоење на регионална развојна политика што резултираше во моноцентричен модел на развој каде што центарот по своите економски и други општествени карактеристики значително се издвои од другите населени места во Република Македонија. Покрај тоа, процесот на приближување кон Европската унија влијаеше за подигнување на свеста кај релевантните институции за значењето на планирањето на регионалниот развој, како предуслов за намалување на диспаритетите меѓу регионите што би овозможило побрзо задоволување на економските критериуми за влез во ЕУ.

Со Законот за рамномерен регионален развој („Службен весник на Република Македонија“ број 63/2007) е дефинирана основната рамка за водење на политиката на рамномерен регионален развој во земјата и се пропишуваат планските документи за нејзина реализација. Законот (член 5) пропишува воспоставување на плански региони во Република Македонија, како функционално територијални единици за потребите на планирањето на развојот и реализација на мерките и инструментите за поттикнување на развојот. Планските региони се совпаѓаат со статистичките региони определени со номенклатурата на територијални единици за статистика НТЕС-3 („Службен весник на Република Македонија“ број 158/2007), со цел да се обезбеди статистичка основа за планирањето на развојот на регионите. Република Македонија има осум плански региони: Вардарски, Источен, Југозападен, Југоисточен, Пелагониски, Полошки, Североисточен и Скопски плански регион. Согласно со законската рамка, планските региони претставуваат основна единица за планирање на развојот во Стратегијата за регионален развој.

Регионалниот развој е комплексен и долгорочен процес чија основна цел е намалување на диспаритетите во развојот меѓу и во рамките на планските региони. Комплексноста на регионалниот развој се темели на неговата повеќедимензионалност, односно преплетувањето на економскиот, демографскиот, социјалниот, просторниот, културниот и многу други аспекти на развојот. Од таа причина, успешната имплементација на политиката за регионален развој е во директна зависност од поширокото разбирање на концептот за регионален развој, ефикасното поврзување на политиката на регионалниот развој со секторските политики и

обезбедувањето на потребната поддршка од страна на релевантните институции. Во таа смисла, регионалниот развој претпоставува континуирана финансиска поддршка од страна на државата и воедно, висок степен на координација меѓу министерствата, донаторите и заинтернатите страни на регионално и локално ниво.

Основните начела на кои се темели политиката за регионален развој се дефинирани во Законот (член 4) и се усогласени со основните цели на политиката за регионален развој на ЕУ:

- Начело на програмирање - изградба на повеќегодишен систем на програмирање и спроведување на политиката на регионалниот развој што вклучува идентификација на приоритетите и мерките на политиката, нивното финансирање, управување и контрола;

- Начело на партнерство - соработка при подготовката, имплементацијата, мониторингот и евалуацијата на планските документи за регионален развој меѓу органите на централната власт и единиците на локалната самоуправа, економските и социјалните партнери и другите релевантни претставници на граѓанското општество;

- Начело на усогласување - целите, приоритетите и мерките во планските документи за регионалниот развој се усогласуваат со целите, приоритетите и мерките во стратешките развојни документи на национално ниво и во програмските документи за интеграција на Република Македонија во Европската унија;

- Начело на кофинансирање - кофинансирање на мерките на политиката за поттикнување на рамномерен регионален развој од Буџетот на Република Македонија, буџетите на единиците на локалната самоуправа, фондовите на ЕУ и други меѓународни извори, како и средства од домашни и странски правни и физички лица;

- Начело на транспарентност - редовно, навремено и објективно информирање на јавноста за мерките на политиката за поттикнување рамномерен регионален развој, како и овозможување слободен пристап до информации на заинтересираните страни;

- Начело на субвизијарност - подготовката, реализацијата, контролата и евалуацијата на програмите и активностите на регионалниот развој ги вршат планските региони и единиците на локалната самоуправа, освен ако не се исклучени од нивна надлежност или не се во надлежност на државните органи и

- Начело на одржливост - почитување на економските, социјалните и еколошките компоненти на развојот при креирање на политиката за поттикнување рамномерен регионален развој.

При изработката на Стратегијата, респектирани се наведените принципи. Исто така, во Законот за регионален развој (член 3) се утврдени целите на политиката на регионалниот развој во Република Македонија:

- Рамномерен и одржлив развој на целата територија на Република Македонија, заснован врз моделот на полицентричен развој;

- Намалување на диспаритетите меѓу и во рамките на планските региони и подигнување на квалитетот на животот на сите граѓани;

- Зголемување на конкурентноста на планските региони преку јакнење на нивниот иновациски капацитет, оптимално користење и валоризирање на природното богатство, човечкиот капитал и економските особености на планските региони;

- Зачувување и развивање на посебниот идентитет на планските региони, како и нивна афирмација и развој;

- Ревитализација на селата и развој на подрачјата со специфични развојни потреби и

- Поддршка на меѓуопштинската и прекуграничната соработка на единиците на локалната самоуправа во функција на поттикнување на рамномерен регионален развој.

Врз основа на овие цели, во Стратегијата се дефинираат стратешките цели и приоритетите на политиката за поттикнување на рамномерен регионален развој на Република Македонија за периодот 2009-2019 година. Притоа, направен е обид за што е можно поблиско усогласување на стратешките цели на Стратегијата за регионален развој со приоритетите на политиката на ЕУ за економско-социјална кохезија и приоритетите идентификувани во Лисабонската стратегија на ЕУ. Ваквото усогласување е направено со цел да се поттикне развојот на планските региони според зацртаните насоки во ЕУ и да се дејствува во поглед на подигнување на капацитетите на планските региони и единиците на локалната самоуправа за користење на соодветните компоненти од расположливите ИПА фондови на ЕУ.

Исто така, при изработка на Стратегијата се користени расположливите национални документи, и тоа: Стратешките приоритети на Република Македонија, Програмата за работа на Владата, Националниот развојен план 2009-2013 година, Просторниот план на Република Македонија, Популационата политика и Стратегија за демографски развој 2008-2015 година, Стратегијата за вработување, Стратегијата за мали и средни претпријатија, Стратегијата за земјоделство и рурален развој, Националната транспортна стратегија, Стратегијата за туризам, како и другите бројни секторски документи со цел да се обезбеди координација меѓу планирањето и реализацијата на мерките насочени кон поттикнување на развојот.

Имајќи ги предвид утврдените цели на политиката за регионален развој во Законот, Стратегијата за регионален развој го разработува моделот на полицентричен развој. Моделот на полицентричен развој е фокусиран на намалување на диспаратите во развојот меѓу планските региони што подразбира алоцирање на поголема поддршка кон помалку развиените региони. Притоа, ниту еден плански регион не е изоставен од политиката за регионален развој, туку се настојува поддршката да биде во функција на намалување на диспаратите меѓу регионите што повлекува повисока поддршка за регионите со пониско ниво на развој. Исто така, во Стратегијата се дефинирани приоритетите за развој на подрачјата со специфични развојни потреби, кои согласно со законската рамка, прават посебна целна група во политиката за рамномерен регионален развој.

Стратегијата се состои од три дела: 1) карактеристики на развојот на планските региони; 2) визија, стратешки цели и приоритети на регионалниот развој и 3) имплементација на стратегијата. Стратегијата вклучува и еден Анекс 1 Листа на индикатори за следење на реализацијата на стратешките цели и приоритети.

Во првиот дел, карактеристиките на развојот на планските региони се претставени врз основа на расположливите статистички податоци од Државниот завод за статистика (ДЗС) на Република Македонија и другите официјални статистички извори. Државниот завод за статистика обезбеди голем дел од бараните податоци за потребите на оваа стратегија, меѓутоа мора да се истакне дека сè уште недостасува посèопфатна база на податоци на регионално ниво како неопходен инструмент за планирање на регионалниот развој. Во карактеристиките на развојот на планските региони се вклучени податоци за местоположбата и степенот на урбанизација; степенот на развиеност на планските региони и подрачјата со специфични развојни потреби, а посебно внимание е посветено на анализата на состојбата во однос на природните ресурси; природното и културно-историското наследство; заштитата на животната сре-

дина; демографскиот развој; економските карактеристики; пазарот на работна сила; социјалниот развој; условите за живот и домување; комуналната, сообраќајната и енергетската инфраструктура. Анализите имаат за цел да ја прикажат општата состојба во планските региони и диспаратите помеѓу нив, додека подетална слика за поделните сегменти на развојот е содржана во секторските студии изработени за потребите на Стратегијата со кои располага Министерството за локална самоуправа на Република Македонија.

Во вториот дел се идентификувани визијата, стратешките цели и приоритетите на регионалниот развој во периодот 2009-2019 година. Во третиот дел се претставени потребните чекори за имплементација на Стратегијата, при што посебен осврт е даден на институционалната рамка за регионалниот развој во Република Македонија, градењето на капацитетите за регионалниот развој; финансирањето на регионалниот развој, како и начинот на следење, оценување и ажурирање на Стратегијата.

Изработката на Стратегијата беше координирана од страна на Кабинетот на потпретседателот на Владата на Република Македонија, одговорен за економски прашања и Министерството за локална самоуправа (МЛС) на Република Македонија. Техничка помош при изработка на Стратегијата обезбедија ГТЗ - Друштвото за техничка соработка на Германија и УНДП. За потребите на изработката на Стратегијата беше оформен работен тим составен од експерти од релевантни области, претставници од Министерството за локална самоуправа, претставници од Кабинетот на потпретседателот на Владата на Република Македонија одговорен за економски прашања и претставници од Државниот завод за статистика.

При изработката на Стратегијата, покрај анализа на релевантните податоци и документи од страна на работниот тим, МЛС и ГТЗ организираа работилници во планските региони, со основна цел прибирање на мислења и сугестии за развојните потреби на регионите. На работилниците беа консултирани претставници од локалната самоуправа, приватниот и невладиниот сектор, а нивните укажувања се земени предвид при идентификување на стратешките цели и приоритетите за поттикнување на регионалниот развој во Република Македонија.

Стратегијата е национален стратешки документ кој првенствено е наменет за Владата и Министерството за локална самоуправа во чија надлежност е водењето и имплементацијата на политиката за регионален развој. Оттаму, целите и приоритетите во Стратегијата за регионален развој се определени на општо, стратешко ниво согласно со основната намена на документот. Подетално, мерките и инструментите за поттикнување на развојот на планските региони, како и нивното финансирање, надлежните институции и механизмите за имплементација ќе се определат во Акциониот план на Стратегијата за регионален развој, кој согласно со Законот се донесува за период од три години.

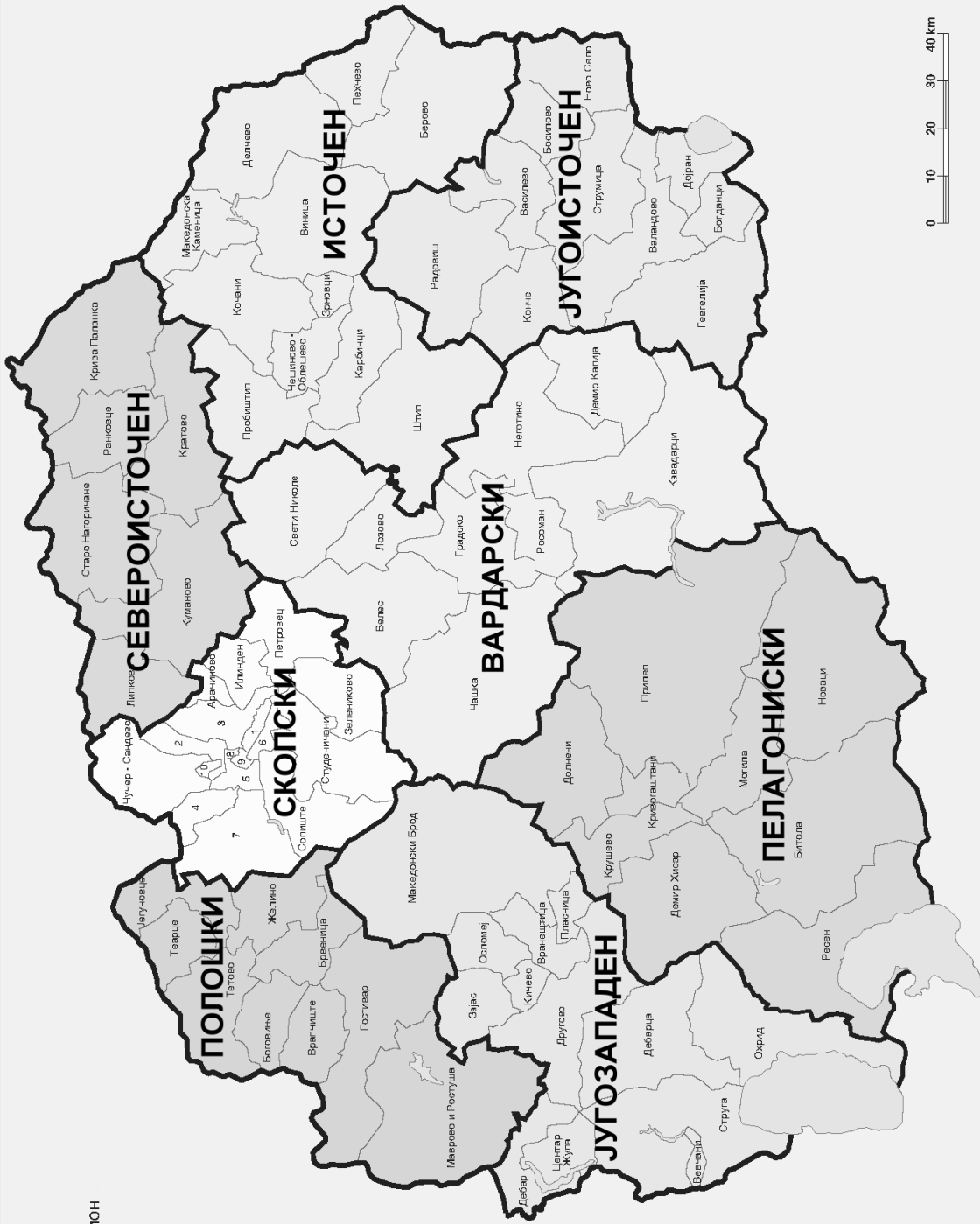
Исто така, Стратегијата треба да најде своја примена при изработката на други национални стратешки документи, имајќи ја предвид комплексноста на материјата што се обработува и потребата од координирање на стратешките документи заради обезбедување на подобро креирање на политиките. Посебна намена на овој стратешки документ е да послужи како основа за изработка на програмите за развој за планските региони, кои согласно со законските прописи мора да бидат усогласени со Стратегијата.

Плански региони и општини во Република Македонија

- граница на плански регион
- граница на општина

Општини во град Скопје:

- 1 Аеродром
- 2 Бутел
- 3 Гази Баба
- 4 Горче Петров
- 5 Карпош
- 6 Кисела Вода
- 7 Сарај
- 8 Чаир
- 9 Центар
- 10 Шуто Оризари

ПРВ ДЕЛ КАРАКТЕРИСТИКИ НА РАЗВОЈОТ НА ПЛАНСКИТЕ РЕГИОНИ

1. Плански региони на Република Македонија

Согласно со Законот за регионален развој (член 5) за потребите на планирањето на развојот се утврдени осум плански региони според НТЕС 3 номенклатурата на територијалните единици за статистика:

- Вардарски плански регион;
- Источен плански регион;
- Југозападен плански регион;
- Југоисточен плански регион;
- Пелагониски плански регион;
- Полошки плански регион;
- Североисточен плански регион и
- Скопски плански регион.

Планските региони и општините што влегуваат во нивен состав се прикажани на слика 1 (стр. 5).

Во продолжение се дадени основните карактеристики на планските региони кои се однесуваат на нивната местоположба и урбанизираност, природните ресурси со кои располагаат регионите, природното и културно-историското наследство, како и некои аспекти во поглед на заштитата на животната средина.

Местоположба и урбанизираност. Местоположбата на планските региони е следна:

1) Вардарскиот плански регион се простира во централниот дел на Република Македонија и го опфаќа средното сливно подрачје на реката Вардар, долните теченија на притоците Брегалница и Црна Река и крајниот западен дел од Овче Поле. Зафаќа површина од 4.042 км² или 16,2% од територијата на Република Македонија;¹

2) Источниот плански регион го опфаќа сливното подрачје на реката Брегалница и зафаќа површина од 3.537 км² или 14,2% од територијата на Република Македонија;

3) Југозападниот плански регион го опфаќа басенот на Охридското Езеро и сливното подрачје на реката Треска и зафаќа површина од 3.340 км² или 13,4% од територијата на Република Македонија;

4) Југоисточниот плански регион го опфаќа басенот на Струмичко-Радовишката и Гевгелско-Валандовската котлина, односно сливното подрачје на Струмичка река и долното сливно подрачје на реката Вардар. Регионот зафаќа површина од 2.739 км² или 11% од територијата на Република Македонија;

5) Пелагонискиот плански регион ги опфаќа басените на Пелагониската и Преспанската котлина и зафаќа површина од 4.717 км² или 18,9% од територијата на Република Македонија;

6) Полошкиот плански регион ја опфаќа Полошката котлина, Мавровската висорамнина, планинскиот масив Бистра и долината на реката Радика. Вкупната површина на регионот е 2.416 км² или 9,7% од територијата на Република Македонија;

7) Североисточниот плански регион ги опфаќа општините на крајниот североисточен дел на Република Македонија, долж границата со Република Србија, односно сливното подрачје на реката Пчиња и Крива Река. Вкупната површина на регионот изнесува 2.310 км² што претставува 9,3% од вкупната територијата на Република Македонија и

8) Скопскиот плански регион го опфаќа басенот на Скопската котлина и зафаќа вкупна површина од 1.812 км² или 7,3% од територијата на Република Македонија.

¹ Површините на регионите се однесуваат само на копнениот дел од територијата.

Податоците од Табела 1 покажуваат дека планските региони прилично се разликуваат според нивните основни карактеристики. Најголемиот регион по површина - Пелагонискиот има најголем број на населени места (343), но се одликува со мала густина на населеност од 50 жители/км², додека најмалиот регион - Скопскиот има изразито густа населеност од 319 жители/км² и апсорбира повеќе од ¼ од вкупното население во Република Македонија. Руралните општини се доста застапени во сите плански региони, меѓутоа најголем дел од населението живее во поголемите урбани центри што упатува на нерамномерната концентрација на населението внатре во регионите. Полошкиот и Југозападниот плански регион се издвојуваат според високото учество на населението кое живее во руралните средини, додека во другите региони руралните населби се поретко населени. Ваквата состојба укажува на потребата за ревитализација и подобрување на квалитетот на животот во руралните населби со цел да се обезбеди намалување на диспаратите внатре во регионите.

Табела 1. Основни карактеристики на планските региони

Регион	Површина во км ²	Број на жители - 2006	Густина на населеност - жит/км ²	Број на општини	Општини со седиште во село	Број на населени места	Учество (во %) на градското во вкупното население 2002
Република Македонија	25 713	2 040 228	82	84	41	1767	56.7
1 Вардарски	4042	154 230	38	9	4	215	68.7
2 Источен	3537	180 938	51	11	3	217	66.3
3 Југозападен	3340	222 385	66	13	8	286	36.1
4 Југоисточен	2739	171 972	63	10	5	188	45.3
5 Пелагониски	4717	236 088	50	9	4	343	67.6
6 Полошки	2416	310 178	126	9	7	184	29.2
7 Североисточен	2310	173 982	75	6	3	192	56.6
8 Скопски	1812	590 455	319	17	7	142	71.8

Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија

Природни ресурси. Планските региони се одликуваат со разновидни природни ресурси кои можат да имаат значајна улога во поттикнувањето на развојот на регионите. Ова посебно се однесува на земјоделското земјиште, шумите, минералните богатства, водните ресурси и обновливите извори на енергија (Табела 2). Планските региони располагаат со значителни површини на земјоделско земјиште и голем дел од нив имаат одлични климатски услови за производство на препознатливи земјоделски и сточарски производи. Во овој контекст, посебно се значајни потенцијалот на Вардарскиот плански регион за натамошно унапредување на лозарството и производството на вино; природните услови за производство на ориз во Источниот регион; можностите за развивање на овоштарството во Југозападниот и Вардарскиот регион, потенцијалот за унапредување и зголемување на производството на раноградинарски култури во Југоисточниот и производството на индустриски култури во Пелагонискиот плански регион, како и одличните предуслови за развој на сточарството во Пелагонискиот, Полошкиот и Североисточниот регион. Споменатите земјоделски гранки веќе се издиференцирани како значајни економски активности во респективните плански региони, меѓутоа анализите покажуваат дека постои висок потенцијал за нивно натамошно развивање и унапредување со цел да се постигне зголемување, стандардизација и извозно ориентирање на производството.

Табела 2. Природни ресурси на планските региони

Регион	Земјоделска површина (во ха)	Вкупно обработлива површина (во ха)	Површина под шуми (во ха)	Дрвна маса/вкупен сечив етап (млн. м ³)	Позначајни водни ресурси	Позначајни минерални ресурси
1 Вардарски	115027	63488	150009	8.8	р.Вардар, Црна Река, р.Брегалиница, р.Бабуна, р.Тополка и р.Отовица, Велешко Езеро	Ферониклоносни руди, перлит, талк, кварцити и дијатомејска земја
2 Источен	123688	78328	135378	4.8	р.Брегалиница, Оризарска Река, Беровско Езеро, Акумулации Калиманци и Градче, топли термални води - Иштибања и Кежовица	Олово-цинкани руди, азбест, каолински глини, опалска бреча, лигнит
3 Југозападен	103373	50677	218884	17.3	Охридско Езеро, Дебарско Езеро, р.Црни Дрим и Треска	Алабастер, лигнит
4 Југоисточен	92823	60178	170814	12.6	Дојранско Езеро, р.Вардар и Струмица, топли термални води во с.Банско и с.Негорци	Бакар, фелдспати
5 Пелагониски	267018	115667	144318	12	Преспанско Езеро, Црна Река, Стрежево и Прилепско Езеро, студени термални води Мешитлија	Лигнит, бел мермер, дијатомејска земја
6 Полошки	166181	41942	89638	4.4	р.Вардар, Пена, Радика, Мавровско Езеро	Сив мермер, доломити
7 Североисточен	146346	79800	49295	5.5	р.Пчиња, Крива Река, Липковска Река, Липковско Езеро, топли термални води - Проевци	Олово-цинкани руди, бакар, бентонитски глини, опалска бреча, кварцити
8 Скопски	62779	36407	76636	3.8	р.Вардар, Треска, Леленец, Пчиња, Маркова и Кадина Река, топли термални води - Катланово	Хром, травертини, украсни камења

Извор: „Регионите во Република Македонија 2007“, ДЗС, декември 2008 и Просторен план на Република Македонија

Исто така, поголемиот дел од планските региони располагаат со значителни површини под шума кои можат да се искористат за развој на дрвната индустрија (Југозападен, Југоисточен, Вардарски и Пелагониски регион), како и за развој на планинскиот туризам. Сепак, искористувањето на шумите мора да поаѓа од принципот за рационално користење на шумите, нивно унапредување и обезбедување висок степен на заштита, посебно на националните паркови.

Што се однесува до водните ресурси, во сите плански региони постојат природни предуслови за искористување на енергијата на водата во економски цели. Посебно значаен хидро потенцијал претставуваат Охридското (Југозападен плански регион), Преспанското (Пелагониски плански регион) и Дојранското (Југоисточен плански регион), реките Вардар (Полошки, Скопски, Вардарски и Југоисточен плански регион), Црн Дрим (Југозападен плански регион), Црна Река (Пелагониски и Вардарски плански регион), Треска (Југозападен и Скопски плански регион), како и постојните акумулациони езера. Дел од водните ресурси веќе се користат преку постојните хидроцентрали, меѓутоа постои значаен неискористен потенцијал кој може да има голема улога во обезбедувањето потребна електрична енергија за развојот на планските региони. Покрај тоа, недоволна е искористеноста на топлиите минерални води кои според своите природни карактеристики даваат одлични можности за поттикнување на земјоделското оранжериско производство, како и развој на бањскиот туризам во Источниот, Југоисточниот, Североисточниот и Скопскиот регион.

Понатаму, скоро сите плански региони имаат значајни минерални ресурси кои претставуваат носечки столбови на економијата во некои од планските региони. Ова посебно се однесува на експлоатацијата на ферониклоносни руди во Вардарскиот, олово-цинкани-

те руди во Источниот и Североисточниот, алабастерот во Југозападниот, лигнитот и белиот мермер во Пелагонискиот плански регион. Од аспект на регионалниот развој, исклучително е важно рационалното користење на минералните ресурси, со цел да се обезбедат претпоставки за одржлив развој на регионите.

Искористувањето на земјоделското земјиште, шумите, водните и минералните ресурси на ниво на Република Македонија е предвидено во Просторниот план на Република Македонија (поглавје II.2. Користење и заштита на природните ресурси). Имајќи ги предвид специфичностите за планирање на заштитата и користењето на природните ресурси, при изработка на Стратегијата за регионален развој се респектирани решенијата и мерките од Просторниот план.

Природно и културно-историско наследство. Покрај со природни ресурси, планските региони се одликуваат со значајно природно и културно-историско наследство кое треба да се стави во функција на креирање препознатливост на планските региони и развивање на туризмот. Од богатото природно и културно-историско наследство во планските региони, посебно се издвојуваат:

- Археолошкиот локалитет Стоби, природниот резерват Тиквешко Езеро, планината Кожуф, Демир Капија и други споменици на природата во Вардарскиот плански регион;

- Археолошкиот локалитет Виничко Кале, природните резервати Готен, Линак, Малеш, Зрновска Река, реката Уломија и бројните споменици на природата во Источниот плански регион;

- Старото јадро на градот Охрид, бројните археолошки локалитети, цркви, манастири, урбани и рурални споменички целини и тврдини, како и извонредно богатото природно наследство во Националниот парк Галичица, Охридското Езеро, бројните врела, помали езера и природните резервати во Југозападниот плански регион;

- Археолошките локалитети во близина на Валандово, Богданци и Гевгелија, спомениците на природата - Дојранското Езеро, Смоларскиот и Колешинскиот водопад, Моноспитовското блато и бројни природни резервати и спелеолошки атракции во Југоисточниот плански регион;

- Археолошкиот локалитет Хераклеја, градската архитектура на Битола, традиционалната архитектура на Крушево, бројните цркви, манастири, Националниот парк Пелистер, Преспанското Езеро, Маркови Кули и бројните споменици на природата во Пелагонискиот плански регион;

- Националниот парк Маврово, реката Радика, Шар Планина, природните резервати Ростуше, Св. Јован Бигорски, Стрезимир, Ацина Река и бројни споменици на природата во Полошкиот плански регион;

- Опсерваторијата Кокино, локалитетот Куклица, Лесновскиот, Осоговскиот и други вредни манастири и цркви, старата градска архитектура на Кратово, како и неколку природни резервати и споменици на природата во Североисточниот плански регион и

- Археолошкиот локалитет Скупи, тврдината Кале, аквадуктот, Старата градска чаршија на градот Скопје, бројни цркви и манастири, спомениците на природата Матка и езерото Треска во Скопскиот плански регион.

Природното и културно-историско наследство на планските региони претставува одлична основа за развој на туризмот, меѓутоа Република Македонија сè уште не е препознаена како атрактивна дестинација на туристичките мапи. Според податоците од Државниот завод за статистика, во земјата биле остварени вкупно 1.917.395 туристички ноќевања во 2006 година, од кои

1.244.487 во Југозападниот регион.² Притоа, странски ноќевања имало само 442.845 од кои дури 80% биле реализирани во Југозападниот и Скопскиот плански регион. За жал, статистички податоци за посетеноста на културно-историските објекти на ниво на плански региони не се расположливи. Податоците за бројот на остварени ноќевања упатуваат на извесен развој на езерскиот и конференцискиот туризам, додека другите видови на туризам не се развиени. Причините за тоа се бројни и идентификувани во Стратегијата за туризам на Република Македонија. Во оваа секторска стратегија се предложени определени решенија за унапредување на туризмот во земјата што се применливи и на ниво на планските региони, се разбира во зависност од нивните специфичности.

Основните карактеристики на планските региони покажуваат дека регионите располагаат со значајни природни ресурси и интересно културно-историско наследство кое недоволно е искористено. Концентрацијата на најголем дел од населението во градските населби во определена мера влијае на постојната ситуација на недоволно искористување на потенцијалот за развој, меѓутоа непостоењето услови за квалитетен живот во голем дел од руралните населби е причина за миграција на населението кон градовите. Од аспект на регионалниот развој, посебен предизвик ќе претставува обезбедувањето на порамномерна концентрација на населението во планските региони во согласност со идентификуваниот потенцијал за развој и креирањето препознатливост на регионите преку промовирање на природното и културно-историското богатство.

Заштита на животната средина. Заштитата на животната средина е исклучително важен сегмент од политиката на регионалниот развој, меѓутоа ограничените расположливи податоци на ниво на региони оневозможуваат при изработката на Стратегијата да се направи детална анализа на сите аспекти поврзани со оваа проблематика. Во недостиг на комплетна и детална статистика поврзана со заштитата на животната средина на ниво на плански региони, користени се податоци од Просторниот план на Република Македонија (поглавје 5.1. Животна средина).

Во Просторниот план на Република Македонија, состојбата за квалитетот на животната средина е анализирана преку податоци за квалитетот на водата, воздухот и почвата. Согласно со анализите направени при изработката на Планот, како простори со нарушен квалитет на животната средина се утврдени:

- Со највисок степен и долготрајна загрозеност на животната средина и здравјето на населението се идентификувани градовите и непосредната околина на Скопје, Велес, Битола, Тетово и Кавадарци;

- Повремена загрозеност на квалитетот на воздухот и перманентно неповолен квалитет на реципиентите на отпадните води се јавува во градовите и непосредната околина на Штип, Куманово, Прилеп, Гостивар, Струмица, Кичево, Ресен, Радовиш и Кочани и

- Перманентно отстапување од квалитетот на дел од водотечите на сливните подрачја на реките: Вардар, Црна Река, Брегалница, Струмица, Пчиња, Црн Дрим и Треска.

Покрај наброените, наведени се и поголемите котлини во сите плански региони како подрачја каде што има опасност од контаминација на почвата заради високо антропогенно влијание од употребата на вештачки ѓубрива, експлоатацијата на минерални сировини, користењето на аероседименти и испуштањето на отпадните води од населбите.

² „Регионите во Република Македонија 2007“, ДЗС, декември 2008, стр. 46

Утврдените подрачја покажуваат дека нарушување и/или опасност од нарушување на животната средина е присутно во сите плански региони. Како најважни причини за постојната состојба се наведуваат: деградирањето на големи почвени површини при ископ, транспорт и други активности поврзани со експлоатацијата на минерални сировини и депонирањето на техноген отпад од топлински и енергетски комплекси; пренамената на земјоделското земјиште со висока бонитетна класа за непродуктивна намена; деградирањето на шуми во близина на населените места преку сеча во националните паркови и недоволна/ненавремена заштита на шумите; испуштање на хемиски и други загадувачи во површинските и подземните води; примена на стари технологии во стопанството, како и непостоење /некористење/застареност на системите за пречистување на отпадните гасови, комунални и индустриски води.

За подетално специфицирање на проблемите поврзани со нарушување на квалитетот на животната средина на ниво на плански региони потребна е изработка на детални студии за кои е неопходна добра статистичка основа. Од аспект на регионалниот развој, врз основа на Просторниот план на Република Македонија може да се идентификуваат општите цели за заштита на животната средина кои се значајни за развојот на планските региони.

2. Степен на развиеност на регионите

Со цел да се постави основа за креирање на политиката на регионален развој, направена е класификација на планските региони според степенот на развиеност. Во Одлуката за класификација на планските региони според степенот на развиеноста донесена во декември 2008 година (“Службен весник на Република Македонија“ број 162/2008), планските региони се класифицирани на следниов начин:

Табела 3. Класификација на планските региони според степенот на развиеност за периодот 2008-2012 година

Плански регион	Според развојниот индекс	Според економско-социјалниот индекс	Според демографскиот индекс
Скопски	1.48	1.86	1.25
Југоисточен	0.89	1.38	0.58
Пелагониски	0.73	0.79	0.69
Југозападен	0.72	0.50	0.86
Полошки	0.72	0.18	1.05
Вардарски	0.69	0.63	0.73
Источен	0.67	0.95	0.50
Североисточен	0.56	0.33	0.70

Извор: Одлука за класификација на планските региони според степенот на развиеност за периодот 2008-2012, “Службен весник на Република Македонија“ број 162/2008

Класификацијата е направена врз основа на Одлуката за поблиски критериуми и индикатори за определување на степенот на развиеност на планските региони (“Службен весник на Република Македонија“ број 162/2008). Според оваа одлука, развојниот индекс се утврдува како пондерирани просек од економско-социјалниот и демографскиот индекс, при што двата индекси имаат подеднакво учество во креирањето на развојниот индекс. При определувањето на економско-соци-

јалниот индекс како индикатори се користат: бруто-домашниот производ по жител, буџетските приходи по жител, растот на додадената вредност на нефинансијскиот сектор и стапката на невработеност, додека демографскиот индекс се определува врз основа на природниот прираст на населението, коефициентот на стареење, салдото на миграции на 1.000 жители и завршени студенти на 1.000 жители.

Индексите (развојен, економско-социјален и демографски) на планските региони (Табела 3) покажуваат колку регионите отстапуваат во развојот споредено со просекот на земјата при што:

- Индекс 1 означува дека нивото на развој на планскиот регион е еднакво на просечниот развој на ниво на Република Македонија;

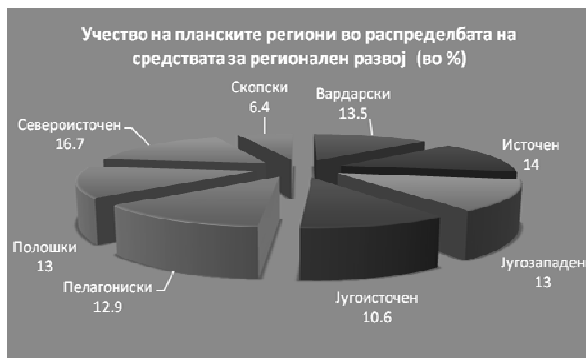
- Индекс поголем од 1 означува дека нивото на развој на планскиот регион е повисоко од просечниот развој на ниво на Република Македонија и

- Индекс помал од 1 означува дека нивото на развој на планскиот регион е пониско од просечниот развој на ниво на Република Македонија.

Развојните индекси на планските региони во Република Македонија покажуваат дека единствено Скопскиот плански регион се карактеризира со натпросечен степен на развој, додека сите други региони се под националниот просек. Притоа, разликата меѓу Скопскиот и вториот по развиеност - Југоисточниот плански регион е значајна (индекс 1,48 и индекс 0,89, соодветно), меѓутоа јазот во развојот меѓу Скопскиот и последниот по развиеност - Североисточниот плански регион е исклучително голем (индекс 1,48 и индекс 0,56 соодветно). Останатите плански региони (Пелагониски, Југозападен, Полошки, Вардарски и Источен) се одликуваат со слични развојни индекси, меѓутоа има значајни разлики меѓу економско-социјалниот и демографскиот индекс што треба да се земе предвид при креирање на мерките за поттикнување на развојот на регионите. Најголеми разлики меѓу двата индекси има кај Полошкиот регион кој се одликува со натпросечен демографски развој (1,05) и најнизок економско-социјален развој (0,18), додека Југоисточниот регион има висок економско-социјален индекс (1,38) и низок демографски индекс (0,58). Подетален осврт на диспаратите во развојот на планските региони е направен во натамошниот текст каде што се обработуваат демографскиот развој, економските карактеристики, пазарот на трудот, социјалниот развој и инфраструктурата.

Согласно со законската регулатива, направената класификација е со важност од пет години (2008-2012), после што повторно ќе се оценуваат степенот на развиеност на планските региони и ефектите од применетите мерки и реализираните проекти за регионален развој.

Графикон 1

Извор: Одлука за класификација на планските региони според степенот на развиеност за периодот 2008-2012, "Службен весник на Република Македонија" број 162 /2008

Врз основа на класификацијата за степенот на развиеност на планските региони (Табела 3), направена е пресметка за учеството на планските региони во распределбата на средствата за финансирање на проекти за развој на планските региони во периодот 2008-2012 година.

Распределбата на средствата за финансирање на проекти е важен предуслов за имплементација на моделот на полицентричен регионален развој. Како што се гледа од Графикон 1, скоро сите региони е предвидено да добиваат барем двојно повеќе средства споредено со Скопскиот плански регион за кој ќе се издвојуваат 6,4% од вкупните расположливи средства кои, на годишно ниво, ќе се издвојат од Буџетот на Република Македонија. Средствата за поттикнување на регионалниот развој се наменети за намалување на диспаратите меѓу и внатре во регионите. Согласно со законската и подзаконската регулатива, искористувањето на средствата е директно условено од поднесувањето и реализацијата на квалитетни проекти за поттикнување на развојот на регионите што пак, зависи од капацитетите за планирање и имплементација на развојни проекти во регионите. Оттаму, при поставувањето на системот на регионален развој посебно внимание мора да се посвети и на компонентата - развивање на капацитетите на релевантните институции.

3. Подрачја со специфични развојни потреби

Согласно со Законот (член 6) за потребите на планирањето на регионалниот развој се утврдуваат подрачја со специфични развојни потреби кои претставуваат посебен фокус на политиката за регионален развој. Во подрачјата со специфични развојни потреби спаѓаат: погранични, рурални, ридско-планински и други подрачја што заостануваат во развојот; подрачја со природни богатства и културно наследство кои се заштитени со закон, како и други подрачја определени со закон. Подрачјата можат да се простираат на територијата на една или повеќе единици на локалната самоуправа во рамките на еден или повеќе региони. Основни критериуми врз основа на кои се определуваат подрачјата со специфични развојни потреби се: степенот на економската развиеност, демографскиот индекс, географската положба, степенот на изграденост на техничката и социјалната инфраструктура и вредноста на природното богатство и културното наследство. Освен наведените се користат и други подетални критериуми за определување на овие подрачја определени во соодветните подзаконски акти.

Согласно со законската регулатива, а заради поттикнување на развојот на подрачјата со специфични развојни потреби потребно е да се утврди листа на овие подрачја со важност од пет години за периодот 2009-2013 година. При изработката на Стратегијата, на располагање беше ставена прелиминарната листа во која се наброени ридско-планинските, пограничните, руралните и други населени места кои заостануваат во развојот, како и населените места во подрачјата со природни богатства и културно наследство кои се заштитени со закон и подрачјата со специфични развојни потреби утврдени со закон. Имајќи го предвид нискиот степен на развој во Република Македонија, малата површина и ридско-планинската конфигурација на територијата, во прелиминарната листа како подрачја со специфични развојни потреби се квалификуваат дури 1.164 населени места (од вкупно 1.767) или 65,9% од вкупниот број населени места во земјата. Овие подрачја се простираат на 65,3% од вкупната површина на Република Македонија, но опфаќаат само 26,9% од вкупното население на земјата. Ваквата ретка густина на населението се должи најмногу на тоа што во овие подрачја се вбројуваат националните паркови кои имаат поголема површина, а воедно местата кои влегуваат во оваа група се најчесто ретко населени.

Ридско-планинските, пограничните и руралните места именувани како подрачја со специфични развојни потреби се лоцирани во дури 68 единици на локалната самоуправа и дисперзирани низ сите плански региони. Што се однесува пак, до подрачјата со природни богатства и културно наследство кои се заштитени со закон тука влегуваат: националните паркови „Маврово“, „Галичица“ и „Пелистер“, а како подрачја со културно наследство заштитени со закон се издвоени с. Гари како рурална целина; с. Смилево како историска целина и с. Конско како урбанистичка целина. Покрај овие, како подрачја со специфични развојни потреби утврдени со закон се издвоени планината Водно како предел со посебна убавина, Катлановскиот предел заради посебните природни карактеристики и р. Белештица како предел-споменик на природата.

Определувањето на подрачјата со специфични развојни потреби во Република Македонија се врши со цел за овие подрачја да се определат дополнителни средства и инструменти за нивен развој. Се разбира, овие подрачја ќе бидат опфатени и со другите мерки за поттикнување на регионалниот развој кои се однесуваат на планските региони како единици на развојот.

4. Демографски развој

Развојот на населението во Република Македонија се карактеризира со драстично намален природен прираст и силен пораст на емиграцијата во странство. Ваквите промени предизвикаа значително намалување на порастот на населението и поместувања во неговата демографска и социо-економска структура, особено во регионални размери. Имајќи ги предвид долгорочните импликации од развојот на населението овие промени во голема мера ќе го детерминираат и идниот регионален развој во земјата.

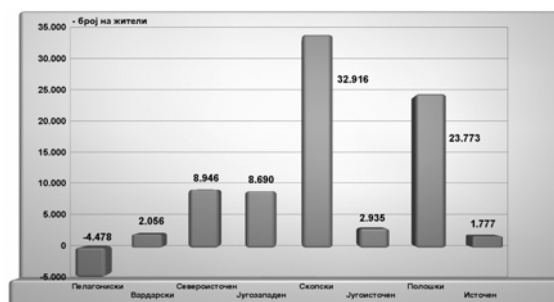
Обем и динамика на населението. Република Македонија е демографски изразито хетерогено подрачје. Во периодот 1994-2006 година³ пораст на населението е забележан во сите региони, освен во Пелагонискиот (Табела 4). Порастот е двапати помал од просекот во земјата во Источниот, Вардарскиот и Југоисточниот регион, еднаков во Југозападниот, околу 50% повисок во Североисточниот и Скопскиот, а двојно поголем во Полошкиот регион (Графикон 2). Од 67 општини (без оние од Скопскиот регион⁴) намалување на населението е карактеристично за повеќе од половина (35). Значајното намалување на населението во најголем број од регионите и општините, придонесува регионалните разлики во обемот и динамиката на населението да се продлабочуваат.

³ Со оглед на специфичноста на демографските процеси, промените во обемот и структурните белези на населението се анализираат во подолг временски интервал (1994-2006). Се користат податоци од пописите на население, домаќинства и становите во Република Македонија во 1994 и 2002 година и од процените на населението за 2006 година. Поради различната методолошка основа меѓу пописите и процените, промените првенствено се набљудуваат преку податоците од пописите. Регионалните диспаритети се идентификуваат на ниво на региони (НТЕС 3) и општини (НТЕС 5).

⁴ Во недостиг на податоци за населението во 17-те општини од Скопскиот регион во 1994 година, според територијалната организација од 2004 година, не може да се идентификува порастот на населението во одделните општини.

Графикон 2

Апсолутен пораст на населението во Република Македонија на ниво на региони во периодот 1994-2002 година

Извор: Државен завод за статистика

Густина на населеноста и концентрација на населението. Регионалните разлики во порастот на населението условија промени во густината на населеноста и концентрацијата на населението. Во периодот 1994-2002 година, густината на населеноста во земјата порасна за 3,9% (од 78,2 на 81,3 жители на км²). Во регионални рамки, пораст е карактеристичен за сите региони освен Пелагонискиот, како и за две третини од општините, при што најголем пораст имаат Полошкиот (8%), Скопскиот (6%) и Североисточниот регион (5,5%). Според густината на населеноста се издвојуваат шест зони.⁵ Во 2002 година два региона (Вардарскиот и Пелагонискиот) и половина (38) од општините припаѓаат на зоната на слаба населеност, четири региони (Источен, Југоисточен, Југозападен и Североисточен) и 18 општини се со средна населеност, Полошкиот регион и осум општини се пренаселени, Скопскиот регион и десет општини имаат голема пренаселеност, четири мошне голема пренаселеност, а во шест општини бројот на жители на км² е поголем од 1000.

Промените во учеството на населението од регионите/општините во вкупното население на земјата се изразени во негово намалување кај Пелагонискиот, Вардарскиот, Југоисточниот и Источниот регион. Во другите региони се забележува пораст, кој е најголем во Полошкиот регион. Заедничкото учество на населението од Североисточниот, Скопскиот и Полошкиот регион се зголеми од 50,8% (1994) на 52,2% (2002 година). Тоа претставува огромна концентрација на население на повеќе од една четвртина (26,3%) од територијата на земјата.

Од аспект на идниот регионален развој, постојната состојба во густината на населеноста и концентрацијата на население е мошне неповолна поради бројните импликации врз социо-економскиот развој на земјата. Со оглед на досегашните тенденции во демографскиот развој може да се очекува продлабочување на регионалните разлики во густината на населеноста, односно нејзино натамошно зголемување во општините кои денес се издвојуваат како густо населени, додека на определени подрачја може да се очекува појава на потполна депопулација.

⁵ Зона на слаба населеност (до 50 жители на км²), средна населеност (51-100), пренаселеност (101-150), голема пренаселеност (151-500), мошне голема пренаселеност (501-1000) и зона на огромна пренаселеност (над 1000 жители на км²).

Табела 4

Некои показатели за вкупното и природното движење на населението и неговите карактеристики во Република Македонија и на ниво на региони (НТЕС 3)

	Македонија	Вардарски регион	Источен регион	Југозападен регион	Југоисточен регион	Пелагониски регион	Полошки регион	Североисточен регион	Скопски регион
Вкупно население (Попис)									
1994	1945932	152479	180081	212856	168481	242614	280352	163841	545228
2002	2022547	154535	181858	221546	171416	238136	304125	172787	578144
Прочетни годишни стапки на пораст на населението (1994/2002)									
	0,48	0,20	0,10	0,49	0,22	-0,23	1,02	0,66	0,73
Процена на население									
2006	2041941	154161	180791	222141	172067	235861	310853	174076	591991
Стапки на природен прираст*									
1994	8,1	4,2	4,7	10,0	7,7	3,0	14,8	8,4	8,4
2006	1,9	0,0	0,8	1,5	1,2	-2,0	4,2	2,3	3,9
Умрени доенчиња на 1000 живородени									
1994	23,9	15,6	17,0	20,4	17,4	21,8	27,1	26,9	28,9
2006	11,5	15,5	8,9	7,9	9,6	8,2	11,4	6,5	15,3
Стапка на социјален фертилитет									
1994	2,1	1,8	1,8	2,3	2,0	2,0	2,5	2,3	2,0
2006	1,42	1,39	1,27	1,30	1,40	1,48	1,35	1,54	1,63
Очекувано праење на живоош при раѓање									
1995	72,1	71,6	72,3	72,6	72,7	72,3	72,3	70,8	72,2
2005	73,4	73,4	73,7	73,9	73,9	73,7	73,7	73,4	74,2
Учесиво (во %) во вкупното население (2006)									
Деца (0 - 14)	18,9*	17,1*	16,2*	20,0*	17,9*	16,3*	22,3*	20,6*	18,9*
Работноспособен контингент**	67,6	68,3	69,2	67,7	68,3	66,0	67,7	66,7	67,4
Стари 65 и +	11,2	12,1	12,0	10,4	11,5	15,2	8,2	10,6	11,1
Коефициенти на старосна зависност на населението (2006 година)***									
Вкупно	44,6	42,8	40,7	44,8	43,0	47,7	45,0	46,7	44,7
На младите	28,0	25,1	23,4	29,5	26,2	24,7	32,9	30,8	28,1
На старите	16,6	17,8	17,3	15,3	16,8	23,0	12,1	15,9	16,5
Домаќинства									
Број (2002)	564237	40873	64490	57652	49695	72531	69089	46295	163612
Пораст (%) 2002/1994	12,4	6,3	7,8	15,0	10,6	3,5	32,3	12,7	12,7
Образовно ниво на населението старо 15 и повеќе години (2002)****									
Ниско	53,2	49,2	51,4	60,8	58,9	49,7	73,8	59,7	39,8
Средно	36,9	42,2	39,4	30,7	33,9	39,0	21,2	33,6	45,5
Високо	10,0	8,6	9,2	8,6	7,2	11,3	5,0	6,7	14,8

* Природен прираст на 1000 жители (промили)

**Работноспособниот контингент го опфаќа населението на возраст 15-64 години (мажи) и 15-59 години

***Коефициент на вкупната старосна зависност - отповареност на населението на работноспособна возраст контингентите на младите (0-14 год.) и на старите (65 и повеќе год.). Коефициент на старосна зависност на младите - отповареност на населението на работноспособна возраст со контингентите на младите (0-14 год.).

Коефициент на старосна зависност на старите - отповареност на населението на работноспособна возраст контингентите на старите 65 и повеќе години.

**** Ниско ниво на образование - без образование, незавршено основно и основно образование; Средно ниво на образование - тригодишно и четиригодишно средно образование; Високо ниво на образование - виши и високо образование, магистратура, докторат.

Извор: ДЗС: Демографска статистика по региони (Статистички преглед 2.4.6.04, 526), Скопје, 2006 година и од документацијата на ДЗС.

Градско население и ниво на урбанизација. Учесството на градското во вкупното население во земјата изнесува 56,7% (2002). На ниво на планските региони се движат од 29,2% (Полошки) до 71,8% (Скопски). Со релативно повисоко учество се издвојуваат Вардарскиот, Пелагонискиот и Источниот регион, а со пониско се Југозападниот и Југоисточниот регион. Речиси половина (41) од општините имаат само рурално население.

Во 2002 година Македонија имала 22 мали градови (до 20.000 жители) од кои 12 со помалку од 10.000 жители, седум средни (20.000-50.000) и четири големи градови (од 50.001 до 100.000 жители). Градот Скопје остана единствената градска населба со над 100.000 жители. Учесството на населението од малите градови во вкупното градско население изнесува 17,2%, од средните 22,8%, а од големите градови 23,8%. Повеќе од една третина (36,2%) од градското население живее во Скопје.

Мошне големиот број на мали и поголеми рурални општини во голема мера ќе го определува и идниот регионален развој на земјата. Затоа, треба да се обрне внимание на континуираната депопулација на малите рурални подрачја од една, и значителниот пораст на население во поголемите рурални општини, од друга страна. Тоа ја наметнува потребата од диференциран приод при идентификувањето на стратешките определби за регионалниот развој.

Наталитет, морталитет и природен прираст. Во периодот 1994-2006 година стапките на наталитет во Македонија се намалија од 16,1 на 11,1 живородени на 1000 жители. Намалување имаат сите региони, при што тоа е најголемо во Полошкиот, Југозападниот и Североисточниот регион. Ваквата тенденција во високонаталитетните подрачја придонесе за значително намалување на регионалните разлики во големината на стапките на наталитет. Меѓутоа, огромни остануваат разликите на ниво на општини кои во 2006 година се движат од 5,5 (Осломеј) до 23,3 промили (Студеничани).

Стапките на морталитет, пак, во Република Македонија се зголемија од 8,0 (1994) на 9,1 умрени на 1000 жители (2006). Оваа стапка во 2006 година е најголема во Пелагонискиот (12,3 промили), а најмала во Полошкиот регион (6,8 промили). Напросечни стапки имаат Вардарскиот, Источниот, Југоисточниот и Североисточниот регион. Разликите кај општините се мошне големи и се движат од 4,3 (Арачиново) до 23,5 промили (Вранешница).

Бројот на умрени доенчиња на 1.000 живородени на ниво на земјата се намали од 23,9 (1994) на 11,5 (2006). Промени во позитивна насока имаат сите региони. Тие се најголеми во Североисточниот и Југозападниот регион, помали во Полошкиот, Скопскиот и Источниот, а најмали во Вардарскиот плански регион. Во 2006 година бројот на умрени доенчиња на 1000 живородени најмал е во Североисточниот (6,5), а најголем во Вардарскиот регион (15,6).

Големите промени во наталитетот предизвикаа еноормно намалување на природниот прираст во Република Македонија. Тој во периодот 1994-2006 година се намали за четири пати (од 15.772 на 3.955 лица), а стапката на природен прираст од 8,1 на само 1,9 промили. Големи промени во апсолутниот обем на природниот прираст има во сите подрачја во земјата. До негово драстично намалување дојде и во високонаталитетните подрачја, првенствено под влијание на емиграцијата во странство. Сепак, во 2006 година стапките на природен прираст најголеми се во Скопскиот и Полошкиот регион, на кои отпаѓа 91,7% или речиси целиот природен прираст во земјата.

Внатререгионалните диференцијации на вредностите на стапките на природниот прираст се особено нагласени на ниво на општини. Тие се движат од 15,1 промили (Вранешница) до 17,5 промили (Студеничани).

Природното движење во Република Македонија се карактеризира со голема хетерогеност и огромни регионални отстапувања. Посматраните индикатори укажуваат на различната фаза на демографска транзиција во која се наоѓаат одделни региони и општини. Релативно големиот пораст на населението во некои општини од Скопскиот, Полошкиот и Југозападниот регион сè уште е под влијание на високиот природен прираст, иако дел од нив се изразито емиграциони подрачја. Сепак, тоталната стапка на фертилитет (со чии промени се намалија регионалните отстапувања) покажува дека според состојбата во 2006 година проста репродукција на населението во смисла на обновување на генерациите нема во ниту еден регион.

Внатрешни и надворешни миграции. Анализата на внатрешните миграции покажува дека во набљудуваниот период незначителен пораст забележаа миграциите во рамките на општините. Независно од ваквите

промени во структурата на внатрешните миграции остана доминантно учеството на меѓуопштинските преселувања кое изнесува нешто помалку од 2/3 (според податоците од Пописот на населението во 2002), односно околу 4/5 според податоците од редовното статистичко истражување во периодот 2003-2006 година. Ваквата структура на внатрешните миграции е условено од намалениот миграционен потенцијал и од зголемувањето на преселничките движења од селските подрачја во странство.

Што се однесува на надворешните миграции преовладува учеството на иселувањата. Според уделот на емигрантите во вкупното население во 1994 година се диференцираат две групи на изразито емиграциони подрачја. Првата ја сочинува Пелагонискиот регион (22,5%), а втората група Југозападниот (14,1%) и Полошкиот регион (12,8%). Повеќе индиции упатуваат на констатацијата дека во последната деценија во поголемиот број општини од Полошкиот и Југозападниот регион, како и дел од општините од Скопскиот и Североисточниот регион, емиграцијата во странство продолжи со мошне голем интензитет. Но, треба да се истакне дека во овој период оваа емиграција попрама сè пошироки размери на целата територија на земјата.

Сознанијата за обемот, интензитетот и насоченоста на просторната мобилност на населението, како и демографската структура на мигрантите, упатуваат на тоа дека внатрешните и надворешните миграции директно и индиректно влијаеја врз развојот на населението. Тие имаа значително влијание врз големината на вкупното население во земјата, неговата репродуктивна основа и процесот на демографско стареење. Последиците и импликациите се понагласени во подрачјата каде миграциите, посебно емиграцијата во странство, забележаа значителен интензитет, што придонесе за продлабочување на регионалните разлики во развојот на населението во земјата и за промени во просторно-демографските соодноси. Овие движења се одвиваа стихично и во отсуство на миграциона политика, како и на политика за порамномерен регионален развој, особено за развој на руралните подрачја и помалите општини.

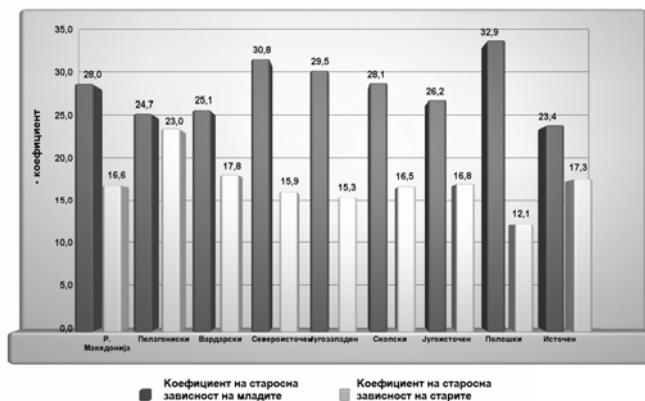
Население според пол и старост. Во периодот 1994-2002 година во Република Македонија дошло до значителен пораст на учеството на машкото во вкупното население (од 50,1% на 50,2%). На ниво на региони пораст има во Вардарскиот, Североисточниот, Југозападниот, Југоисточниот и Полошкиот, намалување бележат Пелагонискиот и Скопскиот, а тоа останува исто во Источниот регион. Во 2002 година, учеството на мажите е поголемо од она на жените во сите региони освен во Скопскиот.

Старосната структура на населението се карактеризира со големи промени. Рангирањето на демографската старост покажува дека населението на ниво на земјата од праг на демографска старост (1994) преминало во стадиум на демографска старост (2002). Во двете постматрани години во четврти стадиум - праг на демографска старост е населението во Североисточниот и Југозападниот регион. Со поинтензивен процес на стареење се издвојуваат Вардарскиот, Скопскиот, Југоисточниот и Источниот регион, чие население од праг на демографска старост преминало во стадиум на демографска старост. Во истиот стадиум - демографска старост остана Пелагонискиот, а Полошкиот регион од стадиум на демографска зрелост преминува на праг на демографска старост⁶.

⁶ Податоците од процените на населението за 2006 година покажуваат дека на ниво на земјата и во сите региони, освен Пелагонискиот чиешто население преминало во стадиум на длабока демографска старост, се задржуваат во истите стадиуми на демографска старост.

Рангирањето на демографската старост на 84 општини покажува дека во 2002 година во стадиум на демографска зрелост било населението во десет општини, во 22 на праг на демографска старост, во 39 во стадиум на демографска старост, во девет во длабока демографска старост, а во четири во најдлабока демографска старост. Тоа значи дека повеќе од три петтини од општините во Македонија се зафатени со мошне интензивен процес на демографско стареење⁷.

Графикон 3
Коефициенти на старосна зависност на младите и на старите во Република Македонија на ниво на региони во 2006 година

Извор: Државен завод за статистика

Промените во основните функционални старосно-полови контингенти се мошне големи и треба да се имаат предвид при конципирањето на регионалниот развој, бидејќи тие по своите особености бараат и соодветни социјални трансфери за различните потреби на одделни сегменти од населението. Огромните регионални разлики во коефициентите на старосната зависност, пак, имплицираат повеќе последици кои произлегуваат од оптовареноста на работоспособниот контингент (Графикон 3). Тие се значајни како од аспект на формирањето на активниот контингент - работната сила, така и од потребата за обезбедување на средства за различните видови на трансфери за младите и старите лица.

Старосната структура на населението различно ќе се одрази врз идниот демографски развој на одделни подрачја во земјата. Со оглед на нагласените отстапувања во концентрацијата на вкупното население и застапеноста на младите, посебно на женската популација на фертилна и оптимална репродуктивна возраст, демографските последици ќе се манифестираат во натамошно продлабочување на регионалните разлики во развојот на населението. Најголем дел од земјата ќе се соочи со интензивирање на процесот на демографско стареење, следствено намалување на вкупното и населението на работоспособна возраст. Во подрачјата, пак, кои во почетокот на анализираниот период беа идентификувани како високонаталитетни и покрај големите промени, населението и понатаму ќе има значителен пораст поради сè уште релативно широката репродуктивна основа и големата застапеност на младите во вкупното население.

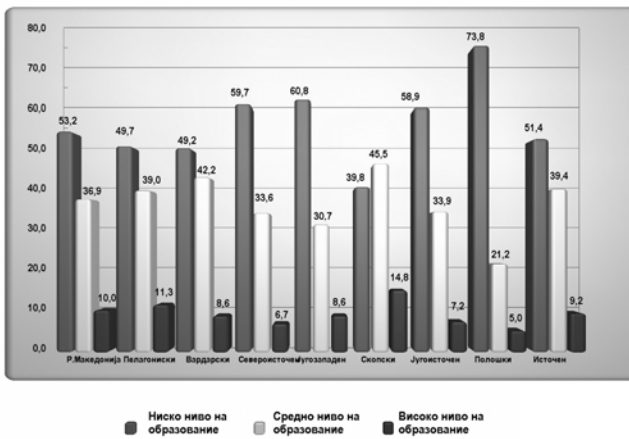
⁷ Во 1994 година населението во две општини било во стадиум на демографска младост, во 14 во демографска зрелост, 35 на праг на демографска старост, во 16 во стадиум на демографска старост, пет во длабока демографска старост и една во најдлабока демографска старост.

Образовна структура на населението - Во последниот меѓупописен период во Македонија продолжи намалувањето на стапката на неписменост, но со значително помала динамика од онаа во периодот 1981-1994 година. Промените во структурата на населението според школска подготовка, пак, се одвиваа во насока кон намалување на учеството на лицата со ниско ниво на образование и пораст на оние со средно и високо ниво на образование. Но, и покрај ваквата тенденција уделот на лицата со ниско ниво на образование останува доминантен во најголем број од регионите и општините (Графикон 4). Релативно малиот пораст на населението со вишо и високо образование, меѓу другото, е условен од интензивната интелектуална емиграција.

Анализата на промените во апсолутната големина и структурата на населението според школска подготовка на ниво на региони (НТЕС 3) укажува на исти тенденции. Независно од интензитетот на промените, со одредени исклучоци, овие движења се карактеристични за сите региони.

Графикон 4

Учеството на населението старо 15 и повеќе години со ниско, средно и високо ниво на образование во Република Македонија, на ниво на региони во 2002 година

Извор: Државен завод за статистика

Намалувањето на учеството на лицата со ниско ниво на образование е најизразено во Источниот регион, а најмало во Полошкиот регион. Скопскиот и Полошкиот регион беа и остануваат подрачја со најмала, односно најголема застапеност на населението со ниско образование (околу 40% и 74%, соодветно во 2002 година). Учеството на лицата со средно ниво на образование најголем пораст бележи во Источниот, а најмал во Полошкиот регион. Во 2002 година Полошкиот регион е единственото подрачје каде што тоа е помало од 30%. Најголем пораст на учеството на лицата со високо ниво на образование, е карактеристичен за Скопскиот и Пелагонискиот, а најмал за Полошкиот и Југоисточниот регион. Регионалните разлики во застапеноста на лицата со високо ниво на образование во набљудуваниот период се прогледуваат.

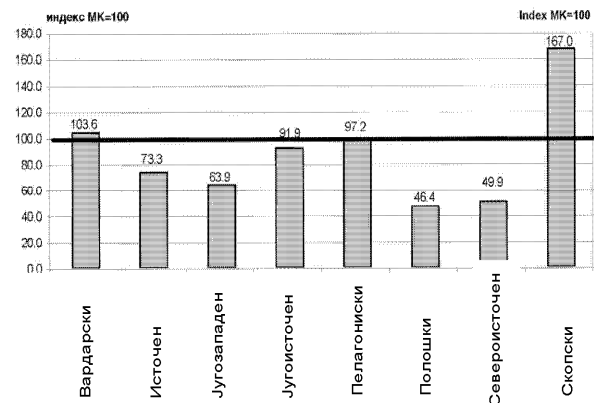
Постојната состојба во однос на писменоста и образовната структура на населението е мошне неповолна. Најголем дел од планските региони и општините не располагаат со квалитетни човечки ресурси неопходни за поттикнување и следење на социо-економскиот развој. Во услови на релативно ограничени природ-

ни и финансиски ресурси од една, и сè понагласено значење на образованието како вид на човечки капитал, од друга страна, тоа може да претставува сериозна ограничувачка околност за ублажување на постојните големи диспаритети на регионалниот развој во земјата.

5. Економски карактеристики

Бруто домашен производ по жител. БДП по жител на регионално ниво покажува голема нерамномерност во нивото на развој меѓу Скопскиот и другите плански региони во земјата (Графикон 5). Според податоците од 2006 година, Скопскиот плански регион со БДП по жител од 289.622 денари според паритетот на куповната моќ е далеку над просекот на земјата од 173.385 денари. Заедно со Вардарскиот плански регион (179.645 денари) тоа се единствените региони со повисок БДП по жител од просекот на земјата. Потоа следат Пелагонискиот и Југоисточниот плански регион со БДП по жител од 97%, односно 92% од просекот на Македонија. Останатите четири региони имаат БДП по жител помал од 75% од просекот на земјата. Во Скопскиот плански регион се создава 48,5% од вкупниот БДП на Македонија, додека сите останати плански региони имаат далеку поскумен придонес. Втор по учество во БДП е Пелагонискиот регион со 11,2%, додека најнизок придонес има Североисточниот регион со 4,2% (Графикон 6)

Графикон 5 – Регионален БДП по жител 2007

Извор: Соопштение бр.3.1.9.03 Државен завод за статистика, јуни 2009

Скопскиот плански регион има 3,4 пати повисок БДП по жител од Североисточниот плански регион. Во земјите од ЕУ се сретнуваат и поголеми регионални разлики при што рекордот го држи Велика Британија каде што најбогатиот регион е 9,7 пати побогат од најсиромашниот регион. Но, забележливо е дека големите регионални разлики во БДП по жител се карактеристични за поголемите земји, како Велика Британија, Германија и Франција. Регионалните разлики во нивото на БДП по жител се далеку пониски во земјите од ЕУ со слична големина како Македонија. На пример, во Словенија тој сооднос изнесува 2,1, во Летонија и Естонија 2,2, а во Литванија 2,5. Оттука се наметнува констатацијата дека Македонија се карактеризира со исклучително нерамномерен економски развој меѓу главниот град и другите населени места во земјата, не својствен за мала земја по територија и население.

Графикон 6. Учество на регионите во создавањето на БДП во 2007 година

Извор: Соопштение бр.3.1.9.03 Државен завод за статистика, јуни 2009

Структурна и динамичка анализа на економијата на планските региони. Структурната и динамичката анализа на економијата на планските региони во Република Македонија е направена врз основа на расположивите податоци за нефинансискиот сектор обезбедени од страна на Државниот завод за статистика. Анализата на додадената вредност на нефинансискиот сектор овозможува да се добие јасна претстава за динамиката на економскиот развој на планските региони заради следново: 1) нефинансискиот сектор е најголемиот институционален сектор во економијата⁸ со удел од приближно 60% во вкупната додадена вредност; 2) произведува стоки и услуги исклучиво за пазарот наспроти владиниот сектор кој обезбедува непазарни услуги и секторот домаќинства кој во голема мера произведува за сопствените потреби и 3) порастот на македонската економија е најмногу генериран од нефинансискиот сектор.

Според сите анализирани економски индикатори за нефинансискиот сектор, Република Македонија има карактеристики на моноцентричен модел на развој, при што Скопскиот плански регион се издвојува како јадро на развојот, додека сите други плански региони многу заостануваат. Ваквата состојба наметнува потреба од водење на регионална политика за поттикнување на динамичен развој во другите региони и порамномерна дисперзија на инвестициите низ земјата, со цел да се намалат економските и другите диспаритети во развојот. Притоа, како што е веќе споменато, политиката на полицентричен развој не подразбира развој на другите региони за сметка на заостанување на развојот на Скопскиот плански регион, туку вклучува паралелно поттикнување развојот во сите региони, со тоа што мерките треба да бидат првенствено насочени кон забрзување на развојот на помалку развиените региони.

Производство. Економската доминација на Скопскиот плански регион е јасно воочлива кај вкупната додадена вредност во производството на нефинансискиот сектор во земјата. Скопскиот регион учествува со дури 2/3 во вкупната додадена вредност (Графикон 7), а другите региони имаат многу ниско учество. Интересно е да се забележи дека во анализираниот период (2003-2006), трите региони со најголемо учество во 2003 година (Скопски, Пелагониски и Југозападен) остварија намалување на нивниот придонес во вкупната додадена вредност на нефинансискиот сектор. Останатите пет региони остварија зголемување на учеството како резултат на нивниот динамичен раст кој се движи од 30% во

⁸ Останатите институционални сектори се: финансиските претпријатија, домаќинствата, државата и непрофитните институции

Вардарскиот,⁹ 33% во Полошкиот, 36% во Источниот,¹⁰ 47% во Североисточниот до 117% во Југоисточниот плански регион. Наспроти нив, Скопскиот плански регион оствари раст од 26%, а Пелагонискиот и Југозападниот од само 9% и 3%, соодветно. Сепак, високата економска основа на Скопскиот регион диктира голем економски јаз меѓу него и другите региони за чие намалување потребен е континуиран и динамичен раст на останатите региони во подолг временски период.

Графикон 7

Извор: Државен завод за статистика

Наследените диспаритети во економскиот развој меѓу регионите во определена мера се должат на концентрацијата на големите и средните претпријатија во Скопскиот, Пелагонискиот и Југозападниот регион кои овозможува создавање на повисока економска основа во овие региони во минатото. Меѓутоа, токму големите и средните претпријатија во последните неколку години условуваат забавување на растот во овие региони заради долготрајните проблеми во однос на нивното реструктурирање. Останатите региони се карактеризираат со доминантен удел во производството на малите бизниси кои бележат високи стапки на раст и придонесуваат за побрз развој на бизнис секторот.

Графикон 8

Извор: Државен завод за статистика

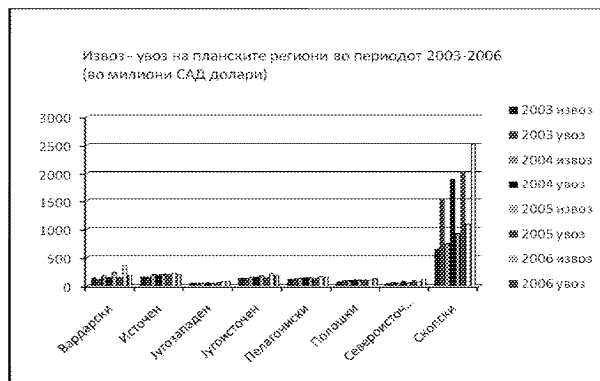
Увоз и извоз. Доминацијата на Скопскиот регион во производството видливо се отсликува и во надворешнотрговската размена на регионите (Графикон 9). Во периодот 2003-2006 година, Скопскиот регион учествувал со

⁹ Податокот е за периодот 2003-2005, Податоците за 2006 година за Вардарскиот и Источниот регион се неспоредливи со претходните години, затоа што се по старата територијална организација пред префрлувањето на општините Лозово и Свети Николе од Источниот во Вардарскиот регион. Имено, по измената на територијалната организација на овие два региони, ДЗС ги достави преработените податоци за додадената вредност по институционални сектори за 2003, 2004 и 2005 година, но не и за 2006 година.

¹⁰ Види фуснота 9.

дури 45% во вкупниот извоз и со над 62% во вкупниот увоз на Република Македонија. Од другите плански региони најголем извоз остваруваат Вардарскиот (како резултат на извозот на фероникел од страна на „Фени“) и Источниот регион (како резултат на извозот од металната и текстилната индустрија). Најлоши перформанси во поглед на извозно-увозните активности покажуваат Југозападниот и Североисточниот регион кои воедно имаат најниско учество во производството. Овие резултати покажуваат дека извозната ориентираност на економските субјекти во планските региони е неопходна за поттикнување на развојот, имајќи ја предвид ниската апсорпциона моќ на домашниот пазар. Оттаму, поддршката на развојот на конкурентни индустрии се наметнува како основен предизвик за политиката на регионален развој на Република Македонија.

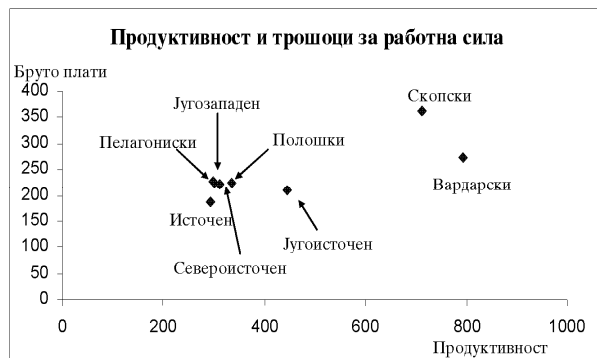
Графикон 9

Извор: „Регионите во Република Македонија 2007“, ДЗС, декември 2008, стр. 42

Работни места. Наспроти апсолутната доминација на Скопскиот плански регион во производството на нефинансискиот сектор, неговото учество во вработувањата е 47% што претставува многу висок удел, но сепак упатува на поголема дисперзираност на работните места по регионите. Во однос на креирањето на нови работни места (Графикон 8), во периодот 2003-2006 година бројот на работни места во Скопскиот плански регион пораснал за 13%, додека најголем раст е забележан во Североисточниот регион (17%), а најголема загуба на работни места е остварена во Југозападниот плански регион (-3%). Губењето на работни места во Југозападниот плански регион најмногу се должи на незавршеното реструктурирање или затворањето на големите и средните претпријатија. Слична е ситуацијата и во Пелагонискиот плански регион каде што во анализираниот период бројот на работни места пораснал за минимални 1% како последица на тоа што со создадените нови работни места во малите фирми не може во голема мера да се компензира губењето на работните места во големите и средните фирми.

Графикон 10

Извор: Државен завод за статистика и пресметки на авторите

Продуктивност на трудот. Анализата на продуктивноста на трудот ја потврдува доминацијата на Скопскиот плански регион, како резултат на високото учество на регионот во вкупната додадена вредност (67%) и релативно пониското учество во вкупните вработувања (47%). Во периодот 2003-2006 година, продуктивноста во овој регион се зголемила за 12% и просечната остварена додадена вредност по вработен изнесувала 712.000 денари во 2006 година. Многу побрз раст на продуктивноста во анализираниот период е остварен во другите региони - 92% во Југоисточниот, 31% во Источниот,¹¹ 26% во Североисточниот, 25% во Вардарскиот¹² и 23% во Полошкиот плански регион, што резултира со стеснување на диспаратот во продуктивноста на трудот меѓу Скопскиот и останатите региони. Во 2006 година отскокнува Вардарскиот плански регион со многу висока продуктивност од 793.000 денари, што е резултат на високиот раст на „Фени“. Без оваа компанија, овој регион би имал двојно пониска продуктивност. Пелагонискиот и Југозападниот плански регион повторно заостануваат во поглед на растот на продуктивноста со 8% и 6%, соодветно, што е логична последица на ниските перформанси во поглед на производството.

Интересно е да се забележи дека регионите со висока продуктивност на трудот вообичаено имаат висок износ на бруто плати по вработен што е економски логично објаснување на регионалните разлики во приманата на вработените (Графикон 10).

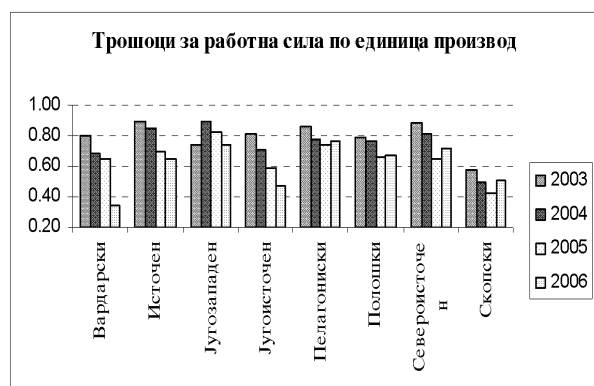
Трошоци за работна сила по единица производ. Динамичниот раст на нефинансискиот сектор во периодот 2003-2006 година во повеќето плански региони на Република Македонија беше придружен и со значително подобрување на конкурентноста мерена преку трошоците за работна сила по единица производ (ТРСЕП). Вардарскиот регион оствари најголемо намалување на ТРСЕП во периодот 2003-2006 година (Графикон 11), меѓутоа резултатите повторно се должат најмногу на доброто работење на „Фени“ и овој индикатор не ја отликува реално состојбата во целиот регион. Анализата на другите региони покажува дека Југоисточниот плански регион оствари најголемо намалување на ТРСЕП од 41% во периодот 2003-2006 година, следен од Источниот¹³ и Североисточниот плански регион со намалување од 22% и 19%, соодветно. Скопскиот плански регион успеа да ги намали ТРСЕП од 0,58 во 2003 година на 0,51 во 2006 година, како резултат на намалувањето на бруто платите со што во определена мера се надомести понискиот пораст на продуктивноста во овој регион. И покрај тоа, Скопскиот плански регион ја загуби водечката позиција зашто ТРСЕП во Југоисточниот плански регион падна на 0,47 во 2006 година (од 0,81 во 2003) што се должи на исклучително динамичкиот раст на малите и средните претпријатија. Со лошите перформанси во анализираниот период, Пелагонискиот и Југозападниот плански регион стануваат најмалку конкурентни во Република Македонија, што повлекува потреба од преземање на мерки во овој сегмент значаен за нивниот развој.

¹¹ Види фуснота 9

¹² Види фуснота 9

¹³ Види фуснота 9

Графикон 11

Извор: Државен завод за статистика и пресметки на авторите

Значењето на малите претпријатија во производството и отворањето на нови работни места. Со интензивниот раст во последните неколку години, малите претпријатија полка го преземаат приматот на најголем производител во нефинансискиот сектор во Република Македонија. Во 2006 година, тие апсолутно доминираат во шест региони со учество во производството од 55% во Пелагонискиот до 72% во Источниот плански регион. Единствено во Скопскиот и Вардарскиот регион сè уште доминираат големите претпријатија со 51%, односно 63%, додека малите претпријатија имаат учество од 36% и 23%, соодветно. Во периодот 2003-2006 година, најимпресивен раст од 190% на малите претпријатија е остварен во Југоисточниот регион, следен од Североисточниот со 72%. Најниска стапка на раст од 30% е забележана во Вардарскиот¹⁴ плански регион, што го потврдува навистина динамичниот раст на овој сектор во сите региони. Овие податоци покажуваат дека структурата на нефинансискиот сектор интензивно се менува во корист на малите претпријатија што имплицира нивно поголемо влијание врз вкупните економски движења во земјата.

За разлика од производството каде што малите претпријатија го презедоа приматот во последните неколку години, тие од поодамна се најголем работодавец во македонскиот нефинансиски сектор. Во 2006 година, малите претпријатија апсорбирале околу 60% од вработените во нефинансискиот сектор во Република Македонија. Погледнато по региони, тие се најголем работодавец во сите региони во 2006 година и нивното учество се движи од 48% во Вардарскиот¹⁵ до 79% во Југозападниот плански регион (Графикон 12). Карактеристично е што во периодот 2003-2006 година, малите претпријатија континуирано отвораа нови работни места и во повеќето региони успеаја целосно да ја амортизираат загубата на работни места во големите и средните претпријатија и да обезбедат нови вработувања. Отворањето на нови работни места во малите претпријатија е карактеристично за сите региони, а растот во анализираниот период (2003-2006) се движи од 21% во Пелагонискиот до 46% во Скопскиот плански регион.

¹⁴ Види фуснота 9

¹⁵ Види фуснота 9

Графикон 12

Извор: Државен завод за статистика

Секторска структура. Во производството на нефинансискиот сектор во Република Македонија доминираат услугите со учество од 51% и индустријата со 36% во 2006 година. Притоа, анализата на податоците за периодот 2003-2006 година покажува дека услугите и градежништвото го зголемуваат своето учество за сметка на индустријата, додека земјоделството има помало учество. Во анализираниот период, градежништвото пораснало за 46%, услугите за 40%, а индустријата за 25%. Земјоделството оствари најдинамичен раст од 65% во периодот 2003-2006 година што веројатно најмногу се должи на преминот на дел од земјоделските производители од неформалниот сектор во формалната економија. Сепак, мора да се напомене дека најголем дел од земјоделското производство се остварува во секторот домаќинства зашто мал дел од земјоделските производители се организирани во претпријатија. Поради тоа, од анализата на нефинансискиот сектор не може да се согледа реалното значење на земјоделството за одделни региони, кое е далеку повисоко од прикажаното со статистичките податоци.

Анализирано по региони, индустријата сè уште доминира во пет региони со учество од 45% во Североисточниот до 61% во Вардарскиот¹⁶ плански регион, додека услугите се повеќе застапени во Скопскиот, Полошкиот и Југозападниот плански регион со учество од 6%, 49% и 48%, соодветно. Градежништвото и земјоделството се со значително пониско учество во производството на нефинансискиот сектор на регионите, меѓутоа се издвојуваат како позначајни во одделни региони. Градежништвото има поголемо значење во Југозападниот и Полошкиот плански регион каде учествува со 13%, додека земјоделството е најзначајно во Југоисточниот регион со учество од 6% во производството на нефинансискиот сектор.

И покрај брзиот раст на останатите сектори, индустријата е сè уште најголем работодавец со учество од 44% во вкупните вработувања во нефинансискиот сектор, следена од услугите со 43%. Меѓутоа, услугите се карактеризираат со најголем број новоотворени работни места во анализираниот период (2003-2006 година) што реално може да повлече услугите да го преземат приматот на работодавец на национално ниво, особено доколку во индустријата нема поголеми инвестиции. Сепак, на ниво на региони, освен во Скопскиот и Југозападниот плански регион, индустријата е најголем работодавец во другите региони. Во 2006 година, учеството на индустријата во вработувањата се движи од 34% во Скопскиот до 67% во Источниот¹⁷ плански регион.

¹⁶ Види фуснота 9

¹⁷ Види фуснота 9

Податоците покажуваат дека индустријата е најзначаен економски сектор во економската структура во повеќето плански региони и дека натамошниот развој на регионите треба да се поттикнува преку стимулирање на постојните индустриски гранки и инвестиции во нови индустрии, соодветно на производните ресурси во регионот, посебно на природните богатства и квалитетот на работната сила.

Земјоделство. Постојната состојба во земјоделскиот сектор покажува извесна специјализација на планските региони за производство на определени земјоделски култури. Во Вардарскиот плански регион најзастапено е производството на житарици, овоштарството и лозарството како најважна стратешка гранка. Во Источниот плански регион најважни култури се оризот и компирот, чие производство треба да се унапредува зашто овој регион има потенцијал да создаде извозни брендови од овие два производа. За разлика од овие два региони, Југозападниот плански регион се карактеризира со голема фрагментираност на површините што не е погодно за поинтензивен земјоделски развој, меѓутоа има голем потенцијал за развој на сточарството и лозарството за кое посебно добри услови постојат во Охридското виногорје.

Посебно важни во однос на земјоделството се Југоисточниот плански регион кој е најзначаен во Република Македонија за градинарството, а втор по значење за тутунот и лозарството и Пелагонискиот плански регион кој се одликува со најмала фрагментираност на земјоделските површини и доминира во производството на житарици и тутун. Во Пелагонискиот плански регион е исто така развиено сточарството и индустријата за преработка на млеко и млечни производи, при што постои висок потенцијал за извозно ориентирање на оваа индустриска гранка. Сточарството е присутно и во Полошкиот плански регион кој нема предуслови за интензивно земјоделско производство, меѓутоа има неколку препознатливи производи како тетовски грав, тетовско јаболко, шарпланински јагне, сирење и кашкавал кои негување и подобра извозна промоција треба да биде насочен развојот на земјоделството во овој регион.

Екстензивното земјоделско производство е посебно присутно во Североисточниот плански регион кој не е специјализиран за определени земјоделски култури и не се постигнуваат високи приноси. Сепак, екстензивното производство лесно може да се конвертира во органско што може да претставува голема предност на регионот, заедно со сточарството за чиј развој постои голем потенцијал заради големите површини под ливади и пасишта во овој регион. Извесен потенцијал за развој на сточарството и градинарството постои и во Скопскиот плански регион, каде што условите за развој на другите земјоделски гранки се прилично лимитирани заради високото ниво на урбанизација на регионот.

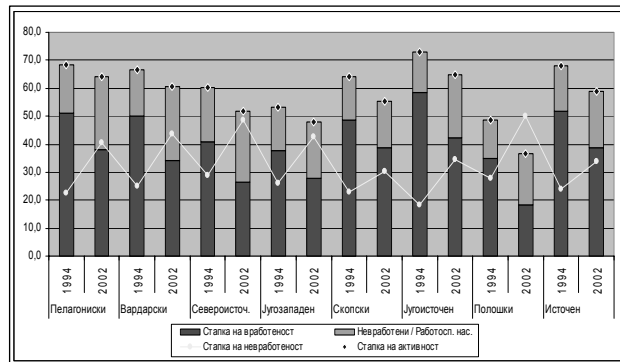
Факт е дека планските региони веќе користат дел од своите потенцијали за земјоделско производство, меѓутоа производството многу често се одвива без користење на современи методи и механизација, а како посебен проблем во повеќето плански региони се јавува наводнувањето на земјоделските површини. Имајќи го предвид традиционалното значење на земјоделството во Република Македонија, како и стратешката определба на државата за унапредување на овој сектор јасно изразена во Националниот развоен план и другите национални стратешки документи, поттикнувањето на

земјоделскиот развој се поставува и како приоритет на политиката за регионален развој, посебно имајќи ги предвид специфичностите и погодната клима на планските региони за висококвалитетно земјоделско производство.

6. Пазар на работна сила

Стапка на активност. Според податоците од Пописот на населението, домаќинствата и становите во Република Македонија,¹⁸ просечната стапка на активност на национално ниво, мерена како учество на работната сила во работноспособното население изнесува 54,3% во 2002. Во просек, економската активност на работноспособното население во Република Македонија во периодот 1994-2002 година се намали за 13,1%. Анализирани по региони, постојат големи варијации во поглед на активноста (Графикон 13). Највисока активност има Југоисточниот плански регион од 64,7% во 2002 година, додека Полошкиот плански регион се издвојува со најниска стапка на активност од 36,5% во 2002 година и со највисок пад на активноста во периодот 1994-2002 година од 25%.

Графикон 13
Основни индикатори за пазарот на работна сила, 1994 и 2002 година

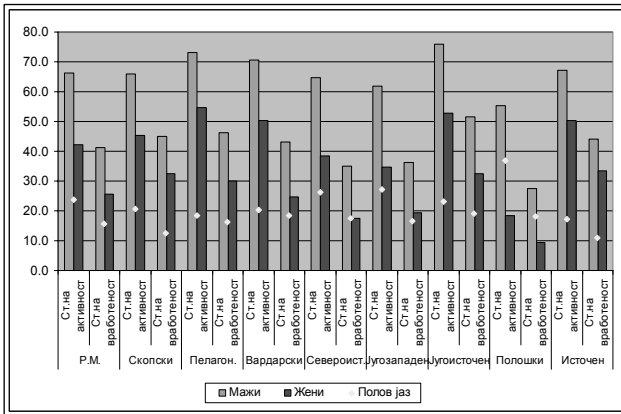

Извор: Државен завод за статистика, Попис на население 1994 и 2002.

Просечната стапка на активност кај мажите во 2002 година изнесува 66,1% на национално ниво, додека женското население бележи активност од 42,1% што укажува на висок полов јаз од 24% во корист на мажите. Највисок полов јаз од 36,8% е присутен во Полошкиот плански регион, каде што активноста на женската популација е мошне ниска, што најмногу се должи на традиционалната неактивност на жените од албанско етничко потекло на пазарот на трудот. Половиот јаз во активноста е најнизок во Источниот плански регион (17,1%), додека во сите други региони (освен Пелагонискиот) е над 20%.

¹⁸ Анализата на пазарот на работната сила е направена врз основа на податоците од Пописот на населението, домаќинствата и становите во Република Македонија од 1994 и 2002 година, од каде што единствено можат да се добијат официјални статистички податоци на регионално ниво. Понови податоци за пазарот на работна сила се достапни од Анкетата на работна сила (АПС), која од 1996 година ја спроведува Државниот завод за статистика. Бидејќи податоците од Анкетата сè уште не се изработуваат на ниво на регион, таа не се користи при изработката на Стратегијата за регионален развој.

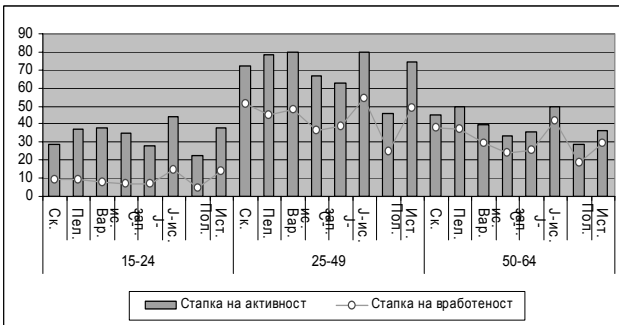
Графикон 14
Стапки на активност и вработеност по пол и региони во 2002 година

Извор: Државен завод за статистика, Попис на население 2002.

Од аспект на возрастните групи на пазарот на трудот, во сите региони највисока стапка на активност има населението на возраст од 25 до 49 години, чија активност на национално ниво изнесува 69,8%. Очекувано, најниска активност од 31,9% има возрастната група 15-24 години, што е вообичаено во сите земји, поради тоа што поголем дел од населението на таа возраст е сè уште во процес на образование, или пак работи без работни договори, бидејќи нивната позиција е слаба во однос на работодавачите. Сепак, ниската активност е резултат и на одредени национални специфични причини, односно дел од младите во Република Македонија го пролонгираат школувањето знаејќи дека е тешко да најдат работа.

Графикон 15
Стапка на активност и вработеност по возрастни групи и региони, 2002

Извор: Државен завод за статистика, Попис на население 2002.

Анализирано според образовната структура, на национално ниво, активност на населението се зголемува пропорционално со порастот на нивото на образование (Табела 5). Најголема регионална разлика во стапките на активност според образовно ниво се јавува кај пониските образовни нивоа. Најниска стапка на активност за лицата без училиште се забележува во Југозападниот регион и изнесува 2,9% во 2002 година, а највисока во Југоисточниот плански регион 23,5%. Регионалната разлика во стапката на активност кај лицата со факултетско или повисоко образование е далеку пониска, а Полошкиот регион е еден од регионите со највисоки стапки на активност кај високообразованите лица. Оттука, од аспект на промовирање на порамномерен

регионален развој и во насока на напорите за зголемување на просечната стапка на активност на национално ниво, една од мерките за постигнување на овие цели е поттикнување на лицата (особено од регионите со пониски стапки на активност) да стекнуваат повисоко образование. Оваа забелешка има дури и поголемо значење ако се анализира активност кај женската популација според образовно ниво. Така, кај пониските образовни нивоа, просечната стапка на активност на жените е пониска отколку кај мажите, додека пак, жените со завршена виша школа, факултет, магистратура и докторат имаат повисоки стапки на активност од мажите со соодветното ниво на образование.

Табела 5 Стапки на активност според образование, по региони во 2002 година¹

Статистички регион	Вкупно	Сè уште во образованието	Шкопска подготовка (највисока завршена школа)						
			Без училиште	Некомплетно основно образование	Основно училиште	Средно училиште	Виша школа	Висока школа, факултет, академија	Магистратура, докторат
Република Македонија	48.0	0.7	10.2	19.3	35.3	65.8	71.2	81.9	80.9
Вардарски	53.1	0.8	10.9	18.6	42.8	70.9	75.5	86.2	87.1
Источен	52.0	0.7	14.3	18.9	43.8	67.7	73.9	85.5	82.9
Југозападен	42.4	0.3	2.9	9.5	31.6	65.0	74.8	84.1	80.6
Југоисточен	57.4	2.0	23.5	37.2	55.2	71.8	78.0	87.0	80.9
Пелагониски	54.6	0.8	18.7	25.3	45.3	69.6	76.4	84.3	82.4
Полошки	33.1	0.6	3.6	12.3	26.7	57.5	71.8	82.8	86.6
Североисточен	46.0	0.0	8.0	18.7	37.2	68.0	71.2	83.0	78.9
Скопски	49.3	1.0	6.8	9.9	28.9	62.8	62.2	78.9	80.1
Највисока стапка	57.4	2.0	23.5	37.2	55.2	71.8	78.0	87.0	87.1
Најниска стапка	33.1	0.0	2.9	9.5	26.7	57.5	62.2	78.9	78.9
Најниска/Највисока (во %)	57.7	0.0	12.2	25.5	48.4	80.1	79.7	90.8	90.6

¹) Податоците се однесуваат на население на возраст 15-80 години.

Извор: Државен завод за статистика, Попис на население 2002.

Вработеност. Стапката на вработеност утврдена со Пописот на населението во 2002 година изнесува 33,5% на национално ниво.¹⁹ Во однос на 1994 година, стапката на вработеност е намалена за 27,8%. Ваквиот силен пад делумно е резултат на апсолутниот пораст на работноспособното население во анализираниот период, а најмногу се должи на негативните економски случувања во Република Македонија во периодот на транзиција кои резултираа со затворање и реструктурирање на голем број економски субјекти во земјата и следствено, отпуштање на голем број работници. Карактеристично е тоа што дел од овие работници станаа неактивни, а дел подолг временски период се невработени, што влијаеше на опаѓање на активност и вработеност, како и пораст на невработеноста.

Дезагрегирано по региони (графикони 13 и 14), состојбата е слична како кај стапката на активност. Полошкиот плански регион се карактеризира со најниска стапка на вработеност во 2002 година од 18% што е речиси двојно помала од стапката во 1994 година (34,9%). Тоа претставува најголемо намалување на вработеноста во споредба со сите други региони. Ваквата промена е условена како од неповолните економски движења и затворањето на голем број фирми, но и од

¹⁹ Овој процент е понизок од оној објавен во Анкетата за работна сила (АРС) за истата година (40,4%). Според АРС, стапката на вработеност се намалува до 2004 година, а потоа се зголемува, за да повторно го достигне нивото од 40% (прв квартал 2007).

релативно високиот пораст на работноспособното население во овој регион, односно приливот на нови генерации на пазарот на трудот. Исто така, ангажираноста на работниците во неформалниот сектор (за што не се достапни конкретни податоци), придонесува за постоење на толку ниска стапка на вработеност. За време на анализираниот период, многу висок пад на вработеноста се случи и во Североисточниот плански регион кој во 2002 година имал стапка на вработеност од 26,5%, споредено со 40,9% во 1994 година.

Стапките на вработеност во другите плански региони исто така се ниски и се движат од 27,7% (Југозападен плански регион) и 35,5% (Вардарски плански регион) до околу 38% во Пелагонискиот (38,2%), Скопскиот (38,6%) и Источниот плански регион (38,9%). Највисока стапка на вработеност во 2002 година е регистрирана во Југоисточниот плански регион од 42,3% што се должи главно на најдинамичниот економски раст на овој регион во последните неколку години. Иако некои од регионите се карактеризираат со подобра состојба на пазарот на трудот во однос на другите подрачја во земјата, сепак сите плански региони забележаа негативни промени во анализираниот период како последица на општите неповолни економски движења во земјата. Меѓутоа, економските индикатори покажуваат дека во периодот 2003-2006 година, планските региони бележат подинамичен раст во споредба со претходните години. Оттаму, во услови на непостоење на официјални податоци, реална е претпоставката дека во 2006 година стапката на вработеност е значително повисока во однос на 2002 година.

Погледнато по полово структура (Графикон 14), просечната стапка на вработеност кај машкото население изнесува 41,3%, споредено со стапката на женското население од 25,7%, што кореспондира со половата структура на активното население. Јазот во стапката на вработеност меѓу мажите и жените изнесува 15,6% што е слично на половата разлика во повеќето од земјите членки на ЕУ. Машкото население регистрира највисока стапка на вработеност од 51,5% во Југоисточниот плански регион, кој воедно се карактеризира и со највисок полов јаз, додека женското население има највисока стапка на вработеност во Источниот плански регион од 33,4% каде што половиот јаз е всушност и најнизок. Најмалку вработено женско население има во Полошкиот плански регион (9,4%), што упатува на потребата од преземање соодветни мерки за подигнување на стапките на активност и вработеност на женското население во овој регион.

Анализата на стапката на вработеност по возрастни групи (Графикон 15) покажува дека вработеноста е највисока за возрастната група 25-49 години и изнесува 45,1%. Сосема очекувано, таа е најниска (8,8%) за помладата возрастна група (15-24) која има најниска стапка на вработеност заради тоа што голем дел од лицата сè уште се наоѓаат во процес на образование. Возрасната група на население 50-64 год. има стапка на вработеност од 32,2%. Очекувано, стапката на вработеност и кај мажите и кај жените е највисока за категоријата 25-49 години, а најголем полов јаз постои за групата од 50-64 години, веројатно поради тоа што повозрасните жени потешко наоѓаат нова работа кога ќе останат без работа. Регионалната анализа укажува дека во Југоисточниот плански регион има највисока стапка на вработеност за сите категории на возраст, додека во Полошкиот се забележани најниски стапки на вработеност, како кај мажите, така и кај жените за сите групи на возраст, што кореспондира на другите индикатори од пазарот на работна сила.

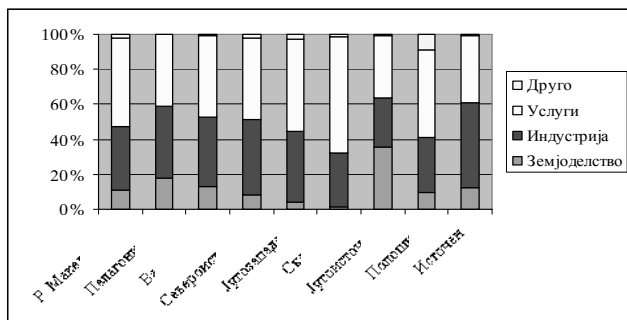
Стапката на вработеност, слично на стапката на активност, расте пропорционално со нивото на образование. Така, на национално ниво, таа варира од 2,9% за лицата без училиште до 77% за лицата со магистратура

и докторат. Истата констатација важи за сите региони, при што најголеми разлики во стапките на вработеност меѓу регионите се јавува токму кај пониските образовни нивоа, а потоа разликата се стеснува со зголемување на степенот на образование. Ова повторно покажува дека лицата со повисоко образование се во поповолна позиција на пазарот на работна сила, односно дури и во регионите кои се карактеризираат со ниска вработеност, високообразованите лица имаат стапки на вработеност споредливи со истите во регионите со висока просечна стапка на вработеност. Во Југоисточниот плански регион се забележани највисоки стапки на вработеност за сите нивоа на образование, освен за лицата со магистратура и докторат, кои имаат највисока стапка на вработеност во Вардарскиот плански регион.

Комбинираната анализа на вработеноста според образование и пол не упатува на претходната констатација, односно и кај жените и кај мажите вработеноста се зголемува со степенот на образование. Притоа, стапката на вработеност кај пониските образовни нивоа е повисока кај машката популација отколку кај жените, додека пак кај повисоките нивоа на образование, состојбата е обратна. Ваквата ситуација може да се објасни со тоа што видовите на работа кои им се нудат на лицата со пониско ниво на образование (поголема физичка способност) се типични за мажите, иако кај некои граници за кои, исто така, не е потребно високо образовно ниво, на пример текстилната индустрија, речиси сите вработени се од женската популација.

Податоците од Пописот на население 2002 година покажуваат дека најголем "работодавач" во Република Македонија е секторот на услуги или 50,9% од вработените работат во услужната дејност. Во индустријата се вработени 36,4% од вкупните вработени, а уделството на земјоделството во вкупната вработеност е 10,9%. Како што покажува Графиконот 16, Источниот и Североисточниот плански регион имаат најголема вработеност во индустријскиот сектор. Најголема вработеност во земјоделството има во Југоисточниот и Пелагонискиот плански регион, што е сосема очекувано, бидејќи овие два региона се познати земјоделски региони. Најниска вработеност во земјоделството има во Скопскиот плански регион, поради високата застапеност на вработеноста во услужниот сектор. Високо учество на услужниот сектор има и во Југозападниот плански регион.

Графикон 16
Секторска структура на вработеноста по региони, 2002 година

Извор: Државен завод за статистика, Попис на население 2002.

Невработеност. Стапката на невработеност утврдена со Пописот на население во 2002 година изнесува 38,2% на национално ниво.²⁰ Во однос на 1994 година,

²⁰ Овој процент е понизок од оној објавен во Анкетата за работна сила (АРС) за истата година (40,4%). Според АРС, стапката на вработеност се намалува до 2004 година, а потоа се зголемува, за да повторно го достигне нивото од 40% (прв квартал 2007).

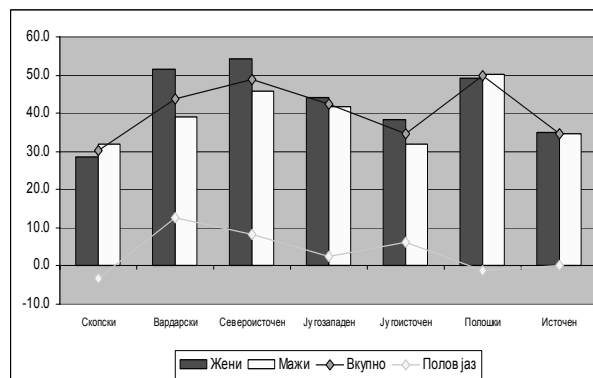
стапката на невработеност е зголемена за 60%. Причините за ваквиот раст се веќе споменати претходно. Најниска стапка на невработеност во 2002 година е забележана во Скопскиот плански регион од 30,4%, иако во апсолутни големини, во Скопје е лоциран најголемиот број на невработени (5% од вкупната работна сила во РМ). Меѓутоа, невработеноста релативно е највисока во Полошкиот регион, каде што половина од работната сила (50%) е регистрирана како невработена во 2002 година, споредено со 27,9% во 1994 година. Имајќи предвид дека Полошкиот регион има и најниска стапка на вработеност, социо-економската положба на жителите на овој регион, барем според овие податоци, би требало да биде најлоша во овој регион. Сепак, анализата на економските карактеристики на регионите, изградбата на нови станови и нивната опременост, упатува на спротивен заклучок. За Полошкиот плански регион е карактеристична емиграцијата на голем број лица во странство кои се регистрирани како резиденти во Република Македонија (најчесто невработени, заради користење на бесплатно здравствено осигурување), како и големиот број на ангажирани работници во земјоделството и неформалниот сектор кои се регистрирани како невработени. Ваквата состојба придонесува стандардот на живот на населението во овој регион и економската активност да бидат на многу повисоко ниво отколку состојбата прикажана преку официјалните податоци. Овие елементи се присутни и во другите региони, но во помал интензитет. Многу високи стапки на невработеност имаат и другите плански региони, при што со стапки над 40% се издвојуваат Североисточниот, Вардарскиот и Југозападниот плански регион (Табела 6).

Табела 6 Показатели за невработеноста 1994/2002

Региони	Активно население		Број на невработени лица		Стапка на невработеност		Пораст на активно население (во %)	Пораст на број на невработ. лица (во %)
	1994	2002	1994	2002	1994	2002		
Република Македонија	779.097	743.676	186.689	283.132	24.0	38.2	-4,5	51,7
Вардарски	66.690	65.250	16.767	28.401	25.1	43.5	-2,2	69,4
Источен	81.006	74.875	19.374	25.273	23.9	33.8	-7,6	30,4
Југозападен	68.423	68.789	17.835	29.200	26.1	42.4	0,5	63,7
Југоисточен	79.967	77.056	14.736	26.497	18.4	34.4	-3,6	79,8
Пелагониски	105.553	104.016	23.814	41.465	22.6	39.9	-1,5	74,1
Полошки	82.598	71.089	23.007	35.451	27.9	49.9	-13,9	54,1
Североисточен	62.524	60.020	18.111	29.179	29.0	48.6	-4,0	61,1
Скопски	232.336	222.581	53.045	67.666	22.8	30.4	-4,2	27,6

Извор: Државен завод за статистика, Попис на население 1994 и 2002.

Погледнато по полова структура, стапката на невработеност изнесува 37,6% кај машкото население, додека истата кај жените изнесува 39,2%. Нискиот полов јаз се должи главно на пониското учество на жените во активното население, а не на низок број на невработени жени. Гледано по региони, стапката на невработеност кај мажите се движи од 31,8% во Скопскиот до 50,3% во Полошкиот плански регион, додека кај жените таа варира меѓу 28,4% во Скопскиот и 54,1% во Североисточниот регион (Графикон 17). Стапката на невработеност кај жените е пониска во однос на истата кај мажите во Скопскиот (3,3 процентни поени-п.п.), Полошкиот (1,1 п.п.) и Источниот плански регион (0,8 п.п.), а најголем јаз постои во Вардарскиот плански регион, каде што стапката на невработеност на жените е 11,8 п.п. повисока отколку кај мажите.

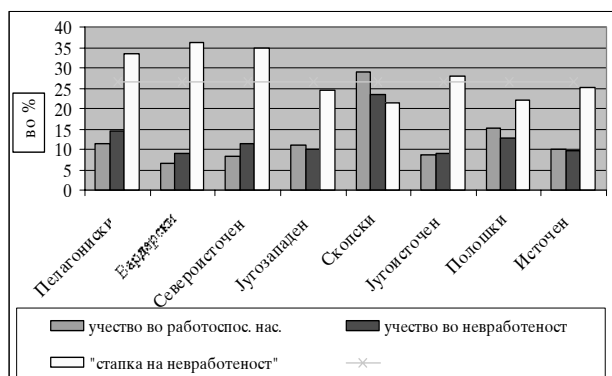
Графикон 17
Полов јаз во невработеноста, по региони

Извор: Државен завод за статистика, Попис на население 2002.

Анализирано по возрастни групи, стапката на невработеност на ниво на целата држава е највисока кај населението на возраст од 15-24 год. (72,5%), што е логично со оглед на тоа што голем дел од припадниците на оваа група сè уште се наоѓаат во процес на образование. Најниска невработеност има старосната група од 50-64 години (21,4%), додека за старосната група 25-49 години, стапката на невработеност изнесува 35,5%. Анализирано по региони, стапката на невработеност кај населението на возраст од 15-24 год. варира помеѓу 80,3% во Североисточниот и 64,1% во Источниот регион. Што се однесува до постарите возрастни групи, стапките на невработеност се најниски во Скопскиот, а највисоки во Полошкиот плански регион. Интересно е да се забележи тоа дека единствено во Скопскиот плански регион, за сите категории на возраст, стапката на невработеност е пониска кај жените, додека во Пелагонискиот, Вардарскиот и Североисточниот плански регион состојбата е спротивна.

Во однос на образованието, стапката на невработеност расте обратно пропорционално, односно најниска стапка на невработеност се забележува кај лицата со факултетско и повисоко образование. Ова важи за сите плански региони, а во сите нив е најголем уделот во вкупниот број невработени имаат лицата без образование и со пониски степени на образование. Ако се има предвид образовната структура на населението во која исклучително високо е учеството на лицата со ниско ниво на образование (Табела 4), може да се заклучи дека квалитетот на работната сила во иднина ќе претставува сериозна ограничувачка околност за динамизирање на економскиот развој. Ова посебно претставува проблем во Полошкиот, Североисточниот, Југозападниот и Југоисточниот плански регион. Оттаму, во овие региони неопходни се мерки за поголем опфат на младите во средното и високото образование и за подигнување на образовното ниво на населението и на работната сила. Како региони каде што состојбата со образовната структура е многу подобра се издвојуваат Скопскиот, Пелагонискиот и Источниот плански регион.

Графикон 18
Регионално учество во невработеност и "стапка на невработеност"

Извор: АВРМ и Државен завод за статистика, Процена на население на крај на 2006 година.

Имајќи предвид дека официјалните расположливи податоци за стапката на невработеност и воопшто, за пазарот на трудот на ниво на планските региони се за 2002 година, при изработката на Стратегијата е направен напор за собирање на понови податоци. Оттаму, направена е анализа на податоците од Агенцијата за вработување во Република Македонија (АВРМ). Според последните расположливи податоци за 2006 година (Графикон 18), најмногу невработени во апсолутен број има во Скопскиот плански регион, кои се 23,5% од вкупниот број на невработени. Сепак, ако се земе предвид дека според процените на население за 2006 година, во Скопскиот плански регион живее 29% од работноспособното население во Република Македонија, невработеноста во овој регион е под националниот просек. Слична е состојбата и во Полошкиот и Југозападниот регион во кои стапката на невработеност²¹ е под националниот просек поради поголемото учество на регионите во работноспособното население отколку во бројот на невработени лица. Спротивно, најмалку невработени (како учество во вкупниот број на невработени во земјата) има во Вардарскиот и Југоисточниот регион (9,1%), но учеството на тие региони во работноспособното население е 6,6% и 8,5%, соодветно, што пак значи дека овие региони се карактеризираат со висока невработеност од националниот просек.

Податоците од АВРМ даваат поразлична регионална распределба на невработеноста од податоците од последниот попис, претставени погоре. Разликите се должат најмногу на различните методологии на пресметување (според Пописот и според АВРМ), заради што овие податоци не се споредливи. Оттаму, целта на претставувањето на податоците од АВРМ не е да се анализира трендот меѓу 2002 и 2006 година, туку да се согледаат понови состојби од оние од Пописот во 2002 година. Независно кои податоци ќе се анализираат (2002 или 2006), неспорен е фактот дека невработеноста е мошне висока во сите плански региони и претставува еден од најгорливите проблеми чие решавање е од клучно значење за неговиот развој. Обезбедувањето на релевантна статистичка основа за пазарот на труд на ниво на региони е неопходен прв чекор при планирањето на конкретни мерки од оваа област.

²¹ Во овој дел од анализата, стапката на невработеност е дефинирана како однос меѓу бројот на регистрирани невработени лица и работноспособното население поради тоа што не располагаме со податоци од ист извор за вработени лица, односно активно население.

7. Социјален развој

Домаќинства и семејства. Во периодот 1994-2002 година бројот на домаќинствата најголем пораст бележи во Полошкиот регион 31,4% (Табела 4). Натпросечен пораст (12,4%) имаат Југозападниот, Североисточниот и Скопскиот плански регион, а со најмал се издвојува Пелагонискиот регион (3,5%). Истовремено просечниот број членови на домаќинство бележи намалување (од 3,9 на 3,6 лица). Во 2002 година тој е поголем од четири члена само во Полошкиот регион.

Манифестираните промени во бројот на домаќинствата и семејствата, како и нивната големина, вкупно и особено регионално, се последица на сведувањето на домаќинствата на најтесното семејно езгро, потоа намалувањето на бројот на децата во семејството, како и интензивниот процес на демографско стареење. На вредностите на овие индикатори, исто така, влијае и промената во брачноста, пред сè, порастот на разводи на бракови, додека релативно помало е значењето на моделот на напуштање на родителското домаќинство. Од аспект на регионалниот развој особено внимание заслужува растечкиот број на самечките домаќинства.

Табела 7 Станови и нивна опременост во планските региони

Регион	Вкупен број на станови		Пораст, во %	Учество (%) на становите изградени по 1990 година	Учество (%) на домаќинства чии станови имаат инсталации за:			Учество (во%) на домаќинства чии станови се опремени со:		
	1994	2002			2002/1994	2002	2002	2002	2002	2002
Р. Македонија	580.342	697.529	20,2	17,0	14,6	81,0	4,2	73,5	0,5	15,2
Вардарски	44.247	53.101	20,0	14,5	5,9	90,7	3,3	70,1	0,5	21,7
Источен	68.389	80.390	17,5	14,9	3,7	90,7	5,3	63,2	0,5	25,2
Југозападен	67.253	84.044	25,0	19,8	6,4	90,5	3,0	66,9	0,3	8,8
Југоисточен	48.128	59.436	23,5	16,8	3,4	90,7	5,7	55,8	0,3	27,5
Пелагониски	84.712	93.857	10,8	12,8	11,1	84,6	3,9	68,5	0,3	19,3
Полошки	59.099	79.075	33,8	27,3	6,4	90,9	2,6	78,0	0,4	7,3
Североисточен	47.504	59.430	25,1	17,2	3,6	84,0	12,1	52,6	0,3	25,6
Скопски	161.010	188.196	16,9	15,2	35,4	61,8	2,6	85,1	0,7	6,8

Извор: Државен завод за статистика, Попис на населението, домаќинствата и становите, 2002.

Услови за живот и домување. Податоците од Пописот на населението, домаќинствата и становите покажуваат дека во периодот 1994-2002 година,²² бројот на станови во Република Македонија е зголемен за 20,2%. На ниво на плански региони, највисок раст на бројот на станови е забележан во Полошкиот (33,8%), а најнизок во Пелагонискиот плански регион (10,8%), што соодветствува на категоризацијата на регионите според растот на бројот на домаќинствата. Во другите плански региони, растот на станови во дадениот период се движел од 16,9% во Скопскиот, 17,5% во Источниот, 23,5% во Југоисточниот и 25% во Југозападниот и Североисточниот плански регион. Ваквата состојба не кореспондира најсоодветно со степенот на економска развиеност на регионите, посебно во Полошкиот и Североисточниот плански регион кои имаат многу низок економско-социјален индекс. Сепак, опременоста на становите со водовод, канализација, бања и санитарни јазли е многу ниска во Североисточниот регион што укажува на релативно низок животен стандард и потре-

²² Податоците од Пописот на населението, домаќинствата и становите во Република Македонија од 1994 и 2002 година се земени како најверодостојни за прикажување на трендот на раст на становите по плански региони.

ба од подобрување на комуналната инфраструктура. Во Полошкиот регион пак, покрај брзиот раст, становите се одликуваат и со високо ниво на опременост, а ваквата состојба би можела да се објасни со можната висока вработеност во сивата економија во овој регион, како и со високите приватни трансфери од странство кои овозможуваат подобар животен стандард на ова население. Што се однесува до опременоста на становите во другите региони, секаде има подрачја, посебно рурални, каде што опременоста е на ниско ниво, а најнеповолна е состојбата во Источниот и Југоисточниот плански регион каде што 25,2% и 27,5% од становите немаат санитарни јазли (Табела 7). Оттаму, подобрувањето на комуналната инфраструктура се наметнува како приоритет за подобрување на животните услови во регионите.

Пензиско осигурување. Ниската стапка на вработеност и високата стапка на невработеност, во комбинација со демографското стареење на населението, во повеќето региони повлекуваат сериозен проблем за понатамошно издржување на контингентот кој се пензионира. Податоците од Фондот за пензиско и инвалидско осигурување (ФПИОМ) покажуваат дека во Република Македонија во 2006 година имало 1,5 осигуреници (вработени лица кои плаќаат придонеси) на еден пензионер. Состојбата на ниво на региони прилично се разликува - најнизок сооднос од 0,9 имало во Североисточниот регион, а највисок во Источниот и Скопскиот плански регион - 2 и 1,9 осигуреници, соодветно, на еден пензионер. Пелагонискиот и Полошкиот регион се карактеризираат со низок сооднос од 1,1, додека другите плански региони варираат од 1,2 (Вардарски), 1,3 (Југозападен) до 1,5 (Југоисточен). Имајќи го предвид природното движење на населението, одржливоста на пензинскиот систем може да претставува голем проблем во иднина заради што се потребни мерки за зголемување на вработеноста, како и подобрување на демографската состојба. Ова се однесува и на регионите што имаат подобар сооднос осигуреници-пензионери од просечниот на ниво на Република Македонија. Доколку не дојде до значителен пораст на вработеноста, процесот на стареење на населението ќе повлече негативни ефекти и во овие региони што ќе има подолгорочни последици врз пензинскиот систем.

Што се однесува до висината на пензијата, Скопскиот регион значително отскокнува од другите со просечна висина на пензијата од 119% споредено со националниот просек во 2006 година. Следуваат Источниот регион со 93,5% од националниот просек и Југоисточниот и Вардарскиот регион со 92%. Најниски примања имаат пензионерите од Полошкиот регион каде што просечната пензија изнесува 82,4% од националниот просек. Податоците упатуваат на разлика во стандардот на живот на пензионерите, меѓутоа при анализата треба да се земат предвид и други аспекти како користењето на пензиите за делумно амортизирање на социјалните проблеми на семејствата кои живеат во заедница со пензионерите од една и приливот на приватни трансфери од странство во определени семејства од друга страна, што влијае на намалување, односно зголемување на животниот стандард на пензионерите, соодветно. За жал, овие констатации не можат да се поткрепат со конкретни податоци, бидејќи нема расположлива статистика за трансферите на регионално ниво.

Здравствено осигурување и здравствена заштита. Состојбата во поглед на покриеноста на населението со здравствено осигурување во повеќето плански региони е релативно добра и изнесува 100% во Пелагонискиот и Скопскиот регион, околу 99% во Источниот и 98% во Вардарскиот и Југоисточниот плански регион. Како резултат на состојбите на пазарот на трудот и зголемувањето на бројот на невработени лица, процентот на население што е здравствено осигурано врз основа на не-

вработеност е прилично високо во сите региони. Најниска покриеност со здравствени услуги од 80% има населението на Полошкиот регион што ја отсликува неможнота на системот на здравствена заштита да ги следи демографските промени на брз пораст на населението, а следат Југозападниот и Североисточниот регион со 89% и 92%, соодветно.

Достапноста на здравствените услуги од примарната и амбулантно-специјалистичко консултативната здравствена заштита е релативно добра во најголем број од регионите. Според Националната стратегија за намалување на сиромаштијата од 2002 година, околу 90 проценти од населението има пристап од својот дом до давател на здравствени услуги за помалку од 30 минути. Сепак, постојат одредени региони кои не се доволно покриени со здравствени услуги, особено кога станува збор за стоматолошки или специјалистички здравствени услуги. Ова посебно се однесува на Полошкиот и Североисточниот плански регион (Табела 8).

Табела 8 Индикатори за системот на примарна здравствена заштита со 2005 година

Регион	Гинекологија ¹	Општа медицина ²	Стоматологија ³	Педијатрија ⁴	Вкупно ⁵
Република Македонија	1.465	1.624	1.872	3.365	713
Вардарски	1.481	1.496	1.546	2.967	622
Источен	1.120	1.641	1.998	2.082	703
Југозападен	1.465	2.076	2.057	3.389	848
Југоисточен	1.195	1.774	1.831	5.776	755
Пелагониски	1.830	1.404	1.072	2.760	528
Полошки	3.237	2.391	2.826	8.267	1.106
Североисточен	1.619	1.674	2.385	4.177	806
Скопски	1.166	1.348	1.980	2.580	638

- 1) жени на возраст 15-39 години на еден гинеколог;
- 2) вкупно население на еден општ лекар;
- 3) вкупно население на еден стоматолог;
- 4) население на возраст 0-19 година на еден педијатар и
- 5) вкупно население на еден доктор од примарна здравствена заштита.

Извор: Фонд за здравствено осигурување

Што се однесува до повисоките степени на здравствена заштита, болничката нега во Република Македонија е организирана преку широка мрежа на општи и специјалистички болници. Специјалистичките болници се претежно лоцирани во Скопскиот и Југозападниот плански регион, додека кај општите болници се забележува порамномерна регионална распределба. Притоа, една приватна општа болница и две специјализирани болници се активни во Скопскиот регион.

Терцијарната здравствена заштита пак, во најголем дел е концентрирана во Скопскиот регион. Од аспект на релативно малата територијална оддалеченост на сите населени места до главниот град Скопје, ваквото решение сепак обезбедува пристап на сите граѓани до потребните медицински услуги. Според резултатите од анализата на Медицинската мапа на Република Македонија, единствена алтернативна локација којашто би можела ефикасно да служи како центар за терцијарна нега е Битола, односно Пелагонискиот плански регион. На тој начин би се постигнало намалување на трошоците и зголемување на ефикасноста на овој тип услуги за граѓаните.

Социјална и детска заштита. Високите стапки на невработеност во планските региони се рефлектираат и на социјалната заштита во Република Македонија. Според податоците од Државниот завод за статистика за 2006 година, во Република Македонија просечниот број на корисници на социјална парична помош на возраст над 18 години изнесувал 42,5 на илјада лица. Погледнато по региони, најмногу корисници на социјална помош имало во Североисточниот (72,3 на илјада лица), Полошкиот (54,1 на илјада лица) и Пелагониски-

от (53 на илјада лица), а најмалку во Југоисточниот плански регион (30,1 на илјада лица).²³ Доколку се повлече паралела меѓу овие податоци и расположливите податоци за стапката на невработеност од Агенцијата за вработување за 2006 година, може да се забележи право пропорционална врска меѓу стапката на невработеност и примателите на социјална помош, имајќи предвид дека состојбата во поглед на невработеноста на национално ниво не е битно променета во изминатиот период. Високиот број на приматели на социјална помош е индиректен показател за стандардот на живот во планските региони и упатува на потребата од креирање нови работни места во планските региони со цел за намалување на невработеноста.

Нискиот стандард на населението се одразува и на бројот на деца кои посетуваат детски градинки и бројот на корисници на додаток за деца до 18 години. Просечниот број на деца на возраст 0-6 години во детските градинки изнесувал само 11,5% од вкупниот број на деца во Република Македонија во 2006 година. Притоа, овој индикатор бил најголем во Источниот - 20,2% (од вкупниот број деца во регионот) и Скопскиот - 18,2%, а најнизок во Полошкиот плански регион - само 2,3%.²⁴ Ваквата состојба на мал број на деца кои посетуваат детски градинки во голема мера е детерминирана од нискиот животен стандард на семејствата од една и невработеноста на членови на семејството што овозможува огледување на децата во домашни услови, од друга страна. Влијание има и ограничениот број на детски градинки во некои од планските региони, посебно во помалите населени места, што пак е ограничувачки фактор за повисока активност на жените на пазарот на труд. При планирањето на демографската ревитализација на регионите и поттикнувањето на економскиот раст, внимание ќе треба да се обрне и на овој аспект заради обезбедување предуслови за соодветна згриженост на децата поради значењето на раното образование и развој врз целиот натамошен живот, како и за зголемување на економската активност на жените.

Што се однесува до бројот на корисници на детски додаток, околу 7,5% од вкупниот број деца до 18 години во Република Македонија примаат ваков додаток. Притоа, најголем е бројот на приматели на детски додаток во Источниот (15,1% од вкупниот број на деца до 18 години во регионот) и Вардарскиот плански регион (11%), а најнизок во Скопскиот (4,2%) и Полошкиот плански регион (5,5%).²⁵ Интересен е релативно нискиот процент на корисници на детски додаток во Полошкиот регион, имајќи ја предвид демографската состојба на младото население во овој регион. Сепак, ваквата состојба би можела да се објасни со високата миграција од овој регион која честопати имплицира еден или повеќе членови од потесното семејство да работат во странство и обезбедуваат доволно приходи за издржување на децата под 18 години.

8. Инфраструктура

Транспортна инфраструктура

Патишта. Од аспект на развиеност на патната мрежа, сите плански региони се релативно добро покриени со магистрални и регионални патишта (Табела 9). Развиеноста на магистралната и регионалната патна мрежа е особено добра, односно само уште мал број на патни правци не се изградени. Меѓутоа, квалитетот на постојаната магистрална и регионална патна мрежа е доста различен. Поради фокусираноста на развојот на патни-

те правци кои припаѓаат на европските коридори, дел од магистралните и регионалните правци се во лоша состојба и не овозможуваат соодветно поврзување на некои од регионалните центри со главните сообраќајници. Со исклучок на Скопскиот, Вардарскиот и Полошкиот плански регион, во сите други региони состојбата на поголемиот дел од главните магистрални и регионални правци не е во согласност не само со барањата за економски развој, туку и со стандардите за безбедно одвивање на сообраќајот. Неколку делници на магистралните патишта се во исклучително лоша состојба и тоа пред сè поради фактот дека се изградени пред 30-40 години и не се соодветно одржувани и навремено реконструирани. Тие делници се:

- Велес - Штип - Кочани - Делчево (М-5)
- Штип - Радовиш - Струмица (М-6)
- Градско - Прилеп; Битола - Ресен - Охрид (Р-106;М-5)

- Гостивар - Кичево - Подмоље (Струга) (М-4)
- Куманово - К.Паланка - Гр.Пр. Бугарија (М-2)

Генерално, во Југозападниот, Североисточниот, Источниот, Пелагонискиот и дел од Југоисточниот плански регион квалитетот на магистралната и регионалната патна инфраструктура е релативно низок. Во Југозападниот регион градот Дебар се наоѓа во своевидна сообраќајна изолација, бидејќи постојаната регионална патна мрежа е во многу лоша состојба, а најкраќиот патен правец кој го поврзува Дебар со главната магистрала (М-4), Бошков Мост (врска со Р-409) - Извор (врска со М-4), не е доизграден.

Карактеристично за сите региони е недоволната развиеност и квалитет на локалната патна мрежа. Ова пред сè е последица на недоволното одржување на истата и недоволните инвестиции. Слабата развиеност на локалната патна мрежа е особено карактеристична за планинските области во секој од регионите. Должината на локалната патна мрежа е најмала во Југоисточниот плански регион (902 км) каде што се лоцирани 10% од локалните патишта во Македонија, додека во Источниот плански регион должината изнесува 1.245 км или 13,8% од локалните патишта во Македонија. Подобрувањето на патната инфраструктура е од исклучително значење за развојот на регионите, имајќи предвид дека високата концентрација на населението во урбаните средини е неповолна за развојот, а несоодветните локални патишта не овозможуваат развој на туризмот и другите економски дејности за кои регионите имаат потенцијал.

Табела 9 Транспортна инфраструктура по региони (патна и железници)

Инфраструктурна урба/Регион	Вкупно (РМ)	Вардарски	Источен	Југозападен	Југоист.	Пелагониски	Полошки	Североисточен	Скопски
Патишта									
Локални км	9155	1120	1183	13 03	910	1173	1261	900	1305
Магистрални км	1123	116	156	154	174	113	124	133	153
Регионални км	3806	577	345	471	440	879	378	392	324
Коефициент пат.	0,55(РМ)	0,44	0,49	0,58	0,55	0,46	0,7	0,62	0,92
Железница км									
км/км ²	27(РМ)	44,16	17,3	8,56	8,46	57,18	22,15	13,22	29,43
км ² /100.000 жители	33,9 (РМ)	136,94	9,56	12,09	14	47,46	27,13	18,94	16,4

Извор: Државен завод за статистика и Националната транспортна стратегија на РМ

Железница. Развиеноста на железничката мрежа во Република Македонија може да се оцени како недоволна. Услугите кои ги даваат Македонски железници се ограничени и регионите не се доволно опслужени со овој вид на транспорт. Постојаната железничка инфра-

²³ „Регионите во Република Македонија 2007“, ДЗС, декември 2008, стр. 15

²⁴ Ibidem

²⁵ Ibidem

структура претежно е лоцирана на Коридорот 10. Опслуженоста на регионите со железнички услуги е нерамномерна, односно Скопскиот, Вардарскиот, Пелагонискиот, Источниот и Полошкиот регион се подобро опслужени со овој вид на услуги, додека голем дел од урбаните центри во другите региони - Југозападниот (Охрид, Струга, Дебар), Североисточниот (Крива Паланка) и дел од Југоисточниот (Радовиш и Струмица) воопшто не се опслужени со железнички услуги. Коефициентот (км²/км²) кој ја прикажува густината на железницата во однос на површината на секој од регионите се движи од 8,46 во Југоисточниот до 57,18 во Пелагонискиот плански регион (националниот просек е 27). Коефициентот кој го прикажува односот меѓу должината на железничките линии и бројот на жители, се движи од 9,56 во Источниот до 136,94 во Вардарскиот плански регион (националниот просек е 33,9), со што се потврдуваат разликите на регионално ниво во поглед на можностите за користење на железничкиот транспорт во функција на развојот.

Основен проблем за ефикасен железнички транспорт е недооформената железничка мрежа, односно одредени правци завршуваат со слеп колосек. Постојната железничка инфраструктура е во лоша состојба и е неопходно нејзино итно реконструирање за да се обезбеди брз и сигурен транспорт на стоки и патници. Како една од можностите за унапредување на овој вид на транспорт е идентификуван развојот на комбинираниот мултимодален транспорт кој може да обезбеди порентабилен транспорт и да поттикне инвестиции во регионите, а исто така би можел да се искористи за подобрување на урбаниот транспорт, посебно на подрачјето на Скопскиот регион.

Воздушен сообраќај. Со постојните меѓународни патнички аеродроми во Скопје и Охрид, поголемиот дел од регионите се добро покриени, меѓутоа за определени општини пристапот до аеродромите не е брз и едноставен. Исто така, постојните аеродроми имаат релативно мал капацитет што упатува на потребата од нивно проширување и модернизирање, како и понатамошна изградба на уште еден аеродром за превоз на патници, како би се обезбедиле услови за развој на регионите. Покрај тоа, неопходно е да се изгради карго аеродром во Република Македонија, кој би овозможил развој на земјоделското производство. Овој аеродром би бил од посебно значење за Југоисточниот и Источниот плански регион, меѓутоа би можел да им користи и на другите региони, доколку се обезбеди добар пристап до истиот. Исто така, корисна би била изградбата на аеродром во близина на Битола (Пелагониски плански регион), како што е предвидено во Просторниот план на Република Македонија.

Сите региони, освен Југоисточниот, располагаат со спортски леталишта или леталишта за стопанска авијација, но нивната искористеност е релативно мала. Овие леталишта може да се искористат во економски цели и за развој на туризмот.

Комунална инфраструктура

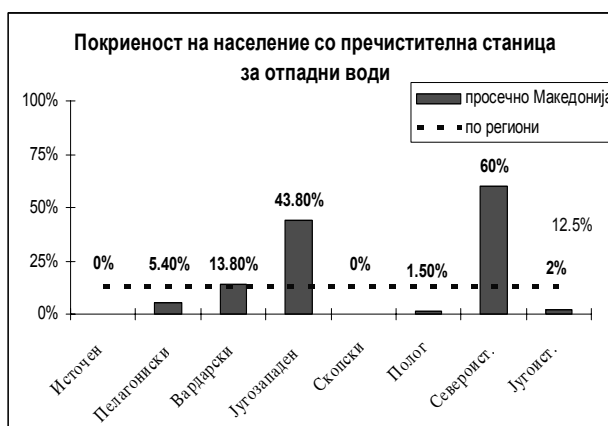
Водоснабдување. Процентот на домаќинства кои располагаат со инсталации за довод на вода се движи од 87,2% во Југозападниот регион до 97,3% во Полошкиот регион (националниот просек е 95,6%). Карактеристика на сите региони е што поврзаноста на населението со централните системи за снабдување со вода во урбаните центри се движи од 75 до 100%, додека во руралните области од регионите тој процент е доста различен и се движи од 0 до 100%. За сите региони е карактеристично тоа што дел од населените места се соочуваат со недостиг на вода за пиење. Најкритична е ситуацијата во Свети Николе (Вардарски регион) каде што населението веќе неколку години се снабдува со вода

за пиење од цистерни или локални бунари. Со исклучок на неколку урбани центри (Прилеп, Кривогаштани и Демир Хисар - Пелагониски регион) системите за снабдување со вода за пиење се карактеризираат со големи загуби на вода при транспортот на водата низ системите (просечно повеќе од 50%), што е последица на недоволното одржување и староста на системите (просечно постари од 15 години). Дел од урбаните центри во регионите (Полошки - Гостивар; Југозападен - Дебар), не располагаат со пречистителни станици за вода.

Одведување и пречистување на отпадни води. Покриеноста на населението со системи за одведување на отпадните комунални води во урбаните центри се движи од 60% до 100%, додека руралните области се помалку покриени со системи за одведување на отпадните води и процентот се движи од 0 до 100%. Дел од руралните населени места не располагаат со системи или со соодветни септички јами за отпадни води, а како општина во која проблемот со одведување на отпадните води е на критично ниво е општина Липково (Североисточен регион). Во Полошкиот регион, односно во општината Маврово-Ростуше, населените места и туристичката населба кои се лоцирани во границите на Националниот парк не се поврзани со систем за одведување на комуналните отпадни води. Понатаму, состојбата со системите за одведување на отпадните води е релативно лоша, бидејќи системите се карактеризираат со истекување на дел од отпадната вода во текот на транспортот, со што се зголемува ризикот од загадување на почвата и подземните води.

Покриеноста на населението со станици за пречистување на отпадните води на ниво на Македонија изнесува 12,5% (Графикон 19). Процентот на покриеност на населението во регионите доста варира и се движи од 0% (Источен и Скопски) до 60% (Североисточен). Освен оние урбани центри кои располагаат со пречистителни станици (Охрид и Струга - Југозападен; Куманово - Североисточен; Свети Николе - Вардарски; Дојран - Југоисточен; Ресен - Пелагониски; Македонски Брод - Југозападен) во сите други урбани или рурални места отпадните комунални води се испуштаат директно во реципиентот, без каков било третман.

Графикон 19

Цврст отпад. На територијата на Република Македонија постојат 52 депонии т.н. општински депонии, кои се користат од страна на локалните јавни претпријатија за депонирање на цврстиот комунален отпад. Со исклучок на депонијата Дрисла (Скопски плански регион), која исполнува дел од потребните стандарди за безбедно депонирање на овој вид на отпад, сите други депонии не ги исполнуваат ниту најелементарните стандарди за безбедно депонирање на отпадот. Бројот на локалните оп-

штински депонии во секој регион е различен и се движи од една депонија (Полошки и Североисточен плански регион) до 17 (Пелагониски плански регион), меѓутоа решавањето на проблемот со цврстиот отпад во Република Македонија бара изградба на современи, модерни депонии во секој регион (барем по една), каде што ќе може да се врши рециклирање и преработка на отпадот со што во голема мера би се заштитила животната средина во регионите, а истовремено би се поттикнала употребата на отпадот во економски цели.

Енергетска инфраструктура

Производство и пренос на електрична енергија. Системот за производство на електрична енергија во Република Македонија се состои од термоцентрали и хидроцентрали. Термоцентралите „Битола“ (Пелагониски плански регион) и „Осломеј“ (Југозападен плански регион) користат главно домашни ресурси - лигнит, додека термоцентралата „Неготино“ (Вардарски плански регион) работи на увозен мазут. Вкупниот капацитет на термоцентралите за годишно производство на електрична енергија е околу 6.200 GWh, а најголем производител е ТЕЦ „Битола“ со вкупен капацитет за годишно производство од околу 4.350 GWh. Имајќи ја предвид исцрпливоста на лежиштата на лигнит што се во експлоатација, од големо значење е постоењето и на други јагленови басени во Република Македонија. Како лежишта со големи проценети резерви би можеле да се издвојат Мариовскиот (110 милиони тони резерви) и Тиквешкиот басен (70 милиони тони резерви) во Пелагонискиот и Вардарскиот плански регион, соодветно кон чија експлоатација сè уште не е пристапено, како и наоѓалиштето Брод Гнеотино во Пелагонискиот басен (45 милиони тони резерви), кое веќе е активирано како извор на гориво за ТЕЦ „Битола“.

Хидроцентралите се лоцирани главно во западниот дел од земјата, а малите ХЕЦ се распоредени низ целата земја. При просечна хидрологија, хидроцентралите можат да обезбедат до 1.300 GWh електрична енергија годишно. Според производниот капацитетот, најголеми се хидроцентралите „Вруток“ на р. Вардар (Полошки плански регион), „Шпиље“ и „Глобочица“ на р. Црн Дрим (Југозападен плански регион), „Тиквеш“ на Црна река (Вардарски плански регион) и „Козјак“ на р. Треска (Скопски плански регион). Согласно со Просторниот план на Република Македонија,²⁶ предвидена е изградба на нови хидроелектрани, од кои најголемо значење според годишниот капацитет за производство на електрична енергија би имале ХЕЦ „Галиште“ и ХЕЦ „Чебрин“ кои се планирани да се градат на Црна Река, хидроелектричните централи на р. Вардар и ХЕЦ „Бошков мост“ на Мала Река. Новоизградените хидроцентрали би можеле годишно да обезбедат дополнителни 2.270 GWh при просечна хидрологија. Покрај споменатите, Република Македонија има доста голем потенцијал за изградба и на мали хидроцентрали распоредени на околу 400 локации низ сите плански региони, кои се веќе идентификувани и кои можат да обезбедат околу 10% од моменталните потреби од електрична енергија на земјата.²⁷

Во делот на термоенергетиката во тек е изградба на гасна термоелектрана-топлана ТЕ-ТО во Скопје со просечно годишно производство на електрична енергија од околу 1.500 GWh. Исто така, се планира изградба на комбинирана гасна електрична топлана Енергетика во Скопје со просечно годишно производство на електрична енергија од 2.000 GWh.

Преносниот систем за електрична енергија е разгранет низ целата територија на Република Македонија и обезбедува релативно добра покриеност на населените места во сите плански региони. Високонапонската мрежа се состои од три напонски нивоа - 110kV, 220kV и 400kV, при што електроенергетскиот систем на Република Македонија е поврзан на 400 kV напонско ниво со системите на Грција, Бугарија и Србија. Во интерес на зголемување на можностите за транспорт на електрична енергија и подобрување на сигурност во снабдувањето на Република Македонија и во регионот во тек се активностите за изградба на 400kV интерконективна врска меѓу Штип (Република Македонија) - Ниш (Република Србија). Исто така, постојат планови за поврзување со електроенергетскиот систем на Република Албанија и надградба на постојниот 220 kV далновод на 400 kV напонско ниво со Косово.

Потрошувачка на електрична енергија. Вкупната годишна просечна потрошувачка на електрична енергија во Република Македонија во периодот 2003-2006 година изнесувала во просек околу 7.854 ГВтч. Потрошувачката на електрична енергија во 2007 година изнесувала 8.689 ГВтч. Дел од потребите на електрична енергија се задоволуваат и од увоз кој во последните години достигнува и до 25% од вкупните потреби на електрична енергија. Анализирани по плански региони, најголем дел од електричната енергија била потрошена во Скопскиот плански регион (35%), по што следуваат Пелагонискиот (12%), Полошкиот (12%) и Југозападниот регион (10%). Другите плански региони имаат пониско учество, при што најмала потрошувачка имале Вардарскиот и Североисточниот плански регион кои имале удел по 7% во вкупната потрошувачка. Потрошувачката на електрична енергија во голема мера соодветствува на концентрацијата на населението и економските активности по регионите, при што Скопскиот плански региони значително се издвојува од останатите.

Други енергетски системи. Покрај енергетските системи на цврсти горива и хидроенергија, во Република Македонија постојат енергетски системи за течни горива (нафта и нафтени деривати), природен гас и обновливи извори на енергија. Потребата од нафтени деривати во Република Македонија е околу 800.000 до 900.000 тони годишно што се обезбедува од преработка на сурова нафта во Рафинеријата ОКТА и од увоз. Системот за нафта и нафтени деривати го прават рафинеријата ОКТА, нафтоводот Скопје-Солун и мрежа на бензински пумпи во сите плански региони кои обезбедуваат релативно добра покриеност на населението и економските субјекти од сите населени места. Како перспектива за развој на Коридорот 8 е изградбата на нафтоводот АМБО кој се планира да се протега низ Североисточниот, Скопскиот, Пелагонискиот и Југозападниот плански регион.

Гасоводниот систем во Република Македонија е дел од рускиот транзитен гасовод кој поминува низ Украина, Романија и Бугарија, а е наменет и за задоволување на потребите на Турција, Грција и земјите од поранешна Југославија. Република Македонија се приклучува на бугарскиот дел од гасоводот во граничниот реон Деве Баир. Гасоводот се протега преку подрачјата на Крива Паланка, Кратово, Куманово и Скопје, меѓутоа системот се користи само со 15% од неговиот вкупен капацитет што е исклучително малку со оглед на високите можности што гасот ги нуди како енергенс за производство на топлинска и електрична енергија. Од аспект на регионалниот развој, градењето на капацитети за подобро искористување на гасоводниот систем може да придонесе за поттикнување на развојот на регионите.

²⁶ Просторен план на Република Македонија, стр. 47

²⁷ Use of Renewable Energies and Energy Conservation, Part C: Feasibility Study of Small Hydroelectric Project, in Investment Options in the Energy Sector, Component 6, PHARE Programme, EXERGIA S.A (for the Ministry of Economy), February 2003

Значајна улога во обезбедувањето на електрична и топлинска енергија во Република Македонија можат да имаат и обновливите извори на енергија. Покрај хидроенергијата, тука можат да се вбројат соларната енергија, геотермалната енергија, биомасата и ветерната енергија чие искористување во планските региони е само симболично. Поради природните предуслови, поголем број на плански региони имаат можност за користење на соларната енергија и биомасата. Геотермалната енергија може да биде од исклучително значење за развивање на земјоделството во Југоисточниот и Источниот плански регион, додека потенцијал за развивање на ветерната енергија има во Вардарскиот, Источниот и Пелагонискиот плански регион. Покрај економските ефекти, користењето на обновливите извори на енергија би имало позитивно влијание и врз заштитата на животната околина во регионите.

* * *

Презентираната анализа на карактеристиките за развој на планските региони овозможува увид во постојната состојба во поголем број сегменти значајни за регионалниот развој, при што се нагласени клучните проблеми во секое обработено подрачје, како и потенцијалите за развој. Тргувајќи од големите диспаритети во развојот меѓу планските региони, во анализите фокусот е ставен на меѓурегионалните разлики, а истовремено се нагласуваат и внатре регионалните диспаритети во сите области каде што се посебно изразени. Идентификувањето на диспаритетите и секаде каде што е можно - причините за нивна појава, е направено со цел да се добие солидна основа за планирање на регионалниот развој. Врз основа на анализите и утврдена причинско-последична врска на детерминатите и диспаритетите, пристапено е кон дефинирање на визијата, стратешките цели и приоритетите на регионалниот развој, елаборирани во вториот дел од Стратегијата.

ВТОР ДЕЛ ВИЗИЈА, СТРАТЕШКИ ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ

1. Визија

Визијата за регионален развој упатува на крајната цел што треба да се постигне и одржува преку имплементирањето на политиката за регионален развој и гласи:

„Рамномерен и одржлив развој на целата територија на Република Македонија кој се карактеризира со висока стапка на економски раст и конкурентни плански региони меѓу кои постојат релативно помали диспаритети и каде што оптимално се користат природните, човечките и енергетските ресурси, постои висока економска и социјална кохезија и населението ужива добар животен стандард.“

Остварувањето на визијата е поврзано со градење на функционален систем за регионален развој заснован на цврсти принципи и институционално поддржан од релевантните институции. Имајќи ја предвид специфичната ситуација на ниско ниво на развој во земјата и големите диспаритети меѓу планските региони, остварувањето на визијата е можно преку полицентричниот модел на развој кој обезбедува поддршка на развојот на сите региони, меѓутоа фокусот на политиката е интензивирање на развојот на помалку развиените региони со цел да се намалат диспаритетите меѓу регионите. Остварувањето на визијата е долгорочен процес кој бара конзистентност и континуираност на политиката за регионален развој, посветеност од страна на многу актери и вложување на потребните напори за исполнување на стратешките цели и приоритети.

2. Процес на идентификување на стратешките цели и приоритети

Идентификувањето на стратешките цели и приоритети за поттикнување на регионалниот развој на Република Македонија е направено врз основа на анализите на расположливите статистички податоци и сознанијата од регионалните средби со засегнатите страни од локалната власт, приватниот и невладиниот сектор во планските региони. Исто така, при формулирањето на стратешките цели и приоритети за регионален развој, детално се проучени целите и приоритетите од Националниот развоен план (НРП) 2009-2013 и Просторниот план на Република Македонија, како основни документи за планирање на развојот. Основната стратешка цел на НРП 2009-2013 е “зголемување на економскиот раст и обезбедување на услови за одржлив економски раст и повисока стапка на вработеност”,²⁸ а основните приоритети до 2013 година се однесуваат на: зголемување на конкурентноста на економијата; развој на економската инфраструктура; развој на човечкиот капитал; заштита на животната средина; рурален развој и развој на земјоделството и промоција на државата како партнер во економскиот раст.

Основната стратешка определба на Просторниот план на Република Македонија е „остварување на повисок степен на вкупната функционална интегрираност на просторот на државата, како и обезбедување услови за значително поголема инфраструктурна и економска интеграција со соседните и останатите европски земји“.²⁹ Остварувањето на оваа комплексна цел подразбира бројни други цели идентификувани во Просторниот план кои вклучуваат: техничко-технолошко осовременување на стопанството; ефикасно планирање на урбаниот развој; обезбедување подобар квалитет на животот во населбите и стимулирање на развојот на помалите градови, селските населби и подрачја, како и подрачјата со специфични потреби во развојот; организација и користење на просторот во функција на развојот на стопанството; рационално користење на природните ресурси и зачувување на квалитетот на животната средина.

При изработката на Стратегијата се користени Стратешките приоритети на Република Македонија и Програмата за работа на Владата, како и бројни секторски стратегии вклучително Популационата политика и Стратегијата за демографски развој 2008-2015, Стратегијата за вработување, Стратегијата за мали и средни претпријатија, Стратегијата за земјоделство и рурален развој, Националниот план за земјоделство и рурален развој ИПАРД (2007-2013), Националната транспортна стратегија, Стратегијата за туризам и други бројни секторски документи. Согласно со специфичностите на политиката за регионален развој, целите од НРП 2009-2013, целите од Просторниот план на Република Македонија и целите од секторските стратегии се соодветно респектирани при дефинирањето на стратешките цели и приоритетите за регионален развој. Секаде каде што е можно, во Стратегијата за регионален развој прецизно е назначена врската меѓу мерките за регионален развој и мерките од другите стратешки документи заради подобра координација.

Понатаму, имајќи ги предвид определбата и напорите на Република Македонија за пристапување кон Европската унија, при дефинирањето на стратешките цели за регионален развој предвид се земени целите на кохезионата политика на ЕУ и целите на Лисабонската

²⁸ Национален развоен план на Република Македонија 2009-2013, стр. 21

²⁹ Просторен план на Република Македонија, стр.9

стратегија. Преку кохезионата политика на ЕУ се промовира економската конвергенција меѓу регионите,³⁰ подигнување на конкурентноста и вработеноста и поттикнување на прекуграничната и соработката помеѓу регионите, додека Лисабонската стратегија има за цел „ЕУ да стане најконкурентна и најдинамична економија заснована на знаење во светот, со капацитет за одржлив економски раст со повеќе и подобри работни места и поголема социјална кохезија“,³¹ што првенствено подразбира поголеми вложувања во иновации и развој, подигнување на нивото на човечкиот капитал во земјите членки на ЕУ и поттикнување на создавањето нови работни места преку инвестиции.

Иако кохезионата политика на ЕУ и Лисабонската стратегија во дадениот временски момент не се однесуваат директно на земјите кандидати за влез во Унијата, нивното почитување е важно од аспект на идното членство на Република Македонија во ЕУ. Оттаму, наведените цели се соодветно респектирани при креирањето на стратешките цели со соодветните ИПА компоненти кои можат да имаат улога во поттикнувањето на регионалниот развој на Република Македонија. Во таа смисла, посебно се значајни следниве ИПА компоненти.³²

- ИПА компонента 2: Прекугранична соработка во рамките на која се поддржуваат проекти наменети за промовирање на одржлив економски и социјален развој во пограничните области, при што посебно внимание се посветува на поттикнување на соработката во областите: животна средина, природно и културно наследство, јавно здравство, како и превенција и борба против организираниот криминал;

- ИПА компонента 3: Регионален развој чија основна цел е подготвување на земјите кандидати за идно успешно пристапување кон Европскиот фонд за регионален развој и Кохезивниот фонд преку кои се имплементира политиката на кохезија на ЕУ. Во однос на Република Македонија, користењето на оваа компонента во периодот 2007-2009 година е ограничено на подобрување на транспортната инфраструктура и животната средина, додека после 2010 година предвидени се средства за поддршка на регионалната конкурентност;

- Компонента 4: Развој на човечки ресурси која се фокусира на три приоритетни области: вработување, образование и обука и социјална вклученост. Целта на оваа компонента е да се привлечат и задржат повеќе лица во работен однос, да се модернизира системот за социјална заштита, да се зголемат инвестициите во човечкиот капитал за да се оствари поголем раст, креирање на подобри работни места и да се зголеми националната конкурентност на меѓународно ниво и

- ИПА компонента 5: Рурален развој (ИПАРД) што е фокусирана на подобрување на конкурентноста и воведување на ЕУ стандардите во производството и продажбата на земјоделски производи, имплементација на агро-еколошките мерки и локалните стратегии за рурален развој, како и поттикнување на развојот на рурал-

ните економии. Република Македонија одбра поддршката во рамките на ИПАРД да биде насочена кон подигнување на конкурентноста на секторите: месо и млеко, овошје и зеленчук и грозје и вино, со истовремена поддршка на диверзификацијата на економски активности во руралните средини.

Врз основа на горенаведеното и како резултат на опсежните проучувања и анализи, идентификувани се главните стратешки цели на Стратегијата за регионален развој што се дадени во продолжение.

3. Стратешки цели и приоритети

Главните стратешки цели на Стратегијата за регионален развој за периодот 2009-2019 година се:

1. Конкурентни плански региони што се одликуваат со динамичен и одржлив развој и

2. Поголема демографска, економска, социјална и просторна кохезија меѓу и во рамките на планските региони во Република Македонија.

Во продолжение е даден краток опис на главните стратешки цели, а понатаму следат приоритетите за секоја стратешка цел и основните мерки за секој приоритет. Секаде каде што е можно, направено е конкретно лоцирање на мерките според региони.

Стратешка цел 1. Конкурентни плански региони што се одликуваат со динамичен и одржлив развој

Со просечен БДП по жител од 27,1% од просекот на ЕУ 27 во 2005 година,³³ Република Македонија се карактеризира со низок степен на економски развој. БДП на најразвиениот плански регион (Скопскиот) изнесува 44,5% од просекот на ЕУ 27, а на најмалку развиениот (Североисточниот) само 13,1%. Скопскиот регион има 3,4 пати повисок БДП по жител од Североисточниот регион, со што се илустрираат големите економски разлики меѓу регионите. Ниското ниво на инвестиции и ниската конкурентна способност на македонската економија се основните фактори за ваквите резултати заради што осовременувањето на носечките индустрии во планските региони, како и инвестирањето во нови индустрии со висока техничко-технолошка основа се наметнува како императив при планирањето на регионалниот развој. Оттаму, подигнувањето на конкурентноста на планските региони е идентификувано како примарна цел на Стратегијата за регионален развој во Република Македонија. Притоа, долгорочната цел е создавање на солидна основа за обезбедување динамичен и одржлив развој на планските региони заснован врз оптимално користење на економските потенцијали за развој со истовремено респектирање на социјалната димензија на развојот, како и димензијата на заштита на животната средина. Оваа цел директно кореспондира со основната стратешка цел на НРП 2009-2013 година (наведена погоре), а приоритетите и мерките се во согласност со утврдените специфичности на планските региони.

Главните приоритети за остварување на првата стратешка цел се:

Приоритет 1.1. Поттикнување на економскиот раст во планските региони

Забрзувањето на економскиот раст е основен предуслов за обезбедување на одржлив развој на земјата, како и за намалување на диспаритетите во регионалниот развој. Согласно со проекциите во НРП 2009-2013, макроекономските политики на државата се насочени кон обезбедување на годишна стапка на раст од околу

³⁰ Согласно со регулативата на ЕУ, предмет на регионалната политика на ЕУ се поголеми региони на НТЕС 2 ниво. Република Македонија претставува еден регион на НТЕС 2 ниво, меѓутоа при планирањето на националната политика за регионален развој во земјата на НТЕС 2 се почитуваат целите на кохезионата политика на ЕУ во функција на подигнувањето на конкурентноста и вработеноста на планските региони во Република Македонија како предуслов за подобро искористување на можностите што ги нудат фондовите на ЕУ после зачленувањето на земјата во Унијата.

³¹ http://ec.europa.eu/growthandjobs/index_en.htm

³² <http://www.sep.gov.mk>

³³ Последните расположливи податоци од Државниот завод за статистика за БДП по региони се однесуваат на 2005 година

6,5% во споменатиот период, а доколку растот и понатаму се одвива со слично темпо, тоа би претставувало добра основа за постигнување на следниве резултати:

- просечниот БДП по жител (според ПКМ) во Република Македонија да достигне 50% од просекот на ЕУ во 2019 година;

- најмалку развиениот плански регион во Република Македонија да има БДП по жител (според ПКМ) не понизок од 35% од просекот на ЕУ во 2019 година и

- разликата во БДП по жител на најразвиениот и најмалку развиениот плански регион да не надминува 2,5 пати во 2019 година.

Економскиот раст е директно условен од нивото на инвестиции (домашни и странски). Иако стапката на економски раст во голема мера е детерминирана од надворешни економски влијанија врз кои малите економии како Република Македонија не може значително да дејствуваат, сепак државата може да влијае на поттикнување на инвестициите преку различни стимулативни мерки. Досегашните напори на Република Македонија за подобрување на деловната клима обезбедија подобро економско опкружување, меѓутоа потребно е постојано унапредување на правната и институционалната рамка за инвестиции. Оваа потреба е идентификувана и во НРП 2009-2013 година каде што се утврдени соодветни мерки за подобрување на деловната клима во Република Македонија. Од аспект на регионалниот развој, многу е важно да се обезбеди поголемо забрзување на економскиот раст во помалку развиените планските региони што е директно условено од дисперзијата на инвестициите по региони. Оттаму, креирањето на поволна легислатива за инвестиции мора да биде поддржано од ефикасни институции што истата ќе ја имплементираат. Ова посебно се однесува на институции кои ќе обезбедат соодветно препознавање, промоција и реализација на потенцијалот за инвестиции во планските региони.

Остварувањето на овој приоритет ги вклучува следниве основни мерки:

- Подобрување на деловната клима за инвеститори и претприемачите преку унапредување на правната рамка (сите плански региони - согласно со мерките дефинирани во НРП - 4.1. Подобрување на деловното опкружување);

- Обезбедување на подобар пристап до капитал, пред сè за домашните претприемачи (сите плански региони);

- Креирање и/или поддршка на микроинвестициски, гарантни и други фондови за поттикнување на инвестициите на ниво на планските региони (сите плански региони);

- Воспоставување и/или развивање на постојните институции (вклучително и центрите за развој на регионите) за препознавање, промовирање и реализација на потенцијалот за инвестиции во планските региони (сите плански региони);

- Едукација на домашните претприемачи за вложувања во пропусливи и профитабилни дејности (сите плански региони);

- Намалување на обемот на работна сила ангажирана во неформалниот сектор (сите плански региони);

- Обезбедување на поддршка при формирање на кластери и деловни мрежи на носечките индустрии во планските региони (сите плански региони);

- Промовирање на јавно-приватни партнерства за поттикнување на инвестициите (сите плански региони);

- Јакнење на координацијата меѓу релевантните институции на национално, регионално и локално ниво значајни за поттикнување на инвестициите (сите плански региони) и

- Јакнење на улогата на општините во планирањето и реализацијата на регионалниот развој (сите плански региони).

Приоритет 1.2. Развивање на современа и модерна инфраструктура во планските региони

Постоенето на современа и модерна сообраќајно-транспортна и комунална инфраструктура е основен предуслов за поттикнување на развојот во планските региони. За жал, квалитетот на инфраструктурата во планските региони, посебно на сообраќајната, не е на задоволително ниво. Потребна е реконструкција и модернизација на голем дел од патните правци, како и изградба на нови делници, модернизација и проширување на железничката мрежа и подобрување на инфраструктурата за воздушен сообраќај. Идентификувањето на основните мерки неопходни за подобрување на патната инфраструктура е направено според специфичните потреби на планските региони и во согласност со утврдените приоритети во НРП 2009-2013 (поглавје 5.1. Патен, железнички и авиотранспорт), Просторниот план на Република Македонија и Националната транспортна стратегија.

Состојбата во планските региони е подобра во однос на комуналната инфраструктура, меѓутоа не е обезбедена целосна покриеност на населението од планските региони, а посебно загрижуваат системите за одведување и пречистување на отпадните води, како и управувањето со цврстиот отпад. Надминувањето на неповолните состојби поврзани со комуналната инфраструктура е неопходно за подобрување на условите за живот и работа на населението и за поттикнување на инвестициите во планските региони. Основните мерки за подобрување на комуналната инфраструктура се идентификувани според специфичните потреби на планските региони и во согласност со утврдените приоритети во Просторниот план на Република Македонија (поглавје 2.4. Водни ресурси и водостопанска инфраструктура) и Стратегијата за управување со отпадот.

Остварувањето на овој приоритет ги вклучува следниве мерки:

- Осовременување на постојните магистрални патишта:

- М2 Куманово-Крива Паланка - Граница со Бугарија (Североисточен плански регион);

- М3 Момин Поток-Граница со Косово (Скопски плански регион);

- М4 Кичево – Струга - Граница со Албанија (Југозападен плански регион);

- М5 Охрид – Ресен - Битола (Југозападен и Пелагониски плански регион);

- М5 Отовица – Штип – Кочани - Делчево- Звезгор (граница со Бугарија) (Источен плански регион) и

- М6 Штип-Радовиш-Струмица – граничен премин Ново село (Источен и Југоисточен плански регион);

- Градење на нови магистрални патишта:

- Велес-Прилеп (преку Бабуна) (Вардарски и Пелагониски плански регион);

- Осовременување на постојните регионални патишта:

- Р110 Удово - Рабово (Југоисточен плански регион);

- Р111 Гевгелија - Богданци-Фурка (Југоисточен плански регион);

- Р409 Врска со М4 Ново село - Маврови Анови - Дебар - граница со Албанија (Југозападен плански регион);

- Р418 Струга - Дебар (Југозападен плански регион);

- Р501 Охрид - Св.Наум - Граница со Албанија (Југозападен плански регион);

- Р604 Струмица - Рабово - Дојран - граница со Грција (Југоисточен плански регион);

- Велес - Штип - Кочани - Делчево - граница со Бугарија (Вардарски и Источен плански регион);
- Демир Хисар - Бучин - Прилеп (Пелагониски плански регион);
- P402 Тетово - Боговиње - Врапчиште - Гостивар (Полошки регион) и
- P407 - Желино - Шемшово P424- Шемшово-Жилче-Лешок (Полошки регион);
- Изградба на нови регионални делници:
- P112 Гевгелија-Конско-Бохула-Крњево (Југоисточен и Вардарски плански регион);
- P415 Бошков Мост-Извор-врска со М4 (Југозападен плански регион);
- P323 Берово-Радовиш (Источен и Југоисточен плански регион);
- P210 Пробиштип - Свети Николе (Источен и Вардарски плански регион);
- Демир Капија - Смоквица (Вардарски и Југоисточен плански регион)
- Демир Капија - Кожуф (Вардарски и Југоисточен плански регион);
- Струга - Делогожди - Климентовци - М4 (Кичево - Охрид) и
- Василево - Водоча - Градец (Југоисточен плански регион);
- Осовременување на постојните локални патишта (сите плански региони);
- Градење на нови локални патишта (сите плански региони);
- Реконструкција и модернизација на постојната железничка инфраструктура (Скопски, Вардарски, Полошки, Пелагониски и Источен плански регион);
- Изградба на нови железнички линии за интегрирање на железничкиот систем на Република Македонија со соседните земји (Источен, Југозападен, Југоисточен и Пелагониски плански регион);
- Обезбедување поголема опслуженост на регионите со железнички услуги (сите плански региони);
- Изградба на мултимодални транспортни јазли:
- Изградба на мултимодален транспортен јазол во Скопје (Скопски плански регион);
- Изградба на мултимодален транспортен јазол во Струмица (Југоисточен плански регион);
- Изградба на мултимодален транспортен јазол во Битола (Пелагониски плански регион) и
- Изградба на мултимодален транспортен јазол во Струга (Југозападен плански регион);
- Осовременување на постојната инфраструктура за воздушен сообраќај:
- Реконструкција, модернизација и проширување на капацитетот на аеродромот за меѓународен патнички и карго-сообраќај „Александар Велики“ во Петровец (Скопски плански регион) и
- Реконструкција, модернизација и проширување на капацитетот на аеродромот за меѓународен патнички и карго-сообраќај „Апостол Павле“ во Охрид (Југозападен плански регион);
- Проширување на инфраструктурата за воздушен сообраќај:
- Изградба на нов карго аеродром во близина на Штип (Источен плански регион);
- Изградба на нов карго аеродром во близина на Битола (Пелагониски плански регион);
- Изградба на стоковно-транспортни и логистички центри и терминали (сите плански региони);
- Користење на постојните спортски аеродроми и стопански леталишта во економски цели (сите, освен Југоисточниот плански регион) и
- Изградба на аеродром за спортски и стопанско-економски цели (Југоисточен плански регион);
- Реконструкција, модернизација и проширување на системите за водоснабдување (сите плански региони):

- Изградба на нови и санација на постојните резервоари и системи за водоснабдување и
- Искористување на постојните и создавање на нови акумулации на вода;
- Реконструкција и модернизација на системите за одведување и пречистување на отпадните води (сите плански региони);
- Изградба на нови и проширување на постојните канализациони мрежи
- Дооформување на колекторските системи;
- Изградба на атмосферска канализација и
- Изградба на пречистителни станици.
- Подобрување на управувањето со цврстиот отпад (сите плански региони):
- Изградба на регионални депонии согласно со стандардите за заштита на животната средина;
- Санација и осовременување на постојните локални депонии согласно со стандардите за заштита на животната средина и
- Рециклирање и преработка на отпадот.

Приоритет 1.3. Препознавање и искористување на иновативниот потенцијал и подигнување на техничко-технолошката основа на носечките индустрии во планските региони

Имајќи предвид дека иновациите и техничко-технолошката основа се носечки елемент на конкурентноста на секоја економија, македонското стопанство се наоѓа пред сериозен предизвик во поглед на подигнување на додадената вредност на производството. Во таа смисла, поддршката на истражувачко-развојни проекти за развој на носечките индустрии на ниво на планските региони е клучен елемент за подигнување на економската основа на регионите. Иако во текот на изработката на Стратегијата немаше расположиви податоци за вложувањата во истражување и развој на ниво на планските региони со што би се дала прецизна слика за состојбата на ова поле, просечната ниска додадена вредност на македонското производство, доминацијата на мали фирми во структурата на стопанството и многу малите средства за истражување и развој што се издвојуваат од централниот буџет на Република Македонија, заедно со долгогодишното непостоење на национална индустриска политика³⁴ упатуваат на претпоставката за многу неповолна состојба во поглед на истражувањето и развојот во планските региони. Оттаму, исклучително е значајно да се обезбедат предуслови за идентификување и искористување на потенцијалот за иновации и да се подигне техничко-технолошката основа на веќе развиените, носечки индустрии во планските региони.

Остварувањето на овој приоритет ги вклучува следниве основни мерки:

- Формулирање и имплементација на индустриска политика насочена кон подигнување на техничко-технолошкиот развој на македонското стопанство (сите плански региони);
- Изработка на студии за идентификување на потребите за подигнување на техничко-технолошката основа на носечките индустрии на ниво на плански региони (сите плански региони);
- Поддршка на истражувањата за технолошки развој и иновации (сите плански региони);
- Функционално поврзување на академските истражувачки институции со стопанството (сите плански региони);
- Креирање на бизнис инкубатори, технолошки паркови, деловни мрежи и ИТ кластери (сите плански региони);

³⁴ На почетокот на 2009 година е изготвена Стратегија за индустриска политика на Република Македонија

- Промовирање на јавно-приватни партнерства за развивање и трансфер на нови технологии (сите плански региони);
- Креирање на „центри на извонредност“ за истражувања во информатичката и други напредни индустрии (Скопски, Пелагониски и Југоисточен плански регион);³⁵
- Поддршка на МСП за усвојување и ефикасно користење на информатичките технологии (сите плански региони);
- Обезбедување на предуслови за препознавање, развивање и искористување на иновативниот потенцијал на младата популација во текот на образовниот процес (сите плански региони) и
- Привлекување на странски директни инвестиции со (по)висока технолошка основа во технолошко-индустриските зони (сите плански региони).

Приоритет 1.4. Подигнување на нивото на човечкиот капитал во планските региони

Според податоците од Пописот на населението од 2002 година, повеќе од половина од населението (53%) на Република Македонија е со ниско ниво на образование. Посебно е загрижувачка состојбата во 18 општини каде што овој индикатор има нумеричка вредност повисока од 80%, а посебен проблем во определени општини е нискиот опфат на женското население во образовните процеси, што пак е поврзано со ниската економска активност на жените. Оттаму, образовната структура на населението, како составен дел на човечкиот капитал, претставува сериозна ограничувачка околност од аспект на идниот регионален развој на земјата. Ваквата состојба е условена од нискиот опфат на населението во повисоките нивоа на образование, потоа од релативно малиот опфат на населението со доживотното учење (четири пати помал од оној во земјите членки на ЕУ и шест пати помал од Лисабонската цел за 2010), како и од интензивната интелектуална емиграција во странство (околу 20% од населението со високо образование е надвор од земјата). Тоа ги определува и приоритетите на политиката на регионалниот развој во однос на подигањето на нивото на човечкиот капитал со цел да се обезбеди преполовување на уделот на населението со ниско ниво на образование во сите општини/плански региони до 2019 година. При тоа, посебно внимание треба да се посвети на креирање „функционални“ образовни програми со висока употребна вредност за стопанството што би овозможило човечкиот капитал да има значајна улога во поттикнувањето на развојот на планските региони. За реализација на овој приоритет би било корисно ползувањето на можностите што ги нуди ИПА Компонентата 4: Развој на човечките ресурси.

Остварувањето на овој приоритет ги вклучува следниве основни мерки:

- Програми за поголем опфат на населението во средното образование (сите плански региони, согласно со Закон за изменување и дополнување на Законот за средното образование);
- Програми за поголем опфат на населението во високото образование (Полошки, Источен, Југоисточен, Североисточен, Југозападен и Вардарски плански регион);
- Развивање и имплементација на системот на доживотно учење (сите плански региони);

³⁵ Овие региони се издвоени како погодни за формирање на центри на извонредност согласно со образовната структура на работната сила и преземените активности за формирање на Центар за применета технологија и менаџмент во Југоисточниот плански регион.

- Обезбедување на поголема вклученост на женското население во формалните образовни процеси и системот на доживотно учење (сите плански региони);
- Прилагодување на наставните планови и програми на потребите на стопанството (сите плански региони);
- Градење на регионални информациски системи за професионална ориентација согласно со карактеристиките на пазарот на трудот во регионите (сите плански региони);
- Креирање на јавно-приватни партнерства за поддршка на вработувањата на младите високообразовани кадри (сите плански региони);
- Поддршка за воспоставување функционални врски меѓу образовните институции и економските субјекти (сите плански региони);
- Креирање на предуслови за повратни текови на интелектуалната емиграција и намалување на „одливи на мозоци“ (сите плански региони);
- Институционална поддршка на приватните бизнис иницијативи на високо-образованите кадри што емигрирале во странство (сите плански региони) и
- Воспоставување на виртуелни програми преку електронски медиуми за користење на знаењето на емигрираните високообразованите кадри во странство (сите плански региони).

Приоритет 1.5. Креирање на конкурентски предности на планските региони

Долгогодишното отсуство на политика за регионален развој, заедно со случувањата во потесното и поширокото економско опкружување на Република Македонија придонесоа за стихијно концентрирање на најголем дел од економските активности во Скопскиот регион и делумно развивање на поголемите урбани центри во другите плански региони. Со цел да се поттикне развојот на планските региони неопходно е да се идентификува и развие потенцијалот за креирање на конкурентски предности на планските региони преку создавање препознатливи македонски производи и поттикнување на развојот на извозно ориентиран индустрии. Тоа подразбира поддршка на носечките индустрии во регионите за кои веќе постои квалификувана работна сила и постојат трасирани патишта за извоз, а истовремено се однесува на инвестиции во нови извозни индустрии согласно расположивите производни фактори во планските региони. Истовремено, потребно е да се поттикнува развојот на земјоделството и услужните дејности, посебно туризмот, согласно специфичностите на планските региони. За реализација на некои од целите во рамките на овој приоритет би било корисно ползувањето на можностите што ги нудат ИПА Компонентата 3: Регионален развој и ИПА Компонентата 5: Рурален развој (ИПАРД).

Остварувањето на овој приоритет ги вклучува следниве основни мерки:

- Изработка на студии за идентификување на приоритетните индустриски и услужни дејности за развој на регионите согласно со нивните потенцијали (сите плански региони);
- Промовирање на поддршка на стандардизацијата, акредитацијата, метрологијата и заштитата на интелектуалната сопственост (сите плански региони);
- Поддршка за брендирање на препознатливи македонски производи (сите плански региони);
- Обезбедување институционална поддршка за унапредување на носечките индустрии во планските региони;
- Метало-преработувачката индустрија (Вардарски, Североисточен и Скопски плански регион);
- Тутунската индустрија (Вардарски, Југоисточен и Пелагониски плански регион);
- Винската индустрија (Вардарски, Скопски, Југозападен и Југоисточен плански регион);

- Прехранбената индустрија (сите плански региони);
- Текстилната индустрија (Источен, Југоисточен, Пелагониски, Полошки и Скопски плански регион);
- Чевларската индустрија (Источен и Североисточен плански регион);
- Градежништвото (сите плански региони);
- Дрвната индустрија (Југоисточен, Полошки, Југозападен, Пелагониски и Североисточен плански регион);
- Производство на електрична енергија (Пелагониски плански регион) и
- Индустријата за неметали (сите плански региони);
- Обезбедување институционална поддршка за развивање на технолошко-интензивни индустрии:
- Поттикнување на развојот на информатичката индустрија (Скопски, Пелагониски и Југоисточен плански регион);
- Поттикнување на развојот на индустријата за автомобилски делови (Скопски, Источен и Југоисточен плански регион) и
- Привлекување на странски директни инвестиции во технолошко-интензивни индустрии (сите плански региони);
- Креирање на модерен и продуктивен земјоделски сектор во планските региони (согласно со приоритетите дефинирани во НРП и Стратегијата за земјоделство и рурален развој):
- Отворање на регионални центри за земјоделски производи (сите плански региони);
- Отворање на агро-берза (Југоисточен и Источен плански регион);
- Обезбедување на инфраструктура за едноставен, брз и лесен пристап на земјоделските производители до агро-берза (сите плански региони);
- Поддршка за развој на органско земјоделско производство (сите плански региони);
- Поддршка за подигање нови квалитетни насади во овоштарството и лозарството (Вардарски, Југозападен и Југоисточен плански регион);
- Поддршка за развивање на сточарството (Источен, Полошки, Пелагониски, Североисточен плански регион) и
- Поддршка на инвестиции во капацитети за производство преработка на земјоделски производи (Источен, Југоисточен, Вардарски, Пелагониски плански регион).
- Оптимално користење на природното и културно-историското наследство во функција на развој на туризмот (согласно со приоритетите во Стратегијата за туризам):
- Сеофатно мапирање на археолошките локалитети и културно-историските и природните споменици на ниво на плански региони (сите плански региони);
- Градење на нова/осовременување на постојната инфраструктура за безбеден и брз пристап до туристичките дестинации (сите плански региони);
- Изработка на студии за оптимално користење на природното богатство на планските региони во туристички цели (сите плански региони);
- Изработка на студии за оптимално користење на културно-историското наследство на планските региони за туристички цели (сите плански региони);
- Туристичко промовирање на природното и културно-историското наследство во планските региони (сите плански региони);
- Обезбедување на институционална поддршка за развивање на различни видови туризам на ниво на планските региони:
- Езерски туризам (Југозападен, Пелагониски и Југоисточен плански регион);

- Планински туризам (Пелагониски, Полошки, Источен, Југозападен и Југоисточен плански регион);
- Зачувување и развој на традиционалните занаети (сите плански региони);
- Селски туризам и ревитализација на етно-селата (сите плански региони);
- Вински туризам (Вардарски плански регион);
- Бањски туризам (Југозападен, Југоисточен, Источен, Скопски, Североисточен плански регион);
- Транзитен туризам (сите плански региони);
- Развивање на „индустриите на игри на среќа“ во пограничните места (Југоисточен и Пелагониски плански регион);
- Алтернативни форми на туризам (спелеолошки, ловен и друго) согласно со специфичностите на регионите (сите плански региони) и
- Заштита на природното и културно-историското наследство (сите плански региони).

Приоритет 1.6. Оптимално користење и валоризација на природните ресурси и енергетските потенцијали во планските региони

Планските региони во Република Македонија располагаат со специфични природни ресурси и високи енергетски потенцијали чие поголемо искористување би овозможило бројни позитивни ефекти. Природните богатства на регионите се значаен економски ресурс, меѓутоа нивното искористување треба да биде оптимално, рационално и согласно со законските стандарди и норми со цел да се обезбеди зачувување на животната средина.

Остварувањето на овој приоритет ги вклучува следниве основни мерки:

- Изработка на студии за оптимално користење на природното богатство на планските региони за економски цели (сите плански региони);
- Унапредување на правната рамка за експлоатација на природното богатство во функција на обезбедување повисоко ниво на заштита на животната средина (сите плански региони);
- Создавање претпоставки за оптимално користење на резервите на јаглен за производство на електрична енергија:
- Рационално користење на резервите на јаглен за производство на електрична енергија во ТЕЦ Битола (Пелагониски плански регион) и
- Создавање предуслови за експлоатација на јагленовите басени Мариово (Пелагониски) и Тиквеш (Вардарски плански регион);
- Создавање претпоставки за поголемо искористување на хидро-потенцијалот во планските региони:
- Изградба на ХЕЦ Галиште и ХЕЦ Чебрин на Црна река (Пелагониски плански регион);
- ХЕЦ Велес и ХЕЦ Градец на р. Вардар (Вардарски плански регион);
- Реализација на ХЕЦ „Бошков Мост“ (Југозападен плански регион);
- Искористување на хидропотенцијалот на реката Вардар преку реализација на енергетскиот проект „Вардарска долина“ и
- Реализација на малите ХЕЦ за производство на електрична енергија (Источен, Југозападен, Пелагониски, Полошки плански регион);
- Поттикнување на користењето на соларната енергија (сите плански региони);
- Поттикнување на користење на биомасата за производство на енергија (сите плански региони);
- Поттикнување на користењето на енергија од ветерот (Вардарски, Источен и Пелагониски плански регион);

- Користење на енергијата од геотермалните извори во економски цели (Источен, Југоисточен, Југозападен, Скопски и Североисточен плански регион) и
- Создавање на предуслови за подобро искористување на енергетскиот систем на природен гас:
- Изградба на нови гасни термоенергетски објекти за производство на електрична и/или топлинска енергија за индустриските капацитети (Североисточен, Скопски, Вардарски и Пелагониски плански регион);
- Спроведување на гасоводниот систем до ТЕЦ Неготино за производство на електрична енергија (Вардарски плански регион);
- Гасификација на Куманово, Крива Паланка, Кратово, Тетово и Гостивар (Североисточен плански регион и Полошки регион) и
- Гасификација на подрачјето на градот Скопје (Скопски плански регион).

Приоритет 1.7. Заштита на животната средина во планските региони

Обезбедувањето на здрава животна средина во планските региони е исклучително значаен аспект за создавање на конкурентни плански региони кои ќе се препознаваат според добрите услови за живот и работа на населението. Со оглед на важноста на овој аспект една, и недостатокна на статистички податоци и анализи на ниво на планските региони кои би овозможиле детална слика од друга страна, заштита на животната средина е идентификувана како приоритет врз основа на утврдената состојба во Просторниот план на Република Македонија и сознанијата од регионалните средби со засегнатите страни одржани при изработката на Стратегијата.

Остварувањето на овој приоритет ги вклучува следниве основни мерки:

- Обезбедување на добра статистичка основа за различни аспекти поврзани со животната средина на ниво на планските региони;
- Изработка на студии за заштита на животната средина на ниво на планските региони (сите плански региони);
- Обезбедување на имплементација на стандардите за заштита на квалитетот на воздухот и водата од страна на големите индустриски „загадувачи“ и другите економски субјекти (сите плански региони - приоритети Скопје - Скопски регион; Велес и Кавадарци - Вардарски регион; Битола - Пелагониски регион, Тетово - Полошки регион и Куманово и Крива Паланка - Североисточен регион);
- Обезбедување на имплементација на стандардите при испуштање на хемиски и други загадувачи во површинските и подземните води (сите плански региони);
- Обезбедување на имплементација на стандардите за дозволеното количество на издувни гасови во патничкиот сообраќај (сите плански региони);
- Градење/осовременување на системите за пречистување на отпадните гасови, комуналните и индустриски води (сите плански региони);
- Обезбедување на висок степен на контрола при примената на стари технологии во стопанството (сите плански региони);
- Обезбедување на имплементација на стандардите при депонирањето на техноген отпад од топилничките и енергетските комплекси (сите плански региони);
- Рекултивирање на загадената почва (сите плански региони);
- Пошумување на поголеми површини во близина на градовите (сите плански региони);
- Обезбедување механизми за силна контрола на влијанието на инвестициите врз животната средина (сите плански региони);

- Обезбедување повисока заштита против природните ризици - ерозија на земјиштето, заштита на речните корита, итн. (сите плански региони) и
- Заштита на биодиверзитетот (сите плански региони).

Стратешка цел 2. Поголема демографска, економска, социјална и просторна кохезија помеѓу и во рамките на планските региони во Република Македонија

Во Република Македонија веќе подолг временски период се одвива процес на депопулација и демографско стареење. Овој процес со различен степен на интензитет ги зафаќа сите плански региони и мошне неповолно се одразува на човечките ресурси во регионите, посебно од аспект на расположливата работна сила како фактор за инвестиции. Понатаму, долгогодишната политика на моноцентричен развој во Република Македонија резултирала во концентрација на повеќе од ¼ од населението во Скопскиот плански регион, посебно во градот Скопје, заедно со алоцирање на најголем дел од вкупните инвестиции во овој регион. На ниво на плански региони пак, постои висока концентрација на населението и економските активности во урбаните центри. Оваа состојба негативно се рефлектира врз социјалната и просторната димензија на развојот зашто резултира со замирање на голем дел од руралните населби, а истовремено создава проблеми во функционирањето на урбаните центри заради непостојењето на соодветна техничка и социјална инфраструктура за високата концентрација на население. Оттаму, се појавуваат големи диспаритети во економскиот, социјалниот и другите аспекти на развојот меѓу и во рамките на планските региони што претставува појдовна основа при планирањето на регионалниот развој. Во таа насока, долгорочната цел на Стратегијата за регионален развој на Република Македонија е подигнување на степенот на демографска, економска, социјална и просторна кохезија меѓу и во рамките на планските региони во функција на намалување на диспаритетите во развојот и обезбедување повисок стандард за живот и работа во сите плански региони.

Главните приоритети за остварување на втората стратешка цел се:

Приоритет 2.1. Демографска ревитализација и порамномерна дистрибуција на населението меѓу и внатре во планските региони

Постојната демографска состојба во Република Македонија се оценува како изразито хетерогена и мошне неповолна од аспект на идниот регионален развој. Таа се карактеризира со многу голем број на општини (40) кои се соочуваат со намалување и/или минимален пораст на вкупното население и забрзан процес на стареење на населението со кој се зафатени шест региони и дури 52 општини. Оттаму, во најголем дел од земјата се одвива интензивен процес на депопулација и демографско стареење кој неповолно се одразува како на обемот и квалитетот на расположливите човечки ресурси, така и на обезбедувањето на социјални трансфери за постарото население. Таргетираната цел со политиката за регионален развој е до 2019 година за две третини да се намали бројот на општините што се соочуваат со негативен природен прираст. Со оглед на долгорочноста на демографските процеси истовремено треба да се преземат активности за подобрување на здравствената и социјалната заштита на населението и нејзино сообразување со демографските промени во регионите.

За неповолните демографски движења во планските региони во голема мера придонесува и исклучително нерамномерната дистрибуција на населението. Повеќе од ¼ од вкупното население на Република Македонија е концентрирано во Скопскиот плански регион, додека во рамките на планските региони постои висока концентрација на населението во урбаните центри. Имајќи предвид дека најголем дел на населените места во Република Македонија се рурални (дури 98,4%), дистрибуцијата на повеќе од 56% од вкупното население во градските средини укажува на замирање на голем дел од руралните населби, а истовремено урбаните центри не создаваат доволно нови инфраструктурни и други предуслови за приливот на ново население, што негативно се одразува на квалитетот на живот во градовите. Нерамномерната дистрибуција на населението по региони и во рамките на регионите влијае и на недоволно искористување на потенцијалите за развој, посебно на природните ресурси. Оттаму, неопходни се извесни промени во дистрибуцијата на населението, а долгорочноста на тековите би требало да се обезбеди со динамичен економски раст на сите плански региони, модернизирање на инфраструктурата и подобрување на условите за живот во помалите урбани и посебно, во руралните средини.

Остварувањето на овој приоритет ги вклучува следниве основни мерки:

- Демографска ревитализација на планските региони и општините (сите плански региони):
- Унапредување на правната рамка и институционалната поддршка за поттикнување на наталитетот во општините со негативен или низок природен прираст на населението (согласно со Популационата политика и Стратегијата за демографски развој 2008-2015);
- Унапредување на примарната здравствена заштита за унапредување на репродуктивното здравје и мајчинството:
- Подобрување на пристапот и квалитетот на примарната здравствена заштита за доенчињата и малите деца и
- Подобрување на здравствената заштита за постарите лица.
- Намалување на нерамномерната дистрибуција на населението меѓу планските региони:
- Намалување на концентрацијата на населението во Скопскиот плански регион преку обезбедување инфраструктура за високо образование, социјална и здравствена заштита, култура и други аспекти на општествениот живот во другите плански региони;
- Креирање претпоставки за помали миграциони текови меѓу планските региони (посебно кон Скопскиот регион), преку поттикнување на инвестициите и зголемување на бројот на работни места во планските региони;
- Обезбедување на даночни и други поволности за градење на станбени населби во другите плански региони (надвор од Скопскиот);
- Обезбедување на квалитетен, сигурен и брз јавен транспорт меѓу планските региони и
- Обезбедување на брзи и квалитетни комуникациски врски за економски и други потреби на населението во планските региони.
- Намалување на нерамномерната дистрибуција на населението внатре во регионите (сите плански региони):
- Намалување на високата концентрација на населението во поголемите урбани центри на регионите преку обезбедување инфраструктура за квалитетно основно и средно образование, социјална и здравствена заштита во помалите општини и посебно, руралните средини;

- Креирање претпоставки за намалување на внатрешните миграции кон урбаните центри преку ревитализација на животот во малите општини и посебно, руралните средини;

- Повластени даночни стапки за живот и работа во малите општини и руралните средини со низок демографски индекс во рамките на планските региони;

- Обезбедување на квалитетен, сигурен и брз локален јавен транспорт во рамките на планските региони кој ќе биде достапен до сите граѓани и

- Обезбедување на добра покриеност на население то од малите општини и посебно, руралните средини со комуникациски врски.

Приоритет 2.2. Градење на функционално-просторни структури за подобро интегрирање на урбаните со руралните средини во планските региони

Нерамномерната дистрибуција на населението и концентрацијата на економските активности во Скопје и урбаните центри на регионите значително се одразува врз начинот на искористување на расположивиот простор и врз квалитетот на живот во урбаните и руралните средини. Ваквата концентрација не е поддржана со соодветен развој на инфраструктурата што повлекува негативни промени во функционирањето на урбаните средини, додека руралните населби (посебно малите) многу често се соочуваат со економска и социјална изолираност. Просторниот план на Република Македонија предвидува просторен концепт на урбанизација и развивање на мрежа на центри како основни оски на развојот. Иако Просторниот план нема регионална димензија, предвидените оски на развојот се всушност урбаните центри во планските региони. Имајќи предвид дека овие центри се на определено ниво на развој, главниот предизвик за политиката за регионален развој (воедно и за Просторниот план) е вмрежувањето на овие центри со помалите општини и руралните населби во функција на градење на функционално-просторни и економски структури во планските региони. Целта на овие структури е постигнување на усогласен просторен и економски развој, како и оптимална просторна разместеност на населението во планските региони заради што овој приоритет се наметнува како исклучително значаен.

Остварувањето на овој приоритет ги вклучува следните основни мерки:

- Поголема покриеност на планските региони со просторно-планска документација за планирање на урбаниот и другите сегменти од развојот (сите плански региони):
- Изработка на просторни планови за планските региони
- Изработка на просторни планови за општините
- Унапредување на правната и институционалната рамка за реализација на просторно-планската документација (сите плански региони);
- Обезбедување кохерентност на просторот преку заштита на високо-продуктивното земјоделско земјиште од неконтролирана пренамена во градежно (сите плански региони);
- Поврзување на помалите општини и руралните средини со поголемите урбани центри во заеднички економски, образовни, социјални и културни проекти (сите плански региони);
- Обезбедување едноставен, брз и финансиски достапен пристап на граѓаните од руралните општини и малите средини до урбаните центри за активности поврзани со работа, образование, социјален и културен живот (сите плански региони);
- Подобрување на квалитетот на живот во помалите општини и руралните средини преку обезбедување на поголема покриеност со здравствени и социјални услуги и културни настани (сите плански региони) и

- Афирмирање на предностите за живот во помалите општини и руралните средини (сите плански региони).

Приоритет 2.3. Зголемување и порамномерна дисперзија на инвестициите и вработеноста помеѓу и во рамките на регионите

Податоците за степенот на развиеност на планските региони што покажуваат заостанување од три пати на најмалку развиениот (Североисточниот) во однос на најмногу развиениот плански регион (Скопскиот) упатуваат на висока концентрација на инвестициите и работните места во Скопскиот регион. Ваквата состојба повлекува миграција на граѓаните од другите плански региони кон Скопје, посебно на високо образованиот кадар, со што се намалува квалитетот на работната сила во другите плански региони. Оттаму, планирањето на регионалниот развој во функција на намалување на диспаратите помеѓу регионите неизоставно мора да биде фокусирано на зголемување и порамномерна дисперзија на инвестициите со цел да се поттикне креирањето на работни места надвор од Скопскиот регион. Понатаму, заради концентрирањето на економските активности во поголемите центри на планските региони, исто така е потребно да се поттикне порамномерна дисперзија на економските активности внатре во регионите.

Остварувањето на овој приоритет ги вклучува следните основни мерки:

- Намалување на нерамномерната дистрибуција на инвестициите и вработеноста помеѓу планските региони:

- Градење/осовременување на потребната инфраструктура за инвестиции во помалку развиените региони;

- Промоција на потенцијалот за инвестиции во помалку развиените плански региони пред домашни и странски инвеститори;

- Обезбедување подобар пристап до капитал за претприемачите од помалку развиените региони;

- Институционална поддршка за креирање на нови работни места во помалку развиените плански региони;

- Обезбедување на обуки за подигнување на квалитетот и флексибилноста на работната сила во помалку развиените плански региони;

- Поголема вклученост на населението од помалку развиените плански региони во формалното и неформалното образование, како и во системот на доживотно учење;

- Обезбедување поволности на високообразованата работна сила при вработување во помалку развиените плански региони и

- Намалување на нерамномерната дистрибуција на инвестициите и вработеноста внатре во регионите (сите плански региони):

- Градење инфраструктура за инвестиции и живеење во малите општини и руралните средини во рамките на планските региони;

- Промоција на можностите за инвестирање во малите општини и руралните средини (природни богатства, потенцијал за туризам, итн.) пред домашни и странски инвеститори;

- Едукација на потенцијалните претприемачи од малите општини и руралните средини за можностите за инвестиции и пристапот до капитал;

- Едукација на населението од малите општини и руралните средини за развивање на туристички услуги;

- Обезбедување подобар пристап до активните политики на пазарот на труд на невработените лица од малите општини и руралните средини во планските региони;

- Промовирање на јавно-приватни партнерства за поттикнување на инвестиции во малите општини и руралните средини;

- Обезбедување на обуки за подигнување на квалитетот и флексибилноста на работната сила во малите општини и руралните средини во планските региони;

- Обезбедување предуслови за поголема вклученост на населението, посебно женското од малите општини и руралните средини во формалното и неформалното образование, како и во системот на доживотно учење;

- Обезбедување предуслови за поголема вклученост на женското население од малите општини и руралните средини на пазарот на трудот и

- Обезбедување поволности на високо-образованата работна сила при вработување во малите општини и руралните средини.

Приоритет 2.4. Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони

Податоците за нивото на социјален развој во планските региони укажуваат на неопходност од подобрување на условите за живот во сите плански региони, посебно во помалите општини и руралните средини. Ова конкретно се однесува на подобрување на стандардот на домување во планските региони, како и обезбедувањето на подобри услови за здравствена и социјална заштита, посебно на малите деца и постарите лица. Имајќи предвид дека социјалните услови во најголема мерка го определуваат квалитетот на живот на граѓаните, подигнувањето на нивото на социјалниот развој се наметнува како приоритет при планирањето и спроведувањето на политиката за регионален развој.

Остварувањето на овој приоритет ги вклучува следните основни мерки:

- Подигнување на стандардот на домување во планските региони:

- Обезбедување можности за приклучок на сите станови на комуналните мрежи за водовод, канализација и струја (сите плански региони);

- Подигнување на степенот на опременост на становите со санитарни јазли (сите плански региони);

- Обезбедување целосна покриеност на населението со здравствено осигурување (сите плански региони);

- Преструктурирање на примарната здравствената заштита на населението согласно со демографските промени во регионите/општините (сите плански региони);

- Отворање на центар за терцијарна здравствена нега во Битола, согласно со Медицинската мапа на Република Македонија (Пелагониски плански регион);

- Подобрување на заштитата и грижата за лицата со функционални и ментални нарушувања на ниво на планските региони (сите плански региони);

- Преструктурирање на социјалната и детската заштита на населението согласно со демографските промени во регионите/општините (сите плански региони);

- Отворање на домови и/или обезбедување на услуги за згрижување на стари лица, посебно во малите општини и руралните средини (сите плански региони) и

- Отворање на детски градинки и/или обезбедување на згрижување на децата, посебно во малите општини и руралните средини (сите плански региони).

Приоритет 2.5. Поддршка на подрачјата со специфични развојни потреби

Поттикнувањето на развојот на подрачјата со специфични развојни потреби е составен дел од политиката за регионален развој со цел да се обезбеди поголемо внимание на подрачјата кои според определени карактеристики имаат посебни развојни потреби. Согласно со постојната класификација, дури во 68 единици на

локалната самоуправа се лоцирани подрачја со специфични развојни потреби што укажува на сериозните потреби за развој на овие подрачја. Класификацијата на подрачјата со специфични развојни потреби вклучува ридско-планински, погранични, рурални и други населени места кои заостануваат во развојот, како и населени места во подрачјата со природни богатства и културно наследство кои се заштитени со закон и подрачјата со специфични развојни потреби утврдени со закон. Класификацијата е важна од аспект на креирањето и имплементацијата на мерките за поттикнување на развојот на овие подрачја, меѓутоа сите населени места што влегуваат во оваа класификација исто така ќе бидат опфатени и со другите мерки за поттикнување на регионалниот развој кои се однесуваат на планските региони како единици на развојот.

Остварувањето на овој приоритет ги вклучува следниве основни мерки:

- Изработка на планска документација за подрачјата со специфични развојни потреби;
- Подобрување на сообраќајната и комуналната инфраструктура на ридско-планските, пограничните и руралните подрачја и нивно поврзување со најблиските урбани центри;
- Поттикнување на прекуграничната соработка на пограничните места во економски, културни, социјални и други цели;
- Ревитализација на руралните подрачја преку подобрување на условите за живот и работа на населението;
- Заштита на флората и фауната во националните паркови „Маврово“, „Галичица“ и „Пелистер“;
- Поддршка на активностите за прогласување на нови национални паркови и
- Креирање препознатливост и заштита на културно-историското наследство и природното богатство во подрачјата заштитени со закон.

Приоритет 2.6. Развивање на прекуграничната и меѓусебната соработка на планските региони

Развивањето на прекуграничната соработка претставува една од целите на политиката за регионален развој утврдени во Законот, а нејзиното поттикнување е исто така идентификувано како приоритет во процесот на приближување на Република Македонија кон ЕУ и се обезбедени средства за поддршка преку претпристапната помош од ЕУ. Имајќи предвид дека планските региони во Република Македонија се прилично мали (по површина, население, економска моќ, итн.) во однос на регионите во другите држави, поттикнувањето на нивната меѓусебна соработка е значајно во поглед на порационално и ефикасно искористување на капацитетите во кои располагаат. За реализација на овој приоритет би било корисно ползувањето на можностите што ги нуди ИПА Компонентата 2: Прекугранична соработка.

Остварувањето на овој приоритет ги вклучува следниве основни мерки:

- Подигнување на информираноста во планските региони за можностите и расположливите фондови за прекугранична соработка;
- Обезбедување обуки на заинтересираните страни за условите и начинот на користење на ИПА фондовите на ЕУ (компонента 2) и другите расположливи фондови за прекугранична соработка;
- Обезбедување институционална поддршка на заинтересираните страни за подготовка и реализација на прекугранични проекти;
- Поттикнување на меѓусебната соработка на регионите за подготовка и реализација на заеднички проекти од областа на инфраструктурата, животната средина, заштита на природното и културното наследство и други области од заеднички интерес и

- Вмрежување и размена на искуства со региони од ЕУ.

Наведените мерки се однесуваат на сите плански региони.

Приоритет 2.7. Подигнување на капацитетите за планирање и реализацијана развојот во планските региони

Постојните институционални капацитети за регионален развој во Република Македонија се прилично лимитирани, пред сè како резултат на долгогодишното непостојење на политика за регионален развој и запоставувањето на ова прашање од страна на релевантните институции. Токму поради тоа, а имајќи ја предвид важноста и комплексноста на процесот на регионален развој, потребен е системски пристап кон градењето на капацитетите што ќе резултира во нивно подигање во релевантните институции на национално, регионално и локално ниво. Паралелно, потребно е креирање на статистичка база на системот за регионален развој со цел да се надмине проблемот со достапноста и расположливоста на податоци за регионите што претставува сериозна пречка при планирањето на регионалниот развој.

Остварувањето на овој приоритет ги вклучува следниве основни мерки:

- Подигнување на јавната свест за политиката за регионален развој;
- Подигнување на капацитетите на надлежните државни институции за планирање и спроведување на политиката за регионален развој;
- Подигнување на квантитетот и квалитетот на човечките ресурси во надлежните државни институции;
- Обезбедување специфични обуки поврзани со различни сегменти од системот за регионален развој;
- Развивање и одржување на партнерства и мрежи со важните регионални актери од локалната власт, приватниот и невладиниот сектор и
- Подобрување на хоризонталната и вертикалната координација за подобра имплементација на политиката за регионален развој, програмирањето и искористувањето на ИПА фондовите.
- Подигнување на капацитетите на советите и центрите за развој на планските региони;
- Соодветно квантитативно и квалитативно екипирање на центрите за развој на планските региони;
- Континуирано усовршување на човечките ресурси во центрите преку обезбедување на обуки од областа на регионалниот развој и проектниот менаџмент;
- Подигнување на капацитетот на центрите за промовирање на конкурентските предности и потенцијалот за инвестиции во планските региони;
- Поттикнување на соработката на советите и центрите со важните регионални актери од локалната власт, приватниот и невладиниот сектор;
- Градење на капацитетите за промовирање, идентификување и поддршка на иницијативите за развој на планските региони и
- Зајакнување на институционалниот капацитет на советите како актери за промовирање на интегрираниот просторен развој.
- Подигнување на капацитетите на единиците на локалната самоуправа за предлагање и реализација на проекти од интерес на развојот на регионот;
- Подигнување на квантитетот и квалитетот на човечките ресурси во секторите релевантни за регионалниот развој во единиците на локалната самоуправа;
- Подигнување на свеста на советите на единиците на локалната самоуправа за нивната улога во регионалниот развој;
- Обезбедување специфични обуки поврзани со различни сегменти од системот за регионален развој;

- Подигнување на нивото на меѓуопштинска соработка во однос на преземање заеднички проекти на повеќе единици на локалната самоуправа и
- Поттикнување на јавно-приватните партнерства за преземање иницијативи важни за развојот на регионот.
- Обезбедување добра статистичка основа за планирање на развојот на планските региони:
- Креирање на целосна статистичка база на податоци на ниво на региони;
- Редовно ажурирање на статистичката база на податоци на ниво на региони и
- Обезбедување пристап до статистичката база по региони на сите заинтересирани страни за потребите на планирањето на развојот на планските региони.
- Воспоставување на ГИС систем:
- Креирање на правна рамка и
- Создавање предуслови за имплементација на системот на информатичка поддршка на базата на податоци за регионите.

Индикатори. Следењето на имплементацијата на Стратегијата се врши преку индикатори за следење на реализацијата на стратешките цели и приоритети. Индикаторите се определуваат за секој приоритет поединечно и треба да обезбедат основа за реално следење и оценување на имплементацијата на Стратегијата. Индикаторите за целите и приоритетите дефинирани погоре се дадени во Анекс 1.

ТРЕТ ДЕЛ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА СТРАТЕГИЈАТА

1. Институционална рамка за регионалниот развој

Носители на политиката за регионален развој. Во Законот за рамномерен регионален развој се дефинирани следниве носители на политиката за регионален развој: Владата на Република Македонија; Советот за рамномерен регионален развој на Република Македонија; Министерството за локална самоуправа и советите за развој на планските региони, а во планирањето на регионалниот развој и спроведувањето на планските документи за регионален развој учествуваат Бирото за регионален развој; центрите за развој на планските региони и единиците на локалната самоуправа.

Советот за рамномерен регионален развој е составен од претставници на централната власт и претставници од планските региони и ја усогласува политиката на рамномерен регионален развој со секторските политики и макроекономската политика на Република Македонија. Советот дава мислење за планските документи за регионален развој (Стратегијата и програмите за развој на регионите), пред нивното усвојување од страна на релевантните институции (Владата и/или Парламентот).

Министерството за локална самоуправа е овластено да ја креира и спроведува националната политика за рамномерен регионален развој во соработка со другите ресорни министерства кои одвојуваат средства за поттикнување на регионалниот развој. Тоа е одговорно за креирање и спроведување на националната политика во согласност со другите национални стратешки документи. Како одделен субјект во рамките на Министерството, Бирото за регионален развој ја има улогата на главна оперативна единица во спроведувањето на политиката што вклучува и поддршка на центрите за развој во регионите. За своите активности во однос на регионалниот развој, Министерството поднесува редовни извештаи до Советот за рамномерен регионален развој и до Владата на Република Македонија.

Советите за развој на планските региони се формираат за секој одделен плански регион и во нивниот состав влегуваат градоначалниците на општините од да-

дениот регион. Советите се одговорни за развојната политика на планскиот регион преку креирање на планските документи за развој на регионот, координација на носителите на развојот во регионот, како и промовирање на прекуграничната соработка со региони од други држави.

Центрите за развој на планските региони имаат улога на оперативни тела чија основна функција е подготовка и реализација на планските документи за развој на регионите. Центрите за развој за својата работа одговараат на советите за развој на планските региони.

Единиците на локалната самоуправа заеднички треба да учествуваат во подготовка на регионални предлог проекти (во согласност со насоките дадени од Бирото за регионален развој), а исто така се одговорни за поднесување на барања за финансирање на проекти за развој на подрачја со специфични развојни потреби и развој на селата кои се наоѓаат на нивна територија. Исто така, единиците на локалната самоуправа ќе имаат значајна улога при реализација на проектите за развој на планскиот регион, а посебно на проектите за развој на подрачја со специфични развојни потреби и развој на селата. Со цел максимално да се користат расположливите финансиски ресурси за регионален развој, единиците на локалната самоуправа треба да остварат висока меѓусебна координација и заемна соработка при креирањето и реализацијата на проекти од значење за регионот.

Други релевантни институции за креирањето и имплементацијата на политиката на регионален развој се останатите ресорни министерства, при што најзначајна улога во однос на регионалниот развој имаат:³⁶

- Министерството за финансии кое е надлежно за водење на макроекономската политика и политиката на развој на националната економија, а воедно е носител на системот на јавни финансии во земјата;

- Министерството за економија кое има потесна надлежност за водење на развојната и тековната економска политика во областа на производството, трговијата, туризмот, угостителството, занаетчиството, развојот на човечките ресурси, малите и средните претпријатија и задругарството, енергетиката и примената на стандардите;

- Министерството за транспорт и врски во чија надлежност се сообраќајната инфраструктура, телекомуникациите и станбено-комуналните работи;

- Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство кое ја води политиката поврзана со развојот на земјоделството, шумарството, водостопанството и руралниот развој;

- Министерството за труд и социјална политика кое има надлежност за креирање на политиките поврзани со пазарот на трудот, пензиското осигурување и социјалната политика;

- Министерството за образование и наука чија основна надлежност е креирање на воспитните и образовните програми од сите видови и степени, како и технолошкиот развој, информатиката и техничката култура и

- Министерството за култура во чија надлежност е унапредувањето на развојот на културата и заштитата на културното богатство.

Освен наведените и другите ресорни министерства, односно нивните програми се значајни за регионалниот развој, имајќи ја предвид интегралната мултисекторска димензија на регионалниот развој. Оттаму, неопходна е добра координација меѓу основните носители на политиката на регионалниот развој и ресорните министерства за усогласување на меѓусебните програми и

³⁶ Надлежностите на ресорните министерства се набројани согласно со Законот за организација и работа на органите на државната управа, "Службен весник на Република Македонија" број 58/2000

активности кои можат да имаат влијание врз развојот на регионите. Притоа, целта е при имплементација на ресорните програми да се постигнат поголеми резултати во однос на секторскиот (образование, инфраструктура, социјална заштита, итн.) развој на ниво на плански региони што ќе придонесе за реализација на целите од Стратегијата за регионален развој.

Институционални капацитети за регионален развој. За потребите на изработката на Стратегијата беше направена процена на капацитетите³⁷ на главните носители за регионален развој во Република Македонија. Процената беше направена преку консултирање на расположливата релевантна документација и спроведување на структурирани интервјуа со претставници од Министерството, Бирото, градоначалниците и вработени во единиците на локалната самоуправа, како и експерти вклучени во техничката помош за локален развој. Резултатите од процената покажуваат дека расположливиот институционален капацитет за регионален развој во Република Македонија е прилично ограничен. Недоволниот капацитет главно произлегува од долгогодишното непостоење на политика и систем за регионален развој во Република Македонија. Постојниот капацитет главно е резултат од реализацијата на проекти во последната деценија кои вклучуваа трансфер на знаење и стручност во областа на различни сегменти од локалната самоуправа, меѓутоа регионалниот развој како проблематика не беше соодветно застапен. Недоволните капацитети кај институциите што ја имаат главната улога во креирањето и спроведувањето на политиката за регионален развој наметнуваат потреба веднаш да се пристапи кон градење на капацитетите со цел да може да се воспостави функционален систем за регионален развој. За да се постигне ефикасен и ефективен процес на градење на капацитетите потребно е да бидат исполнети неколку предуслови:

- Консензус меѓу главните носители околу целите на политиката за регионален развој;
- Волја и посветеност од страна на раководните структури во релевантните институции (тела) за градење на капацитетите за регионален развој;
- Обезбедување на потребната финансиска поддршка од страна на централната и локалната власт за градење на капацитетите за регионален развој;
- Избирање на кадарот исклучиво врз основа на професионалните квалификации и користење на целиот расположлив кадар со определени познавања релевантни за регионалниот развој и
- Посветеност за образование и обука за регионален развој на вработените во релевантните институции.

Градењето на институционалните капацитетите за регионален развој е комплексен процес кој подразбира неколку елементи:

- Системска поставеност на процесот на градење на капацитетите за регионален развој што вклучува јасно определување на носителите на процесот на градење на капацитети (пожелно институција на национално ниво), поврзување на таргетираните институции каде што е потребна надградба на капацитетите, вмрежување на човечките ресурси со определени предзнаења од оваа област заради подобро искористување на веќе постоечките капацитети;
- Креирање на единствена база на обучувачи од областа на регионалниот развој и обезбедување на обука на обучувачите со цел користење на унифицирана методологија при трансферот на знаења;

- Обезбедување координација на различните институционални нивоа вклучени во системот на регионалниот развој:

- **Хоризонтална**, вклучувајќи ја координацијата меѓу: (I) Министерствата на национално ниво, (II) регионалните тела (центри и совети) за поддршка на развојот на регионално ниво, (III) општините на локално ниво;

- **Вертикална**: меѓу различните нивоа на администрацијата (Министерства до регионални тела со општините) и во рамките на рамката утврдена со закон. Врските на ниво на политиката (меѓу Националниот совет и Регионалниот совет, не треба да се третираат одделно од врските на оперативно ниво (меѓу центрите и општините и Бирото за регионален развој) и

- Координација помеѓу јавниот и приватниот сектор, односно меѓу различните нивоа на администрацијата и/или телата и претставниците од бизнис и невладиниот сектор и

- Обезбедување координација на поддршката од донаторите со цел да се постигнат високи ефекти од помошта наменета за градење на капацитетите за регионален развој.

Постоењето на наведените елементи ја детерминира успешноста на процесот на градење на капацитетите, имајќи предвид дека станува збор за област која подолго време беше занемарена во Република Македонија. Поради комплексноста на регионалниот развој, мерките да бидат насочени кон надминување на слабостите идентификувани во капацитетите на секоја институција што се појавува како носител на регионалниот развој (наведени погоре). Градењето на капацитетите треба да биде континуиран процес заради динамичната природа на развојот и постојаното отворање на нови можности за финансирање на проекти од регионално значење за чие предлагање и реализација е потребен квалификуван персонал.

Подигнувањето на капацитетите за планирање и реализација на развојот во планските региони веќе е идентификувано како приоритет во оваа стратегија (Приоритет 2.7.), а горенаведената анализа треба да послужи како основа за формулирање на специфичните мерки и активности за реализација на овој приоритет.

2. Финансирање на регионалниот развој

Реализацијата на целите предвидени во Стратегијата за регионален развој на Република Македонија е поврзана со значителни финансиски ресурси. Согласно Законот за рамномерен регионален развој (член 27), како извори на финансирање на регионалниот развој се наведени:

- Буџетот на Република Македонија,
- Буџетите на единиците на локалната самоуправа,
- Расположливите фондови на ЕУ,
- Други меѓународни извори,
- Донации и спонзорства од физички и правни лица и
- Други средства утврдени со закон.

Законот пропишува за поттикнување на рамномерниот регионален развој од Буџетот на Република Македонија годишно да се издвојуваат средства во висина од најмалку 1% од БДП. Финансиските средства се непходни за да се поттикне развојот на планските региони и да се обезбеди намалување на диспаратите меѓу планските региони. За жал, досегашната пракса на издвојување на средства за поттикнување на развојот на неразвиените подрачја во Република Македонија (пред воспоставување на системот на регионален развој), покажува дека биле издвојувани многу помалку средства од предвидените. Продолжувањето на истата пракса би оневозможило постигнување на планираните цели на политиката на регионалниот развој и затоа, основен предуслов за поттикнување на регионалниот раз-

³⁷ Под капацитет се подразбира „способност на поединци, организации или организациски единици да извршуваат функции на ефективен, ефикасен и одржлив начин“. При процена на капацитетот, човечките ресурси се најважната варијабла.

вој е обезбедување на средства во пропишаниот износ (или повеќе) од страна на државата.

Во Законот се дефинирани следниве инструменти за поттикнување на регионалниот развој: капитални влогови; неповратни грантови; финансирање и кофинансирање на подготовка на анализи, студии, плански документи и акциони планови; финансирање на градењето на институционалните капацитети за регионален развој на Република Македонија, како и државна помош во вид на заеми под поволни услови, гаранции за заеми, осигурување на кредити, даночни олеснувања, субвенции и други инструменти, согласно со закон.

Употребата на економските и финансиските механизми за поддршка на регионалниот развој треба да биде според начелата на добра координација на управување со инструментите, партнерство, ефикасност и ефективност од аспект на трошоците, транспарентноста, отчетноста и контролата. Посебно се значајни следниве начела:

- Координација на инструментите и ресурсите за регионален развој со цел за нивна оптимална алокација за остварување на целите на регионалниот развој и

- Ефикасност и ефективност на инструментите од аспект на оправданоста на трошоците во однос на целите. Ова претпоставува алокација на финансиските средства само на проекти од кои се очекува да дадат предвидените резултати, односно конкурентни проекти. Овој принцип треба да се однесува на сите плански региони и значи дека регионите, без оглед на нивото на нивната развиеност, треба да се оспособат за предлагање на квалитетни проекти зашто финансиски средства за развој ќе можат да добијат само на тој начин.

Согласно со Законот за регионален развој, расположливите средства за финансирање на регионалниот развој ќе бидат алоцирани по планските региони согласно со Одлуката за распределба (Графикон 1), а конкретната распределба на финансиските средства ќе се врши врз основа на проекти. Според законската регулатива, 70% од средствата што на национално ниво ќе се алоцираат за поддршка на регионалниот развој ќе бидат за финансирање на проекти за развој на планските региони, додека останатите средства ќе им бидат директно достапни на општините за развој на селата (10%) и подрачјата со специфични развојни потреби (20%). Средствата за развој на селата се распределуваат по региони, при што секој плански регион добива подеднаков дел, а како носители на проектите се јавуваат општините.

Имајќи го предвид регионалниот пристап, координацијата на единиците на локалната самоуправа при предлагање и имплементација на регионалните развојни проекти е од исклучително значење. Сите предлог-проекти треба да бидат во согласност со програмите за развој на односните региони што претставува основен предуслов за финансирање на проектите (програмите за развој на планските регионите треба да бидат усогласени со Стратегијата за регионален развој). Во таа смисла, единиците на локалната самоуправа треба да имаат водечка улога во процесот на подигнување на јавната свест за потребата од регионален развој, како и неопходноста од приоритизирање на регионалните пред општинските интереси кога станува збор за предлагање на регионални проекти. Унапредувањето на меѓуопштинска соработка ќе биде од голема полза за регионалниот развој и несомнено може да придонесе за поефективно и поефикасно искористување на средствата за регионален развој.

Друг фактор кој уште повеќе ја нагласува улогата на единиците на локалната самоуправа во развојниот процес е достапноста на финансиски средства од ЕУ и други донатори за заеднички прекугранични развојни проекти со општините од соседните држави. Учеството на единиците на локалната самоуправа во прекугранич-

ни проекти, како и развивањето на способноста на регионите да предлагаат квалитетни проекти за развој во голема мера може да го забрза развојот на планските региони (и единиците на локалната самоуправа, соодветно) и истовремено да овозможи креирање на добра институционална основа за успешно користење на средствата од ЕУ пред и особено после пристапувањето во ЕУ.

Исто така, од исклучително значење е во функција на регионалниот развој да се стават секторските програми кога е тоа можно. При дефинирањето на стратешките цели, приоритетите и основните мерки во оваа стратегија, посебно внимание е посветено на нивно поврзување со релевантните секторски документи. Ваквото поврзување е направено со цел да се обезбеди поефикасна имплементација на мерките од секторските и повеќесекторските политики. Координацијата е посебно значајна од финансиски аспект, имајќи ја предвид потребата од големи финансиски средства за имплементација на политиката за регионален развој, доколку истата не се поврзе со другите секторски политики. Со функционално поврзување на политиките и програмите, ќе се овозможи поттикнување на развојот на планските региони и со помош на другите министерства со што ќе се обезбеди побрзо реализирање на поставените цели.

Исто така, различните донаторски програми во земјата треба да се перцепираат како значајни финансиски извори за поттикнување на регионалниот развој. Во овој контекст, посебно е значајна ИПА помошта зашто голем дел од приоритетните оски на ИПА компонентите се фокусирани на поддршка и унапредување на областите значајни за регионалниот развој. Оттаму, обезбедувањето на предуслови за искористување на овие средства треба да биде приоритет на носителите на политиката за регионален развој. Користењето на средства од ИПА помошта би можело да послужи и како механизам за подигнување на капацитетите на планските региони за аплицирање за проекти, што ќе биде многу значајно од аспект на идното членство на Република Македонија во ЕУ и пристапот до различните ЕУ фондови.

3. Следење, оценување и ажурирање на Стратегијата за регионален развој

Следење на имплементацијата на Стратегијата за регионален развој врши Владата на Република Македонија преку годишен извештај за спроведување на акциониот план на Стратегијата (член 44 од Законот). Овој извештај го подготвува Министерството за локална самоуправа и го доставува до Владата, по претходно мислење од Советот за рамномерен регионален развој. Извештајот треба да обезбеди јасна слика за трендовите во развојот на планските региони и воедно, да покаже дали имплементацијата на Стратегијата за регионален развој се одвива според планираната динамика.

Во рамките на процесот на следење, фокусот треба да биде на напредокот кон остварување на целите и приоритетите идентификувани во Стратегијата за регионален развој, следење на економскиот, социјалниот и другите аспекти на развојот во секој плански регион (податоците, појавите и трендовите ќе бидат анализирани за да се обезбеди споредба меѓу и во рамките на планските региони) и следење на користењето на фондовите наменети за поттикнување на рамномерен регионален развој.

Следењето на напредокот кон остварување на целите и приоритетите на Стратегијата се врши преку утврдени индикатори. Основните индикатори што можат да послужат за мерење на остварувањето на стратешките цели и приоритети на Стратегијата за регионален развој се дадени во Анекс 1. Врз основа на наведените ин-

дикатори, како и други индикатори согласно со потребите, треба да се развие детална методологија за следење и оценување на Стратегијата, со цел да се обезбеди добар систем за мерење на спроведувањето и ефектите од реализацијата на предвидените мерки. Како дополнителен критериум за имплементација на Стратегијата можат да послужат веќе усвоените критериуми и индикатори за определување на степенот на развиеност на регионите (“Службен весник на Република Македонија“ број 126/2008).

Во функција на следење на Стратегијата за регионален развој важна улога има и следењето на имплементацијата на Програмите на планските региони. Согласно со Законот (член 45), следење на имплементацијата на програмите за развој вршат Советот за рамномерен регионален развој, советите за развој на планските региони и советите на општините кои припаѓаат на планскиот регион. Секој плански регион доставува годишен извештај за имплементација на Програмата, изготвен врз основа на утврдени индикатори. Од годишните извештаи за имплементација на Програмите може да се согледа напредокот во економскиот, социјалниот и другите аспекти на развојот на регионите, што претставува значаен инпут во процесот на следење на Стратегијата за регионален развој.

Користењето на фондовите за поттикнување на рамномерен регионален развој ќе се следи од страна на Бирото за регионален развој, преку доставување на извештаи за имплементација на проектите за кои се одобрени финансиски средства. Центрите за развој во планските региони подготвуваат и доставуваат извештаи за проектите за развој на планските региони, додека за проектите за развој на подрачјата со специфични развојни потреби и проектите за развој на селата, извештаи доставуваат носителите на проектите. Роковите за поднесување на извештаите до Бирото за регионален развој се утврдуваат во договорите за имплементација на проектите.

Исто така, Советот за рамномерен регионален развој на Република Македонија би требало да воведо механизам за координација на сите јавни инвестиции алоцирани во планските региони (без оглед на потеклото на инвестициите) и следење на синергијата меѓу различните инвестиции. Покрај тоа, неопходна е координација на капиталните инвестиции од страна на различните ресорни министерства, со цел да се обезбеди ефективно и ефикасно користење на средствата во функција на развојот на планските региони. Покрај тоа, потребна е координација на користењето на средства од ИПА фондовите на ЕУ, како и други фондови преку кои се финансираат проекти што можат да имаат улога во развојот на планските региони.

За непречено и квалитетно реализирање на процесот на следење на Стратегијата, Бирото за регионален развој во соработка со Државниот завод за статистика потребно е да воспостават информациски систем за регионален развој и истиот редовно да го одржуваат и ажурираат. Информацискиот систем ќе овозможи и доследно почитување на принципите на транспарентност и отчетност при имплементацијата на Стратегијата, како и при обезбедувањето пристап до информациите од јавен карактер поврзани со имплементацијата на Стратегијата. Информацискиот систем ќе има значајна улога и при оценувањето на Стратегијата, зашто без релевантни, точни и навремени податоци нема да може да се обезбеди реално и целосно оценување.

Стратегијата за регионален развој се оценува преку прелиминарно, тековно и завршно оценување. Прелиминарното оценување се врши пред почетокот на спроведување на Стратегијата, односно пред нејзиното под-

несување за усвојување од страна на надлежниот орган. Со прелиминарното оценување се прави оценка на кохерентноста и усогласеноста на целите, приоритетите и мерките на Стратегијата за регионален развој со целите, приоритетите и мерките во стратешките развојни документи на национално ниво и програмските документи за интеграција на Република Македонија во ЕУ. Прелиминарното оценување го врши Советот за регионален развој на Република Македонија кој дава свое мислење и сугестии за дополнувања или промени во Стратегијата.

Тековното оценување на Стратегијата за регионален развој се врши на средина од периодот на нејзино спроведување. Согласно со временската димензија на Стратегијата, тековното оценување би требало да се направи во 2014 година. Со тековното оценување ќе се измери напредокот кон остварување на стратешките цели, приоритети и мерки и ќе се направи оценка на ефектите од спроведените мерки за поттикнување на регионалниот развој. Исто така, ќе се оцени степенот на искористување на финансиските средства, ефикасноста на процедурите за управување со средствата, како и на процесот на следење на имплементацијата на Стратегијата. Посебно внимание ќе биде посветено на градењето на капацитетите и воспоставувањето партнерства меѓу релевантните актери за имплементација на политиката за регионален развој. Целта на тековното оценување е да обезбеди релевантни информации и препораки за потребните корективни мерки за подобрување на имплементацијата на Стратегијата и остварување на предвидените цели, приоритети и мерки. Врз основа на резултатите од тековното оценување, доколку е потребно, се врши ажурирање на Стратегијата и на критериумите за распределба на средствата за регионален развој.

Завршното оценување се спроведува после комплетирање на периодот за имплементација на Стратегијата. Согласно со временската димензија на Стратегијата, тековното оценување би требало да се направи во 2019 година. Со завршното оценување се прави оценка на степенот на реализација на Стратегијата, исполнувањето на дефинираните цели и приоритети и на постигнатите ефекти во поглед на поттикнување на регионалниот развој. При завршното оценување, фокусот ќе биде на мерење на целисходноста, ефективността и ефикасноста од искористените средства за регионален развој, посебно од аспект на нивниот придонес (преку реализираните проекти) за подигнување на степенот на развиеност на национално ниво и на ниво на планските региони. Врз основа на утврдената состојба, при завршното оценување ќе се сублимираат согледувањата за резултатите од имплементацијата на Стратегијата во поглед на подигнување на економската, социјалната и територијалната кохезија меѓу и во рамките на планските региони и ќе се идентификуваат факторите што најмногу придонеле за постигнатите резултати. Согледувањата од завршното оценување треба да послужат како инпут при изработката на идните стратешки документи за развој.

Стратегијата за регионален развој на Република Македонија 2009-2019 година ќе се објави во “Службен весник на Република Македонија”.

СОБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Бр. 07-4161/1
29 септември 2009 година
Скопје

Претседател
на Собранието на Република
Македонија,
Трајко Вељаноски, с.р.

АНЕКС 1
ЛИСТА НА ИНДИКАТОРИ ЗА СЛЕДЕЊЕ НА РЕАЛИЗАЦИЈАТА НА СТРАТЕШКИТЕ ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ

Стратешка цел	Приоритет	Индикатори
<p>1. Конкурентни плански региони што се одликуваат со динамичен и одржлив развој</p>	<p>1.1. <i>Поттикнување на економскиот раст во планските региони</i></p>	<p>1.1.1. Стапка на раст на БДП 1.1.2. БДП по жител 1.1.3. Обем на домашни инвестиции 1.1.4. Обем на странски инвестиции 1.1.5. Број на отворени микроинвестициски, гарантни и други фондови за поддршка на инвестициите 1.1.6. Број на склучени јавно-приватни партнерства за заеднички инвестиции</p> <p><i>Сите индикатори се годишни и се бараат на национално ниво и на ниво на плански региони.</i></p>
	<p>1.2. <i>Развивање на современа и модерна инфраструктура во планските региони</i></p>	<p>1.2.1. Должина на реконструирани магистрални, регионални и локални патишта (во км) 1.2.2. Должина на изградени нови магистрални, регионални и локални патишта (во км) 1.2.3. Должина на реконструирани железнички пруги (во км) 1.2.4. Должина на новоизградени железнички пруги (во км) 1.2.5. Број на патници во железничкиот сообраќај 1.2.6. Број на патници на постојните аеродроми 1.2.7. Број на изградени и ставени во функција карго аеродроми 1.2.8. Покриеност на населението со вода за пиење (% во однос на вкупното население) 1.2.9. Број на пречистителни станици 1.2.10. Број на депонији</p> <p><i>Сите индикатори се годишни и се бараат на национално ниво и на ниво на плански региони.</i></p>
	<p>1.3. <i>Препознавање и искористување на иновативниот потенцијал и подигнување на техничко-технолошката основа на носечките индустриски планските региони</i></p>	<p>1.3.1. Средства за финансирање на истражувањата и развојот (% од БДП) 1.3.2. Број на бизнис инкубатори 1.3.3. Број на кластери 1.3.4. Број на функционални „центри на извонредност“ 1.3.5. Број на стипендирани млади таленти 1.3.6. Обем на инвестиции во високо-технолошки индустриски плански региони</p> <p><i>Сите индикатори се годишни и се бараат на национално ниво и на ниво на плански региони.</i></p>

	<p>1.4. Подигнување на нивото на човечкиот капитал во планските региони</p>	<p>1.4.1. Учество на населението старо 15 и повеќе години со ниско, средно и високо ниво на образование (% од вкупното население)</p> <p>1.4.2. Учество на женското население старо 15 и повеќе години со ниско, средно и високо ниво на образование (% од вкупното население)</p> <p>1.4.3. Опфат на населението со доживотното учење (% од вкупното население)</p> <p>1.4.4. Учество на населението старо 15 и повеќе години со високо образование кое е надвор од земјата (% од вкупното население)</p> <p>1.4.5. Број на емигрирани кадри со високо образование (на 1000 жители)</p> <p><i>Сите индикатори се годишни и се бараат на национално ниво и на ниво на плански региони.</i></p>
	<p>1.5. Креирање на конкурентски предности на планските региони</p>	<p>1.5.1. Број на брендирани македонски производи</p> <p>1.5.2. Обем на инвестиции во индустријата</p> <p>1.5.3. Обем на инвестиции во високо-технолошки индустрии</p> <p>1.5.4. Извоз на индустриски производи</p> <p>1.5.5. Раст на земјоделско производство</p> <p>1.5.6. Извоз на земјоделски производи</p> <p>1.5.7. Број на нокевања</p> <p>1.5.8. Обем на инвестиции во туризмот</p> <p>1.5.9. Финансиски средства за заштита и промовирање на културно-историското богатство (% од БДП)</p> <p><i>Сите индикатори се годишни и се бараат на национално ниво и на ниво на плански региони.</i></p>
	<p>1.6. Оптимално користење и валоризација на природните ресурси и енергетските потенцијали во планските региони</p>	<p>1.6.1. Број на концесии за експлоатација на природно богатство (национално ниво)</p> <p>1.6.2. Домашно производство на енергија (национално ниво)</p> <p>1.6.3. Увоз на енергија (национално ниво)</p> <p>1.6.4. Потрошувачка на електрична енергија (национално ниво, плански региони)</p> <p>1.6.5. Учество на енергијата од обновливи извори во вкупната потрошувачка на енергија (национално ниво, плански региони)</p> <p>1.6.6. Учество на електричната енергија од обновливи извори во вкупната потрошувачка на електрична енергија (национално ниво, плански региони)</p> <p>1.6.7. Учество на гасот во вкупната потрошувачка на енергија (национално ниво, плански региони)</p> <p><i>Сите индикатори се годишни.</i></p>

	<p>1.7. Заштита на животната средина во планските региони</p>	<p>1.7.1. Број на проекти за заштита на животната средина 1.7.2. Системи за пречистување на отпадни гасови, комунални и индустриски води (на 1000 жители) 1.7.3. Рекултивирани почва (во ха) 1.7.4. Пошумени површини (во ха)</p> <p>Сите индикатори се годишни и се бараат на ниво на плански региони.</p>
<p>2. Поголема демографска, економска, социјална и просторна кохезија помеѓу и во рамките на планските региони во Република Македонија</p>	<p>2.1. Демографска ревитализација и порамномерна дистрибуција на населението меѓу и внатре во планските региони</p>	<p>2.1.1. Стапки на пораст на населението (национално ниво, плански региони) 2.1.2. Стапки на природен прираст на населението на 1000 жители (национално ниво, плански региони) 2.1.3. Умерени доенчиња на 1000 живородени (национално ниво, плански региони) 2.1.4. Индекс на стареење на населението (национално ниво, плански региони) 2.1.5. Миграционо салдо (имиграција-емиграција) на 1000 жители (национално ниво, плански региони) 2.1.6. Учество (во %) на градското во вкупното население (национално ниво, плански региони) 2.1.7. Учество (во %) на населението од Скопскиот плански регион во вкупното население во земјата 2.1.8. Учество (во %) на населението во поголемите урбани центри на регионите</p> <p>Сите индикатори се годишни.</p>
	<p>2.2. Градење на функционално-просторни структури за подобро интегрирање на урбаните со руралните средини во планските региони</p>	<p>2.2.1. Број на изготвени и ажурирани просторни планови 2.2.2. Покриеност на просторот и населените места со планска документација (во %) 2.2.3. Степен на реализација на планските решенија 2.2.4. Интензитет на пренамена на земјоделското земјиште во градежно (во ха) 2.2.5. Покриеност на руралните населби со јавен транспорт</p> <p>Сите индикатори се годишни и се бараат на ниво на плански региони.</p>
	<p>2.3. Зголемување и порамномерна дисперзија на инвестициите и вработеноста помеѓу и во рамките на регионите</p>	<p>2.3.1. Обем на домашни инвестиции 2.3.2. Обем на странски инвестиции на ниво на планските региони 2.3.3. Стапка на активност 2.3.4. Стапка на вработеност 2.3.5. Нето пораст на бројот на вработени 2.3.6. Стапка на невработеност</p> <p>Сите индикатори се годишни и се бараат на национално ниво, на ниво на плански региони и на ниво на општини.</p>

	<p>2.4. Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони</p>	<p>2.4.1. Станбена површина по жител (во м²) 2.4.2. Пораст на бројот на станови (во %) 2.4.3. Учество на домаќинства чи станови имаат инсталации на комуналните мрежи за водовод, канализација и струја (во %) 2.4.4. Население покриено со здравствено осигурување (во %) 2.4.5. Вкупно население на еден доктор од примарната здравствена заштита 2.4.6. Учество на лица кои живеат во домаќинства без вработени 2.4.7. Корисници на социјална помош (на 1000 жители) 2.4.8. Корисници на детски градинки (на 1000 деца) 2.4.9. Број на детски градинки (на 1000 деца) 2.4.10. Број на домови за згрижување на стари лица (на 1000 лица) 2.4.11. Број на дневни центри за нега на стари лица (на 1000 лица) 2.4.12. Број на центри за помош и нега на стари лица во домот на корисникот (на 1000 лица)</p> <p><i>Сите индикатори се годишни и се бараат на национално ниво и на ниво на плански региони.</i></p>
	<p>2.5. Поддршка на подрачјата со специфични развојни потреби</p>	<p>2.5.1. Број на изготвени и ажурирани планови за подрачјата со специфични развојни потреби 2.5.2. Степен на реализација на плановите за подрачјата со специфични развојни потреби 2.5.3. Средства за финансирање на проекти за поддршка на подрачјата со специфични развојни потреби 2.5.4. Број на одобрени и финансирани проекти на подрачјата со специфични развојни потреби</p> <p><i>Сите индикатори се годишни.</i></p>
	<p>2.6. Развивање на прекуграничната и меѓусебната соработка на планските региони</p>	<p>2.6.1. Број на реализирани обуки за искористување на расположливите фондови за прекугранична соработка 2.6.2. Број на одобрени прекугранични проекти 2.6.3. Број на заеднички проекти на два или повеќе региони</p> <p><i>Сите индикатори се годишни и се бараат на национално ниво и на ниво на плански региони.</i></p>
	<p>2.7. Подигнување на капацитетите за планирање и реализација на развојот во планските региони</p>	<p>2.7.1. Број на вработени во надлежните државни институции кои работат во областа на регионалниот развој (<i>национално ниво</i>) 2.7.2. Број на организирани обуки во надлежните државни институции поврзани со различни сегменти од регионалниот развој (<i>национално ниво</i>)</p>

<p>2.7.3. Број на вработени во центрите за развој на планските региони (<i>плански региони</i>)</p> <p>2.7.4. Број на обуки за вработените во центрите за развој на планските региони од областа на регионалниот развој и проектниот менаџмент (<i>плански региони</i>)</p> <p>2.7.5. Број на вработени во општинските администрации во секторите релевантни за регионалниот развој (<i>општини</i>)</p> <p>2.7.6. Број на обуки за вработените од општинските администрации, советите на општините и советите на планските региони од областа на регионалниот развој (<i>плански региони, општини</i>)</p> <p>2.7.7. Број на реализирани заеднички проекти на две или повеќе општини (<i>плански региони</i>)</p> <p>2.7.8. Број на иницирани јавно-приватни партнерства за реализација на проекти за развој на регионот (<i>плански региони</i>)</p> <p>2.7.9. Изградена статистичка база на податоци на ниво на плански региони (<i>национално ниво</i>)</p> <p>2.7.10. Број на корисници на статистичката база на податоци (<i>плански региони</i>)</p>	<p><i>Сите индикатори се годишни.</i></p>

ПРЕТСЕДАТЕЛ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 2267.

Врз основа на член 84, алинеја втора од Уставот на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 52/91), донесувам

У К А З ЗА ПОСТАВУВАЊЕ НА ВОНРЕДЕН И ОПОЛНОМОШТЕН АМБАСАДОР НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО ИРСКА И РЕПУБЛИКА ИСЛАНД

I

Г-ѓа Марија Ефремова, се поставува на должноста вонреден и ополномоштен амбасадор на Република Македонија во Ирска и Република Исланд, со седиште во Лондон.

II

Министерот за надворешни работи ќе го изврши овој указ.

III

Овој указ влегува во сила со денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“.

Указ број 17
29 септември 2009 година

Претседател
на Република Македонија,
д-р **Горге Иванов**, с.р.

2268.

Врз основа на член 84, алинеја втора од Уставот на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 52/91), донесувам

У К А З ЗА ОТПОВИКУВАЊЕ ОД ДОЛЖНОСТА ВОНРЕДЕН И ОПОЛНОМОШТЕН АМБАСАДОР НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО АВСТРАЛИЈА

I

Г-дин Виктор Габер, се отповикува од должноста вонреден и ополномоштен амбасадор на Република Македонија во Австралија, со седиште во Канбера.

II

Министерот за надворешни работи ќе го изврши овој указ.

III

Овој указ влегува во сила со денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“.

Указ број 18
29 септември 2009 година

Претседател
на Република Македонија,
д-р **Горге Иванов**, с.р.

2269.

Врз основа на член 84, алинеја втора од Уставот на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 52/91), донесувам

У К А З ЗА ПОСТАВУВАЊЕ НА ВОНРЕДЕН И ОПОЛНОМОШТЕН АМБАСАДОР НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО АВСТРАЛИЈА

I

Г-дин Перо Стојановски, се поставува на должноста вонреден и ополномоштен амбасадор на Република Македонија во Австралија, со седиште во Канбера.

II

Министерот за надворешни работи ќе го изврши овој указ.

III

Овој указ влегува во сила со денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“.

Указ број 19
29 септември 2009 година

Претседател
на Република Македонија,
д-р **Горге Иванов**, с.р.

ВЛАДА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

2270.

Врз основа на член 36 став 2 од Законот за Владата на Република Македонија ("Службен весник на Република Македонија" бр. 59/00, 12/03, 55/05, 37/06, 155/07, 19/08 и 82/08), а во врска со член 6 и член 8 од Рамковната спогодба меѓу Република Македонија и Европската комисија за правилата за соработка во однос на финансиската помош на Европската комисија за Република Македонија во рамките на спроведувањето на помошта според Инструментот за прет-пристапна помош (ИПА) ("Службен весник на Република Македонија" бр. 18/08) Владата на Република Македонија, на седницата, одржана на 22.09.2009 година, донесе

УРЕДБА**ЗА ИМЕНУВАЊЕ И ДОПОЛНУВАЊЕ НА УРЕДБАТА ЗА УТВРДУВАЊЕ НА МЕЃУСЕБНИТЕ ОДНОСИ НА ОРГАНИТЕ И СТРУКТУРИТЕ НА ДЕЦЕНТРАЛИЗИРАНО УПРАВУВАЊЕ СО ПРВИТЕ ЧЕТИРИ КОМПОНЕНТИ ОД ИНСТРУМЕНТОТ ЗА ПРИСТАПНА ПОМОШ (ИПА) НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА****Член 1**

Во Уредбата за утврдување на меѓусебните односи на органите и структурите на децентрализирано управување со првите четири компоненти од Инструментот за прет-пристапна помош (ИПА) на Европската Унија ("Службен весник на Република Македонија", број 132/2008), во членот 5 став (2), во алинеја 2, по зборот „координирање“ зборот „на“ се заменува со зборовите „и обезбедување кохеренција во“.

Во ставот (5), по зборот „програмирање“ сврзникот „и“ се заменува со запирка и по зборот „следење“ се додаваат зборовите „и евалуација“.

Член 2

Во членот 7 став (5) се менува и гласи:

„(5) НАО, по претходна согласност на НИПАК, согласно член 6 и член 8 од Рамковната спогодба, го назначува лицето (или лицата) кое ќе ја извршува функцијата Програмски службеник за авторизација и Раководител на Оперативната структура. За секоја промена на лицето (или лицата) кое ја извршува оваа функција, НАО веднаш ја известува Европската комисија.“

Во ставот (13) по зборовите „Годишна Изјава за гаранција“ се додаваат зборовите „за функционирањето на системот на управување и контрола“.

Член 3

Во членот 10 по ставот (3) се додава нов став (4) кој гласи:

„(4) Програмскиот службеник за авторизација односно Раководителот на оперативната структура, согласно член 6 и член 8 од Рамковната спогодба, Прирачникот за внатрешни постапки за работата на ЦФЦД и Прирачниците за внатрешни постапки по компоненти, ги назначува лицата кои ќе ги извршуваат функциите Виш Програмски службеник односно ИПА Координатор.“

Во ставот (4) кој станува став (5) по зборот „Координатори“ се става точка, а зборовите до крајот на реченицата се бришат и се додава нов став (6) кој гласи:

„(6) Програмскиот службеник за авторизација односно Раководителот на оперативната структура доставува Годишна Изјава за гаранција за функционирањето на системот на управување и контрола во врска со неговите надлежности и обврски до НАО. „

Ставовите (5), (6), (7), (8), (9), (10) и (11) стануваат ставови (7), (8), (9), (10), (11), (12), и (13).

Член 4

Во членот 11 став (1) зборовите „именувано во рамките на министерството или институцијата корисник на средства од ИПА Компонентата I“ се заменуваат со зборовите „назначено од Програмскиот службеник за авторизација“.

Во ставот (2) зборовите „именувано во рамките на министерството или институцијата корисник на средства од ИПА Компонента II, ИПА Компонента III или ИПА Компонента IV“ се заменуваат со зборовите „назначено од Раководителот на оперативната структура“.

По ставот (5) се додава нов став (6) кој гласи:

„Вишиот програмски службеник односно ИПА Координаторот доставува Годишна Изјава за гаранција за функционирањето на системот на управување и контрола во врска со неговите надлежности и обврски до Програмскиот службеник за авторизација односно Раководителот на оперативната структура. „

Ставот (6) станува став (7).

Ставот (7) кој станува став (8) се менува и гласи:

„Вишиот програмски службеник односно ИПА Координаторот е одговорен да ги информира НАО и Програмскиот службеник за авторизација за сите помали и/или поголеми промени во структурите и системот за децентрализирано управување со првите четири компоненти од ИПА, за што НАО веднаш доставува известување до Европската Комисија со копија од истото до НКА. „

Член 5

Во членот 12 по зборовите „како и“ се додаваат зборовите „Секретаријатот на“.

Член 6

Во членот 19 став (2) по зборовите „Европската комисија“ се додава зборот „НИПАК“, а по зборот „НФ“ зборот „НИПАК“ се брише.

Член 7

Во членот 20 став (1) зборовите „член 12 став 1 од Законот за внатрешна ревизија во јавниот сектор“ се заменуваат со зборот „закон“.

Во ставот (2) во првата реченица по зборовите „Единиците за внатрешна ревизија вршат годишна внатрешна ревизија на сите ИПА“ се додаваат зборовите „тела и/ или“ и во

третата реченица по зборовите „За извршената ревизија на ИПА“ се додаваат зборовите „телата и/ или“.

Член 8

Во членот 22 став 1 зборовите „Програмски службеник за авторизација, Раководител на оперативната структура“ се бришат.

Ставот 6 се брише.

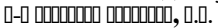
Член 9

Назначувањата предвидени во член 2 и член 4 на оваа уредба треба да се извршат најдоцна до 30 октомври 2009 година.

Член 10

Оваа уредба влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“.

Бр. 19-4527/1
22 септември 2009 година
Скопје

Заменик на претседателот
на Владата на Република
Македонија,
Д-р , Д.Д.

2271.

Врз основа на член 74, став 1, алинеја 1 од Законот за концесии и други видови на јавно приватно партнерство („Службен весник на Република Македонија“ бр. 7/2008, 139/2008 и 64/2009) и член 36, став 3 од Законот за Владата на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 59/2000, 12/03, 55/05, 37/06, 115/07, 19/08 и 82/08), Владата на Република Македонија, на седницата одржана на 23.09.2009 година, донесе

О Д Л У К А

ЗА ПРЕКИН НА ПОСТАПКАТА ЗА ДОДЕЛУВАЊЕ НА КОНЦЕСИЈА ЗА ВОДА ЗА ПРОИЗВОДСТВО НА ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА ОД ХИДРОЕЛЕКТРИЧНАТА ЦЕНТРАЛА БОШКОВ МОСТ

1. Постапката за доделување на концесија за вода за производство на електрична енергија започната со Одлуката за започнување на постапка за доделување на концесија за користење на вода за производство на електрична енергија од ХЕЦ Бошков мост број 19-1684/3 од 10 јуни 2009 година објавена во („Службен весник на Република Македонија“ број 76/2009), се прекинува поради недоставување на деловен број на понуди, согласно со член 33, став 4 од Законот за концесии и други видови на јавно приватно партнерство.

2. Оваа одлука влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“.

Бр. 19-1684/4
23 септември 2009 година
Скопје

Заменик на претседателот
на Владата на Република
Македонија,
м-р **Зоран Ставрски**, с.р.

2272.

Врз основа на член 24, став 2 од Законот за индустриска сопственост („Службен весник на Република Македонија“ бр. 21/09) и член 36, став 3 од Законот за Владата на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 50/2000, 12/03, 55/05, 37/06, 115/07, 19/08 и 82/08), Владата на Република Македонија, на седницата одржана на 22.09.2009 година, донесе

О Д Л У К А

ЗА ДАВАЊЕ СОГЛАСНОСТ НА ТАРИФАТА НА ДРЖАВНИОТ ЗАВОД ЗА ИНДУСТРИСКА СОПСТВЕНОСТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Член 1

Со оваа одлука се дава согласност на Тарифата на Државниот завод за индустриска сопственост на Република Македонија, бр. 03-656/2 од 15.09.2009 година, донесена од директорот на Заводот.

Член 2

Оваа одлука влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“.

Бр. 19-4356/1
22 септември 2009 година
Скопје

Заменик на претседателот
на Владата на Република
Македонија,
м-р **Зоран Ставрски**, с.р.

2273.

Врз основа на член 36 став 3 од Законот за Владата на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 59/00, 12/03, 55/05, 37/06, 115/07, 19/08 и 82/08), Владата на Република Македонија, на седницата одржана на 7.09.2009 година, донесе

О Д Л У К А

ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ НА ОДЛУКАТА ЗА ОПРЕДЕЛУВАЊЕ НА ПРАВОТО НА КОРИСТЕЊЕ НА СЛУЖБЕН МОБИЛЕН ТЕЛЕФОН И ЗА ОГРАНИЧУВАЊЕ НА ИЗНОСОТ НА СМЕТКАТА

1. Во Одлуката за определување на правото на користење на службен мобилен телефон и за ограничување на износот на сметката број („Службен весник на Република Македонија“ бр. 15/03, 121/06, 158/07 и 64/2009), точката 2 се менува и гласи:

„Право на користење на службен мобилен телефон со ограничување до определен износ имаат следните функционери и раководни државни службеници:

- Министер	3.920,00 денари
- Заменик на министер	2.750,00 денари
- Генерален секретар на Владата	3.360,00 денари
- Секретар на Секретаријатот за законодавство	2.700,00 денари
- Заменик на генерален секретар на Владата	2.240,00 денари
- Државен секретар во министерствата	2.650,00 денари
- Државен советник	1.680,00 денари
- Раководител на сектор	1.120,00 денари
- Помошник раководител на сектор	840,00 денари
- Раководител на одделение	800,00 денари

Функционерот кој раководи со органот на државната управа ги определува вработените во органот на државната управа со кои раководи кои ќе користат службен мобилен телефон.

На износите од став 1 од оваа точка не се пресметани месечната претплата, данок на додадена вредност и користењето на основните опции кои ги нуди мобилниот оператор“.

2. Во точката 4 зборовите: „со ограничување на износот на сметката од 560 до 1,400 денари“, се заменуваат со зборовите од: „во износ до 500 денари“.

3. Оваа одлука влегува во сила со денот на донесувањето, а ќе се објави во „Службен весник на Република Македонија“.

Бр. 19-4461/1
7 септември 2009 година
Скопје

Заменик на претседателот
на Владата на Република
Македонија,
м-р **Зоран Ставрски**, с.р.

2274.

Врз основа на член 36 став 3 од Законот за Владата на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 59/2000, 12/2003, 55/2005, 37/2006, 115/2007, 19/2008 и 82/2008), Владата на Република Македонија, на седницата одржана на 22 септември 2009 година, донесе

О Д Л У К А

ЗА ПОНИШТУВАЊЕ НА ОДЛУКИТЕ ЗА РАСПИШУВАЊЕ ОГЛАСИ ЗА ИМЕНУВАЊЕ ДРЖАВНИ ПРАВОБРАНИТЕЛИ ВО ДРЖАВНОТО ПРАВОБРАНИТЕЛСТВО НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ЗА ПОДРАЧЈАТА НА: ГОСТИВАР, СКОПЈЕ, БИТОЛА, ТЕТОВО, КУМАНОВО И ОХРИД

1. Се поништуваат одлуките за распишување огласи за именување државни правобранители во Државното правобранителство на Република Македонија за одделни подрачја и тоа:

- Одлуката за распишување Оглас за именување еден државен правобранител во Државното правобранителство на Република Македонија за подрачјето на Гостивар број 33 – 2128/2 од 16 октомври 2008 година;
- Одлуката за распишување Оглас за именување државни правобранители во Државното правобранителство на Република Македонија за подрачјата на: Скопје, Битола и Тетово број 33 – 2130/2 од 16 октомври 2008 година и
- Одлуката за распишување Оглас за именување државни правобранители во Државното правобранителство на Република Македонија за подрачјата на Куманово и Охрид број 33 – 1827/2 од 21 април 2009 година.

2. Оваа одлука влегува во сила со денот на донесувањето, ќе се објави во „Службен весник на Република Македонија“.

Бр. 33-4812/1
22 септември 2009 година
Скопје

Заменик на претседателот
на Владата на Република
Македонија,
м-р **Зоран Ставрски**, с.р.

2275.

Врз основа на член 19 од Законот за државното правобранителство („Службен весник на Република Македонија“ бр.87/2007), а во врска со Одлуката за определување на бројот на државните правобранители во Државното правобранителство на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 3/2008), Владата на Република Македонија, на седницата одржана на 22 септември 2009 година, донесе

О Д Л У К А

ЗА РАСПИШУВАЊЕ ОГЛАС ЗА ИМЕНУВАЊЕ ДРЖАВНИ ПРАВОБРАНИТЕЛИ ВО ДРЖАВНОТО ПРАВОБРАНИТЕЛСТВО НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ЗА ПОДРАЧЈАТА НА: СКОПЈЕ, ТЕТОВО, БИТОЛА, ОХРИД, КУМАНОВО, ГОСТИВАР И КИЧЕВО

1. Се огласува именување по еден државен правобранител во Државното правобранителство на Република Македонија за подрачјата на: Скопје, Тетово, Битола, Охрид, Куманово, Гостивар и Кичево.

2. Заинтересираните кандидати кои ги исполнуваат условите предвидени во член 20 од Законот за државното правобранителство (да е државјанин на Република Македонија, да е дипломиран правник со работно искуство на правни работи најмалку пет години по положен правосуден испит и да ужива углед за вршење на функцијата), пријавите со потребните документи во оригинал или заверена фотокопија, да ги поднесат до Владата на Република Македонија во рок од 15 дена од денот на објавувањето на овој оглас во „Службен весник на Република Македонија“ и во дневниот печат.

3. Оваа одлука ќе се објави во: „Службен весник на Република Македонија“ и во весниците „Дневник“, „Време“ и „Лајм“.

Бр. 33-4821/1
22 септември 2009 година
Скопје

Заменик на претседателот
на Владата на Република
Македонија,
м-р **Зоран Ставрски**, с.р.

2276.

Врз основа на член 91, алинеја 10 од Уставот на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 52/91) и член 31 од Законот за надворешни работи („Службен весник на Република Македонија“ бр. 46/06 и 107/08), Владата на Република Македонија, на седницата одржана на 23.09.2009 година, донесе

Р Е Ш Е Н И Е

ЗА ИМЕНУВАЊЕ НА ПОЧЕСЕН КОНЗУЛ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО РЕПУБЛИКА АВСТРИЈА, СО СЕДИШТЕ ВО САЛЦБУРГ

1. Владата на Република Македонија за Почесен конзул на Република Македонија во Република Австрија, со седиште во Салцбург го именува, Штиглиц Сигфрид Гунтер.

2. Оваа решение влегува во сила со денот на донесувањето, а ќе се објави во „Службен весник на Република Македонија“.

Бр. 123/1
23 септември 2009 година
Скопје

Заменик на претседателот
на Владата на Република
Македонија,
м-р **Зоран Ставрски**, с.р.

2277.

Врз основа на член 34 од Законот за високото образование („Службен весник на Република Македонија“ бр.35/2008, 103/2008 и 26/2009), Владата на Република Македонија, на седницата одржана на 7 јули 2009 година, донесе

Р Е Ш Е Н И Е

ЗА ИМЕНУВАЊЕ ПРЕТСЕДАТЕЛ И ЧЛЕНОВИ НА МАТИЧНАТА КОМИСИЈА ЗА ОТПОЧНУВАЊЕ СО РАБОТА НА ВОЕНАТА АКАДЕМИЈА

1. За претседател и членови на Матичната комисија за отпочнување со работа на Воената академија се именуваат:

- а) за претседател
 - д-р Владо Поповски, редовен професор
 б) за членови:
 - д-р Трајан Гоцевски, редовен професор
 - д-р Росе Смилевски, редовен професор
 - д-р Назми Малиќи, редовен професор
 - д-р Тодор Делипетров, редовен професор.

2. Ова решение влегува во сила со денот на донесувањето, а ќе се објави во „Службен весник на Република Македонија“.

Бр. 33-3543/1
 7 јули 2009 година
 Скопје

Заменик на претседателот
 на Владата на Република
 Македонија,
 м-р **Зоран Ставрски**, с.р.

2278.

Врз основа на член 17 од Законот за јавните претпријатија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 38/96, 6/2002, 40/2003, 49/2006, 22/2007 и 83/2009), Владата на Република Македонија, на седницата одржана на 22 септември 2009 година, донесе

РЕШЕНИЕ

ЗА РАЗРЕШУВАЊЕ ОД ДОЛЖНОСТА ЧЛЕНОВИ НА УПРАВНИОТ ОДБОР НА ЈП ЗА ВОДОСТОПАНИСУВАЊЕ СО ХИДРОСИСТЕМОТ „ДОЈРАНСКО ЕЗЕРО“ – СТАР ДОЈРАН

1. Од должноста членови на Управниот одбор на Јавното претпријатие за водостопанисување со Хидросистемот „Дојранско Езеро“ – Стар Дојран се разрешуваат:

- Маја Илкова
- Живорад Арсов
- Неат Шабаноски
- Благој Стоев
- Ѓорѓи Картелов
- Борче Стаматов
- Оливера Стефановска
- Милена Стамиова
- Здравко Станковски
- Маријан Бајрактаров
- Дејанчо Цветановски.

2. Ова решение влегува во сила со денот на донесувањето, а ќе се објави во „Службен весник на Република Македонија“.

Бр. 33-4202/2
 22 септември 2009 година
 Скопје

Заменик на претседателот
 на Владата на Република
 Македонија,
 м-р **Зоран Ставрски**, с.р.

2279.

Врз основа на член 26 од Законот за јавните претпријатија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 38/96, 6/2002, 40/2003, 49/2006, 22/2007 и 83/2009), Владата на Република Македонија, на седницата одржана на 22 септември 2009 година, донесе

РЕШЕНИЕ

ЗА РАЗРЕШУВАЊЕ ОД ДОЛЖНОСТА ЧЛЕНОВИ НА НАДЗОРНИОТ ОДБОР ЗА КОНТРОЛА НА МАТЕРИЈАЛНО - ФИНАНСИСКОТО РАБОТЕЊЕ НА ЈП ЗА ВОДОСТОПАНИСУВАЊЕ СО ХИДРОСИСТЕМОТ „ДОЈРАНСКО ЕЗЕРО“ – СТАР ДОЈРАН

1. Од должноста членови на Надзорниот одбор за контрола на материјално - финансиското работење на Јавното претпријатие за водостопанисување со Хидросистемот „Дојранско Езеро“ – Стар Дојран се разрешуваат:

- Стојанчо Тасев
- Стојанчо Ристов
- Ердал Идризов
- Милорад Цокиќ
- Ристо Мазнов.

2. Ова решение влегува во сила со денот на донесувањето, а ќе се објави во „Службен весник на Република Македонија“.

Бр. 33-4813/1
 22 септември 2009 година
 Скопје

Заменик на претседателот
 на Владата на Република
 Македонија,
 м-р **Зоран Ставрски**, с.р.

2280.

Врз основа на член 47 став 2 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на Република Македонија“ бр. 58/2000, 44/2002 и 82/2008), Владата на Република Македонија, на седницата одржана на 22 септември 2009 година, донесе

РЕШЕНИЕ

ЗА ИМЕНУВАЊЕ ДИРЕКТОР НА УПРАВАТА ЗА НАМЕНСКО ПРОИЗВОДСТВО

1. За директор на Управата за наменско производство, орган во состав на Министерството за економија, се именува Дејан Радосављевиќ.

2. Ова решение влегува во сила со денот на донесувањето, а ќе се објави во „Службен весник на Република Македонија“.

Бр. 33-4814/1
 22 септември 2009 година
 Скопје

Заменик на претседателот
 на Владата на Република
 Македонија,
 м-р **Зоран Ставрски**, с.р.

2281.

Врз основа на член 16 од Законот за игрите на среќа и за забавните игри („Службен весник на Република Македонија“ бр. 10/97, 54/97, 13/01, 2/02 и 54/07), Владата на Република Македонија, на седницата одржана на 22.09.2009 година, издава

ЛИЦЕНЦА

ЗА ПОСТОЈАНО ПРИРЕДУВАЊЕ НА ПОСЕБНИ ИГРИ НА СРЕЌА ВО АВТОМАТ КЛУБ

1. Лиценца за постојано приредување на посебни игри на среќа во автомат клуб се издава на Друштвото за трговија и услуги „Астра Електроник Компани“ ДОО Скопје, за време од 6 (шест) години.

2. Приредувањето на посебните игри на среќа во автомат клуб ќе се врши во автомат клубот што се наоѓа на ул. "Македонија" бр.1, Профитен Центар, Хотел Бристол во Скопје.

3. Во автомат клубот, корисникот на Лиценцата за приредување на посебните игри на среќа, ќе постави 14 автомати за игра на среќа и 1 автомат за игри на среќа на кој истовремено можат да учествуваат повеќе играчи.

4. Корисникот на Лиценцата е должен да плати надоместок за Лиценцата кој изнесува 72.800 евра, во денарска противвредност по среден курс на Народна банка на Република Македонија што се применува на денот на уплатата и тоа:

- 50% од износот, 36.400 евра, во денарска противвредност по среден курс на Народна банка на Република Македонија да уплати на денот на доделувањето на Лиценцата и

- остатокот од 50% во еднакви годишни рати, најдоцна до 30 јануари во тековната година за секоја година додека трае Лиценцата, во денарска противвредност по среден курс на Народна банка на Република Македонија што се применува на денот на уплатата.

Уплатата на средствата од алинеите 1 и 2 на оваа точка се вршат во Буџетот на Република Македонија на Трезорска сметка 10000000063095, уплатна сметка број 840-62207, приходно konto 718113, програма 00 и банка на примачот: Народна банка на Република Македонија.

Потврдата за уплатениот износ од алинеја 1 на оваа точка корисникот на Лиценцата ја доставува до Министерството за финансии.

Корисникот на Лиценцата ги доставува до Министерството за финансии и потврдите за уплатените годишни рати, од алинеја 2 на оваа точка.

5. Лиценцата корисникот не може да ја пренесе.

6. Доколку од страна на корисникот на Лиценцата не биде платен надоместокот за плаќање на Лиценцата од точка 4, алинеите 1 и 2, Лиценцата се одзема.

7. Корисникот на Лиценцата со право на приредување на играта на среќа за која е издадена Лиценцата, се стекнува по уплатата на првиот дел од надоместокот за плаќање на Лиценцата утврден во точка 4, алинеја 1.

8. Оваа лиценца се објавува во "Службен весник на Република Македонија".

Бр. 19-4560/1
22 септември 2009 година
Скопје

Заменик на претседателот
на Владата на Република
Македонија,
м-р **Владимир Пешевски**, с.р.

МИНИСТЕРСТВО ЗА ВНАТРЕШНИ РАБОТИ 2282.

Врз основа на член 161 став 1 алинеја 1 од Законот за внатрешни работи („Службен весник на Република Македонија“ бр. 92/09) министерот за внатрешни работи донесе

П Р А В И Л Н И К ЗА ФОРМАТА И ИЗГЛЕДОТ НА СЛУЖБЕНА ЛЕГИТИМАЦИЈА И ЗНАЧКА И ЗА НАЧИНОТ НА ИЗДАВАЊЕ НА СЛУЖБЕНА ЛЕГИТИМАЦИЈА И ЗНАЧКА НА ОВЛАСТЕНО СЛУЖБЕНО ЛИЦЕ ЗА ВРШЕЊЕ СТРУЧНИ И ГРАЃАНСКИ РАБОТИ И ОВЛАСТЕНО СЛУЖБЕНО ЛИЦЕ ЗА БЕЗБЕДНОСТ И КОНТРАРАЗУЗНАВАЊЕ ВО МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ВНАТРЕШНИ РАБОТИ

Член 1

Со овој правилник се пропишуваат формата и изгледот на службената легитимација и значка и начинот на издавање на службената легитимација и значка на овластеното службено лице за вршење стручни и граѓански работи и овластеното службено лице за безбедност и контраразузнавање во Министерството за внатрешни работи.

Член 2

Образецот на службената легитимација на овластеното службено лице за вршење стручни и граѓански работи е со димензии 5 x 8,5 см. и е сместен во троделна кожна обвивка со црна боја, со димензии 6 x 30 см. (Прилог бр. 1).

Образецот на службената легитимација од став 1 на овој член е сместен во внатрешната горна страна од кожната обвивка, под прозирна пластична фолија.

На предната страна образецот на службената легитимација од став 1 на овој член содржи: натпис „РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА“, „МИНИСТЕРСТВО ЗА ВНАТРЕШНИ РАБОТИ“ и „СЛУЖБЕНА ЛЕГИТИМАЦИЈА“. На истата страна, во средината, има место за фотографија со димензии 2,5 x 3 см., а под неа се впишува името и презимето на овластеното службено лице и има место за потпис на службеното лице овластено за издавање на службената легитимација. Во долниот дел на златножолта подлога со црвена боја е отпечатен серискиот број на легитимацијата.

На задната страна на образецот на службената легитимација од став 1 на овој член е отпечатен грбот на Република Македонија под кој се впишува датумот и местото на раѓање на овластеното службено лице, неговото живеалиште, датумот на издавањето на службената легитимација, регистарскиот број и крвната група на овластеното службено лице.

На внатрешната долна страна од кожната обвивка се наоѓа метална значка со тркалезна форма, која во горниот дел содржи сериски број, истоветен со серискиот број на легитимацијата. На средишниот дел на металната значка се наоѓа грбот на Република Македонија од кој излегуваат зраците на сонцето до рабовите на металната значка. Во долниот дел на металната значка стои натпис „Република Македонија“ и „МВР“.

Член 3

Образецот на службената легитимација на овластеното службено лице за безбедност и контраразузнавање на Управата за безбедност и контраразузнавање е со димензии 6 x 9,5 см. и е сместен во дводелна кожна обвивка со темно-црвена боја со димензии 8 x 23 см. (Прилог бр. 2).

Образецот на службената легитимација од став 1 на овој член е сместен во внатрешната горна страна од кожната обвивка.

На предната страна во горниот дел образецот на службената легитимација од став 1 на овој член стои натпис: „РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА”, „МИНИСТЕРСТВО ЗА ВНАТРЕШНИ РАБОТИ”, „УПРАВА ЗА БЕЗБЕДНОСТ И КОНТРАРАЗУЗНАВАЊЕ”.

Во средината, има место за фотографија со димензии 2,5 x 3 см., под која стои натпис „СЛУЖБЕНА ЛЕГИТИМАЦИЈА”, а под него се впишува името и презимето на овластеното службено лице и потпис на лицето овластено за издавање на службената легитимација. Во долниот дел на црвена подлога со црна боја е отпечатен серискиот број на легитимацијата.

На задната страна на образецот на службената легитимација од став 1 на овој член е отпечатен симболот на Управата за безбедност и контраразузнавање под кој се впишува датумот и местото на раѓање на овластеното службено лице, неговото живеалиште, датумот на издавање на службената легитимација, регистарскиот број и крвната група на овластеното службено лице.

На внатрешната долна страна на кожната обвивка се наоѓа метална значка со тркалезна форма, со дијаметар 6 см., која во горниот дел содржи сериски број истоветен со серискиот број на легитимацијата. Во средишниот дел на металната значка се наоѓа симболот на Управата за безбедност и контраразузнавање околу кој има натпис: „РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА”, „МИНИСТЕРСТВО ЗА ВНАТРЕШНИ РАБОТИ”, „УПРАВА ЗА БЕЗБЕДНОСТ И КОНТРАРАЗУЗНАВАЊЕ”.

Член 4

Службените легитимации од членовите 2 и 3 од овој правилник се издаваат за време додека работникот согласно Законот за внатрешни работи има статус на овластено службено лице за вршење стручни и граѓански работи, односно овластено службено лице за безбедност и контраразузнавање.

Овластеното службено лице на кое ќе му престане работниот однос во Министерството за внатрешни работи (во натамошниот текст: Министерството) или ќе биде распределен на работно место кое не е утврдено со статус овластено службено лице за вршење стручни и граѓански работи, односно овластено службено лице за безбедност и контраразузнавање, ја враќа службената легитимација на Министерството.

Член 5

Овластеното службено лице кое патува во странство не може да ја носи со себе издадената службена легитимација.

Член 6

Овластеното службено лице кое ќе ја загуби службената легитимација или на друг начин ќе остане без неа веднаш ја известува соодветната организациска единица на Министерството.

Член 7

Службената легитимација се заменува со нова, кога поради оштетување или дотраеност ќе стане неупотреблива, како и кога имателот на службената легитимација ќе го промени личното име.

Член 8

Службените легитимации што се враќаат или заменуваат се ништат.

Член 9

За издадените службени легитимации од членовите 2 и 3 од овој правилник се води евиденција.

Евиденцијата за издадените службени легитимации содржи: реден број, име и презиме на овластеното службено лице на кого му е издадена службената легитимација, датум на издавањето, сериски број на службената легитимација, назив на организациската единица на Министерството каде што овластеното службено лице е распоредено и рубрика за забелешки.

Редниот број на евиденцијата под кој е извршен упис на податоците се впишува во службената легитимација како регистарски број.

Во рубриката за забелешки се запишуваат измените на податоците од ставот 2 на овој член.

Член 10

Обрасците на службените легитимации дадени во прилозите од бр. 1 и 2 се дадени во прилог и се составен дел на овој правилник.

Член 11

Со денот на отпочнувањето на примената на овој правилник престанува да важи Правилникот за легитимациите на овластените службени лица во Министерството за внатрешни работи („Службен весник на Република Македонија” бр. 8/97 и 63/07).

Член 12

Овластените службени лица на Министерството на кои им се издадени службена легитимација и значка согласно Правилникот за легитимациите на овластените службени лица во Министерството за внатрешни работи, треба да ги заменат истите со службена легитимација и значка за овластено службено лице за вршење стручни и граѓански работи утврдени со овој правилник, најдоцна една година од денот на отпочнување со примена на овој правилник.

Член 13

Овој правилник влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија”, а ќе отпочне да се применува од 1 јуни 2010 година.

Бр. 14.1-62001/1

25 септември 2009 година

Скопје

Министер

за внатрешни работи,

м-р **Гордана Јанкулоска**, с.р.

Прилог бр. 1

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ВНАТРЕШНИ РАБОТИ
СЛУЖБЕНА ЛЕГИТИМАЦИЈА

Име _____

Презиме _____

Потпис на службеното лице _____

13270

Датум на раѓање _____

Место _____

Живеалиште _____

Издадена _____

Регистарски број _____

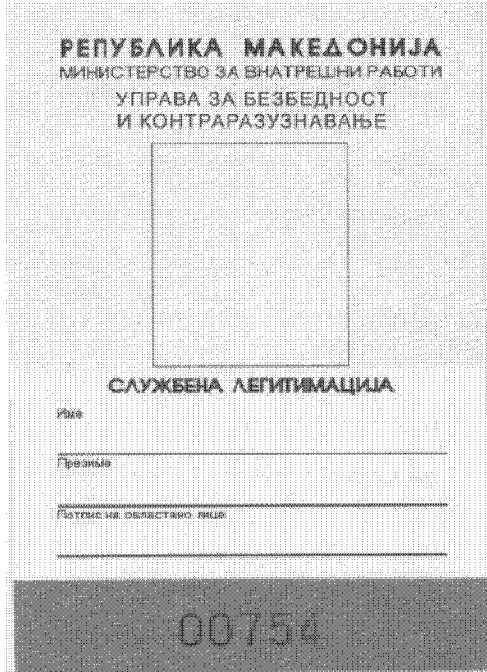
Крана група _____

Предна страна

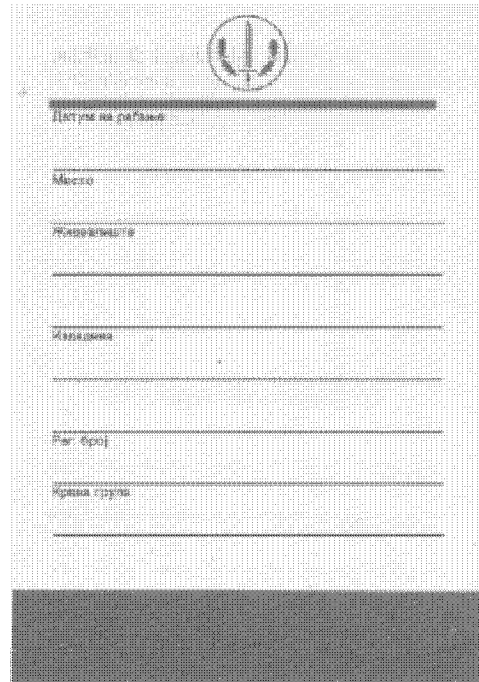
Задна страна

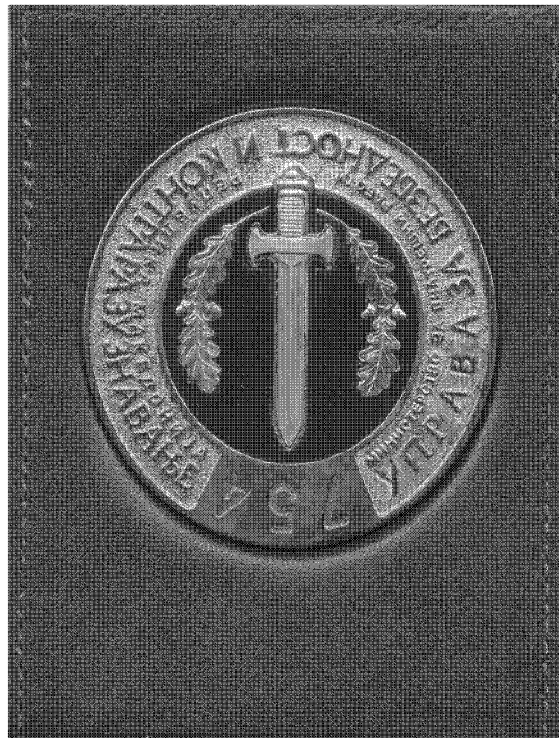
Прилог бр. 2

Предна страна

Задна страна

МИНИСТЕРСТВО ЗА ЗДРАВСТВО**2283.**

Врз основа на член 63 став 2 од Законот за контрола на опојни дроги и психотропни супстанции („Службен весник на Република Македонија“ бр. 103/08), министерот за здравство донесе

**П Р А В И Л Н И К
ФОРМАТА И СОДРЖИНАТА НА ЕВИДЕНЦИЈАТА
ЗА СУПСТАНЦИИ И РАСТЕНИЈА КЛАСИФИЦИРАНИ
ВО ЛИСТИТЕ II И III КАКО И НАЧИНОТ
НА НЕЈЗИНОТО ВОДЕЊЕ**

Член 1

Со овој правилник се пропишува формата и содржината на евиденцијата за супстанции и растенија класифицирани во листите II и III како и начинот на нејзиното водење.

Член 2**1. ФОРМА И СОДРЖИНА НА ЕВИДЕНЦИЈАТА**

Евиденцијата од член 1 на овој правилник ги содржи следните податоци:

- 1) Вид на примен односно издаден лек кој содржи опојни дроги или психотропни супстанции, и тоа:
  - име на препаратот и меѓународно незаштитено име на секоја активна супстанција,
  - и тоа: заштитено име (трговска марка) и меѓународно незаштитено име (INN), на опојната дрога или психотропната супстанција;
  - хемиско, односно научно име
  - јачина со назнака на контролираната супстанција (опојна дрога или психотропна супстанција), изразена квалитативно и квантитативно на единица доза;
  - фармацевтска дозирана форма и големина на пакување;
  - датум на истекување на рокот за употреба (месец и година);
  - назив и адреса на производителот и/или носителот на одобрението за ставање на препаратот во промет;
  - број на серија и EAN - код;
  - АТС код (Анатомско терапевтска класификација);
  - други податоци, на барање на надлежниот орган.
- 2) Количество на фармацевтска дозжна форма на примен односно издаден лек кој содржи опојна дрога,
- 3) Име, презиме, живеалиште односно престојувалиште и адреса на лицето на кое му се издава лекот кој содржи опојна дрога,
- 4) Вид на заболување, со користење на Меѓународната класификација на болести – ICD -10.
- 5) Име и презиме и контакт податоци на здравствениот работник кој го издал рецептот односно го применил лекот кој содржи опојна дрога во терапија на пациентот.

Член 3

Евиденцијата за супстанции и растенија класифицирани во листите II и III се води во книга-регистар.

Секоја страна од регистарот од став 1 на овој член, се заверува.

2. НАЧИН НА ВОДЕЊЕ НА ЕВИДЕНЦИЈАТА**Член 4****Опојни дроги**

Формулар А – тримесечна статистика за увоз и извоз на опојни дроги. Во формуларот се внесуваат податоците за производство и промет со опојни дроги на тримесечно, квартално ниво. Формуларот се доставува до Агенцијата за лекови за лекови секој 20 во месецот, по завршеното тримесечие.

Формулар Б – годишни пресметки за побарувачката на опојни дроги, производство на синтетички лекови, производство на опиум и одгледување на афион за намени поинакви од производство на опиум.

Во овој формулар се внесуваат податоците за проценките на производството и промет со опојни дроги за следната година. Се доставува до Агенцијата за лекови во месец јуни, а податоците се однесуваат за следната година, не за тековната година.

Дополнување на Формулар Б – годишни пресметки за побарувачката на опојни дроги, производство на синтетски дроги, производство на опиум и одгледување на афион за намени поинакви од производство на опиум. Овој формулар се доставува доколку предвидувањата на потребите не се соодветни на состојбата, односно има потреба да се зголемат потребните количини. За да отпочне реализацијата, овој формулар по доставено образложение од страна на Агенцијата за лекови, на седница го одобрува Меѓународниот Борд за Контрола на Дрога со седиште во Виена, за тоа доставува писмена информација до Агенцијата за лекови и отпочнува непречениот увоз на дополнителните количини на лекови кои содржат опојни дроги, во тековната година.

Формулар Ц - годишна статистика за производството, прометот, употребата за медицински цели, залихите, на опојни дроги.

Се доставува до Агенцијата за лекови, до 31 Март, а се однесува на предходната година.

Член 5**Психотропни супстанции**

Формулар П - годишен статистички извештај за супстанциите наведени во Конвенцијата за психотропни супстанции од 1971.

Овој формулар се доставува до Агенцијата за лекови, до 31 Март, а се однесува на предходната година.

Формулар А/П – тримесечна статистика за увоз и извоз на супстанции од Распоред II од Конвенцијата за психотропни супстанции од 1971.

Во овој формулар се внесуваат податоците за производството и промет со опојни дроги на тримесечно, квартално ниво, но само доколку има производство и промет на психотропни супстанции од листа II од Конвенцијата за психотропни супстанции од 1972. Се доставува до Агенцијата за лекови секој 20 во месецот, по завршеното тримесечие.

Формулар Б/П – во кој се внесуваат податоците за проценките на производството и промет со психотропни супстанции за следната година. Се доставува до Агенцијата за лекови до 31 Март, а податоците се однесуваат за тековната година. Истиот формулар има графа која ако се означи, може да послужи и за поднесување на измена и дополнување на проценките, доколку се јави потреба во тековната година. За да отпочне реализацијата, овој формулар по доставено образложение од страна на Агенцијата за лекови, на седница го одобрува Меѓународниот Борд за контрола на Дрога со седиште во Виена, за тоа доставува писмена информација до Агенцијата за лекови и отпочнува непречениот увоз на дополнителните количини на лекови кои содржат психотропни супстанции, во тековната година.

Член 6

Формуларите од членовите 4 и 5 се дадени на обрасците 1, 2, 3, 4, 5, 6 и 7, кои се составен дел на овој правилник.

Член 7

Овој правилник влегува во сила наредниот ден денот на објавувањето во "Службен весник на Република Македонија".

Министер,
д-р **Бујар Османи**, с.р.

Образец 1

Формулар С
Form C**ГОДИШНА СТАТИСТИКА ЗА ПРОИЗВОДСТВО, ПРЕРАБОТКА,
КОНСУМАЦИЈА, ЗАЛИХИ И ЗАПЛЕНУВАЊЕ НА ОПОЈНИ ДРОГИ**

Единствена Конвенција за опојни дроги, 1961: Членови 1, 2, 13, 20 и 27.

Протокол од 25 март 1972 за изменување на Единствената Конвенција за опојни дроги, 1961: Членови 1 и 10.

ДРЖАВА/ТЕРИТОРИЈА: _____	ДАТА: _____
НАДЛЕЖЕН ОРГАН: _____	
ИМЕ НА НАДЛЕЖЕН РЕФЕРЕНТ: _____	
ТЕЛЕФОНСКИ БРОЈ: _____	E-MAIL: _____
НАЗИВ/ФУНКЦИЈА: _____	ПОТПИС: _____

Статистиката се однесува на календарска година _____

ЗАБЕЛЕШКИ

Формуларите ги пополнуваат и ги доставуваат до Бирото за лекови, правните лица кои ги исполнуваат условите и се овластени за вршење на дејноста производство; промет на мало и промет на големо со лекови кои содржат опојни дроги и психотропни супстанции, согласно одредбите на Законот за лековите и медицинските помагала ("Службен весник на РМ" бр. 106/07), во два оригинални примероци.

Секторот за контролирани супстанции на Бирото за лекови, Министерство за здравство, ги обработува пристигнатите податоци и соодветно ги доставува како збирен извештај до Меѓународниот Борд за контрола на Дрога со седиште во Виена. Збирните извештаи се дел од извештаите на Меѓународниот Борд за контрола на Дрога со седиште во Виена, кои се однесуваат на сите земји членки на Обединетите Нации и се достапни во принтана и електронска форма – на веб страната на Бордот.

МЕЃУНАРОДНИОТ ОДБОР ЗА КОНТРОЛА НА КОНТРОЛИРАНИ СУПСТАНЦИИ<http://www.incb.org/>

Формулар С (Годишна статистика)
Страна 2

УПАТСТВО

ДА СЕ ПРОЧИТА ВНИМАТЕЛНО И ДА СЕ ПОПОЛНИ НА ЈАСЕН НАЧИН

Општо:

1. Овој формулар е поделен на **четири** дела:

Дел I: статистички податоци за производство, консумација, употреба и залихи на опојни дроги.

Дел II: статистички податоци за производство на опојни дроги.

Дел III: статистички податоци за законско одгледување на афион и законска преработка на канабис, лист од кока и опиум.

Дел IV: статистички податоци за запленување на опојни дроги.

2. За точно пополнување на овој формулар, треба да се земат во предвид дефинициите дадени подолу, во согласност со одредбите од член I од Единствената Конвенција за опојни дроги од 1961 година:

- a. **Консумација** е снабдување со опојни контролирани супстанции до било кое физичко лице или претпријатие за малопродажба, медицинска употреба или научни истражувања.
- b. **Контролирана супстанција** е секоја супстанција природна или синтетичка, вклучена во Распоред I и II од Конвенцијата и е предмет на посебни контролни мерки од Конвенцијата.
- c. **Производство** е секој процес, освен преработка (види дефиниција подолу), со кој може да се добие контролирана супстанција, вклучувајќи рафинирање и трансформација на една контролирана супстанција во друга.
- d. **Препарат** е микстура, цврста или течна која содржи контролирана супстанција и е предмет на истите контролни мерки како и контролираната супстанција која ја содржи. Сепак треба да се напомене дека препаратите кои се дадени во Распоред III од Единствената Конвенција, се изземени од некои контролни мерки.
- e. **Преработка** е одделување на опиум, листови од кока, канабис и зрна од канабис од растенијата од кои се добиваат.
- f. **Залихи** се количини на контролирани супстанции кои се чуваат во државите/териториите за домашна консумација, производство на други контролирани супстанции или извоз.
- g. **Посебни залихи** се количини на контролирани супстанции кои се чуваат од страна на Владата во државите/териториите, за посебни владини намени и кои се користат во исклучителни околности.

3. Сите контролирани супстанции и препарати се дадени во *Листата на опојни дроги кои подлежат на меѓународна контрола* (Жолта Листа) која ги дополнува статистичките формулари за опојни дроги, и еднаш годишно се доставува до Владата. Афионовата слама која се произведува од разни видови на афион богат со морфиум, се нарекува **афионова слама (М)**. Афионовата слама која се произведува од разни видови на афион богат со тебаин се нарекува **афионова слама (Т)**. Концентратот од афионова слама кој содржи морфиум како главен алкалоид, се нарекува **концентрат од афионова слама (М)**. Концентратот од афионова слама кој содржи тебаин како главен алкалоид, се нарекува **концентрат од афионова слама (Т)**. Концентратот од афионова слама кој содржи орипавин како главен алкалоид, се нарекува **концентрат од афионова слама (О)**.

4. Бројките кои се наведуваат во овој формулар треба да бидат изразени како чист **анхидрантен состав на контролирана супстанција** од секоја поединечна количина на сива контролирана супстанција, рафинирана контролирана супстанција, база, сол или препарат, освен оние кои се дадени во Распоред III од Единствената Конвенција. Понатаму, сите бројки кои се пријавуваат во овој формулар треба да ја одразат соодветната **нето количина**, без тежината на пакувањата или контејнерите (сандаци, куфери, обвивки, шишиња, туби, ампули итн) и сите бројки треба да бидат изразени во килограми или грамови, или грамови и милиграми, **без децимали или запирки**. Табелите кои ја покажуваат чистата содржина на контролирана супстанцијата во базите, естрите, етерите и солите се дадени во Жолтата листа (дел 4, табела 1).

5. За екстракти и тинтури на опиум, лист од кока и канабис, важечките критериуми и факторите на конверзија се вклучени во Жолтата листа (дел 4, табела 2).

6. **Треба да се пријави концентратот од афионова слама и афионовата слама, бруто тежината на материјалите и просечните количини на АМА (анхидрантен алкалоид на морфиум), АСА (анхидрантен алкалоид на кодени), АТА (анхидрантен алкалоид на тебаин) и АОА (анхидрантен алкалоид на орипавин) кои се содржат во овие материјали.**

Дел I:

7. Овој дел е поделен на две секции. **Дел I.a** треба да се пополни од страна на секоја **Влада**, дури и во случај кога нема производство на опојни дроги. Во овој случај соодветното место во колона I треба да се остави празно, но податоците за консумација и залихи треба да бидат детални. **Дел I.b** е наменет за држави кои користат или имаат залихи на концентрат од афионова слама.

Формулар С (Годишна статистика)

Страна 3

8. За практични потреби, контролираните супстанции назначени во овој дел се поделени во две групи. Прво, тоа се супстанции кои треба да се пријават во Одборот и истите да бидат изразени во килограми и/или во грамови, веднаш по оние кои треба да се пријават изразени во грамови и/или милиграми. Во двете групи, супстанциите се дадени по азбучен ред.

9. Деловите I.a и I.б се поделени во шест нумерирани колони:

Колона 1: треба да се користи за внесување на податоци за количината на контролирани супстанции, произведени за време на годината за која станува збор. Треба да се забележи дека за секоја супстанција, податоците внесени во оваа колона треба да покажат агрегатна бројка за податоците внесени во колона 4 од Дел II (види го упатството подолу).

Колона 2: треба да се користи за внесување на податоци за консумација на соодветната опојна дрога, за време на годината за која станува збор.

Колона 3: треба да се користи за внесување на податоци за количината на контролирани супстанции кои се користат при производство на препарати од Распоред III.

Колона 4: треба да се користи за внесување на податоци за залихите кои се чуваат до 31 во годината за која станува збор.

Колона 5: треба да се користи за да се назначат добиените и/или повлечени количини од посебните залихи. Без оглед дали количините се добиени (P) или повлечени (W), тоа треба јасно да се назначи со додавање на соодветен иницијал до секоја бројка, или назначување во делот кој е одреден за забелешки кој се наоѓа на насловната страна.

Колона 6: треба да се користи за внесување на податоци за загубите и уништувањата за време на процесот на производство и за време на големопродажната дистрибуција на опојни дроги. Податоците за загуба и уништување треба да ги вклучуваат и оние загуби и уништувања кои настанале за време на производство на сирови материјали, производство на препарати и за време на индустриско истражување и развој. Треба да се внесат и податоците кои се однесуваат на уништување на материјали или препарати кои се надвор од употреба. Деталното упатство за пополнување на оваа колона може да се најде на веб-страницата на Меѓународното биро за контрола на дроги (INCB) (www.incb.org/incb/narcotic_drugs.html).

Дел II:

10. Овој дел е наменет за држави кој произведуваат опојни дроги и е поделен во четири нумерирани колони:

Колона 1: содржи листа за најчесто произведените опојни дроги и во долниот дел има простор, во случај страните да сакаат да додадат други опојни дроги.

Колона 2: треба да се користи за да се внесат количините на супстанциите од колона 1 кои се користат за производство на супстанции дадени во колона 3, или други контролирани супстанции.

Колона 3: содржи листа на супстанции кои најчесто се произведуваат од супстанции дадени во колона 1 и има простор, во случај страните да сакаат да додадат други опојни дроги кои може ги произведуваат.

Колона 4: треба да се користи за да се внесат количините на супстанциите од колона 3, произведени од супстанции назначени во колона 1, или други контролирани супстанции.

Дел III:

11. Овој дел е поделен на две секции:

Дел III.a. е наменет за држави кои дозволуваат одгледување на афион. Содржи две колони за внесување на статистички податоци; **колони 1** треба да се користи за податоци за површината за одгледување, изразена во хектари, вклучувајќи ја вкупната посена област и вкупната површина која фактички е ожнеана; **Колони 2** треба да се користи за вкупната количина на супстанции дадени во последната колони од десно (опиум и/или афионова слама), добиени од вкупната ожнеана површина. Количините кои се внесуваат во колони 2 треба да бидат изразени во килограми.

Дел III.б. е наменет за држави кои дозволуваат преработка на канабис и/или листови од кока. Бидејќи не постојат договорни барања за доставување на статистички податоци за површини за одгледување на растението канабис или грмушка кока, **колони 1** не се применува за овие супстанции. Меѓутоа, статистичките податоци за количините на канабис и лист од кока кои се произведени во државата/територијата, треба да се внесат во **колони 2**.

Дел IV:

12. Овој Дел е поделен на две секции. **Владата** треба да го пополни, секогаш кога опојните дроги се запленуваат, уништуваат, легално употребуваат и/или се земаат од страна на Владата за посебни случаи, за време на годината за која станува збор. Треба да се назначат и количините на кои им претстои отстранување.

ДОПОЛНИТЕЛНА ЗАБЕЛЕШКА

При пополнување на овој формулар, треба да се има во предвид дека како количините на контролирани супстанции употребени за производство на препарати во Распоред III од Единствената Конвенција треба да бидат ставени на располагање на Одборот, фактичките количини на препарати од Распоред III кои се консумирани, ставени на залиха, набавени или повлечени од посебни залихи, заплени или отстранети, **НЕ ТРЕБА** да се достават до Одборот и како такви **НЕ ТРЕБА** да се додаваат на количините на контролирани супстанции кои се како такви прикажани. Доколку страните сметаат дека е потребно да наведат податоци за препарати од Распоред III, тогаш тоа треба јасно да го означат во просторот за забелешки кој се наоѓа на насловната страна.

ДЕЛ I.a

(ЗА СИТЕ ДРЖАВИ)

1	Произведена количина		Опoјна дрога	2		3		4		5		6	
	Килограми	Грамови		Килограми	Грамови	Килограми	Грамови	Килограми	Грамови	Грамови	Килограми	Грамови	Килограми
			Метадон (Methadone)										
			Морфиум (Morphine)										
			Никоморфиум (Nicotomorphine)										
			Норметадон (Normethadone)										
			Опиум (Opium)										
			Орпавин (Orpavine)										
			Оксикодон (Oxycodone)										
			Оксиморфиум (Oxymorphone)										
			Петидин (Pethidine)										
			Фенперидин (Fenoperidine)										
			Фолкодидин (Pholcodine)										
			Тебакон (Thebason)										
			Тебалин (Thebaine)										
			Тилидин (Tilidine)										
			Тримелперидин (Trimeperidine)										
	Килограми	Грамови		Килограми	Грамови	Килограми	Грамови	Килограми	Грамови	Килограми	Грамови	Килограми	Грамови
			Алфентанил										

	(Alfentanil)																					
	Фентанил (Fentanyl)																					
	Пиритрамид (Piritramide)																					
	Ремифентанил (Remifentanyl)																					
	Суфентанил (Sufentanil)																					

* Види ги виеструкциите на страна 3, став 9, под колона 6.

ДЕЛ I.6
(САМО ЗА ДРЖАВИ КОИ КОРИСТАТ ИЛИ ИМААТ ЗАЛИХИ НА КОНЦЕНТРАТ ОД АФИОНОВА СЛАМА)

1	2		3		4		5			6	
	Произведена количина	Опoјна дрога	Консумирана количина	Количина употребена за производство на препарати од Распоред III	Количини на залиха до 31 декември	Добиеци количини (P) или повлечени (W) од посебни залихи	Количина на зауба или уништување *	Грамови	Килограми	Грамови	Килограми
**	Контентрат од афионова слама (M)		**		**	**	**	**	**	**	**
	АМА		***		***	***	***	***	***	***	***
	АСА		***		***	***	***	***	***	***	***
	АТА		***		***	***	***	***	***	***	***
	АОА		***		***	***	***	***	***	***	***
**	Контентрат од афионова слама (T)		**		**	**	**	**	**	**	**
	АТА		***		***	***	***	***	***	***	***
	АМА		***		***	***	***	***	***	***	***
	АСА		***		***	***	***	***	***	***	***
	АОА		***		***	***	***	***	***	***	***
**	Контентрат од афионова слама (O)		**		**	**	**	**	**	**	**

Формулар С (Годишна статистика)
Страна 8

	AOA	***								***								***
	AMA	***								***								***
	ACA	***								***								***
	ATA	***								***								***

* Види го упатството на страна 3, пасос 9, под колона 6.

** Количините треба да се бидат изразени во бруто тежина.

*** Приближна количина на соодветен анхидрантен алкалоид содржан во концентрат од афионова слама.

ДЕЛ II
(САМО ЗА ДРЖАВИ КОИ КОРИСТАТ ОПОЈНИ ДРОГИ ЗА ПРОИЗВОДСТВО НА ДРУГИ СУПСТАНЦИИ)

1 Употребена супстанција	2 Употребена количина		3 Добиена супстанција	4 Добиена количина	
	Килограми	Грамови		Килограми	Грамови
Опиум (Opium)			Морфиум (Morphine)		
			Коденин (Codeine)		
			Тебаин (Thebaine)		
Афионова слама (M)			<i>Концентрат од афионова слама (M)</i>		*
			АМА (kg)	**	
			АСА (kg)	**	
			АТА (kg)	**	
			АОА (kg)	**	
			Морфиум (Morphine)		
			Коденин (Codeine)		
			Тебаин (Thebaine)		
			Орипавин (Oripavine)		
	Афионова слама (T)			<i>Концентрат од афионова слама (T)</i>	
			АТА (kg)	**	
			АМА (kg)	**	
			АСА (kg)	**	
			АОА (kg)	**	
			<i>Концентрат од афионова слама (O)</i>		*
			АОА (kg)	**	
			АМА (kg)	**	
			АСА (kg)	**	
			АТА (kg)	**	
Ирански афион (<i>Papaver steatum</i>) ¹			Тебаин (Thebaine)		
Концентрат од афионова слама (M)	*				
АМА (kg)	**		Морфиум (Morphine)		
АСА (kg)	**		Коденин (Codeine)		
АТА (kg)	**		Тебаин (Thebaine)		
АОА (kg)	**		Орипавин (Oripavine)		
Концентрат од афионова слама (T)	*				
АТА (kg)	**		Тебаин (Thebaine)		
АМА (kg)	**		Морфиум (Morphine)		
АСА (kg)	**		Коденин (Codeine)		
АОА (kg)	**		Орипавин (Oripavine)		
Концентрат од афионова слама (O)	*				
АОА (kg)	**		Орипавин (Oripavine)		
АМА (kg)	**		Морфиум (Morphine)		
АСА (kg)	**		Коденин (Codeine)		
АТА (kg)	**		Тебаин (Thebaine)		
Остаток од вода која содржи алкалоиди (ве молиме наведете потекло)			Коденин (Codeine)		
			Морфиум (Morphine)		
			Орипавин (Oripavine)		
			Тебаин (Thebaine)		

¹ Економскиот и Социјалниот Совет (ECOSOC) резолуција 1982/12 препорачуваат Владите да се воздржуваат од комерцијално одгледување на ирански афион (*Papaver bracteatum*).

* Количините треба да се бидат изразени во бруто тежина

Формулар С (Годишна статистика)

Страна 10

** Приближна количина на соодветен анхидрантен алкалоид содржан во концентрат од афионова слама.

ДЕЛ II

(САМО ЗА ДРЖАВИ КОИ КОРИСТАТ ОПОЈНИ ДРОГИ ЗА ПРОИЗВОДСТВО НА ДРУГИ СУПСТАНЦИИ)

1 Употребена супстанција	2 Употребена количина		3 Добиена супстанција	4 Добиена количина	
	Килограми	Грамови		Килограми	Грамови
Морфиум (Morphine)			Кодени (Codeine)		
			Етилморфиум (Morphine)		
			Хероин (Heroin)		
			Хидроморфон (Hydromorphone)		
			Фолкодин (Pholcodine)		
			Апоморфиум (Apomorphine)		
			Налорфин (Nalorphine)		
Орипавин (Oripavine)			Хидроморфон (Hydromorphone)		
			Оксиморфон (Oxymorphone)		
			Тебаин (Thebaine)		
Тебаин (Thebaine)			Кодени (Codeine)		
			Дихидрокодени (Dihydrocodeine)		
			Хидрокодон (Hydrocodone)		
			Оксикодон (Oxycodone)		
			Тебакон (Thebicon)		
			Бупренорфин (Buprenorphine)		
			Налбуфин (Nalbuphine)		
			Налоксон (Naloxone)		
Кодени (Codeine)			Дихидрокодени (Dihydrocodeine)		
			Хидрокодон (Hydrocodone)		
Оксикодон (Oxycodone)			Оксиморфон (Oxymorphone)		
			Налоксон (Naloxone)		
			Налтрексон (Naltrexone)		
Лист од кока (Coca leaf)			Кокаин (Cocaine)		
			Паста од кока (Coca paste)		
Паста од кока (Coca paste)			Егонин (Ecgonine)		
Егонин (Ecgonine)			Кокаин (Cocaine)		
Хидрокодон (Hydrocodone)			Дихидрокодени (Codeine)		
			Тебаин (Thebaine)		
Интермедијат на метадон (Methadone intermediate)			Метадон (Methadone)		
Интермедијат на петидин А (Pethidine intermediate A)			Интермедијат на петидин В (Pethidine intermediate B)		
Интермедијат на петидин В (Pethidine intermediate B)			Интермедијат на петидин С (Pethidine intermediate C)		
Интермедијат на петидин С (Pethidine intermediate C)			Петидин (Pethidine)		
Рацеморамид (Racemoramide)			Декстроморамид (Dextromoramide)		
			Левоморамид (Levomoramide)		

Формулар С (Годишна статистика)
Страна 12

ДЕЛ III.a
(САМО ЗА ДРЖАВИ КОИ ДОЗВОЛУВААТ ОДГЛЕДУВАЊЕ НА АФИОН И/ЛИ ПРОИЗВОДСТВО НА ОПИУМ)

Одгледување на афион	1		2	
	Култивирана површина (Хектари)		Произведена количина (Килограми)	
	Посеана	Ожнесна	Опиум	Афионова слама ²
1. За произведување на опиум				
2 а. За преработка на афионова слама (М) (за произведување на опојни дроги)				
2 б. За преработка на афионова слама (Т) (за произведување на опојни дроги)				
3. За други намени, освен производство на опојни дроги				

ДЕЛ III.б
(САМО ЗА ДРЖАВИ КОИ ДОЗВОЛУВААТ ПРЕРАБОТКА НА КАНАБИС И/ЛИ ЛИСТ ОД КОКА)

Преработка на канабис	Килограми
Преработка на лист од кока	Килограми

² Побарана по доброволен пат, согласно со ECOSOC Резолуција 1978/12 од 5 мај 1978 и Резолуцијата на Генералното Собрание 33/168 од 20 декември 1978.

Формулар С (Годишна статистика)
Страна 13

ДЕЛ IV
ЗАПЛЕНУВАЊЕ НА ОПОЈНИ ДРОГИ
(ЗА СИТЕ ДРЖАВИ)

А. Запленивање на опојни дроги (без фармацевтски производи)³										
Супстанција	1		2		3		4		5	
	Запленива количина		Остранување на запленива количини (заклучно со количини запленива во претходните години)							
			Уништена количина		Количина употребена за легална намена ⁴		Количина превземена од Владата за посебни намени		Запленива количина која не е отстранета поради претстојна одлука	
	Килограм и	Грам и	Килограм и	Грам и	Килограм и	Грам и	Килограм и	Грам и		
Канабис (Cannabis)										
Смола од канабис (Cannabis resin)										
Лист од кока (Coca leaf)										
Паста од кока (Coca paste)										
Кокаин (Cocaine)										
Хероин (Heroin)										
Морфиум (Morphine)										
Опиум (Opium)										
Останати ⁵										

³ Количините треба да се бидат изразени во бруто тежина.

⁴ Владите кои ги отстапат залихите на контролирана супстанција за законски медицински и научни намени, треба како дополнување на бруто тежината на отстапената контролирана супстанција исто да ги наведат и чистите анхидрантни содржини со цел да го олеснат надгледувањето од страна на INCB врз консумацијата и/или употребата на овие контролирани супстанции. Оваа информација може да се наведе во просторот означен како „Забелешки“, на страна 1 од формуларот С.

⁵ Било која друга опојна контролирана супстанција, вклучувајќи ги и синтетичките опојни контролирани супстанции како фентанил (fentanyl).

Формулар С (Годишна статистика)
Страна 14

В. Запленување на фармацевтски производи кои содржат опојни дроги											
Супстанција	Фармацевтска форма и состав на активна состојка по единици										
	1 Амбули		2 Капсули		3 Лепенки		4 Таблети		5 Други форми		
	Број на единици	Состав по единица (mg)	Број на единици	Состав по единица (mg)	Број на единици	Состав по единица (mg)	Број на единици	Состав по единица (mg)	Број на единици	Состав по единица (mg)	Број на единици
Кодени (Codeine)											
(Fentanyl)											
Метадон (Methadone)											
Морфрум (Morphine)											
Оксикодон (Oxycodone)											
Петидин (Pethidine)											
Останати ⁶											

⁶ Било кој друг фармацевтски производ кој содржи опојна контролирана супстанција како дихидрокодеин (Dihydrocodeine), декстропропосифен (dextropropoxyphene), хидрокодон (hydrocodone), хидроморфон (hydromorphone), тримперидин (trimeperidine), итн.

Образец 2**Формулар А
Form A****ТРИМЕСЕЧНА СТАТИСТИКА ЗА УВОЗ И ИЗВОЗ НА ОПОЈНИ ДРОГИ**

Единствена Конвенција за опојни дроги, 1961: Членови 1, 2, 13, 20 и 25.

Протокол од 25 март 1972 за изменување на Единствената Конвенција за опојни дроги, 1961: Членови 1 и 10..

ДРЖАВА/ТЕРИТОРИЈА: _____	ДАТА: _____
НАДЛЕЖЕН ОРГАН: _____	
ИМЕ НА НАДЛЕЖЕН РЕФЕРЕНТ: _____	
НАЗИВ/ФУНКЦИЈА: _____	ПОТПИС: _____
Статистиката се однесува на _____ квартал од календарската година _____	

ЗАБЕЛЕШКИ

Формуларите ги пополнуваат и ги доставуваат до Бирото за лекови, правните лица кои ги исполнуваат условите и се овластени за вршење на дејноста производство; промет на мало и промет на големо со лекови кои содржат опојни дроги и психотропни супстанции, согласно одредбите на Законот за лековите и медицинските помагала ("Службен весник на РМ" бр. 106/07), во два оригинални примероци.

Секторот за контролирани супстанции на Бирото за лекови, Министерство за здравство, ги обработува пристигнатите податоци и соодветно ги доставува како збирен извештај до Меѓународниот Борд за контрола на Дрога со седиште во Виена. Збирните извештаи се дел од извештаите на Меѓународниот Борд за контрола на Дрога со седиште во Виена, кои се однесуваат на сите земји членки на Обединетите Нации и се достапни во принтана и електронска форма – на веб-страницата на Бордот.

МЕЃУНАРОДЕН ОДБОР ЗА КОНТРОЛА НА КОНТРОЛИРАНИ СУПСТАНЦИИ

<http://www.incb.org/>

УПАТСТВО**ДА СЕ ПРОЧИТА ВНИМАТЕЛНО И ДА СЕ ПОПОЛНИ НА ЈАСЕН НАЧИН****Општо:**

1. Овој формулар е поделен на два дела:
Дел I: статистички податоци за увоз на опојни дроги.
Дел II: статистички податоци за извоз на опојни дроги.
2. За практични потреби, контролираните супстанции назначени во овој дел се поделени во две групи. Прво, тоа се супстанции кои треба да се пријават во Одборот и истите да бидат изразени во килограми и/или во грамови, веднаш по оние кои треба да се пријават изразени во грамови и/или милиграми. Во двете групи, супстанциите се дадени по азбучен ред. Каде што е применливо, Владата треба да го пополни секој дел кога има увоз и/или извоз на опојни дроги за време на кварталот на кој се однесува.
3. Доколку нема промет на опојни дроги, соодветните делови треба да се остават празни, но сепак формуларот треба да се испрати до Одборот со јасно назначување за таквата состојба, во делот наменет за забелешки, кој се наоѓа на насловната страна.
4. За точно пополнување на овој формулар, треба да се земат во предвид дефинициите дадени подолу, во согласност со одредбите од член 1 од Единствената Конвенција за опојни дроги од 1961 година:
  - a. **Контролирана супстанција** е секоја супстанција природна или синтетичка, вклучена во Распоред I и II од Конвенцијата и е предмет на посебни контролни мерки од Конвенцијата.
  - b. **Увоз и извоз** соодветно, значи физички трансфер на контролирани супстанции од една држава во друга или од една територија (види дефиниција подолу) до друга територија во рамки на иста држава.
  - c. **Медицински опиум** е опиум кој поминал низ потребните процеси за да се прилагоди за медицинска употреба.
  - d. **Препарат** е микстура, цврста или течна која содржи контролирана супстанција и е предмет на истите контролни мерки како и контролираната супстанцијата која ја содржи. Сепак треба да се напомене дека препаратите кои се дадени во Распоред III од Единствената Конвенција, се изменети од некои контролни мерки.
  - e. **Територија** е било кој дел од една држава кој се смета како посебен ентитет при примена на системот на сертификати за увоз и дозволи за извоз според член 31 од Единствената Конвенција.
5. Сите контролирани супстанции и препарати се дадени во *Листата на опојни дроги кои подлежат под меѓународна контрола* (Жолта Листа), која ги дополнува статистичките формулари за опојни дроги, и еднаш годишно се доставува до Владата. Афионовата слама која се произведува од разни видови на афион богат со морфиум, се нарекува **афионова слама (М)**. Афионовата слама која се произведува од разни видови на афион богат со тебаин се нарекува **афионова слама (Т)**. Концентратот од афионова слама кој содржи морфиум како главен алкалоид, се нарекува **концентрат од афионова слама (М)**. Концентратот од афионова слама кој содржи тебаин како главен алкалоид, се нарекува **концентрат од афионова слама (Т)**. Концентратот од афионова слама кој содржи орипавин како главен алкалоид, се нарекува **концентрат од афионова слама (О)**.
6. Бројките кои се наведуваат во овој формулар треба да бидат изразени како чист **анхидрантен состав на контролирана супстанција** од секоја поединечна количина на сива контролирана супстанција, рафинирана контролирана супстанција, база, сол или препарат, освен оние кои се дадени во Распоред III од Единствената Конвенција. Понатаму, сите бројки кои се пријавуваат во овој формулар треба да ја одразат соодветната **нето количина**, без тежината на пакувањата или контејнерите (сандани, куфери, обвивки, шишиња, туби, ампули итн) и сите бројки треба да бидат изразени во килограми или грамови, или грамови и милиграми, без децимали или запирки. Табелите кои ја покажуваат чистата содржина на контролирана супстанцијата во базите, естрите, етерите и солите се дадени во Жолтата листа (дел 4, табела 1).
7. Во таа смисла, фактичката количина на опојната дрога која се содржи во мали контејнери за единечна доза (пишеница или ампули) може да се разликува од номиналната содржина. Со цел да се елиминираат потенцијални несогласувања во податоците за промет, кои се добиваат од извозниците и увозниците, статистиката треба да ја одрази само номиналната содржина на тие контејнери.
8. **Кога препаратите од опиум (вклучувајќи и медицински опиум), екстрактите и тинтурите се прават директно од опиум, треба да се претстават како опиум кој содржи 10 проценти морфиум.** Следствено, количината на препарати од опиум, екстракти и тинтури која содржи 1 kg морфиум е еквивалентна на 10 kg опиум; со други зборови, морфиумската содржина во препаратите на опиум, екстрактите и тинтурите треба да се помножи со десет за да се пресмета количината на опиум која треба да се наведе во овој формулар. Ако препаратите не се директно направени од опиум, туку се добиени од микстура на алкалоиди на опиум (како на пример, пантопон (pantopon), омнопон (omponon) и папаверетум (papaveretum)) тогаш треба да се сметаат за *морфиум* и како такви да се назначат во статистиката.
9. **Препарати од лист од кока** треба да се сметаат за *лист од кока* (препарати). Екстракти, тинтури и други препарати од листот треба да се претстават како лист од кока кој содржи 0.5 проценти кокаин. Следствено, количините на препаратите од лист од кока, екстрактите и тинтурите кои содржат 1 kg кокаин се еквивалентни со 200 kg лист од кока; со други зборови, содржината на кокаин во препаратите од лист од кока, екстрактите и тинтурите треба да се помножи со двеста за да се пресмета количината на лист од кока која треба да се наведе во овој формулар.
10. Тежината на увезен или извезен екстракт од канабис треба да се помножи со седум, а онаа од **тинтура од канабис** треба да се подели со десет. Количините добиени на тој начин треба да бидат количини на канабис кои треба да бидат вклучени во оваа статистика.
11. Треба да се пријави концентратот од афионова слама и афионовата слама, бруто тежината на материјалите и просечните количини на АМА (анхидрантен алкалоид на морфиум), АСА (анхидрантен алкалоид на кодени), АТА (анхидрантен алкалоид на тебаин) и АОА (анхидрантен алкалоид на орипавин) кои се содржат во овие материјали.

Делови I и II:

12. Увозот вклучува и влез од странство во царински склад, слободно пристаниште или зона, а извозот вклучува и испраќање кон странство од царински склад, слободно пристаниште или зона, иако може националните царински закони таквиот сообраќај да не го третираат како технички увоз и извоз. Како и да е, стоката од царински склад, слободно пристаниште или зона во самата држава која поминува низ царина нема да се третира како увоз, а стоката пренесена во царински склад, слободно пристаниште или зона кои се наоѓаат во неа, нема да се третира како извоз.
13. Понатаму, според член 31 од Единствената Конвенција, пратките кои се транспортираат во друга држава, придружени со соодветна дозвола за извоз, не треба да се сметаат како увоз или извоз, дури ако пратката е **привремено** сместена во царински склад, слободно пристаниште или зона и чека понатамошна испорака.
14. Кога една држава поради било каква причина ќе ја врати стоката на државата извозник, тогаш во едната држава стоката ќе биде внесена како извоз, а во другата како увоз.
15. На секоја страна, првиот горен празен ред, кој се наоѓа веднаш над затемнетиот ред, се користи за да се внесе вкупната количина на соодветната контролирана супстанција, увезена или извезена за време на кварталот за кој станува збор, додека првата колона е наменета за да се внесат имињата на земјите со кои се вршел промет за време на истиот период. Следните колони треба да се користат за да се внесат вкупните количини на соодветната контролирана супстанција со која се тргува со секоја од назначените држави, соодветно. Вкупните износи внесени во првиот ред треба да го одразат збирот од сите износи од односната колона.

Статистичи формулар А
Страна 3

ДЕЛ I – УВОЗ (IMPORTS)

(За држави кои увезуваат концентрат од афионова слама)

	1				2				3			
	Концентрат од афионова слама(М)				Концентрат од афионова слама(Г)				Концентрат од афионова слама(О)			
	Бруто тежина		АМА *		Бруто тежина		АТА *		Бруто тежина		АОА *	
Килограм	Грамови	Килограм	Грамови	Килограм	Грамови	Килограм	Грамови	Килограм	Грамови	Килограм	Грамови	
И. ВКУПЕН УВОЗ ▶												
II. УВЕЗЕНО ОД :												
(ДРЖАВИ) ▼												

* Приближна количина на соодветниот анхидрантен алкалоид кој се содржи во концентрат од афионова слама.

ДЕЛ II – ИЗВОЗ (EXPORTS)

	1		2		3		4		5		6	
	Лист од кока	Килограми	Кокаин (Cocaine)	Грамови	Кодеин (Codeine)	Грамови	Декстроморамид (Dextromoramide)	Грамови	Декстпропроксифен (Dextpropoxyphene)	Грамови	Дихидрокодеин (Dihydrocodeine)	Грамови
I. ВКУПНО ИЗВОЗ ▲												
II. ИЗВЕЗЕНО ДО: (ДРЖАВИ) ▼												

ДЕЛ II – ИЗВОЗ
(За држави кои извезуваат концентрат од афионова слама)

	1 Концентрат од афионова слама(М)				2 Концентрат од афионова слама(Т)				3 Концентрат од афионова слама(О)			
	Бруто тежина Килограм и Грамови	АМА* Килограм и	АСА* Килограм и	АГА* Килограм и	Бруто тежина Килограм и Грамови	АТА* Килограм и	АМА* Килограм и	АСА* Килограм и	Бруто тежина Килограм и Грамови	АОА* Килограм и	АМА* Килограм и	
I. ВКУПНО ИЗВОЗ ▲												
II. ИЗВЕЗЕНО ДО: (ДРЖАВИ) ▼												

* Приближна количина на соодветниот анхидрантен алкалоид кој се содржи во концентрат од афионова слама.

Образец 3

**Формулар Б
Form B****ГОДИШНИ ПРЕСМЕТКИ ЗА ПОБАРУВАЧКАТА НА ОПОЈНИ
ДРОГИ, ПРОИЗВОДСТВО НА СИНТЕТИЧКИ ЛЕКОВИ,
ПРОИЗВОДСТВО НА ОПИУМ И ОДГЛЕДУВАЊЕ НА АФИОН ЗА
НАМЕНИ ПОИНАКВИ ОД ПРОИЗВОДСТВО НА ОПИУМ**

Единствена Конвенција за опојни дроги, 1961: Членови 1, 12 и 19.

Протокол од 25 март 1972 за изменување на Единствената Конвенција за опојни дроги, 1961: Членови 5 и 9.

ДРЖАВА/ТЕРИТОРИЈА: _____ ДАТА: _____

НАДЛЕЖЕН ОРГАН: _____

ИМЕ НА НАДЛЕЖЕН РЕФЕРЕНТ: _____

НАЗИВ/ФУНКЦИЈА: _____ ПОТПИС: _____

Проценките се однесуваат за календарска година _____

Забелешки

Формуларите ги пополнуваат и ги доставуваат до Бирото за лекови, правните лица кои ги исполнуваат условите и се овластени за вршење на дејноста производство; промет на мало и промет на големо со лекови кои содржат опојни дроги и психотропни супстанции, согласно одредбите на Законот за лековите и медицинските помагала ("Службен весник на РМ" бр. 106/07), во два оригинални примероци.

Секторот за контролирани супстанции на Бирото за лекови, Министерство за здравство, ги обработува пристигнатите податоци и соодветно ги доставува како збирен извештај до Меѓународниот Борд за контрола на Дрога со седиште во Виена. Збирните извештаи се дел од извештаите на Меѓународниот Борд за контрола на Дрога со седиште во Виена, кои се однесуваат на сите земји членки на Обединетите Нации и се достапни во принтана и електронска форма – на веб-страницата на Бордот.

МЕЃУНАРОДНИОТ ОДБОР ЗА КОНТРОЛА НА КОНТРОЛИРАНИ СУПСТАНЦИИ<http://www.incb.org/>

УПАТСТВО

Општо:

1. Овој формулар е поделен на пет дела:
  - Дел I: Основни информации и образложување на методот
  - Дел II: Годишни пресметки за побарувачка на опојни дроги
  - Дел III: Годишни пресметки за производство на синтетички дроги
  - Дел IV: Годишни пресметки за производство на опиум
  - Дел V: Годишни пресметки за одгледување на афион за намени поинакви од производство на опиум.
2. За да се обезбеди точно пополнување на овој формулар, треба да се земат во предвид дефинициите кои се дадени подолу, во согласност со одредбите од член I од Единствената Конвенција за опојни дроги 1961.
  - a. **Консумација** е активноста за набавување на опојни дроги до било кое физичко лице или претпријатие за малопродажба, медицинска употреба или научни истражувања.
  - b. **Контролирана супстанција** е секоја супстанција природна или синтетичка, вклучена во Распоред I и II од Конвенцијата и е предмет на посебни контролни мерки од Конвенцијата.
  - v. **Производство** е секој процес, освен преработка (види дефиниција подолу), со која може да се добие контролирана супстанција, вклучувајќи рафинирање и трансформација на една контролирана супстанција во друга.
  - г. **Препарат** е микстура, цврста или течна која содржи контролирана супстанција и е предмет на истите контролни мерки како и за контролираната супстанција која ја содржи. Сепак треба да се напомене дека препаратите кои се дадени во Распоред III Единствената Конвенција се изземени од некои контролни мерки.
  - д. **Преработка** е одделување на опиум, листови од кока, канабис и зрна од канабис од растенијата од кои се добиваат.
  - ѓ. **Залихи** се количини на контролирани супстанции кои се држат во држави/територии за домашна консумација, производство на други контролирани супстанции или извоз.
  - e. **Посебни залихи** количини на контролирани супстанции кои се држат од страна на Владата во државите/териториите, за посебни владини намени и кои користат во исклучителни околности.
3. Сите контролирани супстанции и препарати се дадени во *Листата на опојни дроги кои подлежат на меѓународна контрола* (Жолта Листа), која ги дополнува статистичките формулари за опојни дроги, и еднаш годишно се доставува до Владата..
4. Бројките кои се наведуваат во овој формулар треба да бидат изразени како чист **анхидрантен состав на контролирана супстанција** кој се содржи во сива контролирана супстанција, сол или препарат. Табелите кои ја покажуваат чистата содржина на контролираната супстанција во базите, солите и нивните еквиваленти, во смисол на чиста контролирана супстанција, екстракт и тинтур, се дадени во Листа за опојни дроги под меѓународна контрола (Жолтата листа).
5. **Проценетите количини треба да бидат изразени во килограми и грами, без децимали или запирки.**

Дел I: Овој дел треба да се пополни од страна на секоја Влада.

6. Владите се должни да обезбедат податоци за некои здравствени параметри и за методот употребен во пресметките дадени во формулар В.

Дел II: Овој дел треба да се пополни од страна на секоја Влада.

7. **Колона I:** Терминот “количина која ќе се консумира“ се однесува на количината која ќе се набави за малопродажба, медицински третмани или научни истражувања, до било кое лице,

Формулар В
Страна 3

- претпријатие или институт (фармацевти кои работат на мало, други авторизирани малопродажни дистрибутери, институции или квалифицирани лица авторизирани за вршење на терапевтски или научни функции како на пример доктори, стоматолози, ветеринари, болници, диспанзери и слични здравствени институции, научни институции приватни и јавни). Треба да се земат во предвид само количините кои се за *домашна* употреба, без количините наменети за извоз.
8. **Колона 2:** Треба да се земат во предвид количините кои се за *домашна* употреба, како и оние количини кои се наменети за *извоз*.
  9. **Колона 2 (а):** Пресметаните количини треба да ги вклучуваат **количините на контролираната супстанција која преку хемиски процес ќе биде трансформирана во друга контролираната супстанција а не количините на контролираната супстанција која ќе се трансформира во сол.** На пример, количините на морфиумска база која ќе се претвори во кодеинска база, а не количините на морфиумска база која ќе се претвори во морфиум хидрохлорид или морфиум сулфат.
  10. **Колона 2 (б):** Пресметаните количини во оваа колона треба да ја вклучуваат количината на контролираната супстанција потребна за производство на **препарати наменети за извоз и за кои не е потребна дозвола за извоз (препарати од Распоред III)**, без разлика дали тие препарати се наменети за домашна консумација или за извоз. На пример, количините на кодеинска база за произведување на препарати кои содржат кодеин фосфат со концентрација не поголема од 2.5 проценти (на пр. 3 mg/15 ml).
  11. **Колона 2 (с):** Пресметаните количини во оваа колона треба да ја вклучуваат количината на контролираната супстанција потребна за производство на супстанции кои не се покриени со Конвенцијата од 1961, на пример количини на тебаин за производство на налоксон.
  12. **Колона 3:** Терминот “**посебни резерви**” е дефиниран во член 1, став 1 (w), од Конвенцијата од 1961 како “количина на контролирани супстанции кои се чуваат од страна на Владата во рамки на една држава или територија и се користат за посебни владини намени во исклучителни околности.” Количините кои се чуваат за “*посебни владини намени*” особено ги вклучуваат потребите за воените сили. “*Исклучителни околности*” значат катастрофални настани како масовни епидемии и силни земјотреси. Количините кои треба да се додадат на резервите/залихите на Владите наменети за секојдневни потреби на цивилното население, не треба да се земат во предвид при пресметување на количините кои треба да се внесат во оваа колона. Количините кои се чуваат од страна на Владите за такви намени треба да се внесат во пресметките во колона 4.
    - (а) Количините кои се чуваат од страна на фармацевти кои работат на мало, други авторизирани малопродажни дистрибутери, институции или квалифицирани лица авторизирани за иведување на терапевтски или научни функции (види точка 7); и
    - (б) “посебни залихи” кои се чуваат од страна на Владата. Залихите на Владата наменети за секојдневни потреби на цивилното население, треба да се внесат во колона 4 (види точка 12).
  14. Со оглед на концентратот од афионова слама, треба да се наведе **брuto тежината на материјалот и просечната анхидрантан алкалоидна содржина, АМА (анхидрантен алкалоид на морфиум), АТА (анхидрантен алкалоид на тебаин) и АОА (анхидрантен алкалоид на опијавин).**

Дел III: Овој дел се однесува само на држави каде што е дозволено производство на синтетички дроги.

15. За подготвување на пресметките и униформно разбирање на терминот “синтетичка дрога”, треба да се применува дефиницијата предложена во коментарот на протоколот од 1972, подготвен од Генералниот секретар на Обединетите Нации. Дефиницијата е следна: “ ‘синтетички дроги’ се сите контролирани супстанции кои се наведени во Распоред I и II од Конвенцијата од 1961, освен оние кои во моментот, по нормален пат се добиваат од афион (или опиум или слама), грмушка кока или канабис.”
16. “Синтетичките дроги” според дефиницијата се наведени во соодветниот дел од формуларот В.
17. **Индустриските постројки** кои едноставно произведуваат соли или препарати на “синтетички дроги” од “синтетички дроги” произведени во други индустриски постројки во земјата или странство, не треба да се вклучат во пресметката. Во пресметките треба да се вклучат само количините на “синтетичките дроги” кои ќе се произведат, а не на пример **препарати** на “синтетички дроги” кои ќе се произведуваат.
18. Количините треба да бидат изразени во килограми, без децимали или запирки. Кога количините се помалку од килограм, треба да се изразат во грамови и да се означат како такви.

Дел IV: Овој дел се однесува само на држави каде што е дозволено одгледување на афион за производство на опиум.

19. Владата треба да ги назначи регионите или локациите каде е дозволено или ќе биде дозволено производство на опиум во календарската година на која се однесуваат пресметките, без оглед дали посејувањето се врши во таа или следната година. Посејаните површини треба да бидат изразени во хектари (1 хектар е еднаков на 10,000 квадратни метри). Потребни се и пресметки за количините на опиум кои ќе се произведуваат. Количината на опиум треба да биде изразена во килограми, а исто така треба да се наведе процентот на просечната содржина на влага. Сите количини треба да бидат изразени во килограми, без децимали или запирки.

Дел V: Овој дел се однесува само на држави каде што е дозволено одгледување на афион, освен за производство на опиум.

20. Информациите кои се ставаат на располагање треба да ја содржат географската локација на земјиштето на кое се одгледува афион и земјиштето на кое се проценува дека ќе се одгледува афион, оженан во годината на која се однесуваат проценките, без оглед дали посејувањето се врши во таа или следната година. Земјиштето треба да биде изразено во хектари (1 хектар е еднаков на 10,000 квадратни метри).
21. Со оглед на концентратот од афионова слама кој ќе се преработи за производство на опојни дроги, треба да се наведат пресметаните количини на АМА (анхидрантен алкалоид на морфиум), АСА (анхидрантен алкалоид на кодеин) и АТА (анхидрантен алкалоид на тебаин) кои ќе се добијат од афионова слама.

Формулар В
Страна 5**Дел I****Годишна пресметка за побарувачка на опојни дроги
(ЗА СИТЕ ДРЖАВИ И ТЕРИТОРИИ)***Број на општи лекари во државата или територијата:*

Доктори: _____ Стоматолози: _____ Ветеринари: _____

Број на аптеки _____*Број на болници* _____ *Број на болнички кревети* _____**ИЗЈАВА ЗА МЕТОДОТ**

Обезбедете коментари за методите користени при одредување на разните пресметки објавени во овој формулар и на трендовите на побарувања на опојни дроги

ДОПОЛНИТЕЛНИ ИНФОРМАЦИИ

Обезбедете други информации кои може да бидат од корист за Одборот при прегледување на проценките за побарувачка на контролирани супстанции

Дел II
Годишна пресметка за побарувачка на опојни дроги
(ЗА СИТЕ ДРЖАВИ И ТЕРИТОРИИ)

Опојна дрога	1		2						3		4	
	Количина која ќе се консумира за домашни медицински и научни намени		Количина која ќе се користи за производство на:						Количина која ќе се додаде на посебните резерви		Количина на залиха до 31ви декември во годината на која се однесуваат пресметките	
			(a)		(b)		(c)					
	kg	g	kg	g	kg	g	kg	g	kg	g	kg	g
Концентрат од афионова слама(M)	*		*		*		*		*		*	
АМА (%)	**											
АСА (%)	**											
АТА (%)	**											
Концентрат од афионова слама(T)	*		*		*		*		*		*	
АТА (%)	**											
АМА (%)	**											
АСА (%)	**											
Концентрат од афионова слама(O)	*		*		*		*		*		*	
АОА (%)	**											
АМА (%)	**											
	**											

* Количините треба да бидат изразени во бруто тежина.

** Просечна анхидратна алкалоидна содржина на концентрат од афионова слама.

Form B
Page 14

Дел V

Годишни пресметки за одгледување на афион, освен за производство на опиум (ВАЖИ ЗА ДРЖАВИ ИЛИ ТЕРИТОРИИ КАДЕ ШТО Е ДОЗВОЛЕНО ОДГЛЕДУВАЊЕ НА АФИОН, ОСВЕН ЗА ПРОИЗВОДСТВО НА ОПИУМ)

I	II	III*	
Географска локација на земјиште кое се користи за одгледување на афион	Област (во хектари) Каде се одгледува афион (наведете ја областа за секоја географска локација)	Вкупна пресметана количина на алкалоиде кои ќе се добијат во земјата	
<i>(a)</i> За производство на афионова слама за добивање на опојни дроги			
1. За афионова слама (M)		PS (M)	
		Вкупно PS (M) АМА (kg)	
		Вкупно PS (M) АСА (kg)	
		Вкупно PS (M) АТА (kg)	
		Вкупно PS (M) АОА (kg)	
2. За афионова слама (T)		PS (T)	
		Вкупно PS (T) АТА (kg)	
		Вкупно PS (T) АМА (kg)	
		Вкупно PS (T) АСА (kg)	
		Вкупно PS (T) АОА (kg)	
<i>(b)</i> За други намени, освен за производство на опиум или афионова слама за производство на опојни дроги			

*Се доставува по доброволен пат.

Образец 4

**Формулар П
Form P****Годишен статистички извештај за супстанциите наведени во
Конвенцијата за психотропни супстанции од 1971**

(да се достави до Меѓународниот одбор за контрола на дроги (INCB) согласно Конвенцијата за психотропни супстанции од 1971, членови 1, 2, 3, 12 и 16, резолуција I од Конференцијата на Обединетите Нации за усвојување на Протоколот за психотропни супстанции и резолуцијата на Економскиот и Социјалниот Совет 1576 (L), 1985/15 и 1987/30)

Држава или територија: _____	Дата: _____
Надлежен орган: _____	
Име на надлежен референт: _____	
Назив или функција: _____	Потпис: _____
Статистичките податоци ќе се однесуваат на календарската година _____	

Забелешки

Формуларите ги пополнуваат и ги доставуваат до Бирото за лекови, правните лица кои ги исполнуваат условите и се овластени за вршење на дејноста производство; промет на мало и промет на големо со лекови кои содржат опојни дроги и психотропни супстанции, согласно одредбите на Законот за лековите и медицинските помагала ("Службен весник на РМ" бр. 106/07), во два оригинални примероци.

Секторот за контролирани супстанции на Бирото за лекови, Министерство за здравство, ги обработува пристигнатите податоци и соодветно ги доставува како збирен извештај до Меѓународниот Борд за контрола на Дрога со седиште во Виена. Збирните извештаи се дел од извештаите на Меѓународниот Борд за контрола на Дрога со седиште во Виена, кои се однесуваат на сите земји членки на Обединетите Нации и се достапни во принтана и електронска форма – на веб страната на Бордот.

МЕЃУНАРОДНИОТ ОДБОР ЗА КОНТРОЛА НА КОНТРОЛИРАНИ СУПСТАНЦИИ<http://www.incb.org/>

Упатство (да се прочита внимателно пред пополнување на формуларот)

Општо

1. Сите психотропни супстанции кои подлежат на меѓународна контрола се дадени во анексот на годишниот статистички извештај (“Зелена листа”), кој еднаш годишно Меѓународното биро за контрола на дроги (INCB) го дистрибуира до секоја Влада.
2. Овој формулар е поделен на три дела:
  - Прв дел. Статистички податоци за производство, користење, залихи, увоз и извоз на супстанциите од Распоред I, II, III и IV од Конвенцијата од 1971 и нивните соли;
  - Втор дел. Детали за промет: статистички податоци за увоз и извоз на супстанциите од Распоред I, II, III и IV од Конвенцијата од 1971;
  - Трет дел. Статистички податоци за употреба на супстанциите од Распоред I, II, III и IV од Конвенцијата од 1971 за производство на други психотропни супстанции.
3. Заради правилно пополнување на формуларот, треба да се има во предвид дека користените термини го имаат истото значење како оние дадени во член 1 од Конвенцијата за психотропни супстанции од 1971, како на пример:
  - (а) “Увоз и извоз“ соодветно, значи физички трансфер на психотропни супстанции од една држава во друга;
  - (б) “Производство” ги означува сите процеси преку кои може да се добие психотропна супстанција и вклучува рафинирање и трансформација на една психотропна супстанција во друга. Терминот исто го вклучува и правењето на препарати различни од оние кои се прават по рецепт во аптеки;
  - (в) “Психотропна супстанција“ е секоја супстанција, природна или синтетичка или било кој природен материјал од Распоред I, II, III или IV од Конвенцијата од 1971 година. Распоредите се менуваат од време на време, согласно постапката предвидена во член 2 од оваа Конвенција; “
  - (г) Регион“ е било кој дел од една држава кој според член 28 се смета за посебен ентитет за целите на оваа Конвенција. Терминот “регион“ одговара на терминот “територија“ кој се употребува во другите статистички формулари на INCB;
  - (д) “Распоред I”, “Распоред II”, “Распоред III” и “Распоред IV” следствено ги означуваат нумерираниите листи на психотропни супстанции додадени на Конвенцијата, изменети согласно член 2
4. Статистичките податоци кои се внесуваат во овој формулар треба да се изразени во форма на чиста анхидратна база на секоја психотропна супстанција која се содржи во соли и препарати, исклучувајќи ја тежината на било која не-психотропна супстанција со која може да се комбинира или меша. За психотропните супстанции од Распоред II, тежината треба да биде изразена во грамови. Дел 3 од “Зелената Листа“ содржи табела на фактори за конверзија, кои се потребни за да се конвертира количината на психотропната супстанција во сол, во количина на чиста анхидратна база.
5. Доколку препаратите содржат две или повеќе психотропни супстанции, податоците кои се однесуваат на секоја супстанција треба да се назначат одделно.

Забелешки

6. Во просторот за забелешки на страна 1, органот надлежен за известување може да достави до INCB било каква информација за правилно разбирање на дадените статистички податоци. Таквите информации на пример може да се однесуваат на супстанција која била ставена под меѓународна контрола само за време на годината на која се однесува извештајот. Во тој случај надлежниот орган за известување може да го известува INCB дека статистичките податоци за таа супстанција се однесуваат за периодот по датата на вклучување на супстанцијата во соодветниот распоред од Конвенцијата од 1971 (види член 2 од Конвенцијата), а не се однесуваат на целата календарска година. Други податоци како на пример загуби при производство или заплenuвање на психотропни супстанции може да се наведат под “Забелешки”.

Прв дел. Статистички податоци за производство, користење, залихи, увоз и извоз на супстанциите од Распоред I, II, III и IV од Конвенцијата од 1971 и нивните соли

Колона 1 (Супстанција)

7. Психотропните супстанции се опишуваат преку нивните меѓународни не-лиценцирани имиња (INN) или со други не-лиценцирани или тривијални имиња назначени во распоредите од Конвенцијата од 1971. Хемиското име на секоја психотропна супстанција може да се најде во распоредите или во првиот дел од “Зелената Листа”.

Колона 2 (Произведена количина)

8. За секоја психотропна супстанција, надлежниот орган за известување треба да ја назначи точната количина произведена на домашно ниво во периодот од 1ви јануари до 31 декември во годината на која се однесуваат статистичките податоци. Количините на психотропните супстанции кои се користат за подготвување на фармацевтска доза, треба да се назначат во Колона 6 (увоз) а не во Колона 2 (произведена количина).

Колона 3 (Количина употребена за производство на не-психотропни супстанции или производи)

9. За секоја психотропна супстанција назначена во Распоред II, III и IV, надлежниот орган за известување треба да ја назначи точната количина употребена за производство на не-психотропни супстанции или производи (дозволено во член 4, став (б), од Конвенцијата од 1971). Таа количина треба да ја покаже вкупната количина искористена во процесот на производство во годината на која се однесуваат статистичките податоци, дури ако процесот на производство не бил завршен до крајот на таа година. Ова не се применува за супстанции од Распоред I.

Колона 4 (Количина употребена за производство на препарати изземени од член 3, став 2 и 3)

10. За секоја психотропна супстанција назначена во Распоред II и III, надлежниот орган за известување треба да ја назначи точната количина употребена за производство на препарати изземени од одредени контролни мерки (дозволено во член 3, став 2 и 3 од Конвенцијата од 1971). Таа количина треба да ја покаже вкупната количина искористена во процесот на производство во годината на која се однесуваат статистичките податоци, дури ако процесот на производство не бил завршен до крајот на таа година. Известените количини кои се однесуваат на супстанциите од Распоред II треба да бидат изразени во грами, а оние кои се однесуваат на супстанциите од Распоред III да бидат изразени во килограми. Бројките за психотропни супстанции од Распоред IV исто може да се известат (во килограми). Ова не се применува за супстанции од Распоред I.

Колона 5 (Залихи на производители до 31ви декември)

11. За секоја психотропна супстанција назначена во Распоред I и II, надлежниот орган за известување треба да ја назначи точната количина (во грамови) која производителите ја имаат на залиха до 31ви декември во годината на која се однесуваат статистичките податоци. Може да се пријават (во килограми) и бројките за психотропни супстанции од Распоред III и IV.

Колона 6 (Увоз) и 7 (Извоз)

12. Статистичките податоци треба во најголема мера да се базираат на фактичките движења преку граница.

13. За секоја психотропна супстанција од Распоред I и II, надлежниот орган за известување во колона 6 треба да ја назначи точната количина (во грамови) која е увезена, а во колона 7, вкупната количина која е извезена; државата или регионот на потекло овие количини мора детално да ги наведе во секција V, а секција VI треба да ја пополни државата или регионот на дестинација.

14. Во Колона 6, надлежниот орган за известување треба за секоја психотропна супстанција од Распоред III и IV, да ја назначи точната количина (во килограми) која е увезена, а во Колона 7, вкупната количина која е извезена. Согласно резолуцијата на Економскиот и Социјалниот Совет 1985/15 од 28 мај 1985, количините дадени во Колона 6, може детално да се стават во секција VII именувана како „Детали за промет: статистички податоци за увоз на супстанциите од Распоред III и IV од Конвенцијата од 1971“ од страна на од државата или регионот на потекло “а количините од Колона 7 може во детал да се стават во секција VIII именувана како” промет: извоз на супстанции од Распоред III и IV од Конвенцијата од 1971, по држава или регион на дестинација“.

Втор дел. Детали за промет: статистички податоци за увоз и извоз на супстанциите од Распоред I, II, III и IV од Конвенцијата од 1971

15. Терминот “Увоз”, како што се употребува во Конвенцијата од 1971 година, најопширно што може вклучува влез на стоки од странство во царински склад, слободно пристаниште или зона; слично “извоз” вклучува испраќање на стоки од царински склад, слободно пристаниште или зона во странство, иако националните царински закони таквите зделки може да не ги третираат како увоз и извоз. Треба да се води сметка за да се осигура дека стоките од царински склад, слободно пристаниште или зона кои поминуваат низ царина во самата држава или регион, нема да се бележат како увоз, а стоките пренесени од самата држава или регион, во царински склад, слободно пристаниште или зона кои се поаѓаат во самата држава или регион нема да се бележат како извоз. Ако испораката се транспортира од една држава во друга, државата низ која поминува не треба да ја смета за увоз или понатамошен извоз, дури ако испораката е привремено сместена во царински склад, слободно пристаниште или зона.

16. Доколку една држава или регион поради било која причина враќа стоки на државата или регионот извозник, тогаш првата држава постапката ќе ја заведе како извоз, а втората како увоз.

17. Во секција V, именувана како „Детали за промет: увоз на супстанциите од Распоред I и II, по држава или регион”, во секциите I and II, за секоја супстанција од Распоред I и II, треба да се назначи името на супстанцијата, вкупната увезена количина (во грамови) дадена во колона 6, а под “Формулар за увоз”, треба да се наведе името на држава или регионот извозник.

18. Во секција VI, именувана како “Детали за промет: извоз на супстанциите од Распоред I и II, по држава или регион на дестинација”, во секциите I and II, за секоја супстанција од Распоред I и II, треба да се назначи името на супстанцијата, вкупната извезена количина (во грамови) дадена во колона 7, а под “Извезено до” треба да се наведе името на држава или регионот увозник.

19. Во секција VII, “именувана како „Детали за промет: увоз на супстанциите од Распоред III и IV, по држава или регион на потекло”, за секоја супстанција од Распоред III и IV, количините наведени во Колона 6, државата на потекло може во детал да ги наведе во секциите III и IV. Во секција VIII, “Детали за промет: извоз на супстанциите од Распоред III и IV, по држава или регион на дестинација”, за секоја супстанција од Распоред III и IV, количините наведени во Колона 7, државата на дестинација може во детал да ги наведе во секциите III и IV.

Трет дел. Статистички податоци за употреба на супстанциите од Распоред I, II, III и IV од Конвенцијата од 1971 за производство на други психотропни супстанции

20. Податоците за употреба на психотропни супстанции од Распоред I, II, III и IV за производство на други психотропни супстанции, назначување на изворот на супстанциите, количината употребена во процесот на производство, името на другите психотропни супстанции кои се добиени во процесот на производство и количината на супстанции кои се добиени во процесот на производство, државите и териториите ги доставуваат по доброволен пат.

**Прв дел. Статистички податоци за производство, користење,
залихи, увоз и извоз на супстанциите од Распоред I, II, III и IV од
Конвенцијата од 1971 и/или нивните соли**

**I. Статистички податоци за супстанции во распоред I и/или нивните соли
(грами)**

	1	2	3	4	5	6	7
	Супстанција	Произведена количина	Количина употребена за производство на не- психотропни супстанции или производи	Количина употребена за производство на препарати изземени од чл.3, поараграф 2и 3	Залихи на производите лот до 31 Декември	Вкупен Увоз (овие количини мораат да бидат дадени детално по земја или регион на потекло во секција 5)	Вкупен Извоз (овие количини мораат да бидат дадени детално по земја или регион на потекло во секција 6)
PD 009	Броламфетамин (Brolamfetamine DOB)		(Неприменливо)				
PC 010	Катинон (Cathinone)						
PD 001	DET						
PD 007	DMA						
PD 003	DMHP						
PD 004	DMT						
PD 008	DOET						
PP 003	Етициклидин (Eticyclidine PCE)						
PE 006	Етруфамин (Etryptamine)						
PL 002	(+)-Лисергид LSD или LSD 25 ((+)-Lysergide LSD или LSD-25))						
PM 011	MDMA						
PM 004	Мескалин (Mescaline)						
PM 019	Метагидон (Methcathinone)						
PM 017	4-метиламинорекс (4- methyaminorex)						
PM 020	4-МТА						
PM 013	ММДА						
PN 004	N-етил MDA (MDEA) (N-ethyl-MDA (MDEA))						
PN 005	N-Хидрокси MDA (N-hydroxy-MDA)						
PP 001	Paraheksil (Parahexyl)						
PP 017	PMA						
PP 012	Псилоцин (Psilocine)						
PP 013	Псилокибин (Psilocybine)						

	1	2	3	4	5	6	7
	Супстанција	Произведена количина	Количина употребена за производство на не- психотропни супстанции или производис	Количина употребена за производство на препарати изземени од чл.3, поараграф 2и 3	Залихи на производителите лот до 31 Декември	Вкупен Увоз (овие количини мораат да бидат дадени детално по земја или регион на потекло во секција 5)	Вкупен Извоз (овие количини мораат да бидат дадени детално по земја или регион на потекло во секција 6)
PP 007	Роликүклидин (RHP или PCPY) (Rolicyclidine (RHP or PCPY))						
PS 002	STR или DOM						
PM 014	Тенамфедамин (MDA) (Tenamfetamine (MDA))						
PT 001	Тенокүклидин (TCP) (Tenocyclidine (TCP))						
PT 002	Тетрахидроканабинол(Tetrahydrocannabinol), следните изомери и нивните стереохемиски алтернативи : $\Delta^{6a(10a)}$ $\Delta^{6a(7)}$, Δ^7 , Δ^8 , Δ^{10} и $\Delta^{9(11)}$						
PT 006	ТМА						

II. Статистички податоци за супстанциите во распоред II и/или нивните соли (грами)

	1	2	3	4	5	6	7
	Супстанција	Произведена количина	Количина употребена за производство на не- психотропни супстанции или производис	Количина употребена за производство на препарати изземени од чл.3, поараграф 2и 3	Залихи на производителите лот до 31 Декември	Вкупен Увоз (овие количини мораат да бидат дадени детално по земја или регион на потекло во секција 5)	Вкупен Извоз (овие количини мораат да бидат дадени детално по земја или регион на потекло во секција 6)
PA 003	Амфетамин (Amphetamine)						
PA 007	Аминептин (Amineptine)						
PB 008	2C-B						
PD 002	Дехамфетамин (Dexamphetamine)						
PF 005	Фенетилин (Fenetylline)						
PL 006	Левемфетамин (Levamphetamine)						
PL 007	Левометамфетамин (Levomethamphetamine)						
PM 002	Меклоквалон (Mecloqualone)						

	1	2	3	4	5	6	7
	Супстанција	Произведена количина	Количина употребена за производство на не- психотропни супстанции или производис	Количина употребена за производство на препарати изземени од чл.3, поараграф 2и 3	Залихи на производите лот до 31 Декември	Вкупен Увоз (овие количини мораат да бидат дадени детално по земја или регион на потекло во секција 5)	Вкупен Извоз (овие количини мораат да бидат дадени детално по земја или регион на потекло во секција б)
PM 005	Метамфетамин (Metamfetamine)						
PM 015	Метамфетамин рацемат (Metamfetamin racemate)						
PM 006	Метаквалон (Methaqualone)						
PM 007	Метилфенидат (Methylphenidate)						
PP 005	Фенциклидин (PCP) (Phencyclidine (PCP))						
PP 006	Фенметразин (Phenmetrazine)						
PS 001	Секобарбитал (Secobarbital)						
PD 010	Делта -9-THC (*Delta- 9-THC)						
PZ 001	Зипепрол (Zipeprol)						

* Ова се однесува на делта-9-тетрахидриканабинол и на неговите стереохемиски алтернативи од синтетичко потекло. Информацијата за потеклото на делта-9-тетрахидриканабинол од растението канабис (индиски коноп) треба да се пријави како опојна дрога во формулар С (Годишна статистика на производство, употреба, залиха и запленивање на опојни дроги) како смола од канабис или екстракт од канабис.

III. Статистички податоци на супстанции во распоред III и/или нивните соли (килограми)

	1	2	3	4	5	6	7
	Супстанција	Произведена количина	Количина употребена за производство на не- психотропни супстанции или производис	Количина употребена за производство на препарати изземени од чл.3, поапараф 2и 3	Залихи на производите лот до 31 Декември (доброволно)	Вкупен Увоз	Вкупен Извоз
PA 002	Амобарбитал (Amobarbital)						
PB 006	Бупренорфин (Buprenorphine)						
PB 004	Буталбитал (Butalbital)						
PC 009	Кагин (Cathine)						
PC 001	Диклобарбитал (Cyclobarbital)						
PF 002	Флуниразепам (Flunitrazepam)						
PG 001	Глутетимид (Glutethimide)						
PP 014	Пентазоцин (Pentazocine)						
PP 002	Пентобарбитал (Pentobarbital)						

IV. Статистички податоци за супстанции во распоред IV и/или нивните соли
(килограми)

	1	2	3	4	5	6	7
	Супстанција	Произведена количина	Количина употребена за производство на не- психотропни супстанции или производис	Количина употребена за производство на препарати изземени од чл.3, поараграф 2и 3 (доброволно)	Залихи на производите лот до 31 Декември (доброволно)	Вкупен Увоз	Вкупен Извоз
PA 005	Алобарбитал (Allobarbital)						
PA 004	Алпразолам (Alprazolam)						
PA 001	Амфепрамон (Amfepramone)						
PA 006	Аминорекс (Aminorex)						
PB 001	Барбитал (Barbital)						
PB 002	Бензфетамин (Benzfetamine)						
PB 003	Бромазепам (Bromazepam)						
PB 007	Бритизолам (Brotizolam)						
PB 005	Бутобарбитал (Butobarbital)						
PC 002	Камазепам (Camazepam)						
PC 003	Хлордиазепоксид (Chlordiazepoxide)						
PC 004	Клобазам (Clobazam)						
PC 005	Клоназепам (Clonazepam)						
PC 006	Клозапат (Clorazepate)						
PC 007	Клотиазепам (Clotiazepam)						
PC 008	Клохазолам (Cloxazolam)						
PD 005	Делоразепам (Delorazepam)						
PD 006	Диазепам (Diazepam)						
PE 003	Естазолам (Estazolam)						
PE 001	Етхлорвинол (Ethchlorvynol)						
PE 002	Етинамат (Ethinamate)						
PE 004	Етиллофлазапат (Ethyl loflazepate)						

	1	2	3	4	5	6	7
	Супстанција	Произведена количина	Количина употребена за производство на не- психотропни супстанции или производи	Количина употребена за производство на препарати изземени од чл.3, поараграф 2и 3 (доброволно)	Залихи на производите лот до 31 Декември (доброволно)	Вкупен Увоз	Вкупен Извоз
PE 005	Етиламфетамин Etilamfetamine						
PF 004	Фенкамфамин (Fencamfamin)						
PF 006	Фенпропорекс (Fenproporex)						
PF 001	Флудиазепам (Fludiazepam)						
PF 003	Флузарапам (Flurazepam)						
PG 002	ГНВ						
PH 001	Халазепам (Halazepam)						
PH 002	Халоказолам (Haloxazolam)						
PK 001	Кетазолам (Ketazolam)						
PL 001	Лефатамин (SPA) (Lefetamine (SPA))						
PL 003	Лопразолам (Loprazolam)						
PL 004	Лозарепам (Lorazepam)						
PL 005	Лорметазепам (Lormetazepam)						
PM 001	Манзидол (Mazindol)						
PM 010	Медазепам (Medazepam)						
PM 012	Мефенорекс (Mefenorex)						
PM 003	Мепробамате (Meprobamate)						
PM 018	Месокарб (Mesocarb)						
PM 008	Метилфенобарбитал (Methylphenobarbital)						
PM 009	Метилдролон (Methyrylon)						
PM 016	Мидазолам (Midazolam)						
PN 001	Ниметазепам (Nimetazepam)						
PN 002	Нитразепам (Nitrazepam)						
PN 003	Нордазепам (Nordazepam)						

	1	2	3	4	5	6	7
	Супстанција	Произведена количина	Количина употребена за производство на не- психотропни супстанции или производис	Количина употребена за производство на препарати измени од чл.3, поараграф 2и 3 (доброволно)	Залихи на производите лот до 31 Декември (доброволно)	Вкупен Увоз	Вкупен Извоз
PO 001	Охазепам (Oxazepam)						
PO 002	Охазолам (Oxazolam)						
PP 020	Пемолин (Pemoline)						
PP 004	Пендиметразин (Phendimetrazine)						
PP 008	Фенобарбитал (Phenobarbital)						
PP 009	Фергемин (Phentermine)						
PP 015	Пиназепам (Pinazepam)						
PP 010	Пипрадол (Pipradrol)						
PP 016	Празепам (Prazepam)						
PP 019	Пировалерон (Purovalerone)						
PS 003	Секбутабарбитал (Secbutabarbital)						
PT 003	Темазепам (Temazepam)						
PT 004	Тетразепам (Tetrazeepam)						
PT 005	Триазолам (Triazolam)						
PV 001	Винилбитал (Vinylbital)						
PZ 002	Золпидем (Zolpidem)						

Образец 5

Формулар А/П
Form A/P**Тримесечна статистика за увоз и извоз на
супстанции од Распоред II од Конвенцијата за
психотропни супстанции од 1971**

(да се достави до Меѓународниот одбор за контрола на дроги (INCB) согласно Конвенцијата за психотропни супстанции од 1971, резолуција I од Конференцијата на Обединетите Нации за усвојување на Протоколот за психотропни супстанции и резолуцијата на Економскиот и Социјалниот Совет 1576 (L) и (1981/7)

Држава или територија: _____	Дата: _____
Надлежен орган: _____	
Име на надлежен референт: _____	
Назив или функција: _____	Потпис: _____
Статистиката се однесува на _____ квартал од календарската година _____	

Забелешки

Формуларите ги пополнуваат и ги доставуваат до Бирото за лекови, правните лица кои ги исполнуваат условите и се овластени за вршење на дејноста производство; промет на мало и промет на големо со лекови кои содржат опојни дроги и психотропни супстанции, согласно одредбите на Законот за лековите и медицинските помагала ("Службен весник на РМ" бр. 106/07), во два оригинални примероци.

Секторот за контролирани супстанции на Бирото за лекови, Министерство за здравство, ги обработува пристигнатите податоци и соодветно ги доставува како збирен извештај до Меѓународниот Борд за контрола на Дрога со седиште во Виена. Збирните извештаи се дел од извештаите на Меѓународниот Борд за контрола на Дрога со седиште во Виена, кои се однесуваат на сите земји членки на Обединетите Нации и се достапни во принтана и електронска форма – на веб-страницата на Бордот.

МЕЃУНАРОДНИОТ ОДБОР ЗА КОНТРОЛА НА КОНТРОЛИРАНИ СУПСТАНЦИИ<http://www.incb.org/>

Упатство

(да се прочита внимателно пред пополнување на формуларот)

Општо

1. Сите психотропни супстанции кои подлежат на меѓународна контрола се дадени во анексот на годишниот статистички извештај (“Зелена листа”), кој еднаш годишно Меѓународното биро за контрола на дроги (INCB) го дистрибуира до секоја Влада. Под меѓународна контрола подлежат и солите на супстанциите дадени во распоредите на Конвенцијата за психотропни супстанции од 1971, кога постоењето на таквите соли е можно.

2. Следните дефиниции служат за правилно пополнување на формуларот:

(а) “Увоз”, како што се употребува во Конвенцијата од 1971 година, најопширно што може вклучува влез на стоки од странство во царински склад, слободно пристаниште или зона; слично “извоз” вклучува испраќање на стоки од царински склад, слободно пристаниште или зона во странство, иако националните царински закони таквите зделки може да не ги третираат како увоз и извоз. Треба да се води сметка за да се осигура дека стоките од царински склад, слободно пристаниште или зона кои поминуваат низ царина во самата држава или регион, нема да се бележат како увоз, а стоките пренесени од самата држава или регион, во царински склад, слободно пристаниште или зона кои се наоѓаат во самата држава или регион нема да се бележат како извоз. Ако испораката се транспортира од една држава во друга, државата низ која поминува не треба да ја смета за увоз или понатамошен извоз, дури ако испораката е привремено сместена во царински склад, слободно пристаниште или зона;

(б) “Психотропна супстанција” е супстанција, природна или синтетичка или било кој природен материјал од Распоред I, II, III или IV од Конвенцијата од 1971 година. Распоредите се менуваат од време на време, согласно постапката предвидена во член 2 од оваа Конвенција;

(в) “Регион” е било кој дел од една држава кој според член 28 се смета за посебен ентитет за целите на оваа Конвенција. Терминот “регион” одговара на терминот “територија” кој се употребува во другите статистички формулари на INCB;

(г) “Распоред I”, “Распоред II”, “Распоред III” и “Распоред IV” следствено ги означуваат нумерираните леисти на психотропни супстанции додадени на Конвенцијата, изменети согласно член 2.

3. Статистичките податоци кои се внесуваат во овој формулар треба да се изразени во форма на чиста анхидратна база на секоја психотропна супстанција која се содржи во соли и препарати, исклучувајќи ја тежината на било која не-психотропна супстанција со која може да се комбинира или меша. За психотропните супстанции од Распоред II, тежината треба да биде изразена во грамови. Дел 3 од “Зелената Листа” содржи табела на фактори за конверзија, кои се потребни за да се конвертира количината на психотропната супстанција во сол, во количина на чиста анхидратна база.

4. Фактичката количина на психотропната супстанција која се содржи во мали контејнери за единечна доза (пишпенца или ампули) може да се разликува од нејзината номинална содржина. Со цел да се елиминираат потенцијалните несогласувања во податоците за промет, кои се добиваат од извозниците и увозниците, статистиката треба да ја одрази само номиналната содржина на тие контејнери, што всушност е количината која се бара за дозвола на увоз.

5. Статистичките податоци треба во најголема мера да се базираат на фактичките движења преку граница.

Забелешки

6. Во просторот за забелешки на страна 1, органот надлежен за известување може да достави до INCB било каква информација за правилно разбирање на дадените статистички податоци.

Секција I. Увоз: статистички податоци за супстанции од Распоред II од Конвенцијата за психотропни супстанции од 1971

7. Во колоната од лево, треба да се напише името на секоја држава или регион од која е увезена една од психотропните супстанции. Во истиот ред, под името на супстанцијата треба да се внесе количината на секоја психотропна супстанција увезена од односната држава или регион.

8. Под име на психотропната супстанција, треба да се напише вкупната увезена количина, изразена во грамови.

Секција II. Извоз: статистички податоци за супстанции од Распоред II од Конвенцијата за психотропни супстанции од 1971

9. Во колоната од лево, треба да се напише името на секоја држава или регион во која е извезена една од психотропните супстанции. Во истиот ред, под името на супстанцијата треба да се внесе количината на секоја психотропна супстанција која е извезена во односната држава или регион.

10. Под име на психотропната супстанција, треба да се напише вкупната извезена количина, изразена во грамови.

11. Доколку една држава или регион поради било која причина, враќа стоки на државата или регионот извозник, тогаш во секција II и секција I, првата држава ќе ја заведе постапката како извоз, а втората како увоз.

Секција III. Други статистички податоци кои надлежните органи ги сметаат за корисни

12. Во овој дел треба да се внесат податоци кои надлежните органи ги сметаат за корисни (на пр. податоци за заплenuвање).

Формулар А/Р
Страна 4

І. Увоз: статистички податоци за супстанции од Распоред II од Конвенцијата за психотропни супстанции од 1971 (Грамови)

	Амфетамин (Amphetamine) (PA 003)	Дексамфетамин (Dexamphetamine) (PD 002)	Фенилалин (Phenylalanine) (PF 005)	Левалфетамин (Levamphetamine) (PL 006)	Левометилфетамин (Levomethamphetamine) (PL 007)	Метамфетамин (Methamphetamine) (PM 005)	Метамфетамин ерацелман (Methamphetamine racemate) (PM 015)	Метаквалон (Methaqualone) (PM 006)	Метилфендиат (Methylphenidate) (PM 007)	Секobarбитал (Secobarbital) (PS 001)	* Делта-9- ТНС (PD 010)	Зиперол (Ziperol) (PZ 001)	Други
Вкупен увоз: →													
Држава или регион од која се увезува ↓													

* Ова се однесува на делта-9-тетрахидроканабинол (tetrahydrocannabinol) и стерео хемиски варијации со синтетичко потекло. Податоците за делта-9-тетрахидроканабинол (tetrahydrocannabinol) кој потекнува од расетението канабис, треба да се наведе како опојна дрога во формуларот А (Тримесечен извештај за увоз и извоз на опојни дроги) како канабис, смола од канабис или екстракт од канабис.

II. Извоз: статистички податоци за супстанции од Распоред II од Конвенцијата за психотропни супстанции од 1971 (Грамови)

	Амфетамин (Amphetamine)	Дексамфетамин (Dexamphetamine)	Фентанил (Fentanyl)	Левамфетамин (Levamphetamine)	Левометамфетамин (Levomethamphetamine)	Метамфетамин (Methamphetamine)	Метаквоналин (Methaqualone)	Метилфенонат (Methylphenidate)	Сесобарбитал (Secobarbital)	* Делта-9-ТНС (PD 010)	Зиперон (Ziperone)	Други
Вкупен извоз: →	PA 003	PD 002	PF 005	PL 006	PL 007	PM 005	PM 015	PM 006	PM 007	PS 001	PZ 001	
Држава или регион во која се извезува ↓	Количина по држава											

* Ова се однесува на делта-9-тетрахидроканабинол (tetrahydrocannabinol) и стерео хемиски варијации со синтетичко потекло. Податоците за делта-9-тетрахидроканабинол (tetrahydrocannabinol) кој потекнува од расетението канабис, треба да се наведе како опојна дрога формуларот А (Примесен извештај за увоз и извоз на опојни дроги) како канабис, смола од канабис или екстракт од канабис.

Формулар А/Р
Страна 6

III. Други статистички податоци кои надлежните органи ги сметаат за корисни

Образец 6

☐	Формулар Б/П Form B/P
	или
☐	Измена Suplement

Проценка на годишни медицински или научни побарувања на супстанции од Распоред II, III и IV од Конвенцијата за психотропни супстанции од 1971

(да се достави до Меѓународниот одбор за контрола на дроги (INCB) согласно резолуциите на Економскиот и Социјалниот Совет 1981/7, 1991/44, 1993/38 и 1996/30)

Држава или територија: _____	Дата: _____
Надлежен орган: _____	
Име на надлежен референт: _____	
Назив или функција: _____	Потпис: _____
Овие проценки ќе важат од: _____	

Формуларите ги пополнуваат и ги доставуваат до Бирото за лекови, правните лица кои ги исполнуваат условите и се овластени за вршење на дејноста производство; промет на мало и промет на големо со лекови кои содржат опојни дроги и психотропни супстанции, согласно одредбите на Законот за лековите и медицинските помагала ("Службен весник на РМ" бр. 106/07), во два оригинални примероци.

Секторот за контролирани супстанции на Бирото за лекови, Министерство за здравство, ги обработува пристигнатите податоци и соодветно ги доставува како збирен извештај до Меѓународниот Борд за контрола на Дрога со седиште во Виена. Збирните извештаи се дел од извештаите на Меѓународниот Борд за контрола на Дрога со седиште во Виена, кои се однесуваат на сите земји членки на Обединетите Нации и се достапни во принтана и електронска форма – на веб страната на Бордот.

МЕЃУНАРОДНИОТ ОДБОР ЗА КОНТРОЛА НА КОНТРОЛИРАНИ СУПСТАНЦИИ

<http://www.incb.org/>

Вкупни годишни количини потребни за медицински и научни намени

Формуларот В/Р може да се користи за поднесување на проценки за психотропни супстанции кои ќе се користат во земјата. Тоа се прави со обележување на преградата горе, веднаш до фразата “Формулар В/Р”. Проценките треба да ги одразат вкупните медицински и научни побарувања за една година. Согласно тоа, треба да се вклучат и количини кои ќе се произведуваат на домашно ниво, а не само количините наменети за увоз. Доколку количините на извоз и ре-извоз се вклучени во вкупната сума, истото треба да се назначи. Исто така треба да бидат назначени и количините кои се за индустриска намена (на пр. за произведување на други супстанции) како и намените за кои ќе се користат.

Овој формулар може да се користи за да се поднесат и измени на моменталните проценки. Тоа се прави со обележување на зборот “измена“, кој се наоѓа во преградата горе. Треба да се назначат и проверките/ревидирањата на вкупните проценки. Новите вкупни проценки ќе ги заменат количините наведени во претходните поднесоци на формуларот, како и било кои наредни измени на тие поднесоци. За разлика од пресметките за опојни дроги, проценките за психотропни супстанции не треба да бидат потврдени од страна на Меѓународниот одбор за контрола на дроги (INCB).

INCB препорачува ревидираниот формулар В/Р да се поднесува најмалку еднаш на секои три години. Дадените проценки, INCB ќе ги користи како референца во период од три години, освен ако претходно не добие измена на претходно поднесените проценки. Количините назначени во формуларот В/Р ќе се користат како насока за органите надлежни за дозвола на извоз во извозни земји.

Проценките се ажурираат секој месец и се објавуваат на веб-страницата на INCB: www.incb.org под: Психотропни супстанции – Статус на проценки. Исто така се објавуваат секои три месеци за дистрибуција до секоја Влада.

Забелешки

Проценка на барања за супстанции од Распоред II

	Супстанција	Килограм и	Грамов и		Супстанција	Килограм и	Грамов и
PA 003	Амфетамин (Amphetamine)			PM 015	Метамфетаминраце мат (Metamphetamine racemate)		
PA 007	Аминептин (Amineptine)			PM 006	Метаквалон (Methaqualone)		
PB 008	2С-В			PM 007	Метилфенидат (Methylphenidate)		
PD 002	Дексамфетамин (Dexamphetamine)			PP 005	Фенициклидин (Phencyclidine)		
PF 005	Фенетилин (Fenetylline)			PP 006	Фенметразин (Phenmetrazine)		
PL 006	Левамфетамин (Levamphetamine)			PS 001	Секобарбитал (Secobarbital)		
PL 007	Левометамфетамин (Levomethamphetamine)			PD 010	*Делта-9-ТНС		
PM 002	Меклоквалон (Mecloqualone)			PZ 001	Зиперол (Zipeprol)		
PM 005	Метамфетамин (Metamphetamine)						

* Ова се однесува на делта-9-тетрахидроканабинол (tetrahydrocannabinol) и стерео хемиски варијации со синтетичко потекло. Податоците за делта-9-тетрахидроканабинол (tetrahydrocannabinol) кој потекнува од расетението канабис, треба да се наведат како опојна дрога во формуларот В (Годишни пресметки за барања на опојни дроги, производство на синтетички дроги, производство на опиум и одгледување на афион за намени различни од оние за производство на опиум) како канабис, смола од канабис или екстракт од канабис.

Проценка на барања за супстанции од Распоред III

	Супстанција	Килограми	Грамови		Супстанција	Килограми	Грамови
PA 002	Амобарбитал (Amobarbital)			PF 002	Флунизепам (Flunitrazepam)		
PB 006	Бупренорфин (Buprenorphine)			PG 001	Глутетимид (Glutethimide)		
PB 004	Буталбитал (Butalbital)			PP 014	Пентазоцин (Pentazocine)		
PC 009	Катин (Cathine)			PP 002	Пентобарбитал (Pentobarbital)		
PC 001	Циклобарбитал (Cyclobarbital)						

Проценка на барања за супстанции од Распоред IV

	Супстанција	Килограми	Грами		Супстанција	Килограми	Грами
PA 005	Алобарбитал (Allobarbital)			PL 001	Лефетамин, SPA (Lefetamine, SPA)		
PA 004	Алпразолам (Alprazolam)			PL 003	Лопразолам (Loprazolam)		
PA 001	Амфепрамон (Amfepramone)			PL 004	Лоразепам (Lorazepam)		
PA 006	Аминорекс (Aminorex)			PL 005	Лорметазепам (Lormetazepam)		
PB 001	Барбитал (Barbital)			PM 001	Мазиндол (Mazindol)		
PB 002	Безнфетамин (Benzfetamine)			PM 010	Медазепам (Medazepam)		
PB 003	Бромазепам (Bromazepam)			PM 012	Мефенорекс (Mefenorex)		
PB 007	Бротизолам (Brotizolam)			PM 003	Мепробамат (Meprobamate)		
PB 005	Бутобарбитал (Butobarbital)			PM 018	Месокарб (Mesocarb)		
PC 002	Камазепам (Camazepam)			PM 008	Метилфенобарбитал (Methylphenobarbital)		
PC 003	Хлордијазепоксид (Chlordiazepoxide)			PM 009	Метиприлон (Methyprylon)		
PC 004	Клобазам (Clobazam)			PM 016	Мидазолам (Midazolam)		
PC 005	Клоназепам (Clonazepam)			PN 001	Ниметазепам (Nimetazepam)		
PC 006	Хлоразепат (Clorazepate)			PN 002	Нитразепам (Nitrazepam)		
PC 007	Клотиазепам (Clotiazepam)			PN 003	Нордазепам (Nordazepam)		
PC 008	Клоксазолам (Clloxazolam)			PO 001	Оксазепам (Oxazepam)		
PD 005	Делоразепам (Delorazepam)			PO 002	Оксазолам (Oxazolam)		
PD 006	Дијазепам (Diazepam)			PP 020	Пемолин (Pemoline)		
PE 003	Естазолам (Estazolam)			PP 004	Фендиметразин (Phendimetrazine)		
PE 001	Етхлорвинол (Ethchlorvynol)			PP 008	Фенобарбитал (Phenobarbital)		
PE 002	Етинамат (Ethinamate)			PP 009	Фентермин (Phentermine)		
PE 004	Етилофлзепат (Ethyl loflazepate)			PP 015	Пиназепам (Pinazepam)		
PE 005	Етиламфетамин (Etilamfetamine)			PP 010	Пипрадол (Pipradrol)		
PF 004	Фенкамфамин (Fencamfamin)			PP 016	Празепам (Prazepam)		
PF 006	Фенпропорекс (Fenproporex)			PP 019	Пировалерон (Pyrrovalerone)		
PF 001	Флудиазепам (Fludiazepam)			PS 003	Секбутабарбитал (Secbutabarbital)		
PF 003	Флуразепам			PT 003	Темазепам		

	(Flurazepam)				(Temazepam)		
PG 002	GHB			PT 004	Тетразепам (Tetrazepam)		
PH 001	Халазепам (Halazepam)			PT 005	Триазолам (Triazolam)		
PH 002	Халоксазолам (Haloxazolam)			PV 001	Винилбитал (Vinylbital)		
PK 001	Кетазолам (Ketazolam)			PZ 002	Золпидем (Zolpidem)		

Образец 7

Прилог на формулар В/ Supplément В

ПРИЛОГ НА ГОДИШНИТЕ ПРЕСМЕТКИ ЗА ПОБАРУВАЊА НА ОПОЈНИ ДРОГИ
 Единствена Конвенција за опојни дроги, 1961, изменета со Протокол 1972 за измена на Единствената Конвенција за опојни дроги 1961:
 член 12, став 4 и 5, и член 19, став 3.

ОВИЕ ДОПОЛНИТЕЛНИ ПРЕСМЕТКИ СЕ ОДНЕСУВААТ НА КАЛЕНДАРСКАТА ГОДИНА:

ДРЖАВА/ТЕРИТОРИЈА:

НАДЛЕЖЕН ОРГАН:

Име на надлежно лице:

Назив или функција:

Потпис:

Дата :

ДОПОЛНИТЕЛНИ ПРЕСМЕТКИ ЗА ПОБАРУВАЊА НА КОНТРОЛИРАНИ СУПСТАЦИИ

1	2			3	4	
	Дополнителна*	Дополнителна*_количина која ќе се користи за производство на			Дополнителна*	Дополнителна*
Опојна дрога	количина која ќе се консумира за домашни медицински и научни цели	a) останати контролирани супстанции	b) препарати вклучени во Распоред III од Конвенцијата од 1961	количина која треба да се додаде во посебни записи	количина на залиха до 31 декември во годината на која се однесуваат пресметките	количина на синтетички дроги кои ќе се преработуваат**
		c) супстанции кои не се покриени со Конвенцијата од 1961				
Дали овие останати контролирани супстанции, препарати или супстанции се наменети за домашна консумација или извоз		kg	g	kg	g	kg
		kg	g	kg	g	kg

ОБЈАСНУВАЊЕ:

* Количина која треба да се додаде на (+) или да се одземе од (-) оригиналната пресметка.

** Доколку е применливо, под делот објаснување треба да се стави и името на индустриската постројка која ќе биде ангажирана за производство на синтетички дроги.

NOTE

- Пресметките дадени во овој формулар ќе ги одразат само оние количини кои се потребни како дополнување на оригиналните пресметки или количините кои ќе се одземаат од оригиналните пресметки дадени во формуларот В.
- Треба да се забележи дека барањето за дополнителна пресметка ќе се смета за неважечко, доколку не е дадено објаснување за околностите кои го наложуваат барањето за зголемување, во согласност со член 19 став 3 од Конвенцијата од 1961. Целосните објаснувања во голема мера ќе го опеснат брзото ревидирање на пресметките.
- Пропратното објаснување треба во детал да ја даде медицинската и научната основа за ревизија на годишните пресметки. Во таа смисла треба да се забележи дека плановите за продажба на производствите се од корист, тие не преовладуваат при проверката и потврдата на дополнителните пресметки, кои ги врши Одборот. Објаснувањата треба да сеазираат на медицината, фармацијата и јавно здравје.
- Количините на опојни дроги кои се извезуваат не треба да бидат ставени во пресметките. Во истата година количините за ре-навоз може да бидат внесени без пресметки според член 31, став 1(б). Меѓутоа доколку подоцна се види дека количините наменети за ре-навоз во истата година, ќе останат на залиха до крај на годината, пресметките за залиха треба веднаш да се достават до Одборот, за да се покријат тие количини.
- Ве молиме да обезбедите било кои други податоци кои би можеле да му користат на Одборот при прегледавањето на дополнителните пресметки дадени во овој формулар.

2284.

Врз основа на член 34 став 6 од Законот за контрола на опојни дроги и психотропни супстанции („Службен весник на Република Македонија“ бр. 103/08), министерот за здравство донесе

П Р А В И Л Н И К
ЗА ФОРМАТА И СОДРЖИНАТА НА БАРАЊЕТО
ЗА ИЗДАВАЊЕ НА ДОЗВОЛИТЕ, ФОРМАТА И
СОДРЖИНАТА НА ДОЗВОЛИТЕ ЗА ПРОИЗВОДСТВО
И ПРОМЕТ НА СУПСТАНЦИИ И РАСТЕНИЈА
КЛАСИФИЦИРАНИ ВО ЛИСТИТЕ II И III,
КАКО И НАЧИНОТ НА НИВНОТО ИЗДАВАЊЕ

Член 1

Со овој правилник се пропишува формата и содржината на барањето за издавање на дозволи, формата и содржината на дозволи за производство и промет на супстанции и растенија класифицирани во листите II и III, како и начинот на нивното издавање.

Член 2

За формата и содржината на барањето и дозволата за производство и промет на супстанции и растенија класифицирани во листите II и III од меѓународните конвенции за опојни дроги и психотропни супстанции се применуваат одредбите од:

Правилникот за поблиските услови по однос на просторот, опремата и кадарот што треба да ги исполнуваат правните лица кои вршат изработка на галенски лекови („Службен весник на Република Македонија“ бр. 19/09);

Правилникот за содржината на барањето, документацијата и поблиските услови по однос на просторот, опремата и кадарот за добивање одобрение за производство на лекови („Службен весник на Република Македонија“ бр. 151/08);

Правилникот за содржината на барањето и поблиските услови по однос на просторот, опремата и кадарот за добивање одобрение за промет на големи лекови („Службен весник на Република Македонија“ бр. 151/08).

Член 3

Овој правилник влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“.

Министер,
д-р **Бујар Османи**, с.р.

АГЕНЦИЈА ЗА КАТАСТАР НА НЕДВИЖНОСТИ
2285.

Врз основа на член 161 од Законот за катастар на недвижности („Службен весник на Република Македонија“ бр. 40/08), Управниот одбор на Агенцијата за катастар на недвижности, донесе

П Р А В И Л Н И К
ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ НА ПРАВИЛНИКОТ ЗА
ВОСТАНОВУВАЊЕ НА КАТАСТАРОТ НА
НЕДВИЖНОСТИТЕ

Член 1

Во Правилникот за востановување на катастарот на недвижностите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 118/08 и број 143/08), во член 18 ставот (3) се брише.

Член 2

Овој правилник влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“.

Бр. 01-15080/1   Управен одбор
24 септември 2009 година   заменик претседател,
Скопје   **Димитар Димовски**, с.р.

ЈАВЕН ОБВИНИТЕЛ НА РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА

2286.

Врз основа на член 28 и 85 од Законот за јавното обвинителство („Сл. весник на РМ“ бр. 150/07), Јавниот обвинител на Република Македонија, на 25.09.2009 година, донесе

О Д Л У К А
ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ И ДОПОЛНУВАЊЕ НА ОДЛУКАТА
ЗА ОПРЕДЕЛУВАЊЕ НА БРОЈОТ НА ДРЖАВНИ
СЛУЖБЕНИЦИ И НА ДРУГИ РАБОТНИЦИ ВО
ЈАВНОТО ОБВИНИТЕЛСТВО НА РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА

Член 1

Во Одлуката за определување на бројот на државни службеници и на други работници во Јавното обвинителство на Република Македонија А.бр. 417/08 од 21.11.2008 година („Сл. весник на РМ“ бр. 147/08) пречистен текст во член 2:

- во алинеја 8 после зборовите: „соработник – стручен соработник“ се брише бројот „31“, а наместо него се впишува бројот „38“;

- во алинеја 11 после зборовите: „помлад соработник – јавнообвинителски приправник“ се брише бројот „18“, а наместо него се впишува бројот „24“.

Член 2

Во член 2 алинеја 3 после зборовите: „самостоен референт“ уписничар се брише бројот „40“, а наместо него се впишува бројот „41“.

Член 3

Оваа одлука влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“.

А бр. 417/08-2

Јавен обвинител
на Република Македонија,
Љупчо Шврговски, с.р.

2287.

ОСНОВЕН СУД ВО БИТОЛА

**СПИСОК
НА ПОСТОЈАНИ СУДСКИ ВЕШТАЦИ ВО ОСНОВЕН СУД БИТОЛА**

Реден број	Име и презиме	Стручна подготовка	Занимање	Стручност	Адреса, и -мејл, број на телефонот (фиксен или мобилен)	Датум на именувањето и на свеч. изјава	Датум на бришење од списокот
1	Весна Филиповска Ангеловска	ВСС	дипломиран инженер архитект	архитектура и графика	Битола, ул. Стрмашево бр. 3А, тел. 047-229090, 076442299 fvesna@hotmail.com	01.09.2009	
2	Владимир Бандевски	ВСС	дипломиран инженер архитект	архитектура и градежништво	"Питу Гули" 28 тел. 225-476 моб. 070-613-011	01.09.2009	
3	Вера Балева	ВСС	дипломиран инженер архитект	архитектура и урбанизам	Битола, ул. Владимир Бакарик бр. 50, 070809023 balev@mt.net.mk	01.09.2009	
4	Драга Манели Поп Ристова	ВСС	дипломиран инженер архитект	архитектура, проектирање и дизајн	Битола, ул. Питу Гули 59, 078228494 dragamanelli@gmail.com	01.09.2009	
5	Владимир Буторац	ВСС	дипломиран инженер архитект	архитектура и градежништво	Битола, ул. И. Милутинович бр. 37/4, 070703153 vladimirbutorac@yahoo.com	01.09.2009	
6	Валентина Кривашија Андријашевиќ	ВСС	дипломиран инженер архитект	архитектура, градежништво и урбанизам	Битола, ул. Леринска 32, 070366744, 047225093, arh.krivashija@gmail.com	01.09.2009	
7	Оливера Ристевска	ВСС	дипломиран инженер архитект	архитектура и градежништво	Битола, ул. Кочо Палигора бр. 12, 070703067 olivera_r@yahoo.com.au	01.09.2009	
8	Оливера Тодорвска	ВСС	дипломиран инженер архитект	архитектура	Битола, ул. Анаести Пановски бр. 27/13	01.09.2009	
9	Гордана Спиркоска	ВСС	дипломиран инженер архитект	архитектура, проектирање	Битола, Бул. 1 Мај бр. 136, 047235354, 075285689 spirkoskibt@hotmail.com	01.09.2009	

10	Јагода Тодорска	ВСС	дипломиран инженер архитект	архитектура и градежништво	Битола, ул. Јорго Османов бр. 17, 047230280, 0764275 81.jagoda.todorvska@mk. qbe.com	01.09.2009
11	Весна Ваневска	ВСС	дипл. инженер архитект	градежништво и архитектура	Битола, ул. Паца Ванчова F209	01.09.2009
12	Јорго Шундовски	ВСС	дипломиран инженер архитект	архитектура, проектирање и надзор	Битола, ул. Борис Кидрич бр. 3070296501, 04720270 1. mimis@t-home.mk	01.09.2009
13	Теофило Јовановски	ВСС	дипломиран инженер архитект	архитектура	Битола, ул. Христо Узунов бр. 3Е, 047222567 izorproekt@hotmail.com	01.09.2009
14	Јовевски Владимир	ВСС	дипломиран инженер архитект	градежништво, урбанизам и архитектура	Битола, ул. 13 Јули бр. 8, 047255799, 075408160	01.09.2009
15	Мандевска Елеонора	ВСС	дипломиран инженер архитект	архитектура	Битола, Охридска бр. 165, 070688717, emandevska@yahoo	01.09.2009
16	Наташа Т. Гулевска	ВСС	дипломиран инженер архитект	архитектура	Битола, НикоFUNДАЛИ 19а, 047203020, 070395379, natali.tasevskagulevska@g mail.com	01.09.2009
17	Иванов Сашко	ВСС	дипломиран инженер архитект	архитектура	Битола, Борис Кидрич 12/16, 047203020, 070207790, ivanovsasko@gmail.com	01.09.2009
18	Михаел Димитровски	ВСС	дипломиран инженер архитект	архитектура	Битола, Борис Бучевски 1/8, 047203020, 070395861, mih ael.dimitrovski@gmail.com	01.09.2009

19	Бошко Србиновски	ВСС	дипломиран инженер архитект	архитектура, проектирање, ревизија проценка и надзор	Битола, Прилепскабр.29/2 7, 075633607	01.09.2009	
20	Славица Србиновска	ВСС	дипломиран инженер архитект	архитектура	Битола, Прилепскабр.29/2 7, 075803307	01.09.2009	
21	Димитровски Никола	ВСС	дипломиран инженер архитект	архитектура	Битола, Јонче Мурцевски 28, 047251038, 070207348 makedonskiglas92@yahoo .com	01.09.2009	
22	Владимир Стлиновиќ	ВСС	дипломиран градежен инженер	конструктивна насока	Битола, Стив Наумов бр.49,	01.09.2009	
23	Сазданова Мирјана	ВСС	дипломиран градежен инженер	архитектура и градежништво	Битола, Анести Пановски бр.2/9, 047 208719, 071235227	01.09.2009	
24	Јован Дојчиновски	ВСС	дипломиран градежен инженер	архитектура, хидроинженерство и градежништво	Битола, Димче Лахчански бр.38/25, 047 612628, 070395062	01.09.2009	
25	Томислав Јовчевски	ВСС	дипломиран градежен инженер	градежништво	Битола, ул.Втора партизанска бр.29, 047 229924, 070207008	01.09.2009	
26	Никола Журовски	ВСС	дипломиран градежен инженер	градежништво	Битола, ул.Јанко палигора 3/40, 047 524449, 072219234	01.09.2009	
27	Ацо Тасевски	ВСС	дипломиран градежен инженер	градежништво	Битола, ул.Игнат Атанасовски бр.41/018, 047 253036, 070269579	01.09.2009	
28	Петар Буторац	ВСС	дипломиран градежен инженер	градежништво и архитектура	Битола, ул.И.Милутинович бр.37/4 30, 047 222267, 071235987, petar_butorac@yahoo.com	01.09.2009	
29	Ѓорѓи Велјанов	ВСС	дипломиран градежен инженер	механика, хидроинженерство и градежништво	Битола, ул.Трифун Пановски бр.1, 047 251737, 076815315	01.09.2009	

30	Настевска Снежана	ВСС	дипломиран градежен инженер	архитектура и градежништво	ул.НикоFUNДАЛИ бр.18 ДУКАН 3 тел.070 339 404 тел.232 004	01.09.2009	
31	М-р Зора Симјановска	ВСС	дипломиран градежен инженер	градежништво	Битола, ул.Гуро Гакович бр.19, 047228229, 070244449, zoga@mt.net.mk	01.09.2009	
32	Зоран Георгиевски	ВСС	дипломиран градежен инженер	архитектура	Битола, ул.Климент Охридски бр.15/31, 047 229309, 075339051, zimabo@t-home.mk	01.09.2009	
33	Весна Станчевска	ВСС	дипломиран градежен инженер	конструктивна насока	Битола, ул.Ужичка Република бр.46, 047 252432, 071206983, vesna_dimitrovska@mail.n et.mk	01.09.2009	
34	Билјана Ѓоргиевска	ВСС	дипломиран градежен инженер	конструктивна насока	Битола, ул.21-ва бр.61, 047 231251, 075339294, pendzer_bil@yahoo.com	01.09.2009	
35	Миле Ѓоргиевски	ВСС	дипломиран градежен инженер	конструктивна насока	Битола, ул.21-ва бр.61, 047 231251, 072232123, mile.gorgievski@yahoo.co m	01.09.2009	
36	Филковски Зоран	ВСС	дипломиран градежен инженер	хидроинженерство, архитектура, репроматеријали и градежништво	Битола, ул.Стрмашево бр.10а/5, 047 231231, 075207349,	01.09.2009	
37	Влатко Масалковски	ВСС	дипломиран градежен инженер	градежништво и архитектура	Битола, Прилепска бр.62- а-18, 047225535, 070207669, Venturabt@t- home.mk	01.09.2009	
38	Сотир Спиоровски	ВСС	дипломиран градежен инженер	конструктивна насока	Битола,	01.09.2009	

39	Венцо Шишкин	ВСС	дипломиран градежен инженер	хидроинженерство, архитектура и градежништво	Битола, нас. Кланаца бр.7/7, 047520385, 070395717,shishkin@t- home.mk	01.09.2009
40	Благој Вржовски	ВСС	дипломиран градежен инженер	хидроинженерство, архитектура и градежништво	Битола, ул.Довлецик бр.53, 0472567813, 071253403, b_vrska@ yahoo.com	01.09.2009
41	Златко Спировски	ВСС	дипломиран градежен инженер	хидроинженерство,	Битола, ул.Борис Кидрич бр.48/16, 047232244, 070207500	01.09.2009
42	Офелија Димовска	ВСС	дипломиран градежен инженер	хидроинженерство	Битола ул. Борис Кидрич бр.3-а, 047232510, 075592287, ofelijadim@yahoo.com	01.09.2009
43	Илија Кондински	ВСС	дипломиран градежен инженер	хидроинженерство, архитектура и градежништво	Битола, ул. Мукос бр.174- а, 047235013, 071235282, ilija.konda@gmail.com	01.09.2009
44	Јорго Османли	ВСС	дипломиран градежен инженер	патишта и железници	Битола, ул. Гуро Гаковиќ бр.25, 047235262, 075378395	01.09.2009
45	Златко Чукалев	ВСС	дипломиран градежен инженер	градежништво	Битола, ул. Иван Милутиновиќ бр.64/31	01.09.2009
46	Методија Цивкаровски	ВСС	дипломиран градежен инженер	хидроинженерство, архитектура и градежништво	Битола, ул.Јосиф Христовски бр.5/10, 047242189, 070686713, metodija.civkarovski@gmai l.com	01.09.2009
47	Аница Врчкиковска	ВШС	електротехнички инженер	електроника	Битола, ул.Мукос бр.74,	01.09.2009
48	Димитар Најденов	ВСС	дипломиран електротехнички инженер	електротехника, информатичка технологија, мерни инструменти и автоелектричарство	Битола, ул. Ленинова бр.89, 047524300, 075243252, dimitar.najdenov@yahoo.c om	01.09.2009

49	Сашко Павловски	ВСС	дипломиран електротехнички инженер	електротехника и комуникациски системи	Битола, ул. Едвард Кардељ бр.11/31, 047 223344, 070200183, sasko.pavlovski@mt.com. mk	01.09.2009
50	Петре Руневски	ВШС	електротехнички инженер	електрохника и енергетика	Битола, ул. Студенска бр.41,	01.09.2009
51	Владимир Роме	ВСС	дипломиран електротехнички инженер	електротехника	Битола, ул.25-ти мај бр.11, 047227766, 075463882, vladimir@gmail.com	01.09.2009
52	Миле Спировски	ВСС	дипломиран електротехнички инженер	електротехника и мерни инструменти	Битола, ул. Васко Карангелевски бр.5,047255759, 075462797, mile- spirovski@yahoo.com	01.09.2009
53	Димче Чамуровски	ВСС	дипломиран електротехнички инженер	електротехника	Битола, ул.Стрмашево бр.2, 047229112, 071888790, dimcesamirovski@live.co m	01.09.2009
54	Илија Кочевски	ВСС	дипломиран електротехнички инженер	електротехника	Битола, ул. Анасти Пановски бр.28, 047256645, 071230592, kocovski@gmail.com	01.09.2009
55	Мечкаров Драги	ВСС	дипломиран електротехнички инженер	електротехника	Битола, ул. Васко Карангелевски РЕМО бр.2/3/36	01.09.2009
56	Филковски Димитар	ВСС	дипломиран економист	технолошки процеси економика и финансии, електротехника и репроматеријали	Битола, ул. Козјак бр. 131, 047223034, 075207359	01.09.2009
57	Никола Јанковски	ВСС	дипломиран економист	макроекономија	Битола, ул. Никола Тесла бр.51, 047235769, 071275463	01.09.2009

58	Марија Ташевска	ВСС	дипломиран економист	микроекономија	Битола, ул. Милтон Манаки бр.13, 047226037, 070952939	01.09.2009	
59	Тасевски Георги	ВСС	дипломиран економист	экономика, финансии книговодство	Битола, ул. Иван Милутинович бр.66/21	01.09.2009	
60	Сања Ристевска	ВСС	дипломиран економист	финансии, банкарство, сметководство бизнис сектор	Битола, ул. Партизанска бр.39/3, 075983790, sanja.ristevska@gmail.com	01.09.2009	
61	Билјана Јанкувска	ВСС	дипломиран економист	экономија, финансии и книговодство	Битола, ул. Минела Бабуковски бр.2/3-41, 047262323, 070429662, rupinka05@yahoo.com	01.09.2009	
62	Христина Гевевска	ВСС	дипломиран економист	экономија финансии и книговодство	Битола, ул. Анести Пановски бр.37, 071422868	01.09.2009	
63	Ирена Гевевска	ВСС	дипломиран економист	экономија финансии и книговодство	Битола ул. Анести Пановски бр.37, 075558204	01.09.2009	
64	Анкица Дојчиновска	ВСС	дипломиран економист	финансии, книговодство и банкарство	Битола, ул. Никола Тесла бр.148, 047229205, 075450877, ankiadmail@yahoo.com	01.09.2009	
65	Маријана Христова	ВСС	дипломиран економист	экономија на претријатије	Битола Илинденска бр.99	01.09.2009	
66	Костадин Христов	ВСС	дипломиран економист	экономија	Битола Илинденска бр.99, 047221423, 070718582	01.09.2009	
67	Весна Павловка	ВСС	дипломиран економист	сметководство книговодствени работи	Битола ул. Кавала бр. 1, 047234469, 047226712 pavlovskavesna@yahoo.com	01.09.2009	
68	Весна Марковска	ВСС	дипломиран економист	экономика финансии и книговодство	Битола ул. Клименет Охридски 13/6, 047229103, 071393152,	01.09.2009	

69	Санта Зулумовска	ВСС	дипломиран економист	коноводствено финасииски работи	Битола Васко Карангелевски бр.3/43, 0472543534	01.09.2009
70	Славе Штрковски	ВСС	дипломиран економист	комерција	Битола ул. Цане Бујковски бр. 47	01.09.2009
71	Павле Горгиевски	ВШС	економист	економија финасии и книговодство	Битола Прилепска бр. 51-а/3, 047231051, 076480004	01.09.2009
72	Филип Андоновски	ВСШ	економист	финасии	Битола Васко К.ремо бр.6/3-36, 047552411, 075711002	01.09.2009
73	Соња Беговска	ВСС	дипломиран економист	финасиско сметководствени работи	Битола Славко Лумбарко 4-в 047232350, 075284442	01.09.2009
74	Златанка Блажевска	ВСС	дипломиран економист	финасии	Битола ул Димитар Влахов бр. 14, 047230178, 070395714,zlatkadi@t-home.mk	01.09.2009
75	Снезана Даскаловска	ВСС	дипломиран економист	економија	с. Оптичари 047268721, 070269318	01.09.2009
76	Блага Роме	ВСШ	економист	економика финасии и книговодство	Битола ул. Јован Л. Леко бр. 12	01.09.2009
77	Весна Бурлиовска	ВСС	дипломиран економист	економика финасии и книговодство	Битола ул. Коста Абрашевиќ бр. 2-б	01.09.2009
78	Ели Божиновска	ВСС	дипломиран економист	комерција	Битола ул. Клименет Охридски бр. 13/4, 047222117, 070342239, eli.bozin@yahoo.com	01.09.2009
79	Лилјана Мицевска	ВСС	дипломиран економист	економија	Битола Јорго Османов бр. 14/6, 047224575, 075426304, lmicvska@yahoo.com	01.09.2009
80	Гордана Стојановска	ВСС	дипломиран економист	економија и финасии	Битола ул Прилепска бр. 82/20, 047522563, 070747940	01.09.2009

81	Јован Димовски	ВСС	дипломиран економист	економија и финансии	Битола ул.Алексо Наневски бр. 9, 047253556, 075922131	01.09.2009
82	Љубица Горгиевска	ВСС	дипломиран економист	статистика и тибернетика	Битола ул.Браќа Миладиновци бр. 109, 047229113, 071313230	01.09.2009
83	Тодор Јовчевски	ВСС	дипломиран економист	економија маркетинг, книговодство, шпедиција и др	Битола Нико Фундали 13/14, 047 222704., 0703339250	01.09.2009
84	Франо Цаглевик	ВСС	дипломиран економист	комерција	Битола ул. Гаврило Принцип бр. 30 047232618, 070557626,caglevik@yahoo o.com	01.09.2009
85	Славка Михајловска	ВСС	дипломиран економист	финансии	Битола ул. Ружа Делчева бр. 50/10, 047255501, 076420521	01.09.2009
86	Евгеније Ристевски	ВСС	дипломиран економист	економија и книговодство	Битола, ул. Нико Фундали бр. 11, 047224417, 075312152	01.09.2009
87	Горица Ристева	ВСС	дипломиран економист	економија и финансии	Битола, ул. Гоце Делчев бр. 2, 047223857	01.09.2009
88	Трпкова Ева	ВСС	дипломиран економист	економија, финансии и книговодство	Битола, Буковски Мост бр.42, 047229847	01.09.2009
89	Мирјана Матевска	ВСС	дипломиран економист	економија и финансии	Битола, Солунска бр. 135, 071393593	01.09.2009
90	Темелков Кире	ВШС	економист	финансии и книговодство	Битола, Бул. 1 мај бр.44, 047220775, 076465333	01.09.2009
91	Бранислава Трајковска	ВСС	дипломиран економист	микроекономија	Битола, Карпош бр.31-5- 2/3, 047238688, 076661328	01.09.2009
92	Благоја Петковски	ВСС	дипломиран економист	економија	Битола, Ужичка Република бр.61, 047522754, 070426920	01.09.2009

93	Слаѓана Карабелевска	ВСС	дипломиран економист	економија	Прилеп, Цане Кузмановски бр.25, 048436408, 075795481, slagana.b@t-home.net.mk	01.09.2009
94	Карацовска Марија	ВСС	дипломиран економист	економија	Битола, Карпош 7/3-10, 047259676, 071974747	01.09.2009
95	Александар Здравевски	ВСС	дипломиран економист	сметководство, ревизија и финансии	Битола, Милтон Манаки бр. 30/12, 047256258, 071545128, alekzdr@gmail.com	01.09.2009
96	Јосиф Стојковски	ВСС	дипломиран економист	економика, книговодство и финансии	Битола, Димче Лахчански бр. 61/64, 047612408, 070665566, josifstojkovski@live.com	01.09.2009
97	Весела Ѓорѓијовска	ВСС	дипломиран економист	економијата	Битола, Тодор Паница бр.26-17, 047221839, 070577644	01.09.2009
98	Маргарита Василевска	ВСС	дипломиран економист	економијата на претпријатијата	Битола, Ѓуро Ѓакович бр.67, 047239323	01.09.2009
99	Иванка Козарова	ВСС	дипломиран економист	финансии	Битола, Буковски Мост бр.6, 047223747, 076523114	01.09.2009
100	Жаклина Тасевска	ВСС	дипломиран економист	книговодство и сметководство	Битола, ЈНА бр. 19/7, 047229330, 071615569	01.09.2009
101	Зорка Марковска	ВСС	дипломиран економист	финансии, сметководство и банкраство	Битола, Кумровец бр.66, 047221803, 070774928	01.09.2009
102	Костовски Александар	ВСС	дипломиран економист	финансии, сметководство и ревизија	Битола, ул.И.Милутиновиќ бр.88/6, 070832557	01.09.2009
103	Благој Кузевски	ВСС	дипломиран економист	економија, финансии и книговодство	Битола, Димитар Влахов бр.50-в, 047232615, 070772757	01.09.2009

104	Васа Димитриевска	ССС	економски техничар	економија, финансии и книговодство	с.Доленци, Д.Хисар, 047271545, 071890893, vasa_dimitrievska@live.co m	01.09.2009
105	Љуба Пажик	ВСС	дипломиран економист	комерција	Битола, Климент Охридски бр.25/20, 047233253, 071358547	01.09.2009
106	Весна Георгиевска	ВСС	дипломиран економист	економија, финансии и книговодство	Битола, Д-р Рајс бр. 7, 047234474, 070303684, gv_bitola@yahoo.com	01.09.2009
107	Весна Велевска	ВСС	дипломиран економист	економија, финансии и книговодствена мтерија	Битола, Прогрес бр.40, 047612167, 076449757, vestraj@hotmail.com.mk	01.09.2009
108	Соња Поповска	ВШС	економист	економија, финансии и книговодство	Битола, Димче Лахчански бр. 51/63, 047242641, 075487454, s_sehi@yahoo.com	01.09.2009
109	Елена Петровска	ВСС	дипломиран економист	економија, финансии и книговодство	Битола, НикоFUNдали бр.18/33, 071598112, elenabi@yahoo.com	01.09.2009
110	Наташа Велковска	ВСС	дипломиран економист	економија, финансии и книговодство	Битола, Браќа Миладиновци бр.84-а, 047240700, 075251307, n.zlateska@hotmail.com	01.09.2009
111	Сандре Попчевски	ВСС	дипломиран економист	економија, финансии и книговодство	Битола, Едвард Кардел бр. 9/48, 047550055, 070730173, glifada@t- home.mk	01.09.2009
112	Нада Циндриќ	ВСС	дипломиран економист	финансии и книговодство	Битола, ЈНА бр.10/13, 070672448,047252393	01.09.2009
113	Стефановски Пецо	ВСС	дипломиран економист	економија, финансии и книговодство	Битола, Н.Георгиевски Никлец бр.21, 070758063, 047221003, pese_mustakot@gmail.co m	01.09.2009

114	Ерол Махмуд	ВСС	дипломиран економист	економија, финансии и книговодство, маркетинг	Битола, Коле Лачето бр.9, 047612238, 072265812, erol_bitola@yahoo.co.uk	01.09.2009
115	Виданка Хаџиева	ВСС	дипломиран економист	деловна економија бизнис	Битола, Партизанска бр.38/21, 047254841, 070931600, vidanka_hadzieva@gmail.com	01.09.2009
116	Наташа Жоглева	ВСС	дипломиран економист	економија, финансии и книговодство	Битола, Карпош 12/1/11, 047234933, 072251253	01.09.2009
117	Душко Јанкуловски	ВСС	дипломиран економист	финансии и книговодство	Битола, Анести Пановски бр.25/13, 047251220, 070207139	01.09.2009
118	Јосип Димитровски	ВСС	дипломиран економист	економско стат.кибернетика	Битола, Пели Пулле бр.10, 047220634, 075633667, djosip1961@yahoo.com	01.09.2009
119	Снежана Димитровска	ВСС	дипломиран економист	економско комерцијална насока	Битола, Пели Пулле бр.10, 047220634, 075584188, dimitrovskasnezana@yahoo.com	01.09.2009
120	Елизабета Тодоровска	ВСС	дипломиран економист	комерцијална насока	Битола, Цане Василев бр.37, 047234423, 075463563	01.09.2009
121	Татјана Кузмановска	ВСС	дипломиран економист	економија	Битола, Едвард Кардел 5/44, 047236242, 070488755	01.09.2009
122	Иса Ибиш	ВШС	економист	економија	Битола, Караорман бр.24, 075292616, isa.ibis@piom.com.mk	01.09.2009
123	Илијев Христо	ВСС	дипломиран економист	економија	Битола, Бул. 1 Мај бр.96-в, 047231333, 078306544	01.09.2009

124	Миријана Темелковска	ВСС	дипломиран економист	економија	Битола, Томаки Димитровски 31-а, 047224187, 070440417	01.09.2009	
125	Коле Волчевски	ВСС	дипломиран економист	економија, финансии и книговодство	Битола, Прилепска бр. 53- а/3, 047242202, 070694752, kolevoisevski@mail.net.mk	01.09.2009	
126	Митра Ристевска	ВСС	дипломиран економист	економија	Битола, Климент Охридски бр. 15/27	01.09.2009	
127	Врбовски Сашо	ВСС	дипломиран економист	комерцијална насока	Битола, Максим Горки бр. 636, 070207288	01.09.2009	
128	Василевски Љупчо	ВСС	дипломиран економист	сметководство, ревизија и финансии	Битола, Партизанска бр.99/22, 047520183, 071748885, ljurcovasilevski@yahoo.co m	01.09.2009	
129	Талевска Зора	ВСС	дипломиран економист	макроекономија	бр.7, 047224593, 070825368, foiplastkomerc@yahoo.co m	01.09.2009	
130	Марија Стојановска	ВСС	дипломиран економист	маркетинг и менаџмент	Битола, Д-р Рајс бр.3, Битола, НикоFUNДАЛИ бр.20/36, 047238118, 070448096, porcan@t- home.mk	01.09.2009	
131	Миријана Попчановска	ВСС	дипломиран економист	финансиите	Битола, Едвард Кардел бр.7/61, 047521475, 075677304, goseprcbt@mt.net.mk	01.09.2009	
132	Петровски Гоце	ВСС	дипломиран економист	економски, финансиски и сметководствени работи			
133	Јовевски Митко	ВСС	дипломиран економист	економски и комерцијални работи	с.Цапари	01.09.2009	

134	Наташа Настевска	ВСС	дипломиран економист	маркетинг и менаџмент	Битола, Борис Кидрич бр.3/3, 047522895, 070771917, natasa_jovanovska@yahoo o.com	01.09.2009	
135	Николче Ортаковски	ВСС	дипломиран економист	економија на претпријатија	Битола, Арон Ароести бр.36, 047522629, 075207906, nikolaortak@yahoo.com	01.09.2009	
136	Ирена Нешковска	ВСС	дипломиран економист	економија на претпријатија	Битола, Епинал бр.18, 047251646, 070290912, irenapeskovska@yahoo.co m	01.09.2009	
137	Јордан Ефтинциовски	ВСС	дипломиран економист	комерција	Битола, Лавчански пат, ул.160 бр.14, 047251922, 071384293, aefinziovski@yahoo.com	01.09.2009	
138	Анета Кочовска	ВСС	дипломиран економист	финансии	Битола, Прилепска бр.51/69	01.09.2009	
139	Васко Стефковски	ВСС	дипломиран економист	економија, финансии и книговодство	Битола, Јадранска бр,10, 078254102	01.09.2009	
140	Благој Ѓорѓиевски	ВСС	дипломиран рударски инженер	рударство и металургија	Битола, Ѓорче Петров б- б, 047222581, 075848858, blagojce.georgievski@ele m.com.mk	01.09.2009	
141	Атанасовски Никола	ВСС	дипломиран земјоделски инженер	земјоделство и сточарство	Битола,Скоевска бр.52, 047522350, 070676033	01.09.2009	

142	Дарковски Симеон	ВСС	дипломиран земјоделски инженер	земјоделство, лозарство- овоштарство	Битола, Милтон манаки бр.32/15, 047253525, 070400906	01.09.2009	
143	Митревски Стевче	ВСС	дипломиран земјоделски инженер	земјоделство	Д.Хисар, Јордан Пиперката 12, 076445694	01.09.2009	
144	Иванова Живка	ВСС	дипломиран земјоделски инженер	земјоделство, градинарство и цвекарство	Битола, Прилепска бр.45/1, 047522215, 075471899, zivkaivanova@yahoo.com	01.09.2009	
145	Стојна Ристевска	ВСС	дипломиран неуропсихијатар	неуропсихијатрија	Битола, ул. Епинал бр.34, 047251096, 070307569, ristevska.md@gmail.com	01.09.2009	
146	Владе Стефановски	ВСС	дипломиран земјоделски инженер	земјоделство, сточарство и живинарство	Битола, Партизанска бр.74, 047 228267, 075269118,	01.09.2009	
147	Лазе Тодоровски	ВСС	дипломиран земјоделски инженер	земјоделство и полјоделство	Битола, Кочо Чулаков бр.6, 047252306, 075373575	01.09.2009	
148	д-р Живко Гацовски	ВСС	дипломиран земјоделски инженер	земјоделство	Битола, Панде Илковски 66,	01.09.2009	
149	Прчковски Сашо	ВСС	дипломиран земјоделски инженер	земјоделство и полјоделство	Битола, Славко Лумбарков бр.11, 047229514, 071348139, sale_22000@yahoo.ca	01.09.2009	
150	Николче Беговски	ВСС	дипломиран земјоделски инженер	земјоделство, сточарство	Битола, Славко Лумбарков бр.4, 047232350, 076521265	01.09.2009	
151	Гарчески Слободан	ВСС	дипломиран земјоделски инженер	земјоделство и агрономија	Битола, Елпида Караманди бр. 13, 047222842, 070464525	01.09.2009	
152	Лозан Здравевски	ВСС	дипломиран земјоделски инженер	земјоделство и агрономија	Битола, М.Манаки бр.30/42	01.09.2009	

153	Сашо Куновски	ВСС	дипломиран електротехнички инженер	информатика и автоматика	Битола, Партизанска бр.87/5, 075222369	01.09.2009	
154	Здравевски Горан	ВСС	дипломиран информатичар	информатика	Битола, Милтон манаки бр.30/12070610945, goranzdr@gmail.com	01.09.2009	
155	Александар Велјановски	ВСС	дипломиран информатичар	информатика	Битола, Борис Кидрич бр.2-3/21, 047251789, 070451955, aleks004@yahoo.com	01.09.2009	
156	Атанас Христов	ВСС	магистер од областа на компјутерски системи и технологии	компјутерски системи и технологии	Битола, Илинденска бр.99, 047221423, 070825361, ahristov85@yahoo.com	01.09.2009	
157	Михајловски Никола	ВСС	дипломиран шумарски инженер	шумарство, дрвна индустрија и дрвен дизајн	Битола, Матија Губец 34, 075622463, nikola.mihajlovski@yahoo. com	01.09.2009	
158	Валентина Талевска	ВСС	дипломиран шумарски инженер	шумарство	Битола, Крсте Нале 135, 070312367,	01.09.2009	
159	Ристе Пројчевски	ВСС	дипломиран шумарски инженер	шумарство, дрвна индустрија и ловство	Битола, 047 221568, 070612682	01.09.2009	
160	Ластомир Миланов	ВСС	дипломиран шумарски инженер	шумарство, мелиорација и дрвен дизајн	Битола, 047 235171, 075728636	01.09.2009	
161	Марина Совреска	ВСС	дипл.графички инжињер	графичко инжинество, графика и графолохија	Битола, Цане Бујковски бр.17, 071-608-683	01.09.2009	
162	Ирена Угревски	ВСС	дипл.графички инжињер	графика	Битола, Кумровец бр.190, 047233070, 072225214	01.09.2009	
163	Методија Генеvски	ВШС	сообраќаен инженер	сообраќај, транспорт, проценка на технички средства	Битола, Анести Пановски бр.37, 077824482	01.09.2009	

164	Јосиф Стефановски	ВСС	дипломиран сообраќаен инженер	сообраќај	сообраќај	с. Журче Д. Хисар , 072233346, jostefanovski@yahoo.com	01.09.2009	
165	Јасмина Буневска	ВСС	дипломиран сообраќаен инженер	сообраќај	сообраќај	Битола Јонче Мурцевски бр. 3/22, 070822200, jbulnevaska@gmail.com	01.09.2009	
166	Змијовски Нико	ВСС	дипломиран сообраќаен инженер	сообраќај	сообраќај	Битола у 13-ти јули бр. 44, 047256674,071378078	01.09.2009	
167	Ласовски Владо	ВСС	дипломиран сообраќаен инженер	сообраќај	сообраќај	Битола НиколаFUNДАЛИ бр. 11 047225677, 070218949	01.09.2009	
168	Зоран Јошевски	ВСС	дипломиран сообраќаен инженер	сообраќај	сообраќај	Битола	01.09.2009	
169	Владо Андреевски	ВСС	дипломиран сообраќаен инженер	сообраќај	сообраќај	Битола Наум Н. Борче бр. 14 070312941	01.09.2009	
170	Нолевска Весна	ВСС	дипломиран сообраќаен инженер	сообраќај	сообраќај	с. Св. Тодори , 070884216, 075944917 , vesnapolevska@yahoo.co m	01.09.2009	
171	Владо Кривашија	ВСС	дипломиран инженер по патен транспорт	сообраќај и возила	сообраќај и возила	Битола Леринска 32,047225095, 070237886, arh.krivasija@gmail.com	01.09.2009	
172	Јасмина Јошевска	ВСС	дипломиран сообраќаен инженер	сообраќај	сообраќај	Битола ул Васил Брклевики бр. 19 , 047261417, 071294036, jjosheska@gmail.com	01.09.2009	
173	Јошевски Горан	ВСС	дипломиран сообраќаен инженер	сообраќај	сообраќај	Битола ул. Кленовец 60, 047257743, 078348288,goranjosevskib itola@yahoo.com	01.09.2009	

174	Николче Велевски	ВСС	дипломиран сообраќаен инженер	сообраќај	сообраќај	Битола ,ул. Петар Делјан бр. 5, 047237512, 076554764	01.09.2009
175	Сашо Пејовски	ВСС	дипломиран сообраќаен инженер	сообраќај	сообраќај	с. Олвени, 047284215, 072205924, sasorejoski@yahoo.com	01.09.2009
176	Николина Здравевска	ВСС	дипломиран сообраќаен инженер	сообраќај	сообраќај	с. Лажани Прилеп , 072205923, nikolinazdraveska@yahoo. com	01.09.2009
177	Виолета Гулевска	ВШС	сообраќаен инженер	сообраќај и транспорт	сообраќај и транспорт	Битола ,Север и Југ 1717, 047522674, 077650855	01.09.2009
178	Тони Деспотовски	ВСС	дипломиран инженер по патен сообраќај	сообраќај	сообраќај и транспорт	Битола, ул. Дебарска бр. 97, 047520437, 075376179	01.09.2009
179	Наум Симјановски	ВСС	дипломиран сообраќаен инженер	сообраќај	сообраќај	Гуро Гаковиќ бр.19, 075414341, naum.s@t-- home.mk	01.09.2009
180	Јошевски Раде	ВШС	сообраќаен инженер	сообраќај	сообраќај	Битола, ул. Христо Узунов бр.22, 047227289, 070311421	01.09.2009
181	Никола Мијаковски	ВСС	дипломиран сообраќаен инженер и дипломиран информатичар	сообраќај и информатика	сообраќај и информатика	Битола, Е.Кардељ бр. 7/17, 047224474, 071762922, nikola.mijakovski@gmail.c om	01.09.2009
182	Златко Совревски	ВСС	дипломиран машински инженер	машинство и сообраќај	машинство и сообраќај	Битола, Цане Бујковски бр.17, 047262252, 070557619	01.09.2009
183	Вера Симјановска	ВСС	дипломиран машински инженер	машинство	машинство	Битола, Нико Fundали бр.20/24, 047202190, 075348668, veras@t- home.mk	01.09.2009

184	Лумбуровски Драги	ВСС	дипломиран машински инженер	машинство, возила, автолимарство и сообраќај	Битола, Никола Тесла бр.123, 047221228, 075269186, dragi.lumburovski@mk.qbe .com	01.09.2009
185	Цветан Ѓурчиновски	ВСС	дипломиран машински инженер	машинство	Македонски Брод	01.09.2009
186	Ристевски Трендо	ВСС	дипломиран машински инженер	машинство	Битола, Бошко Буха бр.42, 047251953, 071247488	01.09.2009
187	Војо Атанасовски	ВСС	дипломиран машински инженер	машинство, механика, возила и автолимарство	Битола, Илинденска 99А/1, 047228827, 070307546	01.09.2009
188	Доќа Балоска	ВШС	машински инженер	машинство	Битола, Никола Г.Никлец бр.13	01.09.2009
189	Марковски Никола	ВСС	дипломиран машински инженер	машинство	Битола, Христо Узунов бр.11, 047228310, 075935293, pikmag@t- home.mk	01.09.2009
190	Здравковски Љупчо	ВСС	дипломиран машински инженер	машинство	Битола, Блаже Рогозино бр. 56, 047233258, 070207115	01.09.2009
191	Љупчо Чачовски	ВСС	дипломиран машински инженер	машинство	Битола, Мавровска бр.6, 070549123, izeos@t- home.mk	01.09.2009
192	Трајче Митровски	ВСС	дипломиран машински инженер	машинство	Битола	01.09.2009
193	Климе Трповски	ВСС	дипломиран машински инженер	машинство	Битола, Цар Самоил бр.208, 047254594, 075362224, k.trovski@yahoo.com	01.09.2009
194	Славе Ласовски	ВСС	дипломиран машински инженер	машинство	Битола, Превалец бр.2, 047254594, 075362225, slasovski@yahoo.com	01.09.2009
195	Јосифовски Васко	ВСС	дипломиран машински инженер	машинство	Битола	01.09.2009

196	Настоска Елена	ВСС	дипломиран машински инженер	машинство	Битола, Мукос 120, 078235071	01.09.2009
197	Јован Црвенковски	ВШС	машински инженер	машинство, металска индустрија и техничко одржување	Битола, В.Карангелевски 64/4-14, 075349244, jovcrvenko@gmail.com	01.09.2009
198	Влатко Илиевски	ВСС	дипломиран машински инженер	машинство	Битола, Карпош б-1/4, 047238211, 076433933, vlatkoiliev1@yahoo.com	01.09.2009
199	Цане Стојковски	ВШС	машински инженер	машинство	Битола, Прилепска 82/30, 047236869, 075525559, canabitola@hotmail.com	01.09.2009
200	Владимир Мијаковски	ВСС	дипломиран машински инженер	машинство	Битола, ЈНА 14/5-13, 047258365, 070339767, vladimir.mijakovski@uklo.e du.mk	01.09.2009
201	Емилијан Мицевски	ВСС	дипломиран машински инженер	машинство, водоснабдување, надзор, проектирање и ревизија	Битола, Питу Гули 45а, 047612337, 071207898, emicevski@yahoo.com	01.09.2009
202	Зоран Попчановски	ВСС	дипломиран машински инженер	машинство и возила	Битола, Нико Фундали 20/36, 047238118, 075828234, popcap@t- home.mk	01.09.2009
203	Јанкуловски Илија	ВСС	дипломиран машински инженер	машинство, возила, механика, сообраќај	Битола, Тодор паница бр. 26/1, 047255255, 070678903	01.09.2009
204	Сузана Зиковска	ВСС	дипломиран машински инженер	машинство	Битола, Прилепска 62/4, 047223894, 071310435, zikovska@yahoo.com.mk	01.09.2009
205	Златко Гроздановски	ВСС	дипломиран машински инженер	машинство, електроелектрика и автолимарство	Битола, Гуро Гакович бр.65, 047240923, 070339318, zutevski@t- home.mk	01.09.2009

206	Иван Темелковски	ВСС	дипломиран инженер на текстилна технологија	текстилна технологија	Битола, ул. Кочо Чолаков бр. 34	01.09.2009
207	Трајковска Билјана	ВСС	дипломиран инженер за преработка на анимални производи	прехранбен смер	Битола нас. Карпош 35-5-2/3, 047238688, 075973941	01.09.2009
208	Прчкова Марина	ВСС	дипломиран инженер технолог	прехранбено биотехнолошко инжињерство	Битола Стремска Митровица бр 42, 047237247, 075614002, mprtal@yahoo.com	01.09.2009
209	Елена Атанасоска	ВСС	дипломиран менаџер по царина	царина и шпедиција	Битола ул. Мирка Гинова 1/20 тел. 071810116, elencepcense@yahoo.com	01.09.2009
210	Марија Коларовска	ВСС	дипломиран менаџер по царина	царина и шпедиција	Битола Климент Охридски 25/11, 070307670, marijakolar@hotmail.com	01.09.2009
211	Васил Василевски	ВСС	дипломиран доктор на науки	графолошко вештачење	Скопје Салваторе Ајенде бр. 64	01.09.2009
212	Неда Михајлова	ВСС	дипломиран специјалист по медицина на трудот	медицина	Битола Матија Губец бр. 34, 047225640, 070925360, dr.neda.mihalovska@yahoo.com	01.09.2009
213	Благој Неделков	ВСС	дипломиран ортопед	отопердија со трауматологија	Битола ул. 13-ти јули 4/2	01.09.2009
214	Наташа Силјановска	ВСС	дипломиран стоматолог	стоматологија	Битола ул. Климент Охридски 1719, 047237929, 070618443, nshenaj@yahoo.com	01.09.2009

215	Адријана Михајловска	ВСС	дипломиран стоматолог	соматологија	Битола ул. Јадранска 13/10, 047252539, adrijanacamur ovska@yahoo.com	01.09.2009
216	Андревски Љупчо	ВСС	дипломиран ветеринар	ветеринарна медицина	Битола Добвлицик 2-а 047238602, 070223421	01.09.2009
217	Ивановски Љубомир	ВСС	дипломиран ветеринар	ветеринарна медицина	Битола ул. Добривоје Радосавлевиќ бр20, 047254200, 070902644, ljurso_bitola@ hotmail.com	01.09.2009
218	Зоран Котевски	ВСС	дипломиран специјалист по судска медицина и криминалистика	судска медицина	Битола	01.09.2009
219	Митре Нечевски	ВСС	дипломиран специјалист по судска медицина и криминалистика	судска медицина	Битола	01.09.2009
220	Валентина Талевска	ВСС	дипломиран психијатар	психијатрија и неуропсихијатрија	Битола ул. Прилепска бр. 55-а/17, 070207350 talevskav@yahoo.com	01.09.2009
221	Љупчо Алексовски	ВСС	дипломиран психијатар	психијатрија	Битола Рузвелтова бр. 10	01.09.2009
222	Изабела Филов	ВСС	дипломиран психијатар	психијатрија	071535445, 076425456	01.09.2009
223	Митко Јовановиќ	ВСС	дипломиран психијатар	психијатрија	Битола Христо Христов бр. 21, 070269383	01.09.2009
224	Елизабета Ѓорѓовска	ВСС, ССС	дипломиран организатор по туризам и угостителство	економија	Битола, Ристо Кавалиновски бр. 12, 047252850, 075606428, elizastakovska@hotmail.co m	01.09.2009

225	Никола Темелковски	ВСС	дипломиран правник со положен стручен испит за застапници	индустриска сопственост, патенти, индустриски дизајн, модели, мостри, некојална конкуренција и сл.	Битола, Кочо Чолаков бр.32	01.09.2009
226	Завод за вештачење Скопје			вештачење, супер вештачења, експертизи и ревизии,	Скопје	01.09.2009
227	Верче Божиновска	ВСС	дипломиран неуропсихијатар	неуропсихијатрија	Битола, Маршал Тито бр.38, 047612766, 077610071	01.09.2009
228	Петар Талевски	ВСС	дипломиран неуропсихијатар	неуропсихијатрија	Битола, ул. Фуштани бр. 12, 047233800	01.09.2009
229	Владимир петковски	ВСС	дипломиран неуропсихијатар	неуропсихијатрија	Битола, Елпида караманди бр.9, 047236428, 070607203, dtrlado@mt.net.mk	01.09.2009
230	Ѓорѓи Георгиев	ВСС	дипломиран неуропсихијатар	неуропсихијатрија	Битола, ул. Борис Кидрич бр.5/1-22, 047237203	01.09.2009
231	Стефче Бојациев	ВСС	дипломиран неуропсихијатар	неуропсихијатрија и неврологија	Битола, ул. Бонде Скерлевски бр. 16/1-10, 047255818, 070237498	01.09.2009
232	Ана Донева	ВСС	доктор на медицина-специјалист невролог	електроенцефалографија	Битола, Охридска бр.2, 070269567, adoneva@yahoo.com	01.09.2009
233	Ана Стефановски	ВСС	дипломиран психолог	психологија	Битола, Ружа Делчева бр. 13/15, 070758063	01.09.2009
234	Милица Јанакиевска	ВСС	дипломиран психолог	психологија	Битола, Пелистер бр.25, 047612218, 070781138	01.09.2009
235	Јане Ристевски	ВСС	дипломиран неуропсихијатар	неуропсихијатрија	Битола, ул. Елинал бр.34, 047232265, 070303749	01.09.2009
236	Калиопи Кузева	ВСС	дипломиран неуропсихијатар	неуропсихијатрија	Битола, ул. Борис Кидрич бр.3/6, 070872262, kaliori_pili@hotmail.com.mk	01.09.2009

**ВО ИЗДАНИЕ НА ЈП СЛУЖБЕН ВЕСНИК НА РМ
ИЗЛЕЗЕ ОД ПЕЧАТ ИЗДАНИЕТО**

**ЛЕКСИКОН
НА ПОИМИ
ВО ЈАВНИТЕ
НАБАВКИ**

400,00

**ЛЕКСИКОН
НА ПОИМИ ВО ЈАВНИТЕ
НАБАВКИ**

НОВО!

П О Р А Ч К А Б Р. 119

Со ова неотповикливо го порачувам изданието Лексикон на поими во јавните набавки во _____ примероци.

Доказот за извршена уплата на жиро с-ка 300000000188798 и порачката ги испраќааме по пошта на адреса бул. „Партизански одреди“ бр. 29, п. фах 51, 1000, Скопје, или на телефакс број + 389-2-551-24-01.

Порачател: _____ Место: _____
ул. _____ бр. _____, тел./факс _____

Во _____, _____ 2009 година.

(М.П.)

Потпис на порачателот _____

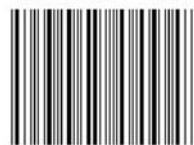

www.sivesnik.com.mk
contact@slvesnik.com.mk

Издавач: ЈП СЛУЖБЕН ВЕСНИК НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА, ц.о.-Скопје
бул. "Партизански одреди" бр. 29. Поштенски фах 51.
Директор и одговорен уредник - Тони Трајанов.
Телефон: +389-2-55 12 400.
Телефакс: +389-2-55 12 401.

Претплатата за 2009 година изнесува 9.200,00 денари.
„Службен весник на Република Македонија“ излегува по потреба.
Рок за рекламации 15 дена.
Жиро-сметка: 300000000188798.
Депонент на Комерцијална банка, АД - Скопје.
Печат: ГРАФИЧКИ ЦЕНТАР ДООЕЛ, Скопје.

ISSN 0354-1622

2009119